

KOROŠKI

svžinar

SREČNO

1977

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXVII

Ravne na Koroškem, 31. januarja 1977

Št. 1

Prava zima

S TOVARIŠEM TITOM V NOVE ČASE

Bližal se je dan sprejema zakona o združenem delu. To naj bi se zgodilo 25. novembra 1976 — le štiri dni pred dnevom republike. In res, prispelo je vabilo za 28. sejo zveznega zbora skupščine SFRJ z osrednjo točko dnevnega reda: »sprejem zakona o združenem delu«. Nekaj dni pred napovedano sejo pa smo slišali po radiu in televiziji ter brali v časopisih, da bo tovariš TITO prisostvoval seji zvezne skupščine.

Sprejem zakona o združenem delu je za vse delovne ljudi in občane pomenil še eno dobljeno bitko v procesu osvoboditve človeka in njegovega dela, za delegate pa nekaj izjemnega, častnega, zadovoljstva zbujujočega, kar je zgodovinskega pomena. Saj se je zakon pripravil že dalj časa in vanj so se vgradili resnični interesi delavskega razreda in vseh delovnih ljudi. To je delavski zakon, saj omogoča delavcem, da prevzamejo oblast v svoje roke. In prav delegatom tega sklica je pripadla čast in zaupanje, da ga sprejmejo in s tem uzakonijo delavsko oblast, kar je predvidevala že ustava SFRJ.

Delegati smo se te odgovorne naloge tudi zavedali. Takoj smo si oskrbeli vozovnice, da bi si ja zagotovili prevoz in udeležbo na seji skupščine. Nekaj dni pred sejo skupščine so bile še seje odborov, na katerih smo obravnavali posamezne predloge in jih uskladili, tako da ni bilo več odprtih vprašanj.

24. novembra zvečer sem krenil na pot. V Mariboru sem se srečal z delegati z mariborskega območja. Vsi smo bili veseli in v velikem pričakovanju, kajti vedeli smo, da se bo sprejema zakona udeležil tudi tovariš Tito. V Celju so na vlak vstopili še tamkajšnji delegati. Nadaljeval se je klepet, tako da smo šele pozno v noč legli k počitku.

Vlak je drvel proti Beogradu. Železničarji so budno opravljali svoje delo, saj so bili še pod vtisom dveh trčenj vlakov, ki sta terjali dragocena človeška življenja in veliko materialno škodo. Seveda pa sta ta previdnost in odstranjevanje drugih motenj povzročali zamujanje vlakov. Tudi naš vlak je prispel v Beograd z zamudo. Toda bilo je še vse v redu.

V sončnem, vendar nekoliko mrzlem jutru 25. novembra so se pred poslopjem zvezne skupščine na Trgu Marxa in Engelsa že pričeli zbirati Beograjčani. Vsi so hoteli pozdraviti tovariša Tita in druge visoke voditelje naše države. Množica se je čedalje bolj večala. Težko je bilo oceniti, koliko ljudi se je zbralo, a bilo jih je veliko. Otroci so mahali z zastavicami in nestrpnostno pričakovali prihod tovariša Tita.

Tistega dne so v Beogradu povsod vihrale zastave. Najvišje so se vile na drogah zvezne skupščine in naznanjale pomemben dogodek. Znotraj pa so prostore skupščine krasile nežne in lepe cvetlice od različnih vrst lilij, nageljnov, vrtnic, perunika, krizantem do različnih vrst zelenja. Kajpak, za takšen zgodovinski dogodek mora tudi skupščina imeti svečan videz.

V skupščini se je ta čas zbralo že kar precej delegatov, članov federacije, predstavnikov družbenopolitičnih organizacij,

predstavnikov republik in pokrajin, tuji in domači novinarji ter snemalci in reporterji radia in televizije Beograd in drugih TV hiš. Čez nekaj minut smo začeli vstopati v veliko dvorano. Tisti, ki so imeli izkušnje že od prej, so si zgodaj zjutraj rezervirali sedež in si tako zagotovili boljši pogled na prostor, kjer bo sedel tovariš Tito. Klopi, v katerih sedimo delegati iz Slovenije, niso bile preveč zasedene. To pa zato, ker se pred naše klopi navadno postavijo filmski snemalci s svojimi kamerami ter nam popolnoma zastrejo pogled na predsedstvo in na govorniški pult. Pa tudi TV kameram onemogočajo pogled na naš prostor. Morda bo ta zapis odgovoril tistim, ki so spremljali dogajanje v zvezi skupščini po televiziji ter se spraševali, zakaj RTV Beograd ni pokazala delegatov iz Slovenije. Res pa je, da je k temu pripomogla tudi lenost kamermana pri TV kameri št. 1.

Zadnji trenutki. V dvorani je zavladala tišina. Fotoreporterji so nastavili aparate in urno iskali ostrino. Zdaj pa zdaj bo vstopil predsednik SFRJ tovariš Tito. Vsi pogledi so bili usmerjeni proti vhodnim vratom. Začeli so vstopati najvišji voditelji naše socialistične samoupravne skupnosti in nekaj trenutkov zatem je v spremstvu predsednika zvezne skupščine Kira Gligorova vstopil tovariš Tito. V dvorani je zabučalo od navdušenja in ploskanja. Fotografiji so bliskali s kamerami. Nekateri so imeli kar po tri. Tovariš Tito pa se je nasmejan napotil proti svojemu prostoru, se obrnil k delegatom in gostom ter skupaj z nami pričel ploskati. To je trajalo nekaj trenutkov, nakar je sedel, toda ploskanje še ni ponehalo. Umirilo se je šele, ko je tovariš Kiro Gligorov spregovoril: »Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši delegati, pričenjamo skupno sejo obeh zborov skupščine SFRJ,« in pričel uvod v razpravo o zakonu združenega dela.

Nato se je k razpravi priglasilo kar precej razpravljavcev iz vseh republik in pokrajin, družbenopolitičnih organizacij in institucij združenega dela. Vsi govorniki so izražali veliko zadovoljstvo, da lahko glasujejo za zakon, ki so ga v široki in dolgi

javni razpravi podprli vsi delovni ljudje in občani.

Vsi smo pozorno spremljali razprave. Tovariš Tito je bil na glavni razpravi več kot dve uri, nato pa je moral zaradi drugih obveznosti zapustiti sejo. Po končani razpravi smo zakon o združenem delu soglasno sprejeli in to potrdili z dolgotrajnim ploskanjem.

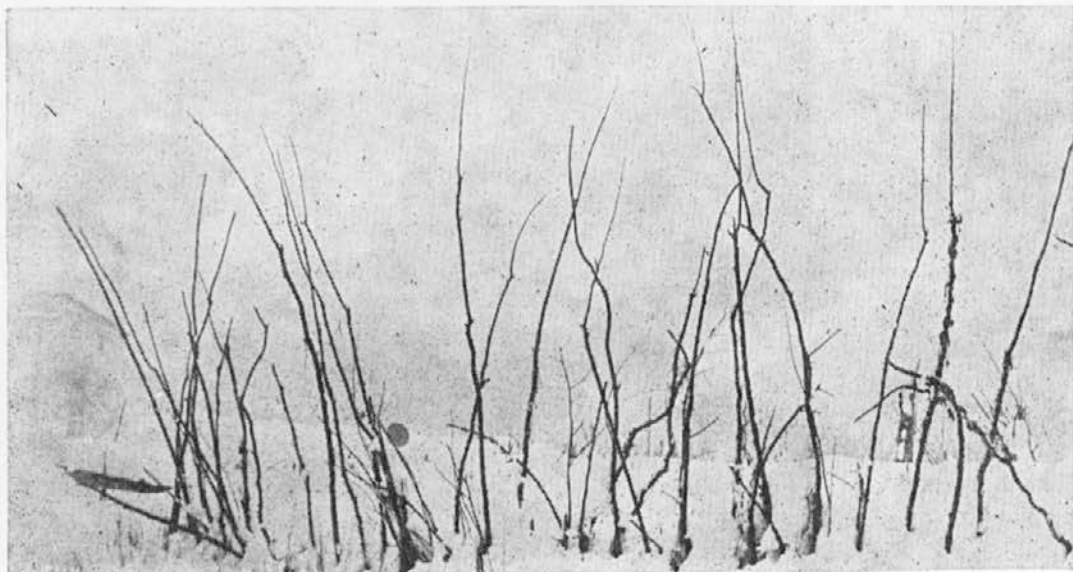
Naslednji dan smo na seji zvezne skupščine obravnavali poročilo predsedstva SFRJ. Zanimanje za to sejo je še poraslo. Seji so prisostvovali še diplomati in konzularni predstavniki drugih držav. Kajti poročilo je bilo celovito. Obravnavalo je notranjo in zunanjepolitično problematiko.

Ponovno srečanje s Titom je bilo prav takšno, kot je bilo prvi dan. Razlika pa je bila v tem, da je tovariša Tita spremljal predstavnik JLA.

Uvodni referat je imel tovariš Tito. Ko je govoril, je bilo vse tiho. Le tu in tam se je slišal ropot s slušalkami ali pa škrcanje fotoaparata. Nihče ni hotel zamuditi priložnosti za zanimiv posnetek ali preslišati kakšno njegovo besedo. Tudi diplomati drugih držav so tiščali slušalke na ušesa in se poglobljali v govor tovariša Tita. Zanimalo jih je, kakšna bo ocena tovariša Tita o svetovnih vprašanjih, o odnosih med državami in še marsikaj.

Po govoru tovariša Tita je bil kratek odmor. Šel sem na sveži zrak. Pred skupščino se je ponovno zbralo veliko ljudi, največ šolske mladine. Vsi so klicali: »Hočemo druga Tita, hočemo druga Tita!« Tokrat sem imel srečo. Pri izhodu se je resnično prikazal tovariš Tito. Nepričakovano sem z drugimi sestavljal nekakšen varovalni lijak in spremstvo do izhodnih stopnic. Tito se je za trenutek ustavil, zraven njega je bila tudi soproga Jovanka in oba sta pomahala z roko ter tako pozdravila vse, ki so ju želeli videti in pozdraviti.

Po odmoru je bila razprava o poročilu in referatu tovariša Tita. Oglasilo se je precejšnje število razpravljavcev, kar potrjuje, da smo v politična dogajanja vključeni prav vsi in da zunanja politika ni nič

Zimska študija

drugega kot zunanji odraz našega notranjega stanja, hotenja in volje, zato ne more biti drugačna, kot smo vsi delovni ljudje, občani, narodi in narodnosti Jugoslavije.

Vsi govorniki so ocenili, da poročilo predsedstva in referat tovariša Tita odražata stvarnost ter izrekli vso podporo našemu vodstvu s tovarišem Titom na čelu.

Sprejem pri Titu

Povabilo predsednika republike tovariša Tita, da se po seji dne 26. novembra 1976 ob 13. uri udeležimo sprejema, ki ga prireja v čast dneva republike, smo delegati sprejeli z velikim zadovoljstvom. Saj kaj takega doživiš zelo redko v življenju.

Seja je še trajala. Pogosti pogledi na uro pa so oznanjali, da so se kazalci pomaknili že čez pol eno. Nestrpnost je rasla, kajti ob njih bi morali biti pri Titu. Dnevni red pa še ni bil izčrpan. Sejo je vodil Danilo Kekić, predsednik zveznega zbora skupščine SFRJ. Tudi on se je zavedal dvojne odgovornosti. Da se zaključi dnevni red in da delegati sprejema ne zamudijo.

Točno ob tričetrt na enih smo sejo končali. Pred skupščino so že čakali avtobusi. Hitro smo vstopili in se s spremstvom prometnih miličnikov peljali proti poslopiju zveznega izvršnega sveta v Novem Beogradu.

Poslopije ZIS je razpotegnjeno, s sodobnimi prostorskimi rešitvami in ne preveč visoko. Sprejem je bil v veliki dvorani, kjer lahko stoji več kot tisoč ljudi. Ko sem vstopil sem dobil občutek, da sem prihod tovariša Tita že zamudil. Vendar ni bilo tako. Razgledal sem se po dvorani, ki je bila slavnostno okrašena in v množici zagledal odgovornega tovariša za protokol, kako si prizadeva priti na drugo stran dvorane. Tokrat sem uporabil metodo starih mačkov, zato sem takoj pohitel za njim, ker ti že vedo, kako takšni sprejemi potekajo. Prebil sem se k zaporni vrsti. Nasproti meni so stali kitajski diplomati. Spoznal sem jih po velikih značkah pokojnega Mao Ce tunga. Seveda so bili še številni drugi, ki pa jih nisem spoznal in ne vem, katere države so predstavljali.

Predsednik republike tovariš Tito s soprogo Jovanko je vstopil. Oba sta bila mladostna in nasmejana ter lahkega koraka. Tisti, ki smo ju zagledali, smo pričeli ploskati. Nato se je ploskanje razširilo na vso dvorano. Ko je Tito s svojim spremstvom prispel do sredine dvorane, je violinski orkester zaigral državno himno. To je bil uradni začetek sprejema pri Titu. Ko je himna izzvenela, se je napotil v drugo dvorano, za njim so šli najvišji voditelji, člani federacije, diplomati in ostali. Tudi sam sem se zrinil vmes in tako uspel biti v bližini mize, za katero je sedel Tito. Zraven Tita in njegove soproge so sedeli še Edvard Kardelj, Stane Dolanc, Milka Planinc, France Popit, Nikola Ljubičić in drugi. Prijetno kramljanje je trajalo vse do treh popoldan. Nato se je Tito pričel poslavljati. V tem trenutku sem bil najbliže njega. Čeprav si je varnostna služba

prizadevala napraviti prostor za neoviran odhod, ji to očitno ni uspelo. Tito se mi je približeval. Nisem vedel, kaj bi storil, zato sem začel ploskati. Tito pa se je nasmehnil in me pozdravil z roko. Ta trenutek se

ne dá opisati. Vem samo to, da sem šel za njim, kot so šli ostali in mu mahali. Želel sem, da bi bil še dolgo med nami in nas vodil v srečno prihodnost.

Edo Pogorevc

Dr. Matevž Grilec

Predsednik narodnega sveta koroških Slovencev

KOROŠKI SLOVENCİ PO 14. NOVEMBRU

14. novembra lani smo koroški Slovenci odbili najhujši napad na naše pravice v drugi avstrijski republiki, lahko govorimo celo o najhujšem napadu po zlomu nacifašizma. Ljudsko štetje je vsebovalo načrt dokončne likvidacije naše narodne skupnosti, pri čemer gre seveda za uradno likvidacijo. To, kar se ni posrečilo Hitlerju in krvnikom tretjega rajha, to naj bi leta 1976 izvedla avstrijska vlada na zelo

Dr. Matevž Grilec, predsednik

perfiden način. Pri tem se moramo vprašati, zakaj ta Avstrija, ki se sama tako rada obdaja z likom humanizma, tolerance in demokracije, ne izpolnjuje svoje dolžnosti do manjšin niti ne tistih iz mednarodne pogodbe, kakršna je avstrijska državna pogodba iz leta 1955.

Če hočemo današnji položaj koroških Slovencev razumeti, je treba, da si vsaj na kratko ogledamo nekaj zgodovinskih dejstev. Koroški Slovenci živimo na ozemlju Južna Koroška že okoli 1400 let. Smo torej brez dvoma avtotona narodna skupnost, ki ima že zato vso pravico do obstoja. Že od nekdaj pa so bili koroški Slovenci socialno podrejeni nemškemu gospodarstvu in tako je ostalo pravzaprav do danes. Ne glede na to pa je Južna Koroška v primeri z ostalo Avstrijo gospodarsko dokaj nerazvita. Tista industrija ali obrtnišstvo, ki pa danes na Južnem Koroškem obstaja, je v veliki večini v rokah nemško govorečih državljanov, ki so se večinoma priselili na slovensko oziroma

dvojezično ozemlje Južne Koroške. Socialno vprašanje pa je, kar bomo še ugotovili, v asimilacijskem procesu bistveno in omogoča najbolj kruto diskriminacijo.

Po razpadu avstro-ogrske monarhije, ki ni znala rešiti nacionalnih vprašanj, je bil na Južnem Koroškem 10. oktobra 1920 usodni plebiscit, ki je prinesel večino glasov za priključitev tako imenovane cone A k Avstriji. Velik del koroških Slovencev je glasoval takrat iz različnih razlogov za Avstrijo in treba je pripomniti, da so ravn avstrijske oblasti z vsemi mogočimi obljubami vabile koroške Slovence, naj glasujejo za priključitev k Avstriji. Obljubljali so jim raj na zemlji, vendar so morali koroški Slovenci takoj po 10. oktobru leta 1920 ugotoviti, da so bile te prazne vabe in da jim nihče ni imel namena dati tistih pravic in tistega statusa, ki so ga pred plebiscitom obljubljali. Veliko koroških Slovencev je po 10. oktobru leta 1920 moralo celo zapustiti domovino. Že prva republika ni bila pripravljena rešiti koroškega vprašanja, ampak je bila asimilacija že v prvi avstrijski republiki glavni cilj vladnih krogov. V dobi nacifašizma so koroške Slovence najbolj kruto zatirali. Namen je bil fizična likvidacija ali izselitev iz slovenskega področja Južne Koroške. Veliko slovenskih družin so izselili in jih peljali v koncentracijska taborišča in veliko se jih ni vrnilo na svoje domove. Nacistična strahovlada je predvidevala izselitev 50.000 koroških Slovencev, do česar pa končno le ni prišlo. Koroški Slovenci so bili prvi na ozemlju današnje Avstrije, ki so se v sklopu narodnoosvobodilne borbe aktivno uprli fašističnemu režimu in se borili v partizanskih enotah proti največjemu sovražniku človeštva. V pogajanjih za avstrijsko državno pogodbo so ravn zastopniki Avstrije vedno spet opozarjali na to aktivno borbo koroških Slovencev proti nacizmu. Ne nazadnje je ravn ta borba bistveno pripomogla, da je Avstrija sploh dosegla državno pogodbo, po kateri je vstala v starih mejah iz leta 1938. Jasno pa je, da je morala Avstrija prevzeti tudi določene obveznosti, tako tudi obveznosti do v Avstriji živečih narodnih manjšin. Te pravice koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov so jasno zapisane v členu 7 avstrijske državne pogodbe iz leta 1955.

Ničesar mu ni treba dodati, ampak je treba ta določila samo tako po črki kakor po duhu izpolniti. Na tem stališču stojimo koroški Slovenci prej kot slej in ne zahtevamo nič manj in nič več kot izpolnitev te mednarodne pogodbe, ki ima v Avstriji celo ustavni značaj.

Na žalost pa moramo danes ugotoviti, da Avstrija ni izpolnila dosledno nobene točke te tako jasne državne pogodbe. Nasprotno, iz leta v leto je vedno bolj krčila pravice koroških Slovencev, ki so danes brezpravnejši kakor so bili pred avstrijsko državno pogodbo iz leta 1955.

Leta 1956, kmalu potem ko so zasedbene sile zapustile Avstrijo, je bil ponovno ustanovljen »Kärntner Heimatdienst«, centralna organizacija nemško nacionalnih šovinistov na Koroškem. Ta Kärntner Heimatdienst (KHD) moramo šteti za neposrednega naslednika Kärntner Heimatbunda, ki je že leta 1920 vodil glavno propagando proti Jugoslaviji, vendar ne za Avstrijo, ampak za Veliko Nemčijo. Funkcionarji tega Kärntner Heimatbunda so bili v veliki meri tudi iniciatorji izseljevanja koroških Slovencev v času nacifašizma in iste ljudi najdemo potem zopet v Kärntner Heimatdienstu, ki sicer v času zasedbe Avstrije od leta 1945 do leta 1955 ni smel delovati, potem pa se je takoj zopet organiziral. Že pri ustanovnem občnem zboru si je KHD zastavil v glavnem tri naloge: razbiti šolsko ureditev iz leta 1945, poudarjanje pojma »Windisch« ter ugotavljanje manjšine kot podlago vsakršne rešitve koroškega narodnostnega vprašanja.

Najprej se je začela gonja proti dvojezičnemu šolstvu, katerega pravna podlaga je bila odredba provizorične koroške deželne vlade z dne 3. oktobra 1945. Po tej odredbi so obstajale na Južnem Koroškem dvojezične ljudske šole. Pouk naj bi se vršil v prvih treh šolskih stopnjah načelno v materinskem jeziku otroka, v četrti šolski stopnji pa naj bi se izvedel prehod k nemškemu učnemu jeziku. Poleg tega pa naj bi se učili otroci v četrti in v nadaljnjih šolskih stopnjah po štiri ure tedensko slovenskega jezika. Veroučni jezik pa naj bi bil izključno materin jezik otroka. Proti tej šolski ureditvi pa je organiziral leta 1957 in leta 1958 predvsem KHD šolske stavke in močne proteste in zahteval ukinitve obveznega dvojezičnega šolstva. To gonjo so podpirali tudi ugledni koroški politiki in že 22. septembra 1958 je socialistični deželni glavar

Ferdinand Wedenig ukinil to dvojezično šolstvo. Od takrat naprej morajo koroški Slovenci svoje otroke izrecno prijavljati k dvojezičnemu pouku, če hočejo, da bi se njih otrok v šoli vsaj malo naučil tudi materinskega jezika. Ta odločitev pa je bila za koroške Slovence porazna in čez noč je padlo število otrok, ki so se učili tudi slovenskega jezika od približno 12.000 na 2.000. KHD je torej po razmeroma kratki borbi triumfiral in njegovi zahtevi je klonil avstrijski parlament, ko je 19. marca 1959 sprejel šolski zakon, po katerem je določeno, da mora vsak koroški Slovenec, če hoče, da se njegov otrok uči tudi slovenščine, tega izrecno prijaviti. Diskriminacija je ravno na tem področju najbolj brutalna, ko na vse mogoče načine pritiskajo na starše, da ne prijavljajo otrok k slovenskemu jeziku. Delodajalci so celo grozili z odpustom, če bi se delavec drznil prijaviti svojega otroka k dvojezičnemu pouku. Ta odločitev že med otroke vnaša narodno mržnjo. Že v šoli gojijo nasprotstvo med sodeležani.

Kaže pa, da na šolskem področju niti ta udarec ni bil dovolj in imajo oblasti danes namen veliko večino tistih ljudskih šol, v katerih je prijava k dvojezičnemu pouku razmeroma visoka, razpustiti. Pojavlja pa se že tudi zahteva po centralnih slovenskih šolah, ki bi jih obiskovali po želji otroci koroških Slovencev, da bi na ta način narodno skupnost popolnoma istirili in jo potisnili v geto.

Dunajski parlament je 19. 3. 1959 sprejel zakon o uporabi slovenščine na sodiščih. Ta zakon je degradiral slovenski jezik na pomožni jezik in okrnil dvojezično ozemlje s tem, da dopusti slovenščino samo v treh sodnih okrajih, to je v sodnem okraju Pliberk, Železna kapla in Borovlje. Ne upošteva pa 6 nadaljnjih sodnih okrajev, kjer živijo koroški Slovenci, to so Velikovec, Celovec, Dobrla vas, Beljak in Šmohor.

Pri teh zakonskih ukrepih je treba z vso jasnostjo ugotoviti, da sploh niso upoštevali predlogov koroških Slovencev, ampak da je botroval vsem zakonom nemško-šovinistični Kärntner Heimatdienst.

Ko je bilo l. 1972 postavljenih okrog 30 dvojezičnih napisov, so jih nemško-nacionalni nestrpneži v nekaj dneh do zadnjega podrli. Pri tem protizakonitem dejanju jih je podpirala celo policija in v nobenem primeru ni ukrepala. Nobeden od teh trgačev dvojezičnih napisov ni bil v Avstriji sodnijsko kaznovan.

Ravno ti pogovori okoli dvojezičnih napisov na Koroškem pa so bili odločilni za nadaljnji razvoj manjšinskega vprašanja. Te akcije so privedle do velikih političnih sprememb. Zavedati se namreč moramo, da je od vsega začetka podpirala Kärntner Heimatdienst svobodnjaška stranka (Freiheitliche Partei Österreichs — FPÖ), da pa je kmalu bil KHD deležen tudi podpore avstrijske ljudske stranke (Österreichische Volkspartei — ÖVP).

Le socialistična stranka Avstrije (Sozialistische Partei Österreichs — SPÖ) je do tega časa vodila zmerno manjšinsko politiko. Vendar je končno tudi SPÖ klonila pritisku Heimatdienstu.

Zvezni kancler Kreisky, ki so ga v Celovcu pred delavsko zbornico napadli nemški šovinisti, je kaj kmalu sam kapituliral in socialistična stranka je pustila pasti takratnega deželnega glavarja Simo pod pretvezo, da je on kriv te politične situacije, da je on iniciiral zakon o dvojezičnih napisih iz leta 1972. Na ta način so našli grešnega kozla, korenito spremenili politiko in od takrat so vprašanje slovenske narodne skupnosti solidarizirali z ostalima dvema strankama in s tem tudi s koroškim Heimatdienstom. Posledice za koroške Slovence so bile porazne. Na pobudo ÖVP so sklicali na Dunaju tako imenovano študijsko komisijo, ki naj bi se ukvarjala s koroškim manjšinskim vprašanjem. Koroški Slovenci pri tej študijski komisiji niso mogli biti navzoči, ker je ÖVP poslala vanj zastopnika Heimatdienstu, in sicer podpredsednika Dr. Einspielera. Danes moramo ugotoviti, da je bila odločitev koroških Slovencev pravilna, kajti kljub dolgem zasedanju ta študijska komisija ni prinesla nobenih rezultatov, vsaj vlada jih ni upoštevala. Koroški Slovenci pa so zahtevali kontaktni komite, v katerem so se sestali z vladnimi predstavniki in s predstavniki strank. Vendar so morali koroški Slovenci tudi ta kontaktni komite zapustiti, ker so vse tri v avstrijskem parlamentu zastopane stranke sklenile, da bodo izvedle ugotavljanje manjšine. S tem pa so predstavniki treh strank podlegli najbolj brutalni zahtevi nemško nacionalističnih krogov, da na podlagi statistike končno uničijo koroške Slovence. Kljub temu pa so bili koroški Slovenci še leta 1976 pripravljani pogovarjati se z zastopniki strank v takozvanem ekspertnem komiteju. Ti pogovori so razmeroma uspešno potekali tako dolgo, da jih ni avstrijska vlada prekinila. Prekinila pa jih je ponovno z izgovorom, češ da ni mogoče rešiti manjšinskega vprašanja brez štetja posebne vrste, brez ugotavljanja manjšine, torej brez novega plebiscita. S tem pa je avstrijska vlada zaprla vrata. Spoprijaznila se je z dejstvom, da bo izvedla to, kar se ni posrečilo niti Hitlerju: na statističen način uničiti koroške Slovence.

Zimski lesk

Tako so bili izglasovani 7. 7. 1976 v avstrijskem parlamentu trije zakoni, in sicer zakon o narodnostnih skupinah, novela k zakonu o ljudskih štetjih in novela k zakonu o prevedbi plač. Zakon o narodnostnih skupinah je zakon brez vsebine, ampak so v njem le pragmatične izpovedi. V tem zakonu so predvideni sosveti z avstrijsko vlado, ki pa nimajo pravnopravnih nobenih pravic in katerih delo je le v tem, da svetujejo vladi, če to želi. Člane teh sosvetov imenuje zvezni kancler. Vse pravice koroških Slovencev pa so po tem zakonu odvisne od njih števila na različnih področjih in za dvojezične napise je predvideno število 25 odstotkov. Zakon skuša reševati tudi uradni jezik, iz določil pa je razvidno, da je bila slovenščina degradirana na pomožni jezik. Tam, kjer Slovenec vsakodnevno potrebuje jezik, tam ga ne bi smel uporabljati: na kolodvoru, na pošti, na žandarmerijskih postajah. V ostalem pa mora vsak koroški Slovenec prijaviti uradu, če hoče, da se uraduje v slovenščini. Kje pa bi bil dopuščen slovenski uradni jezik, pa naj bi določile šele bodoče odredbe, ki pa naj bi bile odvisne zopet od števila koroških Slovencev na posameznih področjih. Zato je ta zakon tesno povezan z novelo zakona o ljudskem štetju, ki omogoča vprašanje po materinem jeziku, ki pa na drugi strani omogoča ponovno štetja in štetja tudi samo regionalno. Zakon torej omogoča, da štejejo koroške Slovence vsakih pet ali deset let in ravno v tem vidimo načrt uničenja slovenske narodne skupnosti. Če namreč vzamemo za podlago 25 odstotkov na področju občin, potem bi koroškim Slovincem morda preostalo po prvem štetju pet ali šest občin, po ponovnem štetju morda le še ena ali dve in približno v 15 ali 20 letih koroških Slovencev uradno ne bi bilo več.

Zato je še bolj razumljivo, da so se koroški Slovenci temu naklepu jasno in odločno uprli. Gre za oživljanje neonacizma in v teh korakih avstrijske vlade je dokumentirana jasna kršitev avstrijske državne pogodbe iz leta 1955. V avstrijski državni pogodbi namreč ni predvideno nobeno število kot podlaga za reševanje manjšinskega vprašanja. Avstrijska vlada dobro ve, kje živijo koroški Slovenci in to je vedel že Hitler, ko je dal nalog, naj jih izselijo. V tem odloku Hitlerja so točno navedene občine, kjer živijo koroški Slovenci. Torej ko so hoteli koroške Slovence uničiti, so dobro vedeli, kje bivajo, danes, ko bi morali dati pravice, pa naenkrat tega ne vedo več. Obstajajo pa tudi v drugi republiki zakoni in odloki, iz katerih je dvojezično ozemlje jasno razvidno. Nenazadnje pa je dejstvo, da koroški Slovenci bivajo na tej zemlji že stoletja, prav tako zgovorno.

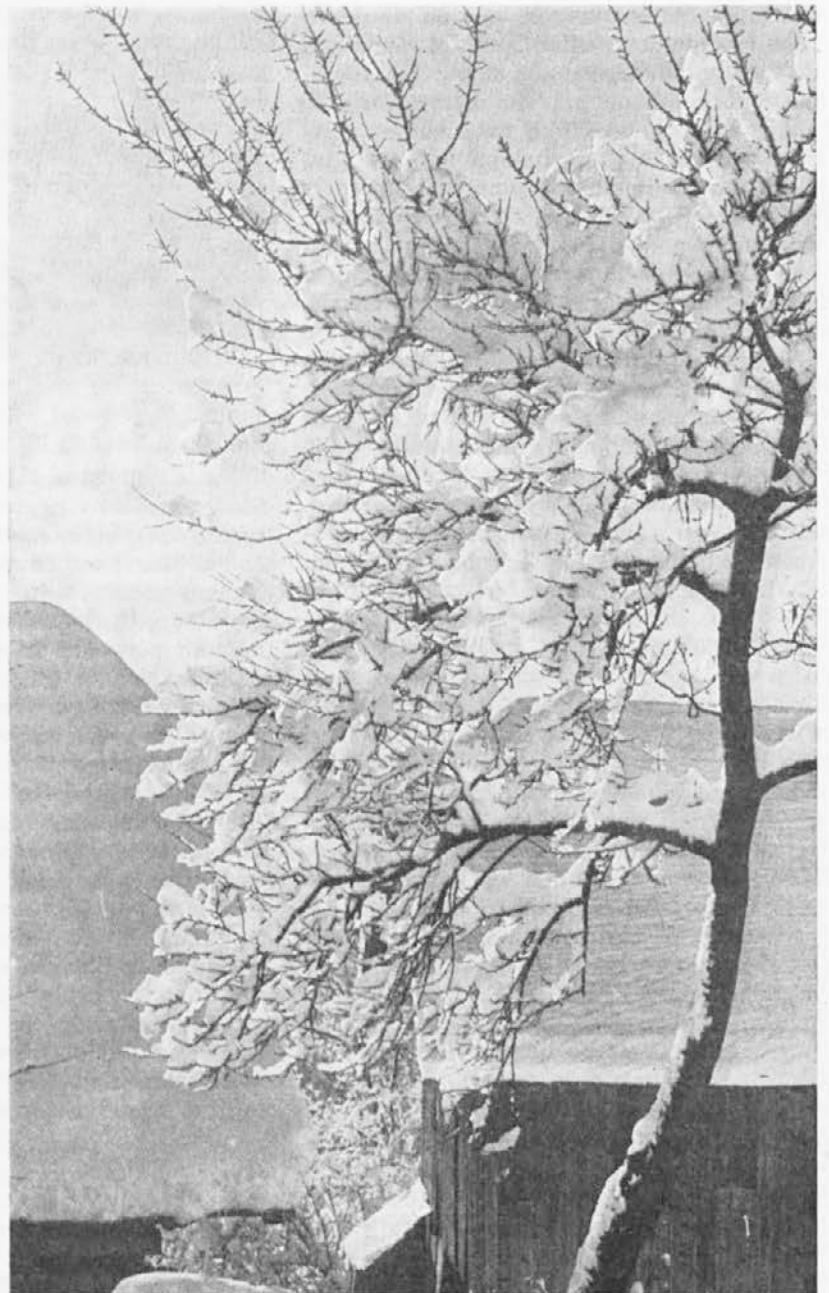
Omeniti pa je treba, da je novela zakona o prevedbi plač prinesla koroškim Slovincem ponoven udarec na področju šolstva. Do te novele so morali namreč vsi ravnatelji ljudskih in glavnih šol na dvojezičnem ozemlju imeti izpit tudi iz slovenščine. Po tej noveli to ni več potrebno, tako da gre germanizacija tudi na tem področju z vso ostrino naprej. Ni treba posebno poudarjati, kaj pomeni za šolo in

učence ravnatelj takega inštituta in kakšne vplivne možnosti ima.

Koroški Slovenci smo se torej pred 14. novembrom 1976 strnili, stopili tesneje skupaj in osrednji organizaciji sta na dvojezičnem ozemlju organizirali nešteto sestankov. Želeli smo doseči, da bi tokrat na Južnem Koroškem ne bilo Slovencev na uradnih polah, tako da vlada ne bi mogla dobiti nobenega uporabnega števila za zlobne namene. Pri tem so nas podpirali tudi demokratični Avstrijci, ki so se združili v solidarnostnih komitejih. Pri tem pa so nas podpirali predvsem vsi narodi Jugoslavije tako močno, da je bila ta pomoč za nas koroške Slovence brez primere. Jugoslavija je obvestila evropsko in svetovno javnost o problematiki koroških Slovencev in gradiščanskih Hrvatov in razkrinkala Avstrijo in njeno manjšinsko politiko do golega. Jasno je ugotovila, da ima ona kot sopodpisnica avstrijske državne pogodbe vso pravico zahtevati pravično rešitev za slovensko manjšino in je tudi jasno izpovedala, da Avstrija enostransko krši državno pogodbo. Edinstven je bil tudi pritisk nemških nacionalistov in vladnih krogov na koroške Slovence, da bi se končno le udeležili tega ljudskega štetja 14. novembra. V Škocijanu so 8. 8. 1976 brez vzroka aretirali veliko število

slovenskih mladincev, policija je ustrašovala naše ljudstvo in na Koroškem je vladalo, lahko rečem »izjemno stanje«. Nekaj dni pred štetjem so celo vojaški tanki vozili skozi Podjuno. Predstavniki vladnih strank so skušali razdvojiti obe centralni organizaciji na eni strani in centralne organizacije od ljudstva na drugi strani. Vendar koroški Slovenci niso klonili. 14. novembra so sledili pozivom osrednjih organizacij, z velikim uspehom bojkotirali štetje in s tem prekrižali vladi in nemškimi nacionalistom vse načrte.

14. november ni prinesel za vlado nobenega rezultata. Tako se moramo danes vprašati, kako naprej? Izhodišče nadaljnega razvoja je pravzaprav razvidno že iz kratke analize bližnje preteklosti. Najprej je treba ugotoviti, da Avstrija 21 let po podpisu državne pogodbe le-te ni izpolnila. Po 14. novembru smo pravzaprav zopet na začetku reševanja manjšinskega vprašanja in to bo morala končno uvideti avstrijska vlada. Koroški Slovenci smo bili vedno in smo tudi danes pripravljeni za konkretne razgovore. Mnenja pa smo, da morajo biti taki razgovori v duhu enakopravnosti in ne tako kakor do danes, ko so bili oktroirani vsi zakoni manjšini in niti en zakon ni bil izdelan v sodelovanju s koroškimi Slovenci. Tako smo koroški

Snežna cvetljica

Kontrasti

Slovenci takoj po uspešnem bojkotu štetja 14. novembra 1976 ponovno zahtevali, da se skliče kontaktni komite. Zvezni kancler Kreisky je vabil predstavnike osrednjih organizacij dne 9. 12. 1976 na razgovor na Dunaj. Ta razgovor ni bil spodbuden. Predstavniki zvezne vlade so hoteli ponovno prisiliti koroške Slovence, da sprejmejo vse zakone z dne 7. 7. 1976 in vladni predstavniki so vztrajali, da je edino mogoča le oblika razgovorov v so-svetih. Koroški Slovenci pa so ostali pri odklonitvi teh zakonov z argumentom, da ne pomenijo izpolnitve člena 7 avstrijske državne pogodbe. Po trdih razgovorih je zvezni kancler končno le pristal, da bo skušal sklicati od koroških Slovencev zahtevani kontaktni komite. Vendar se je postavil na stališče, da morajo na take razgovore pristati vse v parlamentu zastopane stranke. Ravno v tem stališču zveznega kanclerja, da mora vsaka rešitev najti pristanek vseh treh strank, obstaja za prihodnost največja nevarnost. Zavedati se namreč moramo, da so predvsem koroške stranke pod pritiskom Kärntner Heimatdiensta, ki diktira in ki bo, kakor kaže, tudi v prihodnje diktiral manjšinsko politiko. Koroške stranke so namreč prepustile vso propagando za ljudsko štetje 14. novembra Kärntner Heimatdienstu, ki je to prefunkcioniral v novi plebiscit, s tem da je v parolah do skrajnosti napadal Jugoslavijo in koroške Slovence. Videli smo celo gesla, češ, tisti, ki se ne udeleži štetja 14. novembra ni Korošec. Zato je bila udeležba na Koroškem zelo visoka. Kärntner Heimatdienst si — po pravici ali ne — to visoko udeležbo lasti za svojo zaslugo. Vsak poizkus pragmatične rešitve bo torej naletel na odpor teh nemško-nacionalnih krogov, tako da je pričakovati, da bo boj v prihodnje verjetno še trši kakor do danes.

Ne glede na to pa bomo koroški Slovenci jasno vztrajali pri tem, da je podlaga vsakega reševanja le člen 7 avstrijske državne pogodbe iz leta 1955. Treba je zagotoviti enakopraven razvoj koroških Slovencev brez vsake diskriminacije in brez nasilne asimilacije. Koroški Slovenci naj

bodo tudi v družbi enakopravni in ne ljudje drugega reda. Zato bo naš boj tudi v prihodnje odločen in trd, pri čemer pa se zavedamo, da bomo to borbo sami le težko tudi uspešno dokončali. Zato smo veseli, da vedno več avstrijskih demokratov spoznava, da boj slovenske narodne skupnosti ni le borba za obstoj naroda, ampak tudi borba za obstoj demokracije. Tiste skupine, ki danes nastopajo proti pravicam koroških Slovencev, bodo končno ogrožale tudi demokracijo. Vendar je število teh avstrijskih demokratov le majhno. Koroški Slovenci bomo zato potrebovali mednarodno pomoč bolj kot kdaj prej, ker smo mnenja, da čuti Avstrija le mednarodni pritisk in da bo pod mednarodnim pritiskom le rešila slovensko koroško vprašanje.

Zavedamo se, da bo pomoč jugoslovanskih narodov v prihodnje še pomembnejša kot doslej. Prepričani smo, da bo država našega matičnega naroda z vso odločnostjo podpirala težnje koroških Slovencev tudi naprej.

Ker je situacija torej taka, da avstrijska vlada v doglednem času verjetno ne bo izpolnila člena 7 avstrijske državne pogodbe, ampak da bo nadaljevala protimanjšinsko politiko in politiko nasilne asimilacije, moramo koroški Slovenci stopati enotni v prihodnost. Moramo gledati na to, da bomo vztrajno kljubovali tej nasilni asimilaciji in da ne bomo klonili pritisku. Veliko število koroških Slovencev je v preteklosti že klonilo in z oportunitizma zapustilo slovensko narodno skupnost. Na Koroškem živi danes najmanj 60.000 slovensko govorečih prebivalcev, od teh je polovica narodno zavednih. Naša naloga bo, da bomo utrjevali narodno zavest vseh koroških Slovencev in tudi tistih, ki danes že zapuščajo našo narodno skupnost pod nečloveškim pritiskom ali iz oportunitizma, ki pa pravzaprav tudi ni nič drugega kakor nasilna asimilacija, kot je zapisal in povedal eden največjih sodobnih politikov Edvard Kardelj.

Na drugi strani bomo morali koroški Slovenci sami v prvi vrsti krepiti naše gospodarstvo in skrbeti za socialni podvig Južne Koroške. To pa je možno samo v tesnem sodelovanju s Slovenijo in bomo morali najti možnosti kooperacije. Delo na tem področju se je že uspešno začelo in upam, da se bo še uspešneje nadaljevalo. Zavedati se namreč moramo, da bo končno le gospodarstvo v slovenskih rokah na Južnem Koroškem tudi porok za nadaljnji obstoj te narodne skupnosti. Treba bo še tesneje sodelovati z domačimi občinami v Sloveniji na področju kulture, turizma in vseh gospodarskih in kulturnih panog. Skrbeti moramo za to, da bodo koroški Slovenci našli delovno mesto doma, v domačem okolju in se jim ne bo treba izseliti s slovenskega ozemlja v nemške centre, saj se zavedamo, da je sleherni koroški Slovenec, ki se naseli v nemških centrih, slej ali prej izgubljen tudi za narodno skupnost.

Organizacija našega podeželskega ljudstva pa bo za koroške Slovence v prihodnje prav tako potrebna, zato bomo skušali okrepiti naše organizacijsko delo na Južnem Koroškem. Z veseljem ugotavljamo, da je ravno mladina tista, ki je danes

nosilec samozavesti slovenske narodne skupnosti. Delo slovenske gimnazije na tem področju je neprecenljive vrednosti. Naš glavni cilj pa mora biti, da vpeljemo slovenščino tudi v otroške vrtce. Na žalost nimamo na Južnem Koroškem nobenega otroškega vrtca, v katerem bi se s slovenskimi otroki pogovarjali tudi v slovenščini. Izjema je le privatni otroški vrtec šolskih sester v St. Jakobu v Rožu. Kakor dolgo ne bo zakonske spremembe v šolstvu, kar z vso odločnostjo zahtevamo, bomo morali skrbeti, da bo kar največ otrok prijavljenih k dvojezičnemu pouku. Zavedamo pa se, da bo treba tudi načelno spremeniti šolsko ureditev. Na kulturnem področju so koroški Slovenci živahni in morajo ostati tudi naprej, ker jim kultura daje na vseh tisto samozavest, ki je nujno potrebna, da vztrajajo in ne klonijo nemško šovinističnemu pritisku.

Kljub vsem tem težavam koroški Slovenci gledamo v prihodnost z določenim optimizmom. Zavedamo se namreč, da se danes v vsej Evropi, da na celem svetu, ponovno zbuja narodne skupine in da predvsem v Evropi prihodnost le vzbuja upanje na boljšo rešitev narodnih vprašanj in tudi na boljšo rešitev koroškega vprašanja. Zavedamo se, da bo pot do zedinjene Evrope še dolga in da ne moremo čakati na tako rešitev. Vendar opažamo, da ravno mladina med koroškimi Slovenci vedno bolj samozavestno zastopa pravice, se vedno bolj zaveda, da so sinovi, hčere slovenske matere. Podpore avstrijskih demokratov, katerih število se večja, bo končno tudi vladne predstavnike privedla do prepričanja, da vprašanje koroških Slovencev ni le manjšinsko vprašanje, ampak vprašanje demokratične miselnosti. Zavedamo pa se tudi, da bomo deležni vse podpore države matičnega naroda Jugoslavije, ki bo opozarjala tudi mednarodno javnost za nerešeno vprašanje koroških Slovencev in na nevzdržno manjšinsko politiko avstrijske vlade. V leto 1977 gremo zato z upanjem, da bo lepše od preteklega leta, vendar v zavesti, da še ne bomo dosegli enakopravnosti in pravic, ki so podlaga za življenje in razvoj narodne skupnosti. Boj bo še dolg, to vemo, upamo pa, da bo končno tudi za koroške Slovence prišel dan pravice in enakopravnosti.

IZREKI

Neprestano govoriti in ničesar povedati je bila od nekdanje največje odlike govornika.

PLATON

Govor mora biti vaja možganov, ne pa jezika.

AVEBURY

V smehu leži ključ, s katerim spoznamo človeka.

CARLYLE

Če hočeš spraviti ljudi v smeh, moraš ohraniti resen obraz.

CASANOVA

Karel Prušnik-Gašper
Predsednik Zveze koroških partizanov

14. november 1976 — nova odskočna deska!

Z bojkotom preštevanja posebne vrste smo 14. novembra 1976 koroški Slovenci izbojevali veličastno zmago. Ko me ljudje sprašujejo, kaj pa sedaj, jim ravnodušno odgovarjam. Mnogo sovražnih ofenziv, napadov vseh vrst smo koroški Slovenci premagali v svoji narodni zgodovini in iz vsake ofenzive smo izšli kot zmagovalci. Vsak človek, ki dela in si prizadeva, ki je produktiven, mora razumeti, da kolikor več je vloženo v neko stvar dela in prizadevnosti, ljubezni in vztrajnosti, toliko večji je uspeh. Tega se koroški Slovenci močno zavedamo. Naše narodno polje je kot zemlja, ki je hvaležna človeku, če jo neguje, obdeluje in mu to tudi hvaležno poplača z bogatimi sadovi. Seveda je našo narodno grudo težko obdelovati. Človek pa, ki vztraja na trdi in kameniti zemlji, se tudi utruji, je žilav in vedno pripravljen spopasti se z največjimi težavami in zaprekami.

Kaj bo po 14. novembru? Nič kaj posebnega! Saj smo prestali vse, tudi najtežje napade in ofenzive, tudi iz najsurejših, ko smo bili med drugo svetovno vojno obsojeni na smrt, — ko so obglavili trinajst naših prvih organizatorjev oboroženega boja proti fašizmu, upornikov iz Sel, Borovelj, Železne Kaple, Lobnika in Suhe smo izšli kot zmagovalci. Od leta 1941 do 1945 smo prestali strahovit potres in izšli kot zmagovalci. Treslo in treskalo je po vsej zemlji, kjer žive Slovenci. Tudi na Koroškem, na avstrijskem ozemlju v samem Tretjem rajhu, je Hitler s svojimi prodami besnel, izsiljeval, moril, požigal. Umirali so partizani, borci za svobodo, umirali starčki in otroci. Nacisti so morili slovenske dojenčke, neoborožene žene in zmagovali smo iz dneva v dan, ter zmagali. Zmagali smo, ker smo hoteli kot narod živeti.

Ko ugotavljam vse to, kaj naj potem še pomeni zaskrbljenost, kaj bo po preštevanju. Kaj bo po najneumnejši potezi državnštva, storjeni od avstrijskih državnikov. Minderheittenfeststellung besonderer art — ugotavljanje manjšine posebne vrste! Saj se je ob tem preštevanju posebne vrste zdramila vsa avstrijska javnost. Tudi ta je bojkotirala preštevanje 14. novembra, bila je solidarna s koroškimi Slovenci, ker se je zavedala, da je bojkot naperjen predvsem proti porajajočemu se fašizmu v Avstriji. Šlo je namreč za demokracijo ali za fašizem. Tega smo se vsi dobro zavedali, kakor koroški Slovenci tako tudi avstrijske demokratične množice.

Po 14. novembru bomo koroški Slovenci šli v boj za naše pravice, ki so zajamčene v avstrijski državni pogodbi, še bolj strnjeni in borbeni. Od preteklosti smo se naučili, da je uspeh za izvedbo člena 7 zajamčen predvsem v **protifašistični fronti** vseh koroških Slovencev skupaj z našim naravnim zaveznikom, avstrijskim delovnim človekom. Nam, kot njim, grozi s porajajočim se fašizmom ista negotova

usoda. Skupaj se tudi sprašujemo, kako naj zaceli finančna rana sto milijonov šilingov v blagajni majhne avstrijske države, ki je itak močno zadolžena. Ta dolg bomo morali poravnati tudi skupaj z avstrijskimi produktivnimi državljani, davkoplačevalci. In teh sto milijonov šilingov, kolikor je stala komedija preštevanja 14. novembra, imajo na vesti avstrijski državniki, ki so nasledili nemškemu nacionalistom s KHD na čelu. Koroški Slovenci smo državnike o tej nacistični prevari svarili, jih opozarjali. Zaradi tega imamo mi čisto vest napram avstrijskim delovnim množicam, medtem ko dr. Kraiskega in njegove sodelavce boli glava.

Karel Prušnik-Gašper, predsednik

Koroški Slovenci bomo šli v boj za naše narodne pravice po 14. novembru z globoko zavestjo narodno socialnega internacionalizma. Gojimo in utrjujemo pri naših ljudeh zdravo narodno zavest. In prav ta zdrava narodna zavest nam jamči in krepi duh internacionalizma, saj tisti, ki spoštuje in ljubi svoj narod in svoj materni jezik, tisti, ki ljubi in spoštuje zgodovino lastnega naroda, nikoli ne more sovražiti drugih, najmanj pa sosedni narod. Saj je prav s tem spojen v delu, v plačevanju davkov in kot rečeno, združen v boju za ohranitev in krepitev demokracije v naši deželi in državi.

Koroški Slovenci se prav bridko zavedamo, da imamo pri nas opraviti z ljudmi, ki so nasprotni avstrijski državni pogodbi in bi jo radi revidirali. Nosijo v sebi še mnogo miselnosti neslavne šole Hitlerja in njegovih oprod. Kako bi bilo drugače mogoče rabiti dinamit v dobi miru, graditve in kulture. Razstrelitve partizanskih spomenikov, onečaščenje in skrunitev nagrobnih kamnov tistih borcev za svobodo in demokracijo, ki so z žrtvami pripomogli Avstriji, da je dobila status okupirane države, surovo odstranjevanje zakonito postavljenih dvojezičnih topografskih napisov? Kako bi bilo drugače vse to ra-

zumeti, ko bi neznane in tudi znane storilce ne vodila duh in ideja, ki izhajata iz šole nacionalsocializma.

Hitler: »Vzgojili bomo mladino, pred katero se bo zdrznil ves svet, strašno, zahtevno in kruto mladino. Jaz to hočem. Mladina mora imeti vse te lastnosti. Napram mukam mora biti brezbrizna. Biti ne sme slabotna niti nežna. V njenih očeh želim videti blesk divje živali.«

Za prevzgojo mladine pa je bila in je odgovorna republika Avstrija. Ni pa je v teh enaintridesetih letih prevzgojila. Niti ni bilo pripravljenosti za poskus prevzgoje v demokratično gledanje na družbo in razvoj v svetu, te večerajšnje hitlerjeve mladine. Nasprotno, v naši demokraciji je vse dovoljeno, samo to ne, da bi mladino v šoli naučili gledati demokratično in ji razlagali pravi značaj fašizma in nemškega nacionalizma. Vseh enaintrideset let naša šolska mladina ni slišala zgodovine svoje domovine od leta 1934—1938—1945. V šolskem učnem načrtu je pri nas v Avstriji to vprašanje tabu. Tabu je početje Hitlerjeve strahovlade vse od leta 1938 do 1945. Tudi avstrijska občila, z malo izjem, ne privzgajajo svojim državljanom napredne demokratične miselnosti.

Koroški Slovenci poznamo teorijo in prakso nemškega fašizma. Zanimamo se za zgodovino, zlasti naša mladina jo proučuje. Prakso in teorijo nemškega fašizma smo, kar nas je starejše generacije, izkusili na lastnih telesih in na lastni duši, v sedanjosti pa jo okuša tudi naša mladina. Naj citiram še izjavo desne roke Avstrijca Adolfa Hitlerja, Martina Bormanna, vojnega zločinca, ki je ušel pravični kazni nürnberškega procesa. Martin Bormann: Slovani naj za nas delajo. Kolikor jih ne potrebujemo, naj pomrejo. Zato sta nemško cepljenje in zdravstvena služba odveč. Slovanska plodnost je nezaželena. Naj rabijo zaščitna sredstva in delajo splave. Čim več, tem bolje. Izobrazba je nevarna. Zadostuje, da znajo šteti do sto. Dopustljiva je kvečjemu tista izobrazba, ki nam zagotovi dobre dninarje. Religijo jim pustimo kot sredstvo odvrnitve. Za prehrano dobijo samo najpotrebnejše. Mi smo gospodje, mi smo prvi.«² Navedel sem dva citata duhovnih vodij Tretjega rajha, ki je v zadnji vojni prizadel človeštvu in njegovi kulturi toliko gorja. In v te citate se je treba zamisliti. Ko iz njih spoznamo vso zverinsko miselnost in živalsko mržnjo proti vsemu, kar ni nemško, bomo spoznali, kolike vrednosti je bil boj evropskih narodov proti fašizmu, proti nemškemu nacizmu. In še bolj se bomo zavedali, ko smo spoznali pravi obraz fašizma, kako plemenit, potreben in nujen je naš boj, ki ga vodimo skupaj z matičnim narodom, za ohranitev slovenskega naroda na Koroškem. Miselnost iz citatov se odraža pri nas tudi v tem, da smo koroški Slovenci v očeh koroških neonacistov, ki vodijo KHD, manjvreden narod, ki ga je treba iztrebiti.

Iz polpretekle zgodovine želim navesti samo primer, kako se je narodnoosvobodilni protifašistični boj, ki ga je vodila Komunistična partija Slovenije, razlikoval tudi v kulturnem pogledu od nacističnega vojskovanja. Kaj vse so po Evropi počeli oboroženi nacisti, to vemo. Na Koroškem je bil partizanski boj organi-

Moja doživljanja ob koroški antologiji

ziran in aktiven od poletja 1942 do konca vojne. Partizani so bili na Koroškem kot država v državi. Uničevali so vse, kar je služilo nemškemu vojnemu stroju. Za to rušenje so, seveda, rabili tudi dinamit, plastik. Razstrelivo so nosili v svojih nahrbtnikih. Hodili so tudi mimo raznih spomenikov, ki jim prav gotovo niso bili pri srcu. Vendar partizanom še na misel ni prišlo, da bi samo enkrat položili dinamit tudi ob kak spomenik desetemu oktobru.

Partizani so bili preponosni, da bi se osramotili s kakšnim takim dejanjem. Takrat ti spomeniki, ki koroške Slovence iz leta v leto spominjajo na bridke čase narodnostne zgodovine, niso bili zastraženi. Danes, v globokem miru, morajo na Koroškem partizanske spomenike stražiti orožniki. Človek se sprašuje, pred kom jih stražijo. Morda pred samim seboj? Saj se jih nihče ne usmili, da bi jim nudil priložnost spoznati resnično zgodovino kulturnega in mirnodobnega naraščanja medsebojnega sporazumevanja med narodi. Nihče se ne potruži, da bi jim pokazal širše obzorje in politično osveščanje. Za njih je »koroško vprašanje« edino in od njihovega boga blagoslovljeno obzorje: Der Kärntner spricht deutsch.

14. november 1976 bo koroškimi Slovencem nova odskočna deska v boju za njihove pravice, narodne in socialne. Oboroženi bomo v tem boju z zavestjo, da nismo sami, da je naš boj skupna last vsega avstrijskega demokratičnega ljudstva, ne glede na jezik, svetovni nazor in narodnostno pripadnost. Za naprej se bomo še bolj kot do sedaj zavedali, da je boj koroških Slovencev zgodovinsko potreben. Ko spoznamo in razgalimo nemški nacizem, da vidimo njegov strahotni obraz, pridemo do nujnega spoznanja, da boj koroških Slovencev ni samo boj za ohranitev slovenske bitnosti na Koroškem. To je boj in žrtvovanje, ki je zgodovinsko potrebno, nujno in zato tudi toliko bolj plemenito, ko gre za dostojanstvo slovenskega človeka in obenem za osveščanje tudi našega sosednega, avstrijskega naroda, ki, ravno tako kot Slovenci, želi živeti v miru in gotovosti za jutrišnji dan.

Es gibt kein slowenisch Kärnten.
Imate pravico do asimilacije
Slovenske smrti ni...

Pred menoj leži antologija sodobne slovenske literature s Koroške, z avstrijske Koroške.

Kadar prebereš knjigo, jo zapreš: začneš premišljevat o delu, njegovih duhovnih razsežnostih, umetniški vrednosti, o izročilu, prostoru in času, o moči in nemoči ustvarjalcev, o vitalnosti, življenjski sili naroda ali narodnosti.

Pri tej knjigi pa so asociacije širše, globlje v preteklost sežejo, na videz daleč izven besedil.

Najbližja asociacija mi je beseda, ki jo danes radi uporabljajo v Avstriji in jo odevajo v plašč demokracije — asimilacija, pravica do asimilacije. Tako torej: vsi vi imate to pravico, ti Messner, ti Pokrznikov Luka pojdi Nemcem s svojim kladivom klepati kose pa srpe in ti Polanšek piši slovenske smrti ni, je le asimilacija... in grenki pepel slovenske zgodovine na Koroškem spravimo v skromno žaro in jo nesimo v celovški muzej, položimo jo na (?) ali za (?) »Fürstenstul« (ko je bil še v rabi, je bil knežji kamen!) v predverju muzeja R. i. p.! Koroška gluha loza — ali ne Trdina?

Slovenska beseda mladih slovenskih literatov pa se ponovno vrašča v skupni slovenski prostor

»Tu sem in tu bom ostal
in se postavil med vaše mesijanske
račune!« (Kokot)

»Če bi ded naš ne bil grešil...« je prvič zaživela na papirju slovenska beseda, na Koroškem je bilo to, okrog leta 950. Je bil to greh, ker smo gostoljubno sprejemali tujce: »Buge was primi...«? In je še Perkonig videl — po dolgih blodnjah sicer — v objemajočima lipi in hrastu na Otoku ob

Vrbskem jezeru simbol bratske sprave, če ni bil morda to le faustovski privid — pravijo, da je Mefisto Faustu le kot privid pričaral končno srečo, da je laže umrl — in je pravi smisel videl le profesor Messner: hrast se bohota, lipa pa hira in se suši v »objemu« hrasta.

Nova podoba: Zlata doba slovenske literarne dejavnosti — ko so bile vse oči iz vse Slovenije uprte v Celovec: Jarnik, Ziljski, Einspieler, Janežič, Slovenski glasnik, Mohorjeva družba. Dvajset let je Celovec žarišče slovenske literature. Še prej je tu cvetelo bukovništvo, največji med njimi — koroški, kmečki Linhart: Drabonjak. Korošec Gutsman se je uprl Pohlmannovi samovoljni jezikovni reformi. Zadnja svetla podoba s Koroške je bila Sketova Miklova Zala s svojo zvestobo rodu in jeziku in zemlji, tudi v tujini, kamor so jo nasilno odveli. Meško se je pri Mariji na Zilji, kjer je župnikoval, že s strahom spraševal, ali so koroški Slovenci že res »Na smrt obsojeni...!« Sledil je molk — ob žolčni vihri bojev za Koroško: Mohorjeva se je odselila, Eller je šel, Korošec po dolgih letih službovanja, pisatelj Meško je komaj zbežal podivjanim Heimwehrovcem. Slovenska literarna dejavnost je ob lepih obljubah v plebiscitnem času za desetletja usahnila.

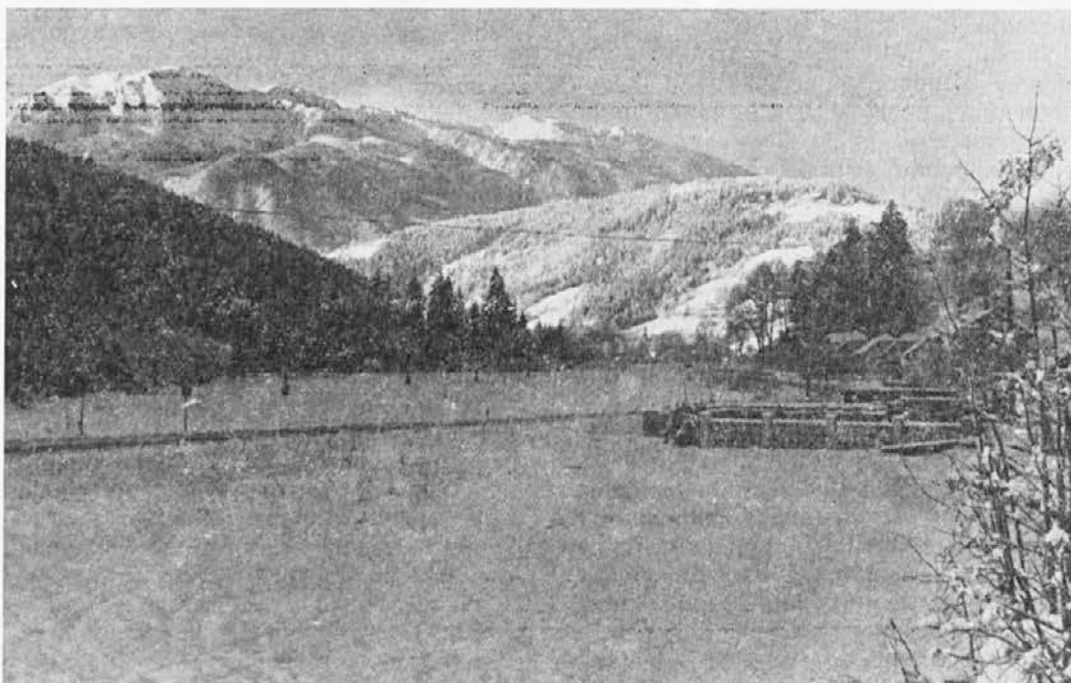
Zdaj pa je pred nami antologija slovenskih literatov na Koroškem. Pretežno so ti začeli objavljati po letu 1945. Domalega dvajset imen je. Že v nemški antologiji »Kärnten im Wort« jih je za petino knjige, tudi revija Die Brücke jih je nemškim bralcem dostojno predstavila s sestavkom dr. Pavleta Zablatnika Doživljamo prepoved slovenske literarne ustvarjalnosti koroških Slovencev. Kot ptič feniks je ta regeneracija duhovnega zorenja in politične moči v ognju žrtev in revolucije. Matjaž se spominja, kako se je zavest Slovencev na Koroškem prerojevala po spopadu v Ro-

¹ Wir werden eine Jugend erziehen, vor der die ganze Welt erschauern wird, eine heftige, anspruchs volle und grausame Jugend. Ich will es. Die Jugend muss alle diese Eigenschaften besitzen. Sie muss den Leiden gegenüber gleichgültig sein, sie darf weder schwach noch zärtlich sein. Ich will in ihren Blicken das Funkeln des wilden Tieres sehen.

Iz knjige R. A. Rudenko: »Die Gerechtigkeit nehme ihren Lauf, SWA-Verlag Berlin 1946 str. 131 (Studienbibliothek Klagenfurt 34041).

² Die Slawen sollen für uns arbeiten. Soweit wir sie nicht brauchen, mögen sie sterben. Impfwang und deutsche Gesundheitsfürsorge sind daher überflüssig. Die slawische Fruchtbarkeit ist unerwünscht. Sie mögen Präservative benutzen oder abtreiben, je mehr desto besser. Bildung ist gefährlich. Es genügt, wenn sie bis hundetr zählen können. Höchstens die Bildung, die uns brauchbare Handlanger schafft, ist zulässig. Die Religion lassen wir ihnen als Ablenkungsmittel. An Verpflegung bekommen sie nur das Notwendige. Wir sind die Herrn, wir kommen zuerst.

Iz knjige: Heydecker-Leb: Der Nürnberger Prozess, Kiepenheuer & Wiltch, Köln-Berlin 1959, str. 361 (Studienbibliothek Klagenfurt 39750).

bežu, doživeli so, da so pred slovenskimi puškami bežale elitne enote SS.

Ali je ta boj res donkihotovski brez-upen, morda pa so strahovi res le mlini na veter in nikakršni velikani, čeprav še zvito lazi senca kljukastega križa.

»Ta hiša je moja,
pa vendar moja ni...«
Čigava je?

In pred nami je knjiga nove generacije slovenskih koroških ustvarjalcev, pesnikov in pisateljev. Čeprav je trpka vsebina, kakor je pač trpka usoda koroških Slovencev, »da Slovenec še marvnat slovensko ne sme«, izseva iz nje vera v lastne moči, obenem pa je dokaz, da se nova literatura dviga nad večerniški nivo in si ustvarja nove, širše in globlje umetniške razsežnosti ter se tako polnokrvno vrašča v skupni slovenski literarni prostor, du-

hovno pa bogati skupno koroško literarno ustvarjanje in je skupno z uglednimi nemškimi koroškimi literarnimi ustvarjalci soustvarjalca prav s svojo angažiranostjo novega koroškega humanizma tudi tamkajšnjega vsakdana.

Pretežni del sestavkov je jasno in namerno angažiranih. Zlasti velja to za Messnerja, Prušnika in Kokota, več ali manj še za Poljanška, Darleta in Kuchlinga. Duhovit odraz nemškega jarogospodstva je v delih Anite Hudl in Gustava Januša. Metod Turnšek je v literarnih črticah prikazal zadnje, trpljenja polne dneve koroškega deželnega poslanca v letih po plebiscitu, vnetega narodnjaka Vinka Poljanca. Umetniško najbolj zrela pa je proza Florjana Lipuscha, ki z vsem gnevom in literarno besedo protestira zoper duhovno in politično poniglavost in majhnost, kar pa postaja skrajno nehumano in nevarno, kadar je to beseda vladajočih.

Gregor Klančnik, generalni direktor SŽ

Na poti dohodkovnih odnosov

OBLIKUJE SE NOV SAMOUPRAVNI SPORAZUM O ZDRUŽEVANJU V SLOVENSKE ŽELEZARNE

Povečanje sadov ustvarjalnega dela je pogoj spreminjanja in uveljavljanja družbenih odnosov. Te cilje zasleduje tudi socialistična samoupravna ureditev v zakonem o združenem delu. Uveljavljanje tega zakona v Slovenskih železarnah bo omogočilo ekonomsko povezanost, dohodkovno soodvisnost, usklajeno poslovanje, učinkovit razvoj, enotnost, kakovostni premik in prihodnost slovenskega železarstva.

Človek je preje poskrbel za hrano kot pa molil boga. Ta resnica je spremljala celotno pot razvoja človeštva, svojo veljavo pa je obdržala tudi v sedanjem času.

Ustvarjanje materialnih in duhovnih dobrin pogojuje razvijanje družbenih odnosov, svojo prihodnost pa je imela v preteklosti in ima tudi v sedanjosti le taka ureditev, ki vzpodbuja višje gospodarske dosežke in dviguje družbeno produktivnost dela. V sadovih dela je osnova za višjo intelektualno raven, razvoj kulture in socialnega ter zdravstvenega stanja človeštva. To velja tudi za socialistično samoupravno družbeno ureditev.

Veliko smo v dobrih treh desetletjih osvobodene domovine dosegli v Jugoslaviji, dosti pa tudi zamudili. Ljubezen do samoupravnih odnosov je slepa, če ni oplemenjena z zavestjo, da so boljši proizvodni uspehi pogoj njihovega obstoja in nadaljnega razvijanja. Zaostajanje za dosežki razvitih gospodarstev ni zaskrbljujoče toliko časa, dokler se razlika zmanjšuje, kritično pa je, če se povečuje. Primerjava je vedno možna, najlažja pa je pri izvozu.

Potem ko je Jugoslavija leta 1976 dosegla velik uspeh pri brzdanju inflacije in zlasti pri povečanju izvoza, zmanjšanju zunanjetrgovinskega primanjkljaja, stabilizaciji dinarja ter njegovem približevanju konvertibilnosti, nas že hočejo prepiti tisti, ki s protekcijonizmom želijo za-

megliti pot krepitve socialistične samoupravne ureditve.

Ob vstopu v novo leto 1977 je zopet začela prevladovati ekonomska zmeta, da je izvoz rentabilnostno nesprejemljiv, uvoz je življenjska nujnost, brez inflacije pa ni razvoja. Kam to vodi, je jasno, k oddaljevanju od resničnega utrjevanja naše samoupravne ureditve. Veliko energije porabimo za dokazovanje, da izvoz pomeni rdeče številke in da je ta izguba objektivne narave, ne pa posledica subjektivnih slabosti. Pa vendar so vsi dosežki rezultat subjektivnih sil. Večina delovnih organizacij želi kupovati v inozemstvu, prodajati pa doma. Razumljivo je, da je v tem nekaj narobe, nič drugega kot to, da raven naše družbene produktivnosti in poslovne rentabilnosti zaostaja za konkurenti v drugih državah. Na žalost moramo ugotoviti, da nas s svojimi proizvodno poslovnimi rezultati prekašajo tudi konkurenti kapitalističnega družbenega sistema.

Ob tem ko ugotavljamo, da so proizvodni dosežki rezultat svobodne menjave dela delavcev v tovarnah in na poljih, šolstva, znanosti, kulture, zdravstva in tudi obrambne sposobnosti, moramo vedeti, da je pomembna predvsem njihova rast. Gospodarsko gibanje je najboljši barometer za ugotavljanje stanja kakega družbenega sistema.

IZVOZ KREPI OBSEG IN VZDRŽLJIVOST GOSPODARSTVA

Jugoslavija je politično odprta dežela, zato mora biti tudi gospodarsko odprta. Avtarkija ali zapiranje v lastne meje ni sprejemljivo, jasno pa je, da če hočemo uvažati, moramo tudi z izvozom krepiti naše gospodarstvo. Vedeti moramo, da je od vseh rešitev najslabše zniževati proizvodnjo in da izvoz pomeni zaposlitev in boljše izkoriščanje proizvodnih potencialov ter s tem tudi relativno nižje proizvodne stroške. Rast gospodarstva je torej neposredno odvisna od rasti proizvodnje, namenjene za domače in zunanja tržišča, kar pomeni, da je krepitev našega družbenopolitičnega samoupravnega sistema neposredno odvisna od gibanja izvoza. Izvoz pa pomeni srečanje z močnimi konkurenti, ki stalno izboljšujejo svoje poslovne uspehe.

Prihodnost slovenskega železarstva je v žlahtnih in plemenitih jeklih. V podobnem položaju je Švedska. V boju za obstoj na svetovnih tržiščih mora iskati najoptimalnejšo rešitev proizvodnega procesa. Tam se pospešeno specializirajo in racionalizirajo, kar se ne ustavlja na mejah koncernov, temveč zavzema večje razsežnosti. Delo si delijo velike družbe, saj ožje specializirani program pomeni boljše obvladovanje proizvodnega postopka, večje izplene, nižje stroške izdelave in višjo produktivnost dela. Poznani koncern Uddeholm, s katerim želimo poslovno in tehnično sodelovati, proizvaja les in lesne izdelke, papir, kemične izdelke, jeklo in energijo. Izdeluje valjano paličasto jeklo, cevi, pločevino, jekleno litino, hladno valjane trakove, žico in žične izdelke — vse v žlahtnih asortimentih. Leta 1975 je Uddeholm izdelal in prodal za 6,5 mili-

Snežni oplask

Pravi zimski pohod

jarde din jeklenih izdelkov in to 34 % na Švedskem in 66 % v zahodnem razvitem svetu. Prodaja sam in njegove trgovske firme v inozemstvu. Leta 1975 je imel pri jeklu na Švedskem zaposlenih 6200 in 1200 pri skladiščenju in prodaji v inozemstvu, kar pomeni, da je na zaposlenega realiziral okrog 750.000 din. V Slovenskih železarnah pa smo kljub dobri konjunkturi in dejstvu, da smo v tem letu izvozili le dobrih 10 % proizvodnje, ter da nimamo zaposlenih v lastni prodajni mreži, dosegli le 450.000 din na zaposlenega ali 60 % dosežka Uddeholma. Pred takimi rezultati ni treba zapirati oči. Protekcionarsko povišanje carinskih barrier, da bi doma živeli brez vznemirjanja uvoznikov, bi za vse proizvodne dejavnosti pomenilo potuho, ki neugodno vpliva na gibanje gospodarstva. Skozi to prizmo moramo gledati tudi novosti, ki nastajajo pri oblikovanju naše samoupravne ureditve. Vedeti moramo, da imata preobrazba samoupravnih odnosov in razvijanje dohodkovne soodvisnosti za cilj tudi rast gospodarskih dosežkov.

Ob triinšestdesetletnem jubileju rojstva naše Federativne socialistične republike Jugoslavije je zvezna skupščina 26. 11. 1976 sprejela pomemben dokument, ki bo vzpodbujal in usmerjal naše dohodkovno samoupravne odnose, **zakon o združenem delu**. Kljub temu da še nimamo vseh temeljnih zakonskih predpisov in da bodo sledili tudi spremljajoči zakoni, ni več razloga za odlašanje takega združevanja dela in sredstev, ki bo pospeševalo ustvarjanje nove vrednosti, povečalo dohodek in akumulacijo. Ne državna regulativa, temveč dohodkovni odnosi znotraj gospodarstva in na drugih področjih svobodne delitve dela bodo usmerjevali in usklajevali družbeno reprodukcijo. V tem procesu bodo imele posebno vlogo sestavljene organizacije združenega dela, saj bodo prve morale razviti dohodkovno soodvisnost med združenimi delovnimi organizacijami.

DOHODKOVNA KAL ŠE NI POGNALA

Slovenske železarne so sestavljena organizacija združenega dela, na okrožnem gospodarskem sodišču marca 1975 registrirana pod št. 981/00 kot združeno podjetje Ljubljana z neomejeno subsidiarno odgovornostjo. Ta SOZD ima obliko reprodukcijskega sistema, v katerem delovne organizacije združujejo načrtovanje proizvodnje ter razvoja, financiranje enostavne in razširjene reprodukcije, skupni nastop na tržišču oskrbovanja, prodaje ter ekonomske propagande, sestavine organizacijske in kadrovske politike ter družbeno pravne uveljavitve.

Dohodkovni odnosi so v Slovenskih železarnah v kali navzoči že od integracije železarn Jesenice, Ravne in Štore septembra 1969. Razne okoliščine so ovirale, da se ta sestavina socialističnega samoupravljanja do sedaj ni razrasla. Glavna cokolja je bila miselnost, ki je še vedno močno ukoreninjena, da so kreditna razmerja za našo samoupravno ureditev edino mogoča. Dalje smo do sedaj skoraj v celoti zanemarjali družbeno komponento dohodka in razvijali prepričanje o avtonomnem razpolaganju z ugotovljenim dohodkom ne glede na to, kje ga v resnici ustvarijo. Razumljivo je, da so v takem stanju tudi znotraj SŽ prevladovali klasični blagovni odnosi in da je bila cena — ne glede na stvarno odražanje vrednosti blaga — glavni usmerjevalec medsebojnih poslovnih odnosov. Zakon o združenem delu pa je sedaj jasno povedal, da dohodek pripada tistim TOZD oziroma DO, ki so ga resnično ustvarile. Dohodkovna vertikalna povezava od surovin do končnih izdelkov na domačem in tujih tržiščih mora odpraviti pridobivanje nepridelanega dohodka in medsebojno izkoriščanje.

Dohodkovna soodvisnost je v Slovenskih železarnah v zametku nastopila po ustanovitvi interne banke leta 1972 in to z vlaganjem združenih sredstev DO SŽ v razne razvojne projekte. Dohodkovna povezava v medsebojnem blagovnem pro-

metu pa je v SŽ šele na začetku. Kalkulacijska zapletenost tega problema in medsebojno nezaupanje delovnih organizacij SŽ sta preprečila sporazume, rešitve pa so DO iskale zunaj SOZD v državnih organih z zahtevami za povišanje cen, ki so imele posledice tudi v notranjem blagovnem prometu. Materialno vzpodbujanje izvoza je prvo začelo širiti rizično skupnost in razvijati dohodkovne odnose v blagovnem prometu.

Preslabe ekonomske vezi med združenimi DO so bile glavna slabost SOZD SŽ. Poleg subjektivnih razlogov, zakaj se v sedmih letih še ni razvilo ožilje enotnega ekonomskega organizma združenega dela, so bili glavni vzroki objektivne narave. Z zakonom o združenem delu so družbenopolitični pogoji za razvoj dohodkovnih odnosov v SŽ dani, zato se bodo kopja začela lomiti na subjektivnih ovirah v združenem delu.

To ne pomeni, da v času od ustanovitve ZP SŽ nismo veliko dosegli. Ta sestavljena organizacija združenega dela ima svojo preteklost, v kateri so prevladovali kratkotrajni interesi, prihodnost pa bo morala temeljiti na dolgoročnih vezeh združenih delovnih organizacij.

Potem ko so se zaradi težkega gospodarskega položaja železarne Jesenice, Ravne in Štore po dveh letih intenzivnih pripravah združile, so leta 1970 prvič pričele skupno poslovati. Vzajemno so si razdelile proizvodni program, smelo začele odpravljati nerentabilno proizvodnjo, izdelale so usklajeni srednjeročni načrt proizvodnje in razvoja za obdobje 1971 do 1975, sprejemale letne gospodarske načrte, pričele skupno oskrbovati proizvodnjo in enotneje nastopati na tržiščih. Koordinacija in dogovarjanje sta bila torej glavno področje delovanja skupnega podjetja, zato je ob skromnih skupnih službah timski pristop predstavnikov združenih železarn bil skoraj izključna metoda dela.

PRVO MESTO V SLOVENIJI

Tudi ob takih začetkih solidarnostnega izboljševanja ekonomskega položaja smo v kratkem času dosegli materialne in dohodkovne uspehe. Od leta 1969 do leta 1973 je porastla

- proizvodnja surovega jekla na 695.500 ton ali za 21 %
- izdelkov na 643.000 ton ali za 27 %
- celotni dohodek na 3430 milijonov dinarjev ali za 92 %
- osebni dohodki bruto na 515 milijonov din ali za 119 %
- bruto akumulacija na 386 milijonov dinarjev ali za 210 %.

V tem času se je povišala produktivnost, in sicer v blagovni proizvodnji na 52 ton na zaposlenega letno ali za 19 %.

V letu kvalitete 1973 so Slovenske železarne od zveznega izvršnega sveta dobile visoko priznanje — zlato plaketo.

Potem ko so se na podlagi gospodarskih dosežkov začeli kazati prvi obrisi reprodukcijskega sistema, je vzklikla potreba po širjenju SŽ iz horizontalne v vertikalno smer združevanja. Že na podlagi ustavnih dopolnil smo pričeli izdelovati osnutek sporazuma o združevanju, odprt tudi za predelovalce jekla slovenskih železarn.

Za 30. rojstni dan republike novembra 1973 je bil sklenjen samoupravni sporazum o združevanju delovnih organizacij v SŽ. S tem je bil postavljen temelj SOZD SŽ. Slovenske železarnice so tudi v razširjenem obsegu napredovale.

V primerjavi z letom 1973 so v letu 1975 dosegle:

- surovega jekla 795.000 ton ali 14 % več
- blagovne proizvodnje 741.000 ton ali 15 % več
- celotnega dohodka 8252 milijonov dinarjev ali 140 % več
- bruto osebnih dohodkov 1046 milijonov din ali 103 % več
- bruto akumulacije 1075 milijonov din ali 180 % več.

S tem rezultatom so se Slovenske železarnice med proizvodnimi OZD po celotnem dohodku povzpelle na 7., po dohodku pa na 10. mesto v Jugoslaviji in po obeh kazalcih na prvo mesto v Sloveniji.

Leto 1976, ki je obenem prvo leto novega petletnega načrta gospodarskega in socialnega razvoja SFRJ, v gibanju proizvodnje ni bilo tako uspešno. Stabilizacijski ukrepi so vplivali na zoževanje porabe jekla v državi, v spremenjenih in zaostrenih pogojih prodaje pa so se Slovenske železarnice prepočasno znašle, znatno povečani izvoz pa tudi ni nadomestil zmanjšane prodaje doma in proizvodnja je upadla.

Surovega jekla, ki je osrednji kazalec proizvodnih rezultatov, smo dosegli okrog 780.000 ton ali 1,9 % manj kot lani. Eksterne realizacije smo dosegli okrog 7 milijard din ali 2 % manj, osebnih dohodkov bruto pa je bilo izplačanih 1230 milijonov din ali 16,5 % več; dosegli smo okrog 1 milijardo din ali 7 % manj bruto akumulacije kot leta 1975.

S proizvodnjo v prvem letu petletnega načrta ne moremo biti zadovoljni, zadovoljni pa smo lahko z vključevanjem naše SOZD v temelje sistema družbenega načrtovanja. Slovenske železarnice so bile med prvimi OZD, ki so razpolagale z izdelanim in 29. julija sprejetim samoupravnim sporazumom o temeljih srednjeročnega načrta proizvodnje ter razvoja za obdobje 1976 do 1980. Na podlagi tega dokumenta so SŽ tudi podpisale dogovor o temeljih družbenega načrta SR Slovenije, ki so ga sklenile 30. julija 1976.

CILJI SREDNJEROČNEGA NAČRTA SŽ

Sporazum o temeljih srednjeročnega načrta pomeni nov korak v gradnji SOZD SŽ kot sistema dohodkovno neodvisne reprodukcije skupnosti. Povezuje jo:

- načrtovanje proizvodnje ter blagovnega prometa
- načrtovanje in usklajevanje razvoja
- združevanje sredstev in dohodkovno neodvisnih naložb
- boljše oskrbovanje s surovinami in energijo
- skupni nastop pri plasmajih
- enotno uvajanje sodobnih organizacijskih oblik dela
- združeno vodenje raziskovalne dejavnosti
- usklajevanje v kadrovske politiki in samoupravni regulativi

— enotna navzočnost v asociacijah, zavodih za plan ter denarnih institucijah in SIS.

Vlogo slovenskega železarstva določa že dolgoročni razvojni načrt, konkretnije pa sporazum o osnovah srednjeročnega načrta proizvodnje in razvoja. Do leta 1980 morajo delovne organizacije, združene v SOZD SŽ, v primerjavi z letom 1975

- povečati blagovno proizvodnjo na 850.000 ton ali za 30 %
- povečati prihodek na 12,4 milijarde dinarjev ali za 73 %
- povečati izvoz na 100 milijonov dolarjev ali za 160 %
- povečati število zaposlenih na 18.200 delavcev ali za 10,6 %.

Da bi to dosegli, je treba oplemenititi strukturo proizvodnje jekla, razširiti predelavo znotraj SŽ, preko poslovne skupnosti izdelave ter predelave jekla in neposredno v organizacijah združenega dela vzpodbujati predelavo kvalitetnih in plemenitih jekel. To opredeljuje tudi družbeni načrt SR Slovenije, ki pravi:

»V skladu s politiko in cilji dogovora o osnovah družbenega plana Jugoslavije za razvoj črne metalurgije v obdobju 1976 do 1980 bo treba z gradnjo, razširitvami in specializacijo zmogljivosti za proizvodnjo jekla ter ob znatno večji naslonitvi na domače vire energije in osnovne surovine postopno zmanjševati uvoz, tako da bi do leta 1980 v Jugoslaviji krili okoli 80 odstotkov potreb po jeklu z domačo proizvodnjo in hkrati izvozili določene sortimente. V to se vključuje program razvoja slovenskih železarn z usmeritvijo v izdelavo pretežno kvalitetnih jekel ter v višjo stopnjo predelave izdelkov ob povečanju celotnega obsega proizvodnje. Glede na tako usmeritev pa bo morala naša predelovalna industrija še naprej kriti precejšen del potreb z nakupi iz drugih območij Jugoslavije oziroma uvoza. To zahteva dolgoročno in samoupravno urejevanje razmerij med porabniki in proizvajalci metalurških izdelkov v SR Sloveniji in SFR Jugoslaviji ter usmerjanje investicij v prestrukturiranje proizvodnje, postopno

usklajevanje proizvodnih programov med proizvajalci in predelovalci proizvodov črne metalurgije, da bi tako dosegli večji delež porabe domačih jekel v predelovalni industriji.

Omenjene usmeritve so upošteevane v samoupravnem sporazumu o srednjeročnem planu razvoja slovenskih železarn in v dogovoru o temeljih družbenega plana razvoja SR Slovenije v letih 1976—1980. Po teh dokumentih bo razvoj črne metalurgije slonel na usmeritvi v večanje deleža kvalitetnih vrst jekel in višje stopnje predelave ob tesnejšem sodelovanju s predelovalno industrijo. Temelj hitrejšega razvoja bodo modernizacija, rekonstrukcija in izgradnja proizvodnih zmogljivosti; v jeklarnah z zamenjavanjem SM postopka, predvsem za proizvodnjo plemenitih jekel, tehnološko posodobitvijo in širjenjem elektro-jeklarstva; v primarni predelavi z uskladitvijo proizvodnih naprav z zmogljivostjo surovega jekla, v hladni predelavi z dograditvijo hladne valjarne in uskladitvijo vlečnih zmogljivosti. Proizvodnja surovega jekla se bo v tem petletju povečala za 25 %, v tem deležu plemenitih jekel za 9 strukturnih točk. S samoupravnim sporazumom v okviru poslovne skupnosti za izdelavo in predelavo jekla bodo natančneje opredeljene naloge, sredstva in obveznosti, ki jih prevzemajo organizacije združenega dela za uresničevanje takšnega razvoja črne metalurgije.

S podpisom dogovora o temeljih družbenega plana SR Slovenije za obdobje 1976 do 1980 pa so Slovenske železarnice prevzele tudi odgovornost, da bodo svojo petletno obveznost izpolnile.

DOHODKOVNI ODNOSI — SAMOUPRAVNA PRIHODNOST

Cilji Slovenskih železarn do leta 1980 so s sporazumom o temeljih srednjeročnega načrta torej jasno začrtani. Naloge in pot, kako te cilje doseči, so v tem dokumentu dobro nakazane. Sprejeti je treba še dopolnilne dokumente in nov, z zakonom o združenem delu usklajen samoupravni

V gozdu

Skladovnica

sporazum o združevanju v SOZD SŽ. Že sam samoupravni sporazum o temeljnih srednjeročnega načrta s predvidenim vzpodbujanjem izvoza, določili o blagovnem prometu (oskrbovanje in medsebojni promet), predpisanim združevanjem sredstev in zlasti obvezo, da se združena sredstva smejo uporabiti le na dohodkovni osnovi, odpira vrata dohodkovni soodvisnosti. Še korak naprej pa mora seči nov sporazum o združevanju v SOZD SŽ.

Dohodkovni odnosi, ki so postali temelj našega samoupravnega družbenoekonomskega sistema, morajo postati osnova za pogoj združevanja delovnih organizacij v SOZD SŽ. Zaradi dosedanjih slabih ekonomskih vezi se je znotraj SŽ krhala že dosežena specializacija, nastajale so dvojne zmogljivosti, ustavljali so se proizvodni agregati zaradi uvažanja polizdelkov in zapirali so se v plotove delovnih organizacij. Združevanje ne pomeni le ugodnosti, temveč tudi obveze. Dohodkovna soodvisnost bo vnesla nov duh v SOZD. Namenško združevanje dela in sredstev, skupno vlaganje v učinkovite razvojne projekte in udeležba v prihodku bodo tvorili dohodkovno soodvisnost in ekonomsko vezilno sredstvo organizma SOZD SŽ. Na tej podlagi naj bi se gradil nov sporazum o združevanju v SOZD SŽ. Kar iz objektivnih razlogov nismo mogli storiti v preteklosti, moramo v prihodnosti, če želimo, da SOZD ne bo le združba s povezovalnimi funkcijami brez cementa, ki bi združene DO povezoval v trdno ekonomsko celoto.

Iz te osnove je treba oblikovati nadgradnjo od samoupravnih do poslovodnih organov in skupnih strokovnih služb ter izdelati pogoje za združevanje v SOZD SŽ.

SOZD SŽ mora biti odprta za združevanje OZD v horizontalni in vertikalni smeri. V horizontalni smeri mora združene OZD obvezovati na:

— specializacijo proizvodnje

— medsebojni blagovni promet polizdelkov

— skladen razvoj

— racionalno skupno oskrbovanje

— enoten in medsebojno dopolnjen nastop pri prodaji

— združevanje sredstev za udeležbo pri naložbah srednjeročnega načrta.

V vertikalni smeri mora združene OZD obvezovati na:

— pretežno uporabo kvalitetnega in plemenitega jekla ter komponent DO SŽ kot reprodukcijskega materiala za proizvodnjo

— ugotavljanje prihodka od prodaje končnim porabnikom in na izračun udeležbe v prihodku proporcionalno z vloženim ter porabljenim sredstvom in delom

— izvozno naravnost in delitev deviznega prihodka od prodaje na zunanja tržišča

— usklajevanje razvoja proizvodnih zmogljivosti s proizvodnjo reprodukcijskega materiala

— združevanje sredstev za udeležbo pri naložbah srednjeročnega programa.

Celotna poslovna politika SOZD Slovenske železarn mora biti do leta 1980 naravnana na uresničevanje načrtovanih ekonomskih ciljev. Te cilje in daljnosežnejše smote mora predvsem zasledovati nov samoupravni sporazum o združevanju v Slovenske železarn.

Ob nastajanju novih jugoslovanskih integralnih železarn in upoštevanju drugih energetskih, lokacijskih in kadrovskih pogojev bo prihodnost slovenskega železarstva le v plemenitih in žlahtnih jeklih. Temu strukturalnemu premiku morata slediti tudi slovenska kovinska in elektroindustrija, predvsem pa mora taka razvojna politika biti grajena v SOZD SŽ. To je tudi prvi pogoj, da bodo Slovenske železarn leta 1980 dosegle svoje visoko postavljene cilje in zagotovile nadaljnjo kristalizacijo proizvodnega procesa v visoko vredne izdelke v naslednjem pet- in desetletnem obdobju.

ZDRUŽEVANJE V SŽ Z DOLOČENIMI CILJI

Razumljivo je, da bodo železarn Jese-nice, Ravne in Štore ostale jedro SOZD Slovenske železarn, vendar se bodo tudi te delovne organizacije morale zavedati svojega poslanstva tako s plemenitjenjem proizvodnega programa pri jeklu kot pri predelovalnih obratih.

Izgradnja nove sodobne hladne valjarne v železarni Jesenice pomeni pravi skok na področje plemenitih in žlahtnih jekel. Podobni, ne tako obsežni projekti se oblikujejo tudi v drugih dveh železarnah, kot na primer posodobitev jeklarne in kovačnice na Ravnah, zato lahko trdimo, da so usmerjene pravilno, niso pa še na poti, ki bi jih gotovo vodila k cilju. Železarn same pa ne bodo dosegle obveze SOZD SŽ do leta 1980, pomagati morajo tudi druge organizacije združenega dela. Pri združevanju v SOZD SŽ so zaželeno tiste OZD, ki so pretežno orientirane na kvaliteta ter plemenita jekla in so izvozno zanimive.

Pri združevanju v Slovenske železarn mora biti odprta možnost za vključevanje v delovne organizacije ali v SOZD. Katera oblika združevanja v sfero SOZD Slovenske železarn bo sprejemljiva, bo odvisno od navezanosti, lokacije in drugih okoliščin. Pomembno mora biti predvsem, ali pridruževanje novih OZD kot TOZD v delovne organizacije ali kot delovne organizacije v SOZD SŽ pomeni olajšavo pri zasledovanju osrednjih petletnih ciljev in perspektive slovenskega železarstva. Tudi za sedanje predelovalne delovne organizacije SŽ morajo veljati ista načela, pri vključevanju v nov sporazum pa imajo veliko prednost. To pomeni: ne želje za krovom, temveč naravnost na cilje srednjeročnega načrta bi moral biti osnovni pogoj za združevanje delovnih organizacij združenega dela v SOZD Slovenske železarn. To mora veljati tudi za ustanavljanje novih organizacij združenega dela.

V storitveni dejavnosti, denarnega in blagovnega prometa morajo biti kriteriji podobni. Metalurški inštitut že ima svojo vlogo v petletnem razvoju, vendar se bo moral še bolj intenzivno vključiti v plemenitjenje proizvodnje in predelave jekla. Zaželeno bi bila tudi učinkovita inženiring organizacija, ki bi pospeševala razvoj in sodelovanje SŽ v večjih investicijskih projektih, zlasti za izvoz.

SREDSTVA IN METODE DELA

Interna banka, ki je že postala nepogrešljiva denarna institucija združenega dela, mora prerasti v banko Slovenskih železarn z lastno upravljavsko strukturo. Njena navzočnost omogoča uresničevanje dohodkovne soodvisnosti v SOZD SŽ. Podobno velja tudi za blagovni promet. Odpreti je treba možnost — ali za združitev v SŽ take trgovske hiše, ki bo pospeševala izpolnjevanje srednjeročnih proizvodnih nalog SŽ — ali za okrepitev dejavnosti lastnega blagovnega prometa z vsemi materialnimi in kadrovskimi posledicami.

Razumljivo je, da bo za usklajevanje zapletenega skupnega pohoda proti jasnejši prihodnosti slovenskega železarstva

v sestavljeni organizaciji potrebno združevanje dela in sredstev. Skupno bomo morali povezovati in uresničevati naloge tako pri načrtovanju proizvodnje ter razvoja, marketinga, pri financah, organizaciji, kadrovanju in drugih zadolžitvah. To pomeni, tudi v prihodnje bo potrebna skupna strokovna služba ali delovna skupnost na sedežu SZ. Ta bo na razpolago samoupravnim organom, poslovodstvu in družbenopolitičnim organizacijam SZ.

Delavski svet SZ bodo sestavljale delegacije delovnih organizacij, usmerjal pa bo poslovno politiko in razvoj, sprejemal gospodarske načrte in zasledoval njihovo uresničevanje. Sklepe bo izpolnjeval izvršilni organ; poslovanje in doseganje sprejetih ciljev pa naj bi opazoval poseben kontrolni organ.

Pomembno za doseganje zastavljenih ciljev bo tudi poslovodstvo. Po sedanjih zasnovah naj bi bil to kolegijski poslo-

vodni organ, ki bi ga sestavljali: predsednik, dva podpredsednika in 4 člani. Prvi trije bi naj bili s temi zadolžitvami stalno zaposleni, drugi štirje pa naj bi bili izbrani iz kolegijskih poslovodnih organov delovnih organizacij, praviloma njihovi predstavniki. Ta rešitev ne preprečuje direktorskih nazivov.

Razumljivo, da bodo kot do sedaj morali v poslovodstvu sodelovati tudi drugi strokovni delavci delovnih organizacij po vseh sektorskih smereh proizvodne in druge poslovne dejavnosti Slovenskih železarn. Stalno bi kot obvezo morali imeti pred seboj sporazum o temeljnih srednjeročnega načrta proizvodnje in razvoja Slovenskih železarn do leta 1980, pa nam bo hitro jasno, da bomo v slogi lažje dosegli predvidene cilje, zato moramo v tem duhu tudi oblikovati in sprejeti nov samoupravni sporazum o združevanju v SOZD Slovenske železarne.

Zakon o združenem delu predpisuje, da moramo leta 1977 urediti dohodkovne odnose, v roku dveh let pa se moramo v celoti prilagoditi temu obsežnemu in za razvoj samoupravljanja izredno pomembnemu predpisu. Smo na dobri poti, da bomo našo zakonsko nalogo v delovnih organizacijah in v sestavljeni organizaciji združenega dela Slovenske železarne pravočasno speljali. Naloge niso lahke, če si bomo vsi prizadevali, pa jih bomo zagotovo uresničili. Zavedati se moramo, da z gradnjo dohodkovnih odnosov gradimo našo samoupravno prihodnost.

Nikoli se prostovoljno ne bi odpovedali naši humani samoupravni gradnji socializma. Gospodarski uspehi so naš porok, zato moramo storiti vse, da bi z medsebojnim sporazumevanjem in dohodkovno povezanostjo poviševali proizvodne dosežke in utrjevali našo socialistično federativno republiko Jugoslavijo.

Edo Pogorevc, sekretar OK ZKS Ravne

Dosegli smo velike uspehe — veliko dela nas še čaka

Ali smo z razvojem lani in v prejšnjih letih zadovoljni ali ne, je težko odgovoriti. Prav gotovo pa smo v našem dosedanjem delu dosegli velike uspehe in tega ne more nihče oporekati. Naš družbeno-ekonomski sistem se je razvil tako, da so ustvarjeni pogoji, ko lahko delovni ljudje gospodarijo z dohodkom, z osebnim in skupnim delom.

V zadnjem času so tudi povsod, kjer je bilo mogoče, organizirali temeljne organizacije združenega dela in na ta način približali odločanje delovnim ljudem. Formalno smo torej uredili pogoje za pridobivanje, razporejanje in delitev dohodka, in delavec nastopa kot odločilni dejavnik družbenega delovanja in družbene reprodukcije. Zatorej smo s tem lahko zadovoljni. Ta proces je potekal že od sprejetja ustavnih dopolnil dalje in ob javni razpravi zakona o združenem delu je postal še posebno intenziven.

Samoupravno so se povezale OZD z namenom, da bi se učvrstili njihov položaj in da bi dosegli boljšo delitev dela. Načini integracij pa so zelo različni. V koroški regiji so se na primer združile prej samostojne OZD gradbeništva kot TOZD v eno organizacijo združenega dela. Podobno so storile tudi kmetijske zadrage.

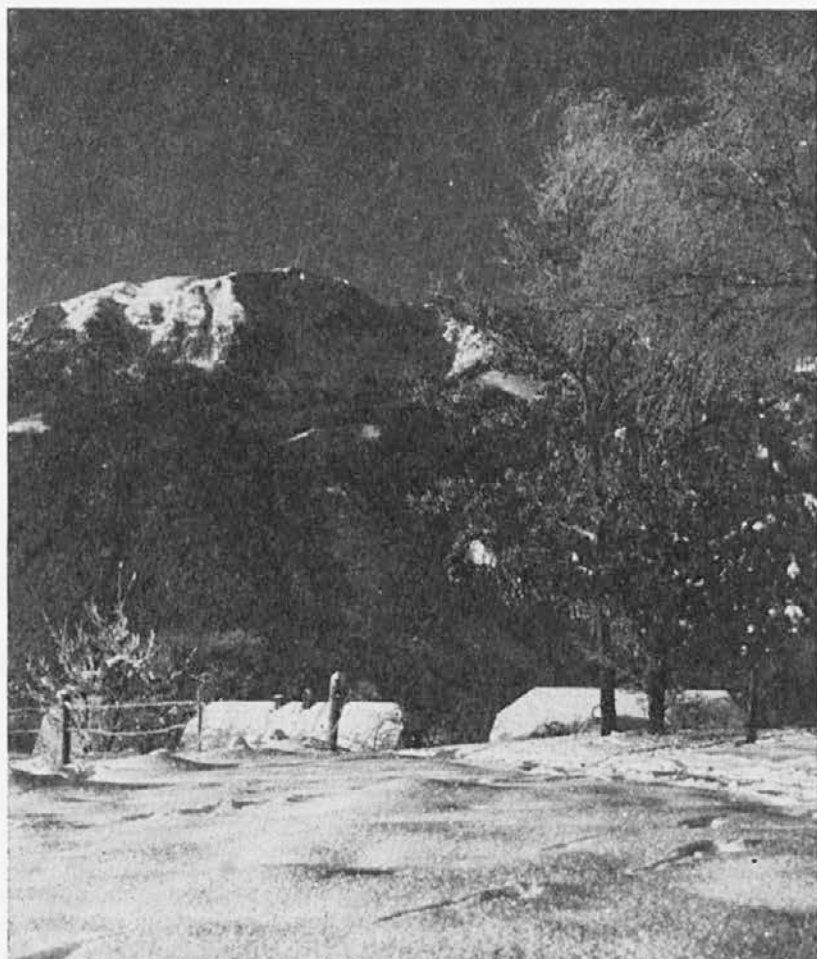
Lesna Slovenj Gradec pa že dalj časa združuje TOZD lesne industrije in gozdarstva v vsej koroški regiji. Železarna Ravne je našla svoje mesto v Slovenskih železarnah in s tem prevzela odgovorno nalogo za razvoj proizvodnje plemenitih in visoko legiranih jekel. V zadnjem času pa je začela hitreje povečevati proizvodnjo končnih izdelkov posebno mehansko obdelanih, in bo vsaj na ta način v prihodnje delno nadomestila zaostanek v razvoju končnih izdelkov TOZD mehanske obdelave. Rudnik Mežica postopoma povečuje proizvodnjo končnih svinčenih in drugih izdelkov ter si tako ustvarja pogoje za dolgoročni obstoj, razširitev in uvajanje lažjega dela, kar je edino pravilno. Instalater Prevalje je prerasel iz

obrtniške v že industrijsko proizvodnjo in pri tej preobrazbi precej uspešno premaguje razna protislovja, ki navadno spremljajo takšen razvoj. Še bi lahko našteval uspehe, ki so jih dosegli delovni ljudje v ravenski občini in v širši domovini ne samo v materialni proizvodnji ampak tudi v družbenih dejavnostih. Mislim pa, da je to dovolj prepričljivo za trditev, da smo resnično storili velik korak naprej v našem razvoju.

Z uveljavljanjem družbenega značaja dohodka se je pri delovnih ljudeh pričela krepiti zavest o objektivni povezanosti

združenega dela, o skupnih in trajnih interesih delavcev v združenem delu. Začela so se odpravljati skupinsko-lastninska obnašanja in podjetniško gledanje na dohodek. To pa omogoča svobodno menjavo dela, ki je družbeno potrebno, pa naj gre za delo v materialni proizvodnji ali pa v družbenih dejavnostih.

Kljub tem uspehom pa vendarle ne smemo biti popolnoma zadovoljni, saj se notranja vsebina družbenoekonomskih in samoupravnih odnosov ni uveljavila tako, kot bi se lahko in bi se morala. Z drugimi besedami: v takšnih odnosih se dokaj

Zima da se reče

Nekoč...

rado dogaja, da delavci v TOZD ne odločajo sami o razporejanju dohodka in upravljanju svojega dela, ker med TOZD ne vladajo dogovorjeni samoupravni odnosi. To pa pomeni, da se lahko dohodek odtuji oziroma preliha mimo odločitve delavcev. Zaradi neurejenih samoupravnih in dohodkovnih odnosov so TOZD in delavci izkoriščani v svojih prizadevanjih in rezultatih dela. Takšne so predvsem razmere v TOZD, ki imajo svoj sedež v drugem kraju, kot pa je sedež OZD. Zato moramo uresničiti ustavni položaj TOZD in zagotoviti enakopravnost vseh TOZD v medsebojnih poslovnih in drugih odnosih ter rešiti vprašanja nadaljnjega razvoja v materialni proizvodnji, kjer morajo delavci odločati o tem, kako in zakaj bodo združevali sredstva, in kako bodo zadovoljevali svoje potrebe v krajevni skupnosti in v samoupravnih interesnih skupnostih.

NAJPOMEMBNEJŠI SISTEMSKI ZAKONI

Zakon o združenem delu je prav gotovo najpomembnejši zakon, ki ureja družbeno-ekonomске, samoupravne in druge odnose v združenem delu. Zakon konkretizira ustavo in politična stališča družbenopolitičnih organizacij, predvsem zveze komunistov. V javni razpravi pa so se oblikovale mnoge dopolnitve in lahko trdimo, da je ta zakon nastal v združenem delu za združeno delo. Zato je to resnično delavski zakon.

Zakon nas obvezuje, da od 1. januarja 1978 dalje uporabljamo in izvajamo določbe, ki se nanašajo na ugotavljanje celotnega prihodka, razporejanje dohodka in čistega dohodka ter na delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo. Do leta 1979 pa morajo TOZD in druge organizacije združenega dela uskladiti svojo organizacijo ter samoupravne sporazume o združevanju, statute in druge splošne akte z določbami zakona o združenem delu. To pa pomeni, da bo potrebno v prihodnjem obdobju opraviti veliko družbenopolitičnega in strokovnega dela. Tiste TOZD in OZD, ki so sproti usklajevale svoje samoupravne akte z zakonom, imajo prav gotovo veliko prednost. V ostalih TOZD pa bo potrebno pohiteti z delom, sicer se bo terjala odgovornost, denarne kazni pa tudi niso majhne. Za delovne ljudi bo zakon dobil največjo vrednost, ko se bo vsakodnevno uporabljal. Za to pa smo odgovorni vsi in pri tem ni nobene izjeme.

V zakonu o temeljih sistema družbenega planiranja in družbenem planu Jugoslavije so podani normativni temelji, da postane planiranje neposredna funkcija delavcev in učinkovito sredstvo za samoupravno urejanje medsebojnih dohodkovnih odnosov ter razvojnih programov združenega dela in celotne družbe. S samoupravnim načrtovanjem srednjeročnega razvoja moramo doseči večjo stabilnost gospodarskega in družbenega življenja in

tak razvoj, ki bo resnično odražal interese delovnih ljudi in občanov, ter nadaljnjo stopnjo osvobajanja človeka in njegovega dela. Kajti načrtovati moramo TOZD, OZD, SOZD, KS, SIS in vse druge nosilce planiranja. Seveda pa ni to edina obveznost; vsi se morajo tudi zavzemati za uresničevanje sprejetih planov.

Zakon o temeljih kreditnega in bančnega sistema ureja z ustavo določene pravice, obveznosti in odgovornosti ter medsebojna razmerja organizacij združenega dela in drugih družbenih pravnih oseb. Delo in sredstva se združujejo za uresničevanje skupnih interesov, saj to zagotavlja denarna sredstva za opravljanje, izboljšanje in razširjanje dejavnosti in za uresničevanje drugih skupnih interesov.

Zakon določa splošne pogoje za združevanje dela in sredstev, poslovanje z denarnimi depoziti in vrednostnimi papirji pri kreditnih in drugih bančnih poslih, pa tudi pravice in obveznosti udeležencev v kreditnem sistemu.

Zakon spreminja družbeno-ekonomsko bistvo bank in celotnega bančnega sistema, ki postaja funkcija samoupravno združenega dela. Banke in druge finančne organizacije postajajo sestavni del in instrument takšnih odnosov v samoupravnem združenem delu, v katerih vse oblike dohodka, ki ga ustvarja kroženje družbene akumulacije, pripadajo temeljni organizaciji združenega dela. Na ta način celotna sredstva v bankah upravlja združeno delo, ki odloča o poslovni politiki bank in razpolaga s sredstvi, ki jih dosežejo s svojim poslovanjem. S preoblikovanjem bodo banke dobile svoje pravo družbeno-ekonomsko mesto v samoupravni družbi. Tako bomo odpravili njihovo ekonomsko oblast nad združenim delom. Banke pa imajo tudi pomembno vlogo pri združevanju in razumni uporabi sredstev družbene akumulacije, pri pospeševanju kroženja družbenih sredstev, pri posredovanju med posameznimi organizacijami združenega dela. Zagotavljajo sredstva, potrebna za dolgoročno vlaganja, sodelujejo v postopku samoupravnega družbenega planiranja ter pri preskrbovanju organizacij združenega dela s kratkoročnimi sredstvi, potrebnimi za normalno poslovanje, pri aktiviranju sredstev občanov in uporabi letih.

Bančne organizacije morajo postati institucije, s pomočjo katerih bo združeno delo uresničevalo svoje funkcije v enostavni in razširjeni reprodukciji z združevanjem in zbiranjem prostih sredstev.

Zakon o zavarovanju plačil med uporabniki družbenih sredstev določa obnašanje uporabnikov družbenih sredstev v njihovih medsebojnih dolžniško-upniških razmerjih. Ta zakon onemogoča nekrito porabo sredstev, pa naj si bo v gospodarstvu ali v negospodarstvu; preprečuje, da bi se dohodek odtujil od delavcev, ki so ga ustvarili, ter da bi se uporabljal mimo dogovorjene politike.

Ureja tudi tiste obveznosti med uporabniki družbenih sredstev, ki izvirajo iz prometa proizvodov, blaga in storitev. Na ta način preprečuje, da bi gradili investicijske objekte, za katere ni zagotovljenih finančnih sredstev. To zagotavlja delovnim ljudem v organizacijah združenega dela, da s svojim dohodkom tudi dejansko raz-

polagajo in onemogoča, da bi si kdo dohodek prisvojil z različnimi oblikami medsebojnih odnosov.

Sprejeti so še drugi sistemski zakoni, ki urejajo naš družbenoekonomski in politični sistem, npr.: zakon o knjigovodstvu TOZD, zakon o obveznem evidentiranju investicij, zakon o pogojih in postopku za sanacijo, zakon o prisilni poravnavi in stečaju, zakon o prometu blaga na enotnem jugoslovanskem tržišču in še mnogi drugi.

V samoupravne akte moramo vgraditi zakonske obveznosti, jih razčleniti ter v praksi uresničevati.

Samoupravna delavska kontrola, ki se v našem samoupravnem sistemu šele učvrščuje, dobiva prve izkušnje in uspehe. S to pomembno samoupravno funkcijo želi delavski razred zagotoviti izvajanje sprejetih sklepov, s tem pa tudi oblast. Slabo pa je, da delavska kontrola pogosto postane kampanjska in splošna politična kontrola, ni pa še postala redna samoupravna funkcija delavcev. Ti naj bi v organih delavske kontrole videli sredstvo in obliko za ugotavljanje odgovornosti vsakega in vseh za kakršnokoli obliko kršenja samoupravnih odnosov in ogrožanja družbene lastnine. Zato moramo v temeljnih organizacijah omogočiti, da se bo delavska kontrola uresničevala kot funkcija vseh delavcev. Potem bomo prav gotovo hitreje uresničevali delavsko zakonodajo.

KREPITEV MATERIALNEGA POLOŽAJA ZDRUŽENEGA DELA

Ne glede na trenutne težave, ki jih imamo v posameznih organizacijah združenega dela, pa vendarle lahko trdimo, da smo v zapletenih mednarodnih razmerah uspeli zavreti inflacijo, zmanjšati zunanjetrgovinski primanjkljaj in s tem močno stabilizirati gospodarstvo in naš dinar.

V petletnih načrtih je nadaljnji razvoj zamišljen tako, da se bodo odpravljala materialna neskladja. Najbolj so poudarjeni proizvodnja hrane, energije, prometna povezanost in reprodukcijski material, ki ga primanjkuje na domačem tržišču. Vsakoletna resolucija pa usmerja politiko za uresničevanje družbenega plana Jugoslavije za obdobje od leta 1976 do 1980.

V letu 1977 se v jugoslovanskem merilu predvideva približno 5,5-odstotna rast družbenega proizvoda celotnega gospodarstva, 3-odstotna rast zaposlenosti in prav za toliko tudi rast produktivnosti; gospodarskih investicij pa naj bi bilo za 8,5 odstotka več. Skupna in splošna poraba naj bi zaostajala za rastjo družbenega proizvoda. Zaradi izredno ugodne zunanjetrgovinske bilance v letu 1976 se predvideva v letu 1977 nekoliko manjša rast izvoza, in sicer približno 6,5 odstotka, uvoz pa naj bi rahlo porastel, in to za 7 odstotkov napram letu 1976. Osebna poraba naj bi bila za 4,5 odstotka večja, rast cen in življenjskih stroškov pa enaka kot v letu 1976.

Taka resolucijska politika daje največji poudarek materialni krepitvi združenega dela. Triodstotna rast produktivnosti dela nasproti lanskemu letu je še posebno pomembna zahteva, saj terja od vsega združenega dela, da vključuje v proizvodnjo boljše tehnologijo, produktivnejše stroje in da bolj racionalno izkorišča delovni čas.

V občini Ravne se ne moremo pohvaliti z rastjo produktivnosti v letu 1976. Zaradi tega se moramo v prihodnje vsi mnogo bolj zavzeti in skrbeti, kako bomo delali, da bomo napravili več, boljše in ne predrago.

TEDEN KOMUNISTA V LETU 1977

Zveza komunistov je v tednu komunista letošnje leto skupaj z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami vodila akcijo za dvig produktivnosti na osnovi tehničnih in tehnoloških inovacij. Če pa hočemo, da bo akcija uspela, se moramo naloge lotiti mnogo širše: od tega, da bodo v TOZD in OZD imeli ustrezne samoupravne akte o nagrajevanju po delu, sporazume o nagradah in nadomestilih ter odškodninah za uporabo inovacij in patentov, organiziranje strokovne pomoči za inventivno dejavnost, posvetiti bo potrebno več skrbi organizaciji dela, prizadevati si bo treba za dvig tehnične kulture itd. Društva inženirjev, tehnikov, ekonomistov itd. morajo imeti svoje mesto v tej akciji in postati trajni nosilec tehničnega in tehnološkega napredka v naši dolini.

Prizadevanje za bolj racionalno izkoriščanje delovnega časa gotovo ne bo dovolj uspešno, če bomo samo bolj zavijali rokave in zaostri delovno disciplino, temveč se je moramo lotiti bolj na široko. Zakon o združenem delu nas še posebej zavezuje, da smo odgovorni za krepitev materialnega položaja združenega dela. To pomeni, da se terja odgovornost v združenem delu in tudi v zdravstvu, šolstvu, telesni kulturi, kulturi itd. ter od raznih javnih služb in upravnih organov občine. Povsod se mora delo tako zastaviti, da bo delavec — občan za svoje potrebe v teh ustanovah izgubil kar najmanj delovnega časa.

Povečati moramo tudi varnost pri delu, saj zaradi premajhne lastne in tehnološke varnosti dela izgublamo veliko dragocene časa v obliki boleznin in se obremenjujemo s trajnimi poškodbami.

Več bomo morali storiti za boljše vodnje sestankov, pa naj gre za sestanke v proizvodnji, v skupnih službah ali v družbenopolitičnih organizacijah in v samoupravnih organih. Organizatorji se bodo morali na sestanke bolj temeljito pripraviti,

da bodo v krajšem času znali več in bolj enostavno povedati ter doseči večji učinek sestankov. Razume se, da to ni enostavna naloga in je vredna ravno toliko ali pa še več pozornosti kot tehnične in tehnološke inovacije, saj zaradi slabo pripravljenih in vodenih sestankov zgublamo veliko dragocenega časa — delovnega in prostega — s tem pa tudi denarja.

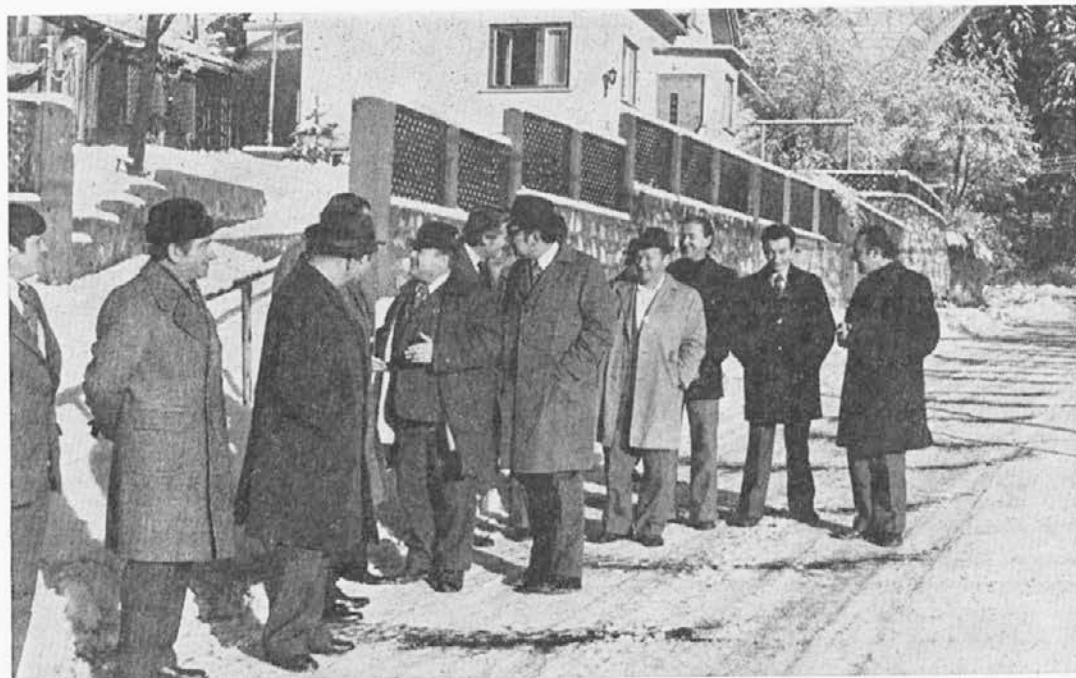
Potrebno bo preučiti, ali je sedanji delovni čas v OZD in v družbenih službah še ustrezen, ali omogoča optimalno družbeno učinkovitost in racionalnost ali pa ga bo potrebno spremeniti in ga prilagoditi sedanjim potrebam. Dokopati se moramo do takšne rešitve, da bodo delovni ljudje izgubljali kar najmanj časa za prevoz na delo in z dela, da bodo lahko opravljali vse potrebno v raznih ustanovah in v službah v svojem prostem času ter da bodo imeli kljub vsemu na razpolago več prostega časa za počitek, kulturo in rekreacijo ter za druga interesna področja.

DRUŽBENA VLOGA ZVEZE KOMUNISTOV

Družbena vloga in boj za enotnost ZK Slovenije se najbolj intenzivno uresničuje po 7. kongresu ZKS. Centralni komite ZKS je na svoji 5. seji še posebej obravnaval in določil usmeritev dela za nadaljnje usposabljanje in organiziranje ZK, da bi lažje reševala aktualna in odprta družbena vprašanja. Predvsem se pred vsako osnovno organizacijo ZK postavljajo naslednja vprašanja: koliko prispeva, da bi se organizirali in mobilizirali vsi delavci v združenem delu za uveljavljanje ustave, zakona o združenem delu za uveljavljanje novih družbenoekonomskih odnosov, koliko člani s svojo dejavnostjo prispevajo k uveljavljanju neposrednega odločanja delavcev v združenem delu, kako uveljavljajo delegatske odnose s svojo vodilno idejno vlogo, koliko prispevajo h graditvi enotnosti v ZK, njeni povezanosti z delavskim razredom in delovnimi ljudmi ter kako uresničujejo druge naloge, ki sta jim jih naložila 7. kongres ZK Slovenije in 10. kongres ZK Jugoslavije.

Osnovne organizacije in aktivni ZK ter občinska konferenca ZKS posvečajo tem vprašanjem izredno pozornost. Tako je v

Pred otvoritvijo asfaltirane ceste na Sentanel

januarju občinska konferenca ponovno ocenila prizadevanje celotnega članstva in ugotovila, da je precej napredovalo usposabljanje in organiziranje zveze komunistov v naši dolini.

Osnovne organizacije ZK so se močno zavzele za obnavljanje svojega članstva iz vrst neposrednih proizvajalcev, tako da je skoraj v vseh organizacijah zagotovljena delavska večina.

Vse osnovne organizacije ZK morajo stalno sprejemati nove člane v ZK. Tega se osnovne organizacije tudi dobro zavedajo, saj je bilo po 7. kongresu leta 1974 pa do danes sprejetih v ZK 454 novih članov. Samo v letu 1975 je bilo sprejetih 150 novih članov. Danes šteje ZK v občini Ravne več kot 1230 članov ali več kot 11 odstotkov vseh zaposlenih. Če smo s tem lahko zadovoljni, pa nikakor ne moremo biti zadovoljni z dejstvom, da so v ZK vključeni samo štirje kmetje. Posebno še, ker vemo, da naša družba daje velik poudarek razvoju kmetijstva.

Zveza komunistov je učinkovita le tedaj, kadar si enotno prizadeva za uresničevanje sprejetih sklepov in če je organizirana tako, da je navzoča v vseh sredinah dela in življenja.

V letu 1975 si je komite OK ZKS zelo prizadeval za izpopolnjevanje organiziranosti ZK, za metode in oblike delovanja in uspel povečati število osnovnih organizacij v TOZD. Kljub temu pa še imamo delovne sredine, kjer nimajo organizacije ZK.

Družbenopolitične organizacije se morajo utrditi v neposredni praksi, torej v družbeni bazi, kjer poteka temeljni spopad med samoupravnimi silami in tistimi, ki si želijo ohraniti preživele družbeno-ekonomske odnose. Izhod iz tega spopada pa je v marsičem odvisen od razmerja sil v sleherni temeljni samoupravni skupnosti. Zato je naloga vsakega člana ZK, da deluje v družbenopolitičnih organizacijah, društvih in v samoupravnih organih. Z ustanovitvijo SIS pa so se naloge ZK še razširile. Da bi bila ZK v SIS bolj navzoča in da bi se laže uveljavljala družbena vloga ZK, smo v SIS ustanovili aktivne ZK.

Njihova naloga je, da obravnavajo pomembna vprašanja o delovanju SIS, da se pred sejo skupščine dogovorijo za stališča in da z aktivnim sodelovanjem uveljavljajo nove družbenoekonomske odnose, posebej pa še svobodno menjavo dela.

Bistvo novih metod dela zveze komunistov je v tem, da organizira in spodbudi ljudi za reševanje problemov in da v to reševanje vključi vse dejavnike, ki ne smejo biti nikjer odtujeni od delovnega človeka in njegovega interesa.

Občinska konferenca je na osnovi očne sprejela sklepe, ki zavezujejo vsakega člana in vse osnovne organizacije ZK, da v prihodnje še povečajo skrb za uresničevanje družbene vloge ZK. Ta zahteva pa je še posebej utemeljena, saj se mora Zveza komunistov Slovenije pripravljati na svoj 8. kongres, ki bo v letu 1977. Zato mora vsaka osnovna organizacija ZK ponovno ugotoviti, katerim resolucijskim stališčem 7. kongresa ni posvetila dovolj pozornosti in jih ni dovolj uveljavljala. Čeravno so nekatera stališča in sklepi dolgoročne narave in se ne dajo uresničiti v kratkem času, pa to ne pomeni, da smo spremenili odnos do njih, zato jih moramo od časa do časa aktualizirati in oceniti koliko se je v preteklem obdobju spremenilo in kaj je treba storiti za hitrejšo spreminjanje ter za uveljavljanje novih in naprednejših ter bolj človeških odnosov.

DRUŽBENI POLOŽAJ ŽENSK

Resolucijo o varstvu žensk — delavk in mater, ki jo je generalna skupščina OZN sprejela na 30. zasedanju pod geslom: »mednarodno leto žensk«, je imela velik odmev v mnogih državah sveta. Tudi Jugoslavija se je zasedanja udeležila in pripomogla, da je skupščina na osnovi zares zaskrbljujoče problematike sprejela izredno napredno in akcijsko resolucijo, s katero želi dolgoročno vplivati na spreminjanje položaja žensk v družbi »sodobnega sveta«.

V nekaterih državah, posebno v manj razvitih, se ženske srečujejo z vsakodnevnimi problemi lakote, revščine, zdravstvene in socialne zaščite ipd. V takšnih raz-

merah se borijo za najosnovnejše človeške svoboščine, za dekolonizacijo, za mir itd. Kljub vsemu pa se njihov družbeno-ekonomski položaj le neznatno spreminja.

V razvitejših državah, kamor je najbolj prodrla tehnološka in znanstvena revolucija in pričela rušiti staro delitev dela in zastarele odnose med spoloma, pa se srečujejo z drugačno problematiko, pogosto pa tudi z enako, seveda na višji razvojni stopnji.

Pri nas je ženi z ustavo zagotovljena popolna enakopravnost, zadovoljene so njene človeške potrebe ter take, ki jih ima kot mati — proizvajalka. Zakon o združenem delu pa nekatere skrbi matere mnogo bolj podružblja. Naj navedem samo nekatere dokaze:

— materi je zagotovljena neposredna udeležba v samoupravljanju, v delegatskem sistemu in omogočeno ji je prevzeti najodgovornejše funkcije;

— zakon odpravlja vsako diskriminacijo žensk v času šolanja in poklicnega usposabljanja ter v zakonski in družinski zakonodaji;

— razvite so oblike zdravstvenega in socialnega varstva, načrtovanje družine, varstvo žensk na delovnem mestu in podobno;

— ima pravico do dela in pravico biti zaposlena ter s tem ekonomsko neodvisna od moškega.

Torej je dejanska enakopravnost žensk po eni strani pogojena z zakonsko in ustavno zaščito, po drugi strani pa z uresničevanjem sprejetih zakonov in uveljavljanjem novega družbenoekonomskega položaja žensk v družbi.

Torej lahko trdimo, da smo v našem družbenopolitičnem sistemu resnično zagotovili enakopravnost med spoloma. Seveda pa ta enakopravnost še ne zadostuje za uveljavljanje novega družbenoekonomskega položaja žensk in temu vprašanju bi rad namenil nekaj besed.

V zadnjih nekaj letih so se ženske močno uveljavile v delegatskem sistemu, v političnem življenju, v opravljanju vseh družbenih opravil itd. Tudi izobrazbena raven se je precej popravila.

ZAPOSLOVANJE ŽENSK

V Jugoslaviji je zaposlenih več kot 1.636.000 žensk, to je približno 34 odstotkov vseh zaposlenih, (v Sloveniji 43 odstotkov). V gospodarskih dejavnostih dela 1.161.000, v negospodarskih pa 475.000 žensk. V združenem delu je zaposlenih 1.100.000 kvalificiranih žensk, od katerih jih ima 183.000 visoko in višjo izobrazbo, več kot 400.000 žensk ima srednjo strokovno izobrazbo in 3000 izmed zaposlenih jih ima magistrski ali doktorski naziv. V inozemstvu pa je trenutno zaposlenih še 326.000 naših delavk.

V občini Ravne na Koroškem je bilo po podatkih ECM — enota Ravne — septembra 1975 zaposlenih 3523 žensk, kar znaša okrog 33 odstotkov, in to največ v gospodarstvu. V primerjavi s poprečno zaposlenostjo v Sloveniji imamo torej za 10 odstotkov manj zaposlenih žena. Na vodilnih delovnih mestih je bilo 15. maja 1975 le 5 žensk. Zelo zanimiva pa je ugotovitev, da ženske, ki so zaposlene na enakih ali podobnih delovnih mestih kot moški,

sprejemajo za 20 odstotkov manjše osebne dohodke. Seveda je ta razlika odvisna še od nekaterih drugih dejavnikov. Po vsej opravičiti pa tega le ne moremo.

Srednjeročni razvojni načrti TOZD zaposlovanju žensk ne namenijo dovolj pozornosti. To pa pomeni, da problema še nekaj let ne bomo rešili.

VKLJUČEVANJE ŽENSK V SAMOUPRAVLJANJE IN DELEGATSKI SISTEM

V jugoslovanskem merilu je v delegatski sistem občinskih skupščin vključenih 15,2 odstotka, v skupščino SFRJ 13,4 odstotka in v delavske svete okrog 20 odstotkov žensk.

V občini Ravne na Koroškem je v delegatski skupščinski sistem vključenih 312 žensk, kar znaša več kot 40 odstotkov. Torej smo na najboljši poti, da ženske vsaj z aktivnim delegatskim odnosom tudi same več storijo za svoj položaj.

Zanimivo bi bilo videti še problem kmečke žene — kmetijske proizvajalke; ali jo štejemo za poljedelsko proizvajalko ali kot odvisnega člana po nosilcu kmečkega gospodarstva. Prav tako bi pri obravnavi zaščite delovnega mesta morali videti, ali si prizadevamo za humaniziranje delovnega mesta in časa, ugotoviti bi morali, ali ščitimo žensko po spolu ali kot mater itd.

IN KAKO NAPREJ?

Gotovo je reševanje mnogih odprtih vprašanj — od zaposlovanja, zasedanja odgovornejših delovnih mest, družbenega reševanja materinstva, varstva otrok, uveljavljanja družbene prehrane, servisnih storitev itd. — povezano še z drugimi problemi, ki niti niso tako enostavni. O njih bomo morali razmišljati vsak dan, če resnično želimo, da bodo imele ženske enak družbenoekonomski in politični položaj v družbi kot moški.

Pri celotni družbeni dejavnosti nam morajo biti za izhodišče zakon o združenem delu, sklepi in stališča kongresov ZK ter odgovori predsednika Tita v intervjuju z Vjesnikom.

O problemih uveljavljanja družbene vloge žensk bodo na osnovi poročila, ki ga je pripravil odbor za mednarodno leto žensk, razpravljali tudi v zvezni skupščini. Verjetno bodo sprejeli zvezni dokument, ki bo zahteval, naj hitreje rešujemo odprta vprašanja in uveljavljamo novi družbenoekonomski položaj žensk.

ZAKLJUČEK

Namen tega zapisa ni samo kronološko obravnavati probleme in ocenjevati uspehe, ampak bi rad zbudil razmišljanje, kako zastaviti moči — delo in znanje, da bi v prihodnje dosegli še večje uspehe na vseh področjih dela in življenja.

Od nas je tudi odvisno, kako bomo uresničili sklepe neuvršenih držav v Colombo. Država jih v klasičnem smislu v celoti ne more več. Zato mora združeno delo s pomočjo ustreznih republiških in zveznih institucij navezati neposredne stike s podjetji teh držav ter povečati medsebojno ekonomsko sodelovanje na osnovi dolgoročnih obojestranskih interesov.

Naše gospodarstvo bo toliko bolj trdno, kolikor bolj bomo obvladovali domači in tuji trg in kolikor bolj se bomo uspeli po-

govoriti in organizirati, da bomo tem zapletenim nalogam kos.

Uresničevanje zakona o združenem delu je najbolj gotova pot za premagovanje težav. Prizadevati si moramo, da bomo imeli kar najbolj čiste dohodkovne odnose v celotni družbeni reprodukciji. Tako se bo hitreje krepila zavest vseh delovnih ljudi, da so odvisni od tega, koliko ustvarijo in kako gospodarijo z ustvarjenim dohodkom. K temu bo prispevala tudi svobodna menjava dela. Vsi, ki so na kakršen koli način odvisni od ustvarjanja nove vrednosti, morajo biti tudi vezani za njo. Bolj si bomo medsebojno pomagali in si prizadevali, večji bo družbeni proizvod. Pri delitvi ustvarjenega dohodka pa se mora izpostaviti vsebina medsebojnega zagotavljanja dela za ustvarjanje večjega dohodka, potem tudi ne bo vprašanje zagotavljanja več sredstev za zadovoljevanje družbenih potreb. Končni cilj vsake produkcije je vendarle zadovoljevanje potreb družbe in nič drugega. Zato se moramo v prihodnje več pogovarjati o vsebini programov SIS in KS ter manj o prispevni stopnji. Ta naj bo le kot računski izraz ovrednotenih programov, ne pa kot »neka« obremenitev TOZD. Kakor hitro bo-

mo začeli razpravljati, kaj vse nujno potrebujemo in česa ne, in bomo to zapisali v program, potem tako sestavljeni program ne bo več nekaj, kar ni v interesu delavcev v združenem delu. Vztrajati pa moramo, da bo osebna, skupna in splošna poraba zaradi dolgoročne krepitve materialne baze združenega dela naraščala počasneje od družbenega proizvoda.

Ugotavljamo tudi, da so delegatske skupščine slabo sklepne in da se delegati slabo povezujejo s svojo delegatsko bazo. Nismo pa dovolj storili, da bi jim to povezovanje tudi omogočili. V samoupravnih aktih bo potrebno točneje zapisati, o katerih vprašanjih so se delegati dolžni posvetovati in v kakšnem odnosu s samoupravnimi organi. Seveda je treba delegatom dopovedati, da so odgovorni za opravljanje delegatskih dolžnosti, ker zgovarjanje za vsako ceno tudi ni sprejemljivo.

Živeti v zdravem okolju je temeljna pravica vseh ljudi in vsakega posameznika. Na tem področju moramo veliko narediti. Tudi zakonodaja o varstvu okolja nas zavezuje, da storimo kar največ za čistočo našega okolja tako v proizvodnji kot na ostalih področjih dela in življenja.

Pozna jesen

Dipl. oec. Djuro Haramija, predsednik IS SO

Sadovi leta 1976 v občini Ravne na Koroškem

UVOD

Na začetku obdobja si zastavimo cilje in opredelimo naloge, ki jih želimo doseči. Ob koncu obdobja naredimo črto, seštejemo dosežke in naredimo obračun.

Nekateri elementi se dajo številčno izraziti, pri drugih je cilje potrebno opredeliti opisno. Plane in obračune delamo vsi: posamezniki, družina, krajevna skupnost, delovna organizacija, politična organizacija, skratka celotna družba. Če so pričakovanja dosežena ali celo presežena, smo zelo ponosni, vsakdo želi prikazati in povečevati svoj delež in narobe, pri podpoprečnih rezultatih želimo iti mimo čim bolj neopazno, če pa se to ne da, potem vzroke za neuspehe praviloma iščemo kje drugje, samo ne pri sebi.

Da bi odpravili napake in omejitvene dejavnike razvoja, je nujno napake in omejitve spoznati, kajti sicer lahko enake razvojne napake še večkrat ponovimo.

Tudi v občinski družbenopolitični skupnosti smo si v začetku leta 1976 zadali razvojne cilje in naloge. V tem sestavku bomo obravnavali le nekatere.

Pr eden bomo obravnavali doseženo, velja omeniti nekatere okoliščine v zvezi z nastankom in izvajanjem družbenoekonomske usmeritve razvoja občine Ravne v letu 1976:

— Ob sprejemanju resolucije o družbenoekonomskem razvoju občine Ravne na Koroškem v letu 1976 še ni bil sprejet srednjeročni načrt razvoja občine Ravne za obdobje 1976—1980. (Resolucija je bila sprejeta na seji občinske skupščine 4. 3. 1976, prvi del srednjeročnega plana razvoja pa na seji 20. 7. 1976.)

— Zakon o temeljnih sistema družbenega planiranja je skupščina SFRJ sprejela v februarju 1976, zakon o združenem delu pa v novembru 1976, zato v letu 1976 niso mogle biti v sistemu in postopkih planiranja izpeljane vse zahteve, ki jih v zvezi z načrtovanjem po samoupravni poti terja črka in smisel obeh zakonov.

— V družbenopolitičnih skupnostih še nimamo enotne načrtovalske metodologije, pa tudi strokovnjakov, ki bi obvladali tehniko načrtovanja v razmerah samoupravnega družbenega planiranja, še nimamo. Kadri šele nastajajo in se razvijajo vzporedno s sistemom planiranja.

Nimamo še dokončnih rezultatov gospodarjenja v letu 1976, temveč le rezultate prvih 9 mesecev, poslovanje v zadnjem četrtletju je le ocenjeno. Če bi čakali na končne računovodske rezultate, bi bila informacija neaktualna, kar je slaba podlaga za zastavljanje razvojnih ciljev v naslednjem obdobju. Pričujoča informacija nikakor ni celovit pregled dosežkov v letu 1976, je le bolj komentar ob nekaterih dosežkih in težavah v prvem letu izvajanja srednjeročnega razvojnega načrta občine Ravne na Koroškem.

OSNOVNI CILJI IN DOSEŽKI V LETU 1976

Gospodarstvo občine je kot sestavni del slovenskega in jugoslovanskega gospodar-

skega in družbenega prostora pomembno prispevalo k rezultatom in težnjam razvoja v letu 1976, ki se kažejo zlasti:

— v nadaljnji preobrazbi družbenoekonomskih odnosov, kar je vidno zlasti v postopnem uveljavljanju samoupravnega družbenega planiranja in dogovarjanja o skupnih interesih in ciljih;

— na področju tržišča in cen v skladnejših gibanjih in bolj umirjenih odnosih; stopnja inflacije in naraščanje življenjskih stroškov sta za polovico manjša kot v letu 1975. Sedaj sodimo med dežele, kjer je inflacija v dopustnih mejah. Hkrati pa nekateri še vedno pritiskajo, da bi povišali cene, kar pomeni, da mnoge delovne organizacije po tej poti iščejo rešitev iz neugodnega gospodarskega položaja;

— razmerja v zunanjetrgovinski in plačilni bilanci so se izboljšala bolj, kot smo predvidevali, toda istočasno so nastopili precejšnji problemi v preskrbi z reprodukcijskim materialom v nekaterih delovnih organizacijah (rudnik Mežica);

— zaposlovanje je potekalo racionalnejše, likvidnost se je izboljšala, prav tako tudi finančna disciplina, kar je posledica uveljavljanja novega plačilnega sistema;

— uveljavljajo se strukturni premiki v proizvodnji in investicijah v korist dogovorjenih nalog skupnega pomena, zlasti na področju energetike;

— v relativnem upadanju akumulacije in reproduktivne sposobnosti gospodarstva; — v nizki splošni gospodarski aktivnosti in v stagnaciji družbene produktivnosti dela kot osnovnega kazalca kakovosti in uspešnosti gospodarjenja;

— delitev osebnih dohodkov je premalo stimulatívna, ni zagotovljena zadostna ekonomska in moralna motiviranost za povečanje produktivnosti dela in izboljšanje gospodarjenja s sredstvi za delo in z denarnimi sredstvi.

V občini Ravne nismo dosegli z resolucijo predvidene gospodarske dinamike.

Predviden je bil porast družbenega proizvoda za 8,3%, v resnici pa se je glede na leto 1975 celo nekoliko zmanjšal. Če upoštevamo, da smo rast družbenega proizvoda snovali predvsem na povečani produktivnosti dela, t. j. 6% in manj na rasti števila zaposlenih, potem nam ta podatek pove, da se moramo ob tem neuspehu, t. j. nižji produktivnosti dela, pošteno zamisliti.

Nizka produktivnost dela neizogibno terja temeljito analizo v vseh delovnih sredinah. Merjenje produktivnosti dela na ravni občine sicer ni povsem zanesljivo, toda dejstvo, da je fizični obseg proizvodnje pri mnogih izdelkih nižji od lanskega in le malokje višji, nam mora biti resno opozorilo. Nizka produktivnost je predvsem rezultat slabo izrabljenih proizvodnih zmogljivosti, naša industrija pa je opremljena z dragimi proizvodnimi agregati. Znana je resnica, da je najdražja tista kapaciteta, ki ne obratuje. Očitno je povpraševanje za izdelki naših delovnih organizacij na domačem trgu precej nihalo in bilo daljše časovno obdobje na dokaj nizki ravni. K temu so največ pripomogli zakonski predpisi, uveljavljeni v prvi polovici leta. Tu mislimo na zakon o zavarovanju plačil med uporabniki družbenih sredstev in zakon o ugotavljanju in obračunavanju celotnega dohodka v TOZD. Prav tako je amortizacija obračunana na osnovi valorizirane vrednosti osnovnih sredstev po stanju konec leta 1975. Poostrena je tudi zakonodaja glede evidentiranja in izvajanja investicij. Vsi ti ukrepi pomenijo nesporno zahtevo po bolj gospodarnem obnašanju vseh dejavnikov, ki sodelujejo v procesu družbene reprodukcije. Kompleksni učinki teh in drugih družbenih ukrepov so naravnani predvsem na dolgoročno ekonomsko stabilizacijo in že dajejo prve pozitivne učinke, vendar pa v prvem obdobju prilaganja na spremenjene gospodarske razmere praviloma zaviralno delujejo na splošno gospodarsko dejavnost.

Najstarejša hiša v Mežici

Prehod na plačano ali bolj plačljivo realizacijo je nujno terjati, da so kupci izdelkov naše industrije temeljito obdelali problem vezave sredstev v zalogah. Delovne organizacije v občini Ravne, ki proizvajajo v največji meri surovine in repromaterial za predelovalne industrijske veje, so občutile to oprezno politiko zalog, ki so jo bili prisiljeni voditi njihovi poslovni partnerji, kar je vplivalo tako na obseg kot kvaliteto povpraševanja. Precejšnji del proizvodnje je usmerjen na investicijske dobrine (stroji, oprema) in tudi na tem področju smo bili priča precejšnjim restrikcijam. Veliko prizadevanje v preteklih letih, zlasti v železarni in rudniku, da bi osvojili kar največ izvoznih tržišč, daje danes pozitivne učinke, ki se jih premalo zavedamo. Če ne bi imeli izvoznih tržišč, bi slabše povpraševanje na domačem tržišču imelo še težje posledice. Razmere na domačem tržišču se normalizirajo in že je čutiti oživljanje splošne gospodarske dejavnosti.

Na slabo izkoriščanje kapacitet in nizko produktivnost dela pa so nedvomno vplivali tudi drugi dejavniki, npr. slabo stimulativno nagrajevanje. Ni nobenih znamenj, ki bi kazala, da se približujemo nagrajevanju po delu, režijsko delo se vedno bolj razrašča. Tudi mnogi, sicer potrebni, sestanki med delovnim časom znižujejo družbeno produktivnost dela, oziroma zmanjšujejo učinkovit delovni čas.

PREBIVALSTVO, ZAPOSLENOST, OSEBNI DOHODKI

Razveseljivo je, da se število prebivalcev v občini nenehno povečuje. Ta rast sicer ni posebno velika, je pa stalna. Ljudje so končno naše največje bogastvo. Prirast prebivalstva se zadnja leta giblje okoli 200 — 270 oseb. Večji del prirasta tvori, razumljivo, naravni prirast, toda tudi selitveni prirast je pozitiven. Na 304 km² površine je bilo konec 1976. leta 25.200 prebivalcev občine Ravne.

Od skupno 10.773 zaposlenih konec septembra 1976 je bilo 3.523 ali 32,7 odstotka žena. Odstotek zaposlenih žena se rahlo povečuje. Seznam brezposelnih delavcev počasi, a nenehno narašča. Konec novembra 1976 je bilo 188 brezposelnih delavcev, od tega 162 žena. Če upoštevamo še, da se precej delavk dnevno vozi na delo iz naše občine na dolge razdalje, tako po geografski oddaljenosti kot po času (Velenje), dobi problem brezposelnosti še večjo težo. Rast števila zaposlenih smo v občini Ravne načrtovali dokaj oprezno in sicer 2,3% ali 240 delavcev, medtem ko je povprečje v SR Sloveniji 3%. Kljub takšni opreznosti smo, gledamo v celoti, malenkost pod predvideno stopnjo, pri čemer je naraščanje zaposlenosti v negospodarstvu hitrejše kot v gospodarstvu. Pozitiven je premik tudi v strukturi zaposlenosti po spolu.

Osební dohodki so rasli bistveno hitreje od rasti družbenega proizvoda in celo hitreje od življenjskih stroškov. V devetih mesecih 1976 so znašali povprečni osebni dohodki v gospodarstvu občine na zaposlenega (povprečno na 184 ur na mesec) 4338 din, kar je za 20,1% več kot v enakem obdobju 1975. Po podatkih zavoda za statistiko SR Slovenije so se življenjski stroški zvišali za 14,5%, tako da so realni osebni dohodki v gospodarstvu občine v povprečju za 5,6% višji. To je seveda po-

vprečje, ki pa je od družine različno. Prav je, da osebni dohodki in življenjska raven zelo hitro naraščajo, toda če ta rast nima materialnega pokritja v ustvarjenem dohodku, se takšna gibanja nujno negativno odražajo pri družbenem standardu in pri investicijah v gospodarsko dejavnost.

GOSPODARSKE INVESTICIJE

Ob sprejemanju resolucije za leto 1976 so nekatere delovne organizacije naštevale celo vrsto investicij; ob koncu leta pa je bil seznam uresničenih investicij za dobro polovico krajši. Gradnja novih zmogljivosti; postavljanje nove sodobne tehnologije, nova delovna mesta ter boljše delovne in življenjske razmere so brez dvoma pomembni razvojni cilj vsake družbenopolitične skupnosti.

Investicijsko mrtvilo v gospodarstvu so najbolj občutili gradbinci, ki niso imeli, zlasti v prvem polletju, zasedene proizvodne zmogljivosti.

Ne le, da niso aktivirane vse investicije, kot je bilo predvideno za leto 1976, tudi mnoge, ki bi se morale začeti že v letu 1976 ter aktivirati v letu 1977 ali 1978, niso začete, kar postavlja pod vprašaj številne predpostavke načrtovanega razvoja v cellem srednjeročnem obdobju do leta 1980.

Dejansko v občini in tudi celi koroški regiji ne zasledimo kakšne večje gospodarske investicije, kar utegne zaviralno vplivati na dolgoročni razvoj. Kaže, da ni vedno problem v pomanjkanju investicijskih sredstev, ampak manjka tudi razvojnih ambicij, zadovoljni smo z doseženim, strokovno in organizacijsko pa nismo pripravljeni za načrtovanje in izvedbo investicijskih projektov.

GRADNJA STANOVANJ IN KOMUNALNO GOSPODARSTVO

V letu 1976 je bil uspešno zaključen prvi program stanovanjske gradnje za obdobje 1972—1976, ki ga je sprejela skupščina občine Ravne na Koroškem na podlagi zakona o programiranju in financiranju stanovanj. Daleč najbolj uspešno leto v tem petletnem obdobju je bilo leto 1975, ko je bilo zgrajenih kar 333 družbenih stanovanj. Le-

to 1975 je bilo rekordno tudi zavoljo tega, ker je bilo precej stanovanj zgrajenih s premostitvenimi krediti, kar se je nujno poznalo pri gradnji oziroma finančnih možnostih v letu 1976. Načrtovali smo skupno 200 družbenih in zasebnih stanovanj, zgradili pa 145 družbenih stanovanj ter zastavili gradnjo več kot 40 zasebnih stanovanjskih hiš. Tudi v letu 1976 smo zadržali visok stanovanjski prispevek, v povprečju okrog 9 odstotkov, v nekaterih delovnih organizacijah pa tudi 10 odstotkov. Gradbena operativa ima zadostne zmogljivosti in razvito tehnologijo za hitro in kvalitetno graditev stanovanj, tako da glede tega ni težav, kot so bile še pred nekaj leti. Nasprotno, tik pred dograditvijo še ni dovolj kupcev, ali bolje — razpoložljivega dohodka — za nakup praktično vseljivih stanovanj. Najbrž bo kazalo razmisliti o tem, da bi znižali stanovanjski prispevek in povečali sredstva, namenjena za druge objekte družbenega standarda — šole, vrtce, telovadnice, kulturne domove — ki jih občani potrebujejo za zadovoljevanje skupnih potreb.

V letih 1975 in 1976 smo politiko stanarin nekoliko olajšali gospodarjenje z obstoječim stanovanjskim prostorom. V dveh letih so se stanarine povečale za 45 odstotkov, hkrati smo upoštevali nov točkovni sistem, kar zopet v povprečju pomeni okrog 15-odstotno povišanje, vendar je to le delno nadomestilo skoraj 10-letno nespremenjeno višino stanarin. Solidno vzdrževanje in izboljšanje udobnosti v družbenih stanovanjih (npr. urejanje centralnega toplovodnega ogrevanja) bo prva naloga tudi v naslednjih letih. Približevanje stanarin k stroškovnim stanarinam bo omogočilo boljše vzdrževanje, pravičnejšo razdelitev stanovanjskega prostora in njegovo bolj racionalno izrabo. Omogočili bomo, da bodo socialne subvencije za stanarine prejemale tiste kategorije občanov, ki so do subvencioniranja po družbenih merilih upravičene in ne, kot je sedaj, ko z nizko stanarino prav vsi, ki stanujemo v družbenih stanovanjih, dejansko uživamo subvencije.

V komunalni infrastrukturi se je pospešeno nadaljeval že pred leti začeti celovit

Stari del Raven

Ravne v snegu

sistem komunalne opremljenosti in oskrbe. Za našo občino je značilna izredno visoka stopnja urbaniziranosti, saj v urbanih mestnih jedrih živi skoraj tri četrtine občanov, kar bo SR Slovenija dosegla šele ob prehodu v novo tisočletje. Ta visoka urbanizacija pa povzroča komunalne probleme in terja, da jih rešujemo.

Od večjih investicijskih posegov v komunalni infrastrukturi je treba omeniti: nadaljnja graditev toplovodnega omrežja na Ravnah, komunalno opremljanje novih naselij, gradnja vodovodov, ureditev ceste na Barbaro. Programi samoprispevkov po krajevnih skupnostih so vključevali več komunalnih objektov in mnoge smo zgradili v letu 1976, npr.: mrliška veža na pokopališču v Črni, TV pretvorniki, asfaltirali smo mnoge ulice in ceste. Asfaltirali smo ceste Ravne—Strojna, Štopar—Šentanel, Kotlje—Šrotnek, kar je omogočilo združenje sredstev cestnega sklada, krajevnega samoprispevka, nekaterih porabnikov in najemanje kratkoročnih posojil.

Z delom sta prenehala komunalni in cestni sklad občine. Ti pomembni in občutljivi dejavnosti posebnega družbenega pomena sta samoupravno organizirani v komunalni interesni skupnosti; v okviru katere bodo delovni ljudje in občani po svojih delegatih vodili politiko komunalnega standarda na načelih solidarnosti in vzajemnosti.

DRUŽBENE DEJAVNOSTI IN DRŽAVNA UPRAVA

Zadnja tri leta je gospodarstvo občine Ravne napredovalo bistveno hitreje od povprečne stopnje gospodarske rasti v SR Sloveniji. Financiranje družbenih dejavnosti preko prištevnih stopenj iz osebnega dohodka ali dohodka TOZD pa je bilo omejeno z restriktivno politiko za celo SR Slovenijo. Povečana gospodarska rast, večje pravice občanov iz zdravstvenega varstva ter nove naloge in tudi samoupravna organiziranost SIS v družbenih dejavnostih povzročajo povečane izdatke ali pa ustvarjajo nova nesorazmerja.

Ob koncu prvega leta srednjeročnega obdobja še vedno nismo sprejeli samoupravnih sporazumov o razvoju SIS v družbenih

dejavnostih za obdobje 1976-1980. V prvih mesecih 1977. leta bo potrebno opraviti težavno delo, da bomo dokončno uskladili razvojne ambicije in možnosti, ki jih objektivno omejuje ustvarjeni dohodek. Med investicijami v objekte družbenega standarda štejemo za izjemno pridobitev novo telovadnico ob osnovni šoli na Ravnah. Ta lepi in funkcionalni objekt je potrebno kar najbolj izkoristiti in poskrbeti, da bo pomenil resnično pridobitev za občane vseh štirih krajevnih skupnosti v občini.

Naša družba potrebuje sposobne in dobre strokovnjake v upravnih organih. Kljub določenemu napredku si ne upamo trditi, da upravni organi v celoti ustrezajo potrebam občanov in delegatskega sistema. Zasedenost je pomanjkljiva po številu, predvsem pa po strokovni izobrazbi in usposobljenosti.

Upoštevali smo politični dogovor, da je potrebno ojačati in specializirati inšpekcijske službe ter organizirati inšpekcije na medobčinski ravni, zato smo v septembru 1976 organizirali oddelek medobčinskih inšpekcij s sedežem v Dravogradu. Za občino Ravne to v prvi fazi — zaradi polovične kadrovske zasedbe — pomeni slabšo inšpekcijo kot pred združitvijo.

Začetne težave medobčinskih inšpekcij pa so minile in sedaj že opažamo, da kakovostno rastejo in postajajo bolj učinkovite.

V okviru Ekonomskega centra Maribor — enote za regionalno ekonomiko in statistiko Ravne — smo združili tudi obdelavo statističnih informacij za občine koroške regije. Tudi tu so prebrodili začetne organizacijske težave. Statistični podatki, zbrani in publicirani na enem mestu, so nepogrešljiv pripomoček za spoznavanje dejstev, odločanje in ukrepanje.

Bratstvo naših narodov, skovano v najtežjih dneh naše zgodovine, potrjujemo z bratenjem delovnih ljudi in občanov občine Varvarin iz SR Srbije z delovnimi ljudmi in občani občine Ravne na Koroškem.

Listino pobratenja smo sprejeli in predali na slavnostni seji ob občinskem prazniku maja 1976.

S poprej pobrateno občino Čačak pa poglabljamo stike in odnose. Gospodarski delegaciji obeh občin sta na decembrskih

pregovorih ugotovili, da obstajajo stvarne možnosti in dejanski obojestranski interes za bistveno širše in plodnejše gospodarsko sodelovanje.

ZAKLJUČEK

Naši pogledi so uprti v prihodnost. V osnutku resolucije o politiki uresničevanja družbenega načrta razvoja občine Ravne na Koroškem za obdobje 1976—1980 v letu 1977 načrtujemo nadaljnjo dinamično gospodarsko rast. K predvidenemu 8 odstotnem prirastu družbenega proizvoda bo največ pripomogla povečana produktivnost dela skoraj 70 odstotkov in le 30 odstotkov povečane novoustvarjene vrednosti bo rezultat povečanega števila zaposlenih. Produktivnost dela, povečana za okoli 5,5 odstotka, bo predvsem rezultat boljše izrabe obstoječih ter vključitev nekaterih novih proizvodnih zmogljivosti, boljše organizacije dela in izrabe delovnega časa. Ustvarjenih bo okoli 320 novih delovnih mest; ker se nekaj delovnih mest izprazni, pa to pomeni najmanj 500 novih zaposlitev. Na ta način bodo našli zaposlitev vsi mladi ljudje, ki so usposobljeni za vključitev v delovni proces, nekaj delovnih mest bo na razpolago ženam in nekaj za zdomce. V naši občini kot odprti družbenopolitični skupnosti bodo našli zaposlitev tudi delavci iz drugih krajev.

Razumljivo, da si poleg osnovnih ciljev zastavljamo celo vrsto nalog za nadaljnji gospodarski, socialni in prostorski razvoj v letu 1977.

Začeli bomo pripravljati kompleksen razvojni koncept občine in regije do leta 2000.

POZDRAVLJENI, ŽELEZARJI IN UPOKOJENCI!

Danes smo se tukaj zbrali, kot je naš že običaj — da bomo kaj preresetali, saj imamo mnogokaj.

Že prišel čas je za nastop, v meni srce je boleče; ne ustrašim se vseh vaših trop, ko pa nas v grob vse vleče.

Predstavljam vam v taki sliki čisto v novi tej obliki — ko so pokopališče preorali, mrtvece so ven zorali.

Ljudi obšla je ta strahota, skoraj rekel bi grenkota, če pade človek »v nezavest«, nakoplje težko si bolest.

Cesta sicer mora biti, a tega mesta ne odkriti, kar se pa zgodilo je — to v spomin zapiše se!

16. decembra 1976 recital v Domu železarjev Jernej Krof

Jože Borštner, dipl. inž., direktor razvoja

RAZVOJ V NOVEM SREDNJEROČNEM NAČRTU

Prvo leto srednjeročnega razvojnega načrta 1976—1980 je za nami. Pri pregledu dela v tem letu moramo ugotoviti, da smo se pravzaprav lotili le malo nalog, ki jih predvideva srednjeročni načrt. To je bilo leto usklajevanja možnosti in želja oziroma potreb tako v zveznem in republiškem merilu, kot tudi v okviru Slovenskih železarn in naše železarne. Izkazalo se je, da naš narodni dohodek ne prenese tako velikih investicij, kot smo jih načrtovali in da se bo potrebno marsičemu odreči oziroma premakniti na poznejši čas. Poleg tega je bilo prvo leto srednjeročnega načrta leto svetovne krize, posebej še za vse železarstvo. Naša glavna skrb je bila, kako dobiti delo, da obrati ne bi stali.

Zvezni družbeni dogovor za črno metalurgijo je bil sklenjen šele ob koncu leta 1976, torej ob koncu prvega leta srednjeročnega načrta. Po družbenem dogovoru naj bi bila leta 1980 v jugoslovanskem merilu:

- poraba jeklenih izdelkov (000 t) 5,200
- proizvodnja surovega jekla (000 t) 6,200
- kapacitete za surovo jeklo (000 t) 7,130
- uvoz (odst.) 20
- izvoz (odst.) 10
- izkoriščanje kapacitet (odst.) 85 do 90

Predvidevanja so optimistična in so le ob zelo dobrem gospodarskem položaju tudi ustvarljiva.

Slovenske železarne so delno znižale svoj prvotni načrt za proizvodnjo surovega jekla od 1,1 milj. ton na 1 milj. ton. Pri tem odpade na posamezne železarne:

- železarna Jesenice 600.000 ton,
- železarna Ravne 220.000 ton,
- železarna Štore 180.000 ton.

Šibka stran načrta za povečanje proizvodnje jekla v Sloveniji je predvsem ta, da je zasnovan na elektro jeklu, ki zahteva uvoz starega železa in porabo deficitarne električne energije. Obe dejstvi nista niti v zveznem niti v republiškem merilu simpatični in ju niso povsod z odobravanjem sprejeli. Družbeni dogovor ne predvideva povečanje proizvodnje jekla, oziroma le ob povečanem izvozu na račun uvoza starega železa.

Slovenske železarne bodo dale po sporazumu na trg 850.000 ton izdelkov in za medsebojne nakupe 90.000 ton. Značilnosti tega sporazuma so močnejše medsebojne vezi med posameznimi delovnimi organizacijami, ki se kažejo v razumni delitvi dela, skupnem nastopu ob oskrbovanju s surovinami in energijo, prednostnimi medsebojnimi nakupi in usmerjanjem investicijskih naložb prednostno v:

- izvozno naravnost,
- pokrivanje deficitnosti na domačem trgu,
- potrebe JLA in
- donosnost naložb.

Treba je poudariti, da Slovenske železarne sodelujejo z 10 odstotki združenih sredstev v obliki sovlaganja pri prednost-

nih investicijah v metalurške obrate. V ta namen pa bodo delovne organizacije tudi združevale vsako leto 10 odstotkov investicijskih sredstev. Poglobljanje teh medsebojnih vezi bo privedlo do nadaljnega povežovanja znotraj Slovenskih železarn in do ustvarjanja dohodkovnih odnosov, kot jih predvideva tudi zakon o združenem delu.

Popravljen srednjeročni načrt predvideva torej za železarno Ravne za l. 1980 zmanjšanje prvotno predvidene proizvodnje jekla od 140.000 ton na 220.000 ton. Osnovni vzrok temu so zmanjšane investicije in seveda stvarnejša ocena porabe v državnem merilu.

Spremembe v srednjeročnem načrtu so vplivale tudi na prerazporeditev investicij in proizvodnih nalog znotraj delovne organizacije. Cilji so ostali enaki:

- izpopolnitev tehnologije izdelave in predelave jekla,
- uskladitev zmogljivosti posameznih obratov in odpravo ozkih grl,
- usmeritev h kvalitetnejšim vrstam jekla,
- povečanje metalurške in mehanske predelave v končne izdelke,
- pospeševanje proizvodnje takih izdelkov, ki bodo konkurenčni na domačem in tujem trgu,
- ustvarjanje izvoza, tako da bomo lažje nakupovali posredno ali neposredno energijo in surovine,
- rast zaposlovanja v okvirih, ki jih postavlja naravni prirastek koroškega območja; šolanje naj bi zavestno usmerjali v take poklice, ki jih terjaja naš razvojni program,
- ogroženost delovnih ljudi zmanjšati z uvedbo mehanizacije in ureditvijo de-

lovnega mesta ter z varstvom okolja zaščititi prebivalce in naravo,

— zagotoviti družbeni standard z gradnjo stanovanj in podpiranjem splošnega standarda zunaj železarne.

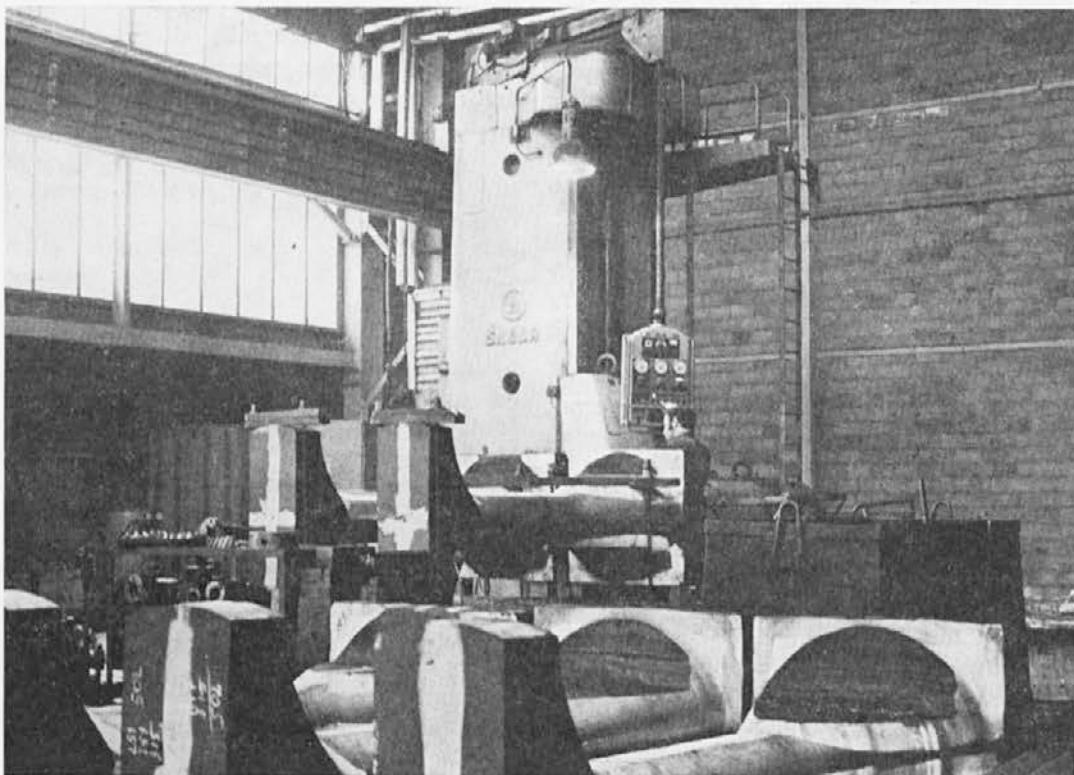
Poglejmo, kaj pomenijo spremembe srednjeročnega načrta v številkah. Tabela ena prikazuje skupno in blagovno proizvodnjo. Bistvena sprememba je, poleg delnega zmanjšanja (za 8 oz. 13 odstotkov) obsega, povečana blagovna proizvodnja mehanskih obratov in zmanjšana predvsem v kovačnici in livarni. To pomeni usmerjanje k večji predelavi doma (tab. 1).

Celotni dohodek (tabela št. 2) se je v primerjavi s prvotnim načrtom zmanjšal za 6 odstotkov, medtem ko je načrtovana brutoakumulacija (amortizacija + ostanek dohodka) ostala enaka. Pri tem je treba poudariti, da so obveznosti po sporazumih v novem načrtu skoraj za dvakrat povečane.

Celotni dohodek in dohodek l. 1980 (v 000 din) Tabela št. 2

	prvotno	novo
celotni dohodek	3,200.000	2,000.000
amortizacija	337.535	343.000
ostanek dohodka za poslovni sklad	125.748	103.244
ostanek dohodka za SSP	26.955	31.300
bruto OD	383.163	435.485
obveznosti po sporazumih	13.274	24.947

Izvoz je povečan za 7 odstotkov, pri čemer je bistveno narasel izvoz končnih izdelkov (tabela št. 3). Zaposlenost naj bi se povečala za 2 odstotka letno, enako kot je bilo to že prvotno načrtano.

Obdelava ojníc

Skupna in blagovna proizvodnja za leto 1980 (v tonah)

Tabela št. 1

	skupna		blagovna	
	prvotno	ново	prvotno	ново
jeklarna	240.000	220.000	—	—
livarna	14.000	13.000	10.000	7.800
valjarna	260.000	234.200	101.000	87.700
kovačnica	34.000	29.000	24.000	13.300
jeklovlek	9.000	8.000	8.850	7.800
stroji in deli	8.850	14.400	8.550	14.090
industrijski noži	2.100	2.100	1.100	1.100
pnevmatski stroji	600	800	600	800
vzmeti	12.000	12.000	12.000	12.000
pile	290	180	290	180
rezalno orodje	160	180	160	180
Skupaj	581.000	533.860	166.550	144.950

Izvoz in število zaposlenih v l. 1980

Tabela št. 3

	izvoz (v 000 \$)		število zaposlenih	
	prvotno	ново	prvotno	ново
TOZD metalurške proizvodnje	10.325	7.300	1.904	1.833
TOZD mehanske obdelave	11.840	16.670	1.208	1.305
TOZD — TRO	1.035	1.030	391	364
DSSS	—	—	1.367	1.368
Skupaj	23.200	25.000	4.870	4870

Pri investicijskih naložbah (tabela 4) so nastale nekatere omembe vredne spremembe. Zasnova našega razvoja, kakršno smo si postavili v začetku, je ostala enaka, ker so tudi cilji isti. Zaradi pomanjkanja sredstev pa je bilo potrebno premak-

niti nekatere naložbe v čas po l. 1980. Pri zneskih seveda niso upoštevane podražitve, tečajne razlike, nepredvideno, kar je mogoče predvideti šele, ko je izdelan investicijski program.

Investicijske naložbe za l. 1976—1980 (v 000 din)

Tabela št. 4

	osnovna sredstva		obratna sredstva	
	prvotno	ново	prvotno	ново
TOZD metalurške proizvodnje	1.289.940	1.160.000	268.044	333.500
TOZD mehanske obdelave	363.760	333.500	128.836	148.976
TOZD TRO	30.000	30.000	21.040	15.524
Skupaj DO	1.683.700	1.523.500	417.520	268.500

Spremembe naložb bodo po obratih različno vplivale. Poglejmo, kako se to v posameznih obratih izraža.

KOVAČNICA

Predvidena je etapna gradnja kovaških linij, in sicer do l. 1980 samo težka linija in po l. 1980 srednja in lahka. S tem bo v prvi fazi moč nadomestiti težka parna kladiva v kovačnici, izboljšati kvalitetni sortiment pridobili bomo možnost za kovanje rotacijsko simetričnih votlih in polnih teles. Investicijski program je izdelala in potrdila posebna komisija Slovenskih železarn, obdeluje ga tudi ekonomski inštitut Ljubljanske banke. Vložili pa smo že papirje, da bi nam dovolili uvoz stroja, ki ima najdaljšo dobavo, t. j. 30 mesecev. Avstrijski dobavitelj, firma GFM, Steyr, je namreč kot edini proizvajalec na svetu izredno zaseden z naročili. Gospodarska zbornica je uvoz stroja že priporočila, potrebno je še samo dovoljenje. Posebna težava pri tem bo zagotoviti 30-odstotno vezavo uvoza na izvoz. Vrednost stroja je namreč okoli 110 milj. deviznih din, kar pomeni 33 milj. vezanega izvoza. Tega najbrž samo z našim izvozom ne bomo mogli pokriti in bo treba pritegniti tudi druge izvoznike.

približno 15 odstotkov. Po postavljenih rokih bi bil zagon ob koncu leta 1979, v letu 1980 poskusni pogon in v l. 1981 polna proizvodnja. Pogoj za to pa je, da bodo vse formalnosti pravočasno opravljene in da bo stroj sestavljen do konca januarja 1977. Predvidena je letna proizvodnja 14.000 t v dveh izmenah; mogoče je uvesti tretjo izmeno po potrebah trga.

LIVARNA POSEBNE LITINE

Tudi za to investicijo je program pripravljen. Prvotno zasnovo gradnje dveh linij smo omejili samo na eno linijo za formanje in litje v školjke (Croning postopek) z letno zmogljivostjo 1500 ton posebne, v glavnem močno legirane litine, v dveh izmenah. Z vključitvijo tretje izmene je moč doseči ob primerni izurjenosti 2000 ton. S tem bomo tudi opustili sedanjo livarno za litje v školjke.

Investicijska vsota je za osnovna sredstva 144,5 milj. din, za obratna sredstva 13,4 milj. din. Normalen rok za izdelavo je dve leti, tretje leto bi bil zagon in poskusno obratovanje, v zadnji tretjini leta pa redna proizvodnja.

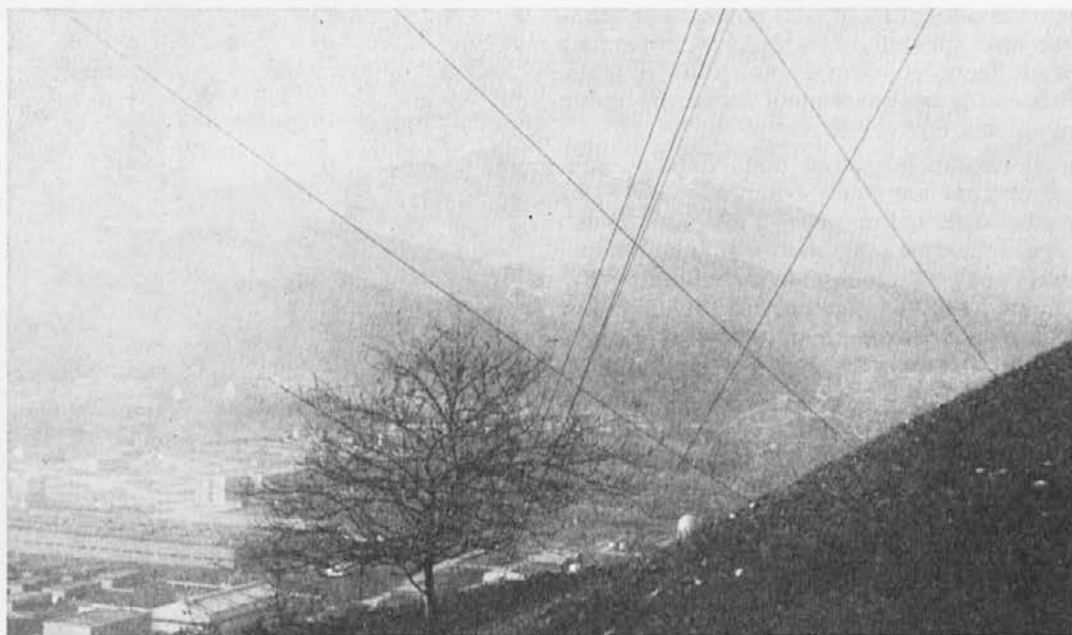
Pripravljamo tudi predlog za rekonstrukcijo livarne, ki naj bi delo bolj avtomatizirala. Zaradi pomanjkanja sredstev in zavzetosti ljudi bo mogoče to rekonstrukcijo izvesti šele v naslednjem obdobju.

V ta projekt je vključena tudi mehanska proizvodnja obdelanih izdelkov. V investicijskem znesku 67,9 milj. din.

JEKLARNA

Modernizacija jeklarne je gotovo naš največji in najbolj zapleten projekt v tem razvojnem obdobju. V predvideno modernizacijo tehnoloških postopkov in ureditve delovnega okolja je vključeno:

- vakuumska metalurgija v ponovci,
- vpihavanje apna in drugih uprašenih dodatkov,
- mehanizacija tehtanja in dodajanja legur,
- avtomatsko vodenje procesa s procesnim računalnikom,
- dodatna večja naprava za pretaljevanje jekla pod žlindro (EPŽ),

Koordinate

Pri peči

- odpraševalna naprava v topilnici I,
- nadomestitev elektro 5 t peči z novo.

Celotna investicija znaša 610 milj. din.

Po končani investiciji se bo zmogljivost povečala na 255.000 ton. Investicijski program je izdelan in v teku so postopki za pridobivanje dovoljenj in finančnih sredstev. Gradnja bo trajala, če bomo lahko v l. 1977 pravočasno začeli, do l. 1980, ko bi bil zagon in poskusna proizvodnja. V letu 1981 bomo dosegli polno zmogljivost.

Posebne težave moramo pričakovati pri vgrajevanju novih naprav v topilniške obrate. Pri tem mora biti proizvodnja čim manj motena. Drug problem je raznolikost posameznih naprav in tehniško prilagajanje sedanjemu stanju. Ker obstaja le delna tehnična dokumentacija za sedanje stanje, bo treba marsikaj tudi sproti prilagoditi. Organizacija izvajanja bo zahtevna posebno glede strokovnjakov za nadzor posameznih del, ker jih sami nimamo toliko, tuje je pa tvegano zaposlovati.

VALJARNA

Ločitev lahke proge od srednje, oziroma gradnja nove lahke valjarne je odložena za poznejše obdobje. S tem je tudi proizvodnja paličastega jekla znižana od prvotnih 130.000 t na 100.000 ton v letu 1980. Potrebna pa je rekonstrukcija sedanje valjarne, ki bo obsegala:

- ogrevne peči na težki in srednji progi, predvsem za doseganje minimalnega razogljčenja,
- dodatne možnosti brušenja gredic in čiščenja škakej pod pritiskom,
- termično obdelavo v varovalni atmosferi,
- kontrolo gredic in paličastega jekla brez porušitve,
- adjustažne naprave.

Za to rekonstrukcijo je predvidena vsota 220 milj. din. S tem bo mogoče spremeniti sortiment in redno oskrbovati jeklovlek s kvalitetnim vložkom. Rekonstrukcija bo postopna po prednostnih stopnjah do l. 1981. Ker morajo biti vsa dela v obratu izvršena ob redni proizvodnji, namreč ni mogoče vseh del opravljati istočasno, porazdelijo se pa tudi finančne obremenitve. Investicijski program za to rekonstrukcijo je v delu.

JEKLOVLEK

Gradnja nove hale jeklovleka v tem razvojnem obdobju ne pride v poštev in s tem tudi ne podvojitev proizvodnje. Obrat ostane pri proizvodnji 8000 ton, nove zmogljivosti bomo dosegli šele z izgradnjo lahke proge ob koncu naslednjega razvojnega obdobja do l. 1985. Izrabljeno opremo bo treba v tem obdobju seveda nujno nadomestiti, prav tako izpopolniti termično obdelavo.

STROJI IN STROJNI DELI

Poseben oddelek za proizvodnjo hladnih valjev bomo zgradili že v tem razvojnem obdobju. Proizvodnja se bo povečala na 3000 ton. Predvidena je kooperacija z znano inozemsko firmo, na podlagi česar bi inozemski partner prodal na jugoslovanski trg velike valje, medtem ko bi mi njim pošiljali male valje. Predvidena investicija bo 120 milj. din za osnovna sredstva in 30 milj. din za obratna sredstva. Investicijski program je v delu. Graditi naj bi začeli v l. 1977, zahtevana zmogljivost bo dosežena ob koncu tretjega leta. Vezana pa je na pravočasno postavitve nove EPŽ naprave in dodatnih peči za termično obdelavo v kovačnici.

PNEVMATSKI STROJI

Gradnja novega obrata s finančno soudeležbo inozemskega partnerja pri investicijah je ostala taka, kot smo jo zasnovali. Pogajanja so v teku, v delu so tudi elementi za investicijski program, ki bo pa lahko dokončno določen šele s končno znanim proizvodnim programom. V teku let se bodo vrste izdelkov izmenjale. V določenem prehodnem obdobju bomo postopoma opuščali naše tipe kladiv, začeli pa izdelovati kladiva inozemskega partnerja. Seveda bo potrebno v zakonsko predpisanem roku še izdelovati rezervne dele za naša kladiva. Predvidena investicijska vsota je 200 milj. din. Za inozemskega partnerja se bomo morali odločiti v bližnji prihodnosti, drugače se bo izvedba projekta zavlekla. Obrat pa v sedanji obliki ne more več dalje životariiti.

OSTALI PROIZVODNI OBRATI

Izrabljeno opremo je treba nadomeščati povsod, kolikor le dopuščajo finančna sredstva. To velja za kalilnico, industrijske nože, vzmetarno.

V TRO proizvodnja pil nezadržno iz leta v leto pada. Treba jo bo nadomestiti. Pripravljen je program za proizvodnjo krožnih žag in nožev za ročna orodja za obdelavo lesa v kooperaciji z inozemskim partnerjem. Poleg tega je zanimiva še razširitev proizvodnje tankih krožnih nožev, predvsem za papirno in tobačno industrijo, kjer sedaj ne morejo zadostiti trgu.

Prej ko slej bo ostalo nadomeščanje dragih strojev in naprav problematično, ker bo na razpolago malo lastnih sredstev zaradi predvidenih investicij, prav tako bo kreditiranje omejeno zaradi velike zadolžitve pri novih investicijah. Potrebno bo pametno gospodariti.

ENERGIJA, SKLADIŠČA, TRANSPORT IN OSTALO

Zemeljski plin bomo uvedli že v drugi polovici l. 1978. Zato bo treba v l. 1977 in v prvi polovici l. 1978 pripraviti vse potrebno za ta prehod. Pri elektroenergetiki moramo postaviti dodaten transformator 20 MVA v glavni trafo postaji. Razumno gospodarjenje zahteva ureditev skladišč in prometa. Posebno za prva je treba urediti ustrezne prostore in delo mehanizirati ter povežati z računalnikom. Doslej je bilo to področje zelo zanemarjeno.

Vse te pomožne službe so v veliki meri vezane na velike projekte (jeklarno, kovačnico in ostale) in jih tudi obravnavajo. Tudi sredstva so predvidena v okviru teh projektov, razen nadomestitev. Ureditev delovnega okolja, higienskih prostorov, jedilnic in ostalih splošnih služb je vezana v glavnem prav tako na velike projekte in bo financiranje večjih objektov vzporedno.

Posebej naj omenim še soinvesticijo pri pripravi vložka za jeklarno v okviru Slovenskih železarn. Načrtuje se centralna pripravljavnica za vse tri železarne, ki bodo prevzele tudi investicijske obremenitve v sorazmernem deležu.

STANOVANJA IN DRUŽBENI STANDARD

S srednjeročnim načrtom je še vedno predvideno formiranje stanovanjskega sklada v višini 10 odstotkov od izplačanih

OD. K temu naj bi prišla še sredstva iz SSP v višini 78 milj. din za celo obdobje, seveda ob gospodarskem uspehu, ki ga predvideva načrt. S tem naj bi zgradili 80 družbenih in 20 individualnih stanovanj letno. Načrt je zelo optimističen, saj je že stanovanjski prispevek zelo visok. Ob zastavljeni investicijski dejavnosti in ob obvezah za družbeni standard zunaj železarsne bodo možnosti za stanovanja najbrž nižje, kot predvidevamo.

ZAKLJUČEK

Popravljen srednjeročni načrt v državnem in republiškem merilu gotovo bolj stvarno predvideva celoten razvoj in spravlja v razpoložljive okvirje vire sredstev in porabo. V okviru Slovenskih železarn in v okviru železarne Ravne predvideva načrt sicer zmanjšanje proizvodnje, vendar enak dohodek. To pomeni premik k več vrednim izdelkom.

V železarni Ravne je ta premik očiten

Dipl. ing. Avgust Knez

Opuščeni rudniki v naši okolici

Marsikoga bo zanimalo, katera so bila rudna bogastva oziroma nahajališča v naši okolici.

Navajam samo nekatere glavne podatke in tu in tam tudi lastništvo. Ker so to po večini zelo stari rudniki (lastniki so se včasih zelo pogosto menjavali), so tudi sicer podatki o teh rudnikih precej skopi.

Velika prevaljska železarna je nastala med drugim tudi zaradi nahajališč premoga.

PREMOGOVNIKI

HOLMEC

Zemljepisna lega: Leži blizu kraja Holmec, ob severozahodni jugoslovansko-avstrijski državni meji.

Geološki opis:

Sloj rjavega premoga je iz mlade terciarne dobe. Debelina sloja je poprečno 2,20 m. Leži v globini 20 do 125 m, s padom proti zahodu. Toplotna vrednost znaša približno 4400 kalorij, vsebina žvepla približno 1%, izparilnih snovi pa okoli 40%.

Lastništvo:	od	do
grof Jurij Thurn Valsassina	1858	1887
grof Vincenc Thurn Valsassina	1888	1937
grofa Jurija Thurnskega jeklarna na Ravnah, delniška družba	1938	1939
Premogovnik Liboje SFRJ po zakonu o nacionalizaciji	1940	1946
	1946	dalje

LEŠE

Zemljepisna lega: Premogovnik je blizu kraja Leše. Železniška postaja Prevalje je oddaljena 4 km.

Prevažali so po rudniški ozkotirni industrijski železnici.

Geološki opis:

Premog je imel 4900 kalorij. Poprečna debelina sloja je bila 3 do 4 m, padec 22 stopinj v smeri proti jugu. Sloj rjavega

predvsem v večji finalizaciji, delno pa tudi v kvalitetnejšem sortimentu jekel. Investicijske naložbe so, čeprav zmanjšane, za nas velik zalogaj, tako finančno kot organizacijsko. Pri tem moramo pričakovati velike težave pri zagotavljanju sredstev, pridobivanju uvoznih dovoljenj za opremo, vezavi izvoza na uvoz, pri urejevanju vse dokumentacije, posebej v metalurških obratih pa še z izvajanjem del, ker bo motena proizvodnja.

Ker smo že v drugem letu srednjeročnega načrta, časa ni več na pretek in moramo res intenzivno delati, da bomo dokončali programe, našli tehnične rešitve, kjer še niso jasne, ugotovili finančne možnosti, pripravili dokumentacijo in opravili delo. Tega ne bo zmogel en sam, niti dva ali trije, potrebno bo sodelovanje obratov, služb in posameznikov, in to z medsebojnim razumevanjem, sodelovanjem in strpnostjo.

premoga je nastal v srednjem terciaru in je docela odkopan.

Leta 1831 so zaloge ocenili na 2,8 milijona ton.

Premogovnik se je zaradi prevaljske železarne razvil v največji premogovnik na Koroškem. Leta 1855 je bilo zaposlenih 720 delavcev. Ves premog so porabili v ravenski in prevaljski železarni. Med plastmi leškega premoga je bila odlična glina, iz katere so izdelovali ognjestalno opeko za železarno.

Lastništvo:	od	do
Blaž Mayer Ilirska rudarska d. z o. na Prevaljah	1824	neznano
Rudarska zajednica d. z o. z.	1931	1936
SFRJ po zakonu o nacionalizaciji	1936	1939
	1946	dalje

LOKOVICA

Zemljepisna lega: Premogovnik je blizu kraja Lokovica.

Montanska posest sestoji iz 4 dvojnih jamskih mer v izmeri 36 ha. Pravico lastništva je podelilo rudarsko glavarstvo v Ljubljani.

Lastništvo:	od	do
Prometni zavod za premog d. d. v Ljubljani SFRJ	1937	1946
	1946	dalje

MEŽICA

Zemljepisna lega: je blizu kraja Mežica.

Geološki opis:

Sloj rjavega premoga mlade terciarne dobe leži na skrilasti podlagi. Vleče se od jugozahoda proti severovzhodu ter je možno sklepati, da ima zvezo z leškim premogovnikom. Premog ima tudi podobno strukturo in kalorično vrednost kot leški.

Delo je bilo ustanovljeno že leta 1875.

Lastništvo:	od	do
grof Jurij Thurn V.	1860	1888
grof Vincenc Thurn SFRJ	1889	1946
	1946	dalje

SELE

Zemljepisna lega: Premogovnik je blizu kraja Sele. Najbližja železniška postaja je bila Slovenj Gradec.

Geološki opis:

Sloj rjavega premoga debeline 0,30 do 0,90 m je srednje terciarne starosti. Pada 55 stopinj proti zahodu, je v gornjem delu docela odkopan. Srednja kalorična vrednost je okoli 5000 kalorij. Montanska posest sestoji iz 5 dvojnih jamskih mer 45 ha. Lastniške pravice je podelilo rudarsko glavarstvo Leoben leta 1861.

Lastništvo:	od	do
Webern von Anton, rudniški upravnik na Prevaljah	1861	1886
Ilirska rudarska družba z o. z. Prevalje	1931	1936
Ivan Veržun, Dravograd Inž. Cervinka, rudniški ravnatelj v Krmelju na Dolenjskem SFRJ	1939	1940
	1940	1946
	1946	dalje

STARI TRG

Zemljepisna lega: Premogovnik je blizu kraja Stari trg (Slovenj Gradec).

Geološki opis:

Nahajališče rjavega premoga je terciarne starosti. Debelina sloja je od 0,8 do 3 m.

Analiza premoga:

Kurilna vrednost	5400 kalorij
Ogljik	58,01 %
Kisik in dušik	18,39 %
Vodik	4,79 %
Zgorljivo žveplo	1,64 %

Spoznavanje

Vlage . . . . . 9,44 %
 Mineralne snovi . . . . . 7,73 %

Montanska posest sestoji iz 40 ha. Pravice za kopanje premoga je podelilo rudarsko glavarstvo Leoben.

Lastništvo:	od	do
Anton Bonaczy von Bonazza v Mislinjah	1835	1859
Jožef Farski v Pamečah	1884	1904
Jurij in Frančiška Novotny v Črnomlju	1922	1946
SFRJ	1946	dalje

RUDNIK ŽELEZOVE RUDE PLIBERK

Zemljepisna lega: Rudišče leži blizu kraja Lom ob avstrijski meji, v bližini premogovnika Holmec.

Geološki opis:

Železova ruda je v močnih paleozojskih slojih, debelina od 1 do 5 metrov.

Analiza	%
Si O ₂	12,20
Fe 203	79,28
Al 203	7,72
Ca 0	0,30

Lastništvo:	od	do
Rudarska združba železni rudnik Pliberk	1938	1946
SFRJ	1946	dalje

RUDNIK GRAFITA BREŽNIK

Zemljepisna lega: Brežnik je blizu kraja Brezno. Železniška postaja Vuhred je 4 km oddaljena.

Geološki opis:

V kristalastih škrilavcih so vložki grafitna v debelini od nič do 0,30 m, ki je zelo nečist. Ti vložki so v sinklinalah. Pred prvo svetovno vojno so iz tega grafitna izdelovali grafitne kocke za čiščenje železnih peči.

Lastništvo:	od	do
Marija Cassagranda	1870	1875
Valentin Kaiser v Guštanju in Ivan Schautzer (vsak polovico)	1879	1891
SFRJ	1946	dalje

RUDNIK SVINCA REMŠNIK

Zemljepisna lega: Remšnik je blizu kraja Remšnik.

Geološki opis:

Nahajališče so odprli leta 1849. V drugi polovici prejšnjega stoletja je bilo v rudniku zaposlenih do 300 rudarjev in topilcev. Posamezni minerali so bili srebronosni: galenit, halkopirit in sfalerit. Mnenje lastnikov, da je rudišče bogato, je dalo povod, da je bila pri Št. Ožboltu ob Dravi zgrajena topilnica z dvema pečema in z drobilcem. Toda ni znano, kdaj so te naprave začele in kdaj prenehale delovati. Rudnik je bil izbrisan iz rudarsko posestne knjige in leta 1937 ponovno podeljen. Rudišče leži v slojnih površinah skrilavca. Debelina žil je od 2 do 120 cm.

Ruda je sestavljena iz galenita, sfalerita, pirit in halkopirita. Soruda je kvarc in barit.

Lastništvo:	od	do
Marija Heber, Maribor	1937	1940
SFRJ	1946	dalje

Viri: Ivan Češmiga, Rudarstvo LSR
 Jakob Medved, Mežiška dolina

Uršlja gora!

Znanstveno-tehnična revolucija

Živimo sredi znanstveno-tehnične revolucije, vendar se je veliko premalo zavedamo in jo zato tudi premalo upoštevamo. Kakšno vlogo imajo za nas inovacije in pravice do industrijske lastnine? Kaj je sploh industrijska lastnina — ali ni to kakšen ostanek meščanske miselnosti? Ne. Industrijska lastnina je star izraz v mednarodni zakonodaji, vpeljala ga je pariška konvencija (leta 1883) kot »pravico do izkoriščanja patentov«. Ta konvencija, ki so ji sledile še številne druge, obsega pravno varstvo patentov, manjših izumov (uporabnih modelov), ki se lahko uporabijo v industriji; modelov in industrijskih vzorcev, znamk in simbolov, ki kažejo izvor blaga in storitev — sem slišijo tudi znaki vin.

Inovacije imajo torej tudi pravno varstvo — to pa še zdaleč ni samo teoretičnega značaja, saj ima vse, kar kupujemo, določene oznake in, ko se za določeno znamko navdušimo, ne kupujemo samo predmet kot uporabno vrednost, temveč kot tip, ki ima zato tudi posebno ceno in posebno vrednost.

Pojem inovacije kot industrijske lastnine je dobil svoj pomen v znanstveno tehnični revoluciji, zato je za nas zelo pomembno, da jo poznamo.

Razvojni vidik znanstveno-tehnične revolucije.

Osnovna značilnost te revolucije je silen porast produktivnosti človeške družbe. Prvi večji zagon so dali produktivnosti trije stroji, ki so stopili na prste obrtniškega načina dela:

parni stroj Jamesa Watta,
 pletilni stroj,
 tkalski stroj, ki je nadomestil delo 200 delavcev.

Tako se je človek glede energije v veliki meri osvobodil od narave, ki mu je dajala poprej le veter in vodno energijo,

poleg biološke. Po teh in podobnih odkritjih je človeštvo v stotih letih naredilo več kot v vsej dotedanji zgodovini. Ni čudno, da sta bila Marx in Engels velika občudovalca človeških zmožnosti, ki so se s tehnologijo tako zelo okrepile.

Francoska revolucija je podprla meščanstvo, tedanjega nosilca napredka, in v ZDA so kmalu sprejeli zakon o varstvu izumov.

Kako dobro so v ZDA razumeli pomembnost inovacij, kaže dejstvo, da je prvo patentno listino podpisal sam predsednik države. Nato je Francija zagotovila vsem izumiteljem pravice, da lahko prodajajo patente proizvajalcem.

Družbene potrebe so ustvarile v 19. stoletju ogromne izume, predvsem v metalurgiji, ki je podprla razvoj prometa, to je železnice. Na hitrost razvoja kaže dejstvo, da je poteklo od prve lokomotive v Stocktonu do prve železnice od Dunaja proti nam komaj štirideset let. Popolnoma novo podobo so dobila tudi komunikacijska sredstva za obveščanje, pojavita se telefon in telegraf. Začelo se je svetovno tržišče. Prirejajo svetovne razstave, ki prikazujejo človeško tehnološko moč z Eifflovim stolpom, bruseljskim Atomom.

Svetovno gospodarstvo se poveže, tako da ni le seštevek ekonomij posameznih dežel, temveč nekaj posebnega. Tako se začne imperializem.

Ali je samo naključje, da so sprejeli pariško konvencijo komaj nekaj mesecev po Marxovi smrti?

In tej je sledila leta 1886 bernska konvencija.

Še preden pa je bila znana industrija in industrijska lastnina, pred petsto leti, je izšel v Benetkah zakon o varstvu izumiteljev.

In še pred razširjenim tiskom se je začela pretvarjati misel v blago. Gutenberg pa jo je pretvoril leta 1450.

Breze
pri Rimskem
vrelcu

Kaj lahko bolj plastično prikaže potek revolucije kot dejstvo, da je bilo do leta 1870 prijavljenih 450.000 patentov, nato v sto letih 2,5 milijona in zdaj letno več patentov kot v vsej zgodovini do 1870. leta. Torej:

Zakaj je dobro poznati znanstveno-tehnično revolucijo?

Ker je to razvojna kategorija, saj, na primer, ne kupujemo avtomobilov, starih 30 let, pa če so tudi uporabni.

Ker določa produktivnost, od katere je odvisen naš plasma na trgu in zato tudi naš standard.

Ker je bila razlika med bogastvom poprečnega Angleža in poprečnega Indijca samo v razmerju tri proti ena, zdaj pa je sto proti ena.

Ker v vsem tem ogromnem razvoju Jugoslovani nismo naredili skoraj nič.

In ker so posledice te revolucije gospodarske in politične.

Izumi in industrijska revolucija ustvarjajo proletarijat. Koncentracija in integracija produkcijskih sredstev sta pogoj za nastop komunizma.

Osemdeset odstotkov tehničnih izboljšav je dandanes sad organiziranega dela. Izumiteljstvo je postalo del produkcijskega procesa.

Današnje stanje

Ideja znanstveno-tehnične revolucije je povsod težko prodrla, toda zakon pretvorbe kvantitete v kvaliteto je zmagal in tako smo dobili tega posebnega križanca med znanostjo in tehniko. Danes je znanost gonilo za vse, neposredno se vključuje

v proizvodnjo. Zato je dobro vpeljana veriga izum-aparat, izdelek-blago za trg.

Industrija si je prisvojila znanost, zato so Nobelovi nagajenci z univerz redkost. Vse velike firme imajo svoje zelo močne in velike znanstveno-razvojne oddelke. Primer velikana, zraslega na izumih, je IBM: samo v razvojnem oddelku ima 12.000 zaposlenih, samo v Evropi ima 450 patentnih inženirjev, ki skrbijo za zaščito patentov. Kajti zaščita patentov je enako pomembna kot varstvo lastništva delnic! Seveda potem nagrajevanje izumiteljev — pri IBM 66.000 patentov letno — ni odvržen denar.

Samo ena firma v Baslu v Švici daje s svojimi 10 odstotki od brutto produkta več za razvojno dejavnost kot vsa Slovenija.

Taylorizem je padel, zdaj velja: »Kdor razmišlja, ta zasluži!« Pomoč temu pravilu so seveda zelo natančna pravila o odškodninah izumiteljem. Teh pravil nihče ne skuša izigravati, ker bi imel sam škodo.

Ugotovili so inovacijsko zakonitost: množičnost novatorskega dela v produkciji prinaša napredek, kajti samo znanstveno odkritje še ne prinaša koristi. Potreben je izumitelj.

Razvojno strategijo določajo predvsem sledeče značilnosti znanstveno-tehnične revolucije: tesna zveza med znanostjo in proizvodnjo, hitra rast tehnologije in hitro zastaranje (spirala tehnologije), uvajanje elektronike in avtomatizacije v proizvodnjo.

Naloge dežel v razvoju

Kolonialne velesile so se povečini karade sprijaznile z izgubo svojih kolonij,

saj jim potem ni bilo treba skrbeti za izboljšanje socialnih razmer, kakor zahtevajo napredne sile po svežu. Nastopil pa je politični problem, ker so nove države tehnološko odvisne od velesil.

Jugoslavija pa je suženj tujega trga, kar je še huje kot tehnološka odvisnost, kajti tehniška revolucija ni samo ekonomski in tehnični pojav, temveč tudi potreba po pravni zaščiti znanja.

Če družba ni zmožna dati znanju pravne zaščite — ni zmožna razvoja! V Jugoslaviji smo sužnji tujega trga, kar pa je še veliko huje kot pri nerazvitih deželah, ki so samo tehnološko odvisne. Saj imamo pri nas več kot 10 tujih zobnih past, kot da jih sami ne bi znali izdelovati! Imamo tuje cigarete, coca-colo — ki ima samo en kapital, ime. Vsa vrednost coca-cole se ustvari na trgu, tu se ne prodaja znanje, temveč samo ime. Zato bodo morala naša podjetja v prihodnje zelo paziti, da ne bodo vzela za svoje oznake imen, ki so že znana v državah, kjer nameravamo tudi mi prodajati. Opraviti morajo recherche.

Kot kvalitativno merilo za udeležbo v znanstveno tehnični revoluciji velja približno 500 dolarjev narodnega dohodka na prebivalca letno. Jugoslavija je torej že udeleženka kluba nosilcev napredka, zato se mora, kot dežela v razvoju, držati določene strategije, ki ji omogoča najhitrejše napredovanje.

Najprej se moramo zavedati, da tehnologija ni statična, temveč mora biti stalna komponenta ustvarjalnosti. Seveda pa nobena država ne more sama vsega, zato je treba napredovati kombinirano:

1. Razvijati moramo lastno ustvarjalnost, lastne sile. Pokazati se moramo z lastnimi patenti, da dobimo določeno prednost na trgu.

2. Ustvarjalno uporabimo to, kar nam daje svet — kar ni ali ni več zaščiteno. Tako plačamo samo stroške za dokumentacijo okoli 399.000 patentov letno. (Glede tega se je dogovoriti z raziskovalno skupnostjo Slovenije, ki je že veliko storila na tem področju.) Patent, ki pri nas ni zaščiteno, lahko brez plačila uporabimo, ne pa avtorsko pravico (primer za to je Kalimero).

3. Šele potem kupujemo tujo tehnologijo, »know-how«, ko smo poskusili že vse drugo za izboljšanje tehnološkega stanja. »Know-how« ni odkritje, temveč vez tehnologije, je sklepni člen neke konstrukcije in kaže zadnje stanje tehnike. Pri tem se moramo zavedati, da je uvajanje tehnologije navezano na družbeni sistem in na razvitost tehnologije — v deželi s poceni delovno silo se splača imeti tudi zastarele stroje.

Neposredne naloge in cilji

Ena glavnih napak ali pomanjkljivosti, ki nas tarejo v tej tehnološki revoluciji, je nerazvitost infrastrukture. Razviti moramo ustvarjalni in miselni svet z vsemi infrastrukturnimi elementi in ne bodo se več dogajale napake, da kupujemo celotno tehnologijo. Začeti je treba že pri učenju v šolah. Vse moramo gledati bolj razvojno, dialektično. O določenem stroju naj bi se učili, kakšen je bil določeni del ali cel kompleks v preteklosti in kako se je razvijal, da je prišel do današnjega stanja, ki pa seveda tudi ni dokončno.

Pri šoli je dobro začeti predvsem zato, ker se proizvodjalne sile veliko hitreje razvijajo, kot jim lahko družbena zavest sledi. Imamo sredstva in ljudi, ni pa zadosti razvita zavest.

Množičnost v inventivni dejavnosti je premajhna, ker se premalo zavedamo, da je tehniško ustvarjanje sestavni del proizvodnje. Tako poudarjena zavist, kot zaviralni moment, ni odločilni vzrok za zastajanje.

Bolj gradimo in proizvajamo po tujih licencah — bolj smo odvisni od tujcev. K temu veliko pripomore tudi nedodelanost ekonomske teorije. Primer katastrofalne odvisnosti so bivše francoske kolonije v Afriki. Vse skupaj dajo letno 12 patentov, medtem ko jih daje majhna Švica 1300 na milijon prebivalcev.

Zato moramo dati nerazvitim deželam fonde posebej tudi za infrastrukturo, ki je važnejša od industrije.

Bo združeno delo omogočilo redno dejavnost SIS?

Na podlagi razprav o predlogih samoupravnih sporazumov o osnovah planov samoupravnih interesnih skupnosti za obdobje 1976—1980 sta družbenopolitični zbor skupščine občine in predsedstvo OK SZDL Ravne na Koroškem na skupni seji dne 16. 11. 1976 sprejela naslednje

UGOTOVITVE IN SKLEPE

Vse samoupravne interesne skupnosti (v nadaljnjem besedilu: SIS) v družbenih dejavnostih so predložile predloge delovnih programov za obdobje 1976—1980. Delovni programi SIS zasledujejo cilje, ki so v skladu z resolucijo o družbenoekonomskem razvoju SR Slovenije in družbenoekonomskem razvoju občine Ravne na Koroškem v obdobju 1976—1980. V svojih zahtevah dajejo prednost nalogam, ki jih že izpolnjujejo, iz programov pa veje želja po skladnem in postopnem nadaljnjem razvoju. Ker s sredstvi, ki jih je Zavod za plan SR Slovenije določil za financiranje družbenih dejavnosti v občini, ni bilo mogoče izpolniti nalog, ki so jih v letu 1976 SIS že opravljale, čeprav so bile nekatere, zlasti v izobraževanju in socialnem skrbstvu, opuščene, sta družbenopolitični zbor in predsedstvo OK SZDL na svoji seji 16. novembra 1976 podprla prizadevanja operativno političnega štaba občine Ravne na Koroškem, stališča 30. seje OK ZKS Ravne na Koroškem in koordinacijskega odbora za razporejanje dohodka v občini Ravne na Koroškem, da bi zagotovili vsaj sedanjo raven razvoja družbenih dejavnosti.

Družbenopolitični zbor in predsedstvo OK SZDL podpirata akcijo za razporeditev dohodka SIS preko resolucijskih predvidevanj predvsem iz naslednjih razlogov:

— v občini Ravne na Koroškem so ekonomski in socialni razvoj že nekaj let ne skladata. V zadnjih nekaj letih se je neskladnost tako povečala, da je ogrožena dejavnost v zdravstvu, izobraževanju, kulturi, otroškem varstvu, socialnem skrbstvu, telesni kulturi in zaposlovanju.

Sklenemo lahko:

1. Tehnološki razvoj je proizvodni dejavnik, ne investicija katerekoli vrste. Od ideje do izdelka, zmožnega za trg, je zelo dolga pot. Izum ni samo ideja, temveč vlaganje v tehnični razvoj, podobno kot v druge investicije. Važna je tudi komerciala, ki odloči, ali naj tvegamo in plačamo zaščito izdelka.

2. Razviti moramo infrastrukturo.

3. Poskrbeti moramo, da bo imel nov izdelek zaščiten oznako.

4. Poskrbeti moramo za to, kar poudarja zakon o združenem delu, to je za produktivnost združenih sredstev in misliti na končno vizijo, to je na padeč zakona vrednosti!

Po predavanju
dr. Stojana Pretnarja
zapisal U. F.

Poraba, ki bi lahko ogrozila reprodukcijsko sposobnost TOZD v proizvodnji, ni dovoljena.

Družbenopolitični zbor in predsedstvo OK SZDL sta ugotovila, da si v občini v preteklih letih nismo dovolj prizadevali za reševanje nakopičenih vprašanj družbene narave. Nismo sklepali, razen v zdravstvu, samoupravnih sporazumov ali drugačnih dogovorov z združenim delom, da bi pridobivali nebilančna sredstva. Zato imamo v naši občini izredno nizko osnovo za določanje sredstev in materialna baza slabi.

Zato združenemu delu predlagamo, da razpravlja in sklepa o predlogih programov SIS in o povišanih sredstvih, s katerimi bi edinole mogli izpolniti naloge na posameznih področjih. Ponovno bi lahko zaživele dejavnosti, ki so v letu 1976 zaradi pomanjkanja sredstev zamrle. Združeno delo bo imelo to pot veliko možnosti, da bo odločalo po načelih menjave dela in vplivalo na potek dogodkov. Odločiti bo moralo:

— ali bomo v občini Ravne na Koroškem opustili vrsto dejavnosti na družbenih področjih in obdržali minimalne prispevke;

— ali bomo vse dejavnosti obdržali in jih postopno razvijali z zavestjo, da krepitev družbenega programa pomeni nekoliko počasnejšo rast bruto osebnih dohodkov v letu 1977.

SIS se v primeru, da bo združeno delo pristalo na višja sredstva, zadolžujejo, da bodo dejavnosti kar najhitreje prilagodile programom, zlasti tistim, ki so za združeno delo še posebej pomembni:

a) v ZDRAVSTVU naj se takoj organizirajo tudi popoldanske ordinacije. Delo naj se organizira tako, da se bo čakalna doba skrajšala. Zmanjšajo naj se bolniški staleži.

b) V KULTURI in TELESNI KULTURI naj bo dejavnost organizirana tako, da bo zajela čim večje število občanov, zlasti otrok in mladine.

c) V ŠOLSTVU je treba organizirati delo tako, da bodo uspehi učencev še boljši in da bo osip minimalen.

S skupne seje predsedstva OK SZDL in družbenopolitičnega zbora občine

Ocena dela aktiva ZK in telesnokulturne skupnosti Ravne na Koroškem

UVOD

Sekretariat aktiva članov ZK, ki delajo v telesni kulturi v občini Ravne na Koroškem, je na svoji 10. seji dne 17. novembra 1976 obravnaval naloge in sklepe sestanka aktiva ZK telesnokulturnih delavcev TKS SRS — ZTKOS in sekretarjev aktivov ZK telesnokulturnih skupnosti občin, mesta Ljubljane in obale, ki so se izoblikovali v navzočnosti namestnika sekretarja IK P CK ZKS Vlada Janžiča ter predstavnikov RK SZDL, RK ZSMS in RS ZSS o

OCENI UVELJAVLJANJA SAMOUPRAVNIH DRUŽBENOEKONOMSKIH ODNOSOV V SIS IN O POSPEŠITVI USTAVNE PREOBRAZBE

Izpostavil in analiziral je predvsem:

a) delo aktiva komunistov — telesnokulturnih delavcev in

b) uveljavljanje delegatskih razmerij in samoupravnih odnosov v telesnokulturni skupnosti Ravne na Koroškem.

Na osnovi razprave je sekretariat sprejel sklep, da v roku 10 dni pripravi pismeno oceno dela, ki jo mora dopolniti in sprejeti, kar je storil na 11. seji dne 1. 12. 1976 in predlaga oceno s predlaganimi sklepi v razpravo

aktiv članov ZK, ki delajo v TK.

ZVEZA KOMUNISTOV V TELESNOKULTURNI SKUPNOSTI

V naši občini smo aktiv članov ZK, ki delajo v telesni kulturi, ustanovili že leta 1972. Člani sekretariata bivše občinske zveze — komunisti — so že 14. 11. istega leta kritično ocenili delo organov občinske zveze, prvi aktiv članov ZK, ki delajo v TK, pa je 12. decembra sklical tedanji sekretar občinskega komiteja Ivan Zagar. Ze na tem sestanku so bili sprejeti pomembni sklepi, ki naj bi uveljavili samoupravne odnose v telesni kulturi, izražena je bila skrb za moralno politične kvalitete strokovnjakov, ki delajo z mladino, zahtevali so, naj se zagotovi redno financiranje TK, funkcionarji v telesni kulturi pa naj pridobijo ustrezno veljavo. Sprejeli so tudi osnovno nalogo aktiva, in sicer, da aktiv odgovarja za uveljavljanje stališč ZK v vseh

Zagotovijo naj se primarni pogoji vozačem, čas čakanja naj organizirano vodi pedagoški delavec.

d) V OTROŠKEM VARSTVU je treba razvijati razne oblike vzgojno varstvenega dela tudi za otroke, ki vrtecev ne obiskujejo.

e) SOCIALNO SKRBTIVO naj uvede nekatere preventivne oblike dela, ki bodo izboljšale življenje starih občanov in umirile družbeno problematiko.

Skupščina občine Ravne na Koroškem naj zahteva od SAMOUPRAVNIH INTERESNIH SKUPNOSTI, naj poročajo, kako izpolnjujejo naloge in navedejo vzroke, zakaj nekaterih nalog ne izpolnjujejo.

Odgovornost za uresničevanje programov SIS se mora bolj kot kdaj koli izpostaviti in zaostri. Za to so odgovorne tudi družbenopolitične organizacije.

Združeno delo ima pravico, da je sproti seznanjeno z razmerami v SIS, oziroma z uresničevanjem programskih nalog.

Stališča in sklepe predsedstva OK SZDL in družbenopolitičnega zbora je sprejel tudi zbor združenega dela na svoji posebni seji v novembru 1976.

telesnovzgojnih in športnih organizacijah na našem območju. Na tem aktivu so izvolili tudi sekretariat in sekretarja Franca Čuka.

Aktiv je imel do danes pet sej. Na drugi, dne 24. 10. 1973, je obravnaval predvsem samoupravljanje in delegatski sistem v TK, ustanovitev in deločasne telesnokulturne skupnosti ter bodoče telesnokulturne organizacije v občini ter izpolnjevanje družbenega dogovora o zbiranju sredstev za telesno kulturo. Sprejel je predlagano organizacijo TK, pozval vse delovne organizacije, da redno vplačujejo v sklad za TK in kulturo ter kritiziral vse telesnokulturne organizacije, ki niso dale spiska svojih članov ZK ter niso obravnavale delovnega dogovora. Pozval je tudi vse TKO, naj izvolijo iz svojih vrst najmanj 5-članske delegacije.

3. seja aktiva je bila 24. januarja 1974. Aktiv je obravnaval in tudi sprejel izhodišča dela TKS z letnim načrtom in finančnim proračunom za leto 1974 ter dal predloženim dokumentom vso politično podporo. Zavzel se je za financiranje TK po stopnji 0,8 od bruto OD, dokler to ne bi bilo rešeno, pa naj bi veljal odlok o financiranju minimalnega programa po stopnji 0,66 od bruto OD. Komunisti so se tudi zadalžili, da bodo sodelovali pri tolmačenju letnega načrta in pri zahtevi po takem financiranju dejavnosti TK.

Aktiv članov ZK se je sestel na 4. seji 12. 12. 1974 ter obravnaval in sprejel programsko izhodišča telesnokulturne dejavnosti v letu 1974, se zavzel za enako financiranje, kot je bilo v letu 1974, zadalžil vse komuniste, da so soodgovorni za izvajanje in spoštovanje sklepov TKS in ZTKO, sklenil, da se morajo ustanoviti krajevni aktivni članov ZK in imenoval komuniste, ki morajo to nalogo izpeljati. Ponovno je opozoril vse telesnokulturne organizacije, naj dajo podatke o članih ZK, o delegacijah in predračune.

5. seja je imel aktiv članov ZK 2. septembra 1975 skupaj z vodji delegacij za TKS, predsedniki TKO, izvršnim odborom TKS, predsedstvom ZTKO in svetom za TK pri OK SZDL. Obravnaval je prednostne razsvetlavitve športnih panog v vrhunskem športu v SRS, teze za spremembo tekmovalnih sistemov in smernic za financiranje telesne kulture v republiki za srednjeročno obdobje. S tem je začel javno razpravo o teh dokumentih v naši občini, ki so jih nato s pripombami poslali vsem delegacijam TOZD, KS in TKO. Aktiv je v taki sestavi poslušal tudi obrazložitev in obravnaval ter tudi sprejel predlog srednjeročnega razvojnega načrta telesne kulture v občini Ravne na Koroškem za obdobje 1976 do 1980.

Sekretariat aktiva, ki se je od 3 članov razširil na 9, se je v letih 1973—1976 sestel 11-krat. Na svojih sejah je obravnaval predvsem naslednja važnejša vprašanja:

— aktiviranje vseh članov ZK, ki delajo v telesni kulturi

— oblikovanje občinskega sklada za financiranje TK in kulture

— opozorilo vsem TKO, naj obravnavajo delovne dogovore IO ZTKS

— zaposlitev učiteljev TV v Črni in Mežici

— nova organizacija TK v občini (TKS in ZTKO)

— kadri za vodilne funkcije v TKS in ZTKO

— oblikovanje in zasedba strokovne službe TKS

— ocena množičnih akcij

— ocena krajevnih vplivov na dogovorjeno politiko

— delo koordinacijskega odbora in samoupravnogovorjanje

— občinske nagrade in kriteriji

— aktiviranje krajevnih aktivov ZK

— financiranje telesne kulture

— novosti v telesni kulturi in podpora sprejetim stališčem v naši občini.

Sekretariat je imel poleg rednih sej še razširjeno sejo s člani vseh sekretariatov krajevnih aktivov članov ZK, ki delajo v TK in obravnaval aktualne naloge s področja TK.

Dopolnil je sekretariat in se zavzel za uveljavljanje krajevnih aktivov ter kritiziral komuniste, ki se temu delu izognejo. Opozoril pa je še na dosledno samoupravno organiziranost v TKO.

Poleg tega se je sekretariat v tem obdobju sestel na skupnih sejah še 3-krat. Prvič s člani sveta za TK pri OK SZDL, IO TKS in predsedstvom ZTKO, kjer smo obravnavali osnovno usmeritev telesne kulture v Sloveniji in podprli samoupravni sporazum, se zavzeli za boljšo povezavo med RSO in ZTKO oziroma strokovnimi komisijami in obravnavali predloge za občinsko nagrado. Drugič skupaj s člani sveta za TK pri OK SZDL; obravnavali in sprejeli smo osnovne akcijskega programa razvoja telesne kulture v občini Ravne, dali pripombe na predlog telesnokulturnega minimuma, se zavzeli za skoncentriranje kvalitete najmanj v občinski selekciji in priporočili skupščini TKS, da verificira samoupravni sporazum o uresničevanju nekaterih pomembnih vprašanj nadaljnje razvoja telesnokulturne dejavnosti v SR Sloveniji. Tretjič smo se sestali skupaj z IO TKS in predsedstvom ZTKO ter nekaterimi predsedniki društev. Ustanovili smo občinske štabe, ki so odgovorni za razlaganje srednjeročnega načrta na zborih delovnih ljudi in odločno podprli financiranje TK v naslednjem srednjeročnem obdobju po povprečni stopnji 0,64 % od BOD.

Sekretariat ima svoj program, po katerem tudi dela. Sproti se iz zapisnikov seznanja z delom republiškega aktiva ZK, sledi sklepom in razpravam republiških in zveznih organov ZK o telesni kulturi in o svojem delu sproti seznanja tudi OK ZK v naši občini.

Krajevne aktivne članov ZK, ki delajo v TK, smo sicer ustanovili, izvoljeni so bili tudi sekretariati, resnično dela pa le aktiv v Črni, ki je pripravil že reorganizacijo TK v KS Črni, predlagal dobre telesnokulturne delavce za sprejem v ZK in v svoji KS združil interese več društev, dosledno pa spoštuje in izpolnjuje tudi vse dogovorjene naloge.

Na prvem sestanku v Mežici, ko so izvolili tudi sekretariat, je bila udeležba dobra, vendar od takrat aktiv ne dela. Še slabši je položaj na Prevaljah in na Ravnah, kjer aktiva (dvakrat) nista bila zadovoljivo obiskana, na Prevaljah pa še niso izvolili niti sekretarja.

To pomeni, da lahko govorimo le o enem krajevnem aktivu, in to o črnskem, ki je pokazal pravo politično zavest in zato tudi uspešno deluje.

Tako smo se organizirali in dosedanje delo aktiva in sekretariata kaže, da smo bili komunisti navzoči, kadar so v telesnokulturni skupnosti ali še prej v ObZTK obravnavali stvari, ki so bile in so še pomembne za razvoj telesne kulture v naši občini. Vabili so nas k sodelovanju pri reševanju aktualnih nalog, pa tudi samostojno smo vprašanja sproti spremljali in se do problemov izrekli in z našimi stališči pomagali pri organiziranosti in delu TKS in ZTKO, zlasti pa smo vedno opozarjali tudi na uresničevanje delegatskih razmerij in krepitve samoupravnih odnosov tudi v osnovnih celicah — v telesnokulturnih organizacijah.

Ko dajemo nekaj prerez našega dela za minulo obdobje, pa moramo nakazati tudi težave in kritično oceniti naš odnos do dela v aktivu ZK in zunaj njega — tam, kjer bi se morali naši dogovori uveljaviti.

Zal nam še do danes ni uspelo ugotoviti, koliko članov ZK dela v telesni kulturi (za sestanek smo razposlali 165 vabil).

Funkcionarji skupščine so komunisti, v strokovni službi je en komunist, v izvršnem odboru je 8 komunistov, v predsedstvu ZTKO je 6 komunistov, v delegacijah TOZD, KS in TKO imamo komuniste, v upravnih odborih TKO so komunisti, predsedniki TKO so v glavnem komunisti, veliko trenerjev je komunistov — najmanj jih je med aktivnimi športniki — vendar vseh nalog nismo uresničevali tako, kot bi jih lahko. Bistveno je vprašanje, koliko so vsi ti komunisti v svojih sredinah

dejavni kot komunisti in kako izpolnjujejo naloge, dogovorjene in sprejete na aktivu članov ZK, ki delajo v telesni kulturi. Radi bi opozorili na naslednja, po našem mnenju bistvena in zelo važna, izhodišča za naše nadaljnje delo:

a) imamo dovolj komunistov, ki delajo v telesni kulturi, vendar nekateri med njimi sploh ne prihajajo na aktivne članov ZK in taki se potem tudi brezbržno vedejo do sprejetih sklepov in stališč, zastopajo pa svojo politiko in s tem seveda rušijo enotnost pri izvrševanju in uresničevanju nalog,

b) tudi nekateri komunisti, ki hodijo na aktivne in sprejemajo sklepe, naloge in stališča, jih v svojih sredinah potem ne uresničujejo. Ali so do dogodkov in nalog pasivni in pustijo stvari, kakršne so, ali pa se na aktivu vedejo drugače kot potem v svoji delovni sredini,

c) imamo dobre komuniste, ki so aktivni na različnih področjih in tudi v telesni kulturi. Na te se zgrne preveliko breme dela in odgovornosti, saj delajo v različnih krajevnih in občinskih organih kot pravi aktivisti, vendar pa vsega dela kratkomalo ne zmorejo. Ponavadi grešimo, ker jih pridobivamo še za dodatne funkcije in jih nato še kritiziramo, če vsega ne opravijo pravočasno in zadovoljivo, pozabljamo pa na pravo delitev dela.

UVELJAVLJANJE SAMOUPRAVNIH DRUŽBENOEKONOMSKIH ODNOSOV

a) samoupravna organiziranost in delo interesne telesnokulturne skupnosti

Skupščina telesnokulturne skupnosti Ravne ima dva zbora

— zbor uporabnikov, ki ga sestavljajo delegati TOZD in KS in šteje 34 delegatskih mest ter

— zbor izvajalcev, ki ga sestavljajo delegati telesnokulturnih organizacij in šteje 21 delegatskih mest.

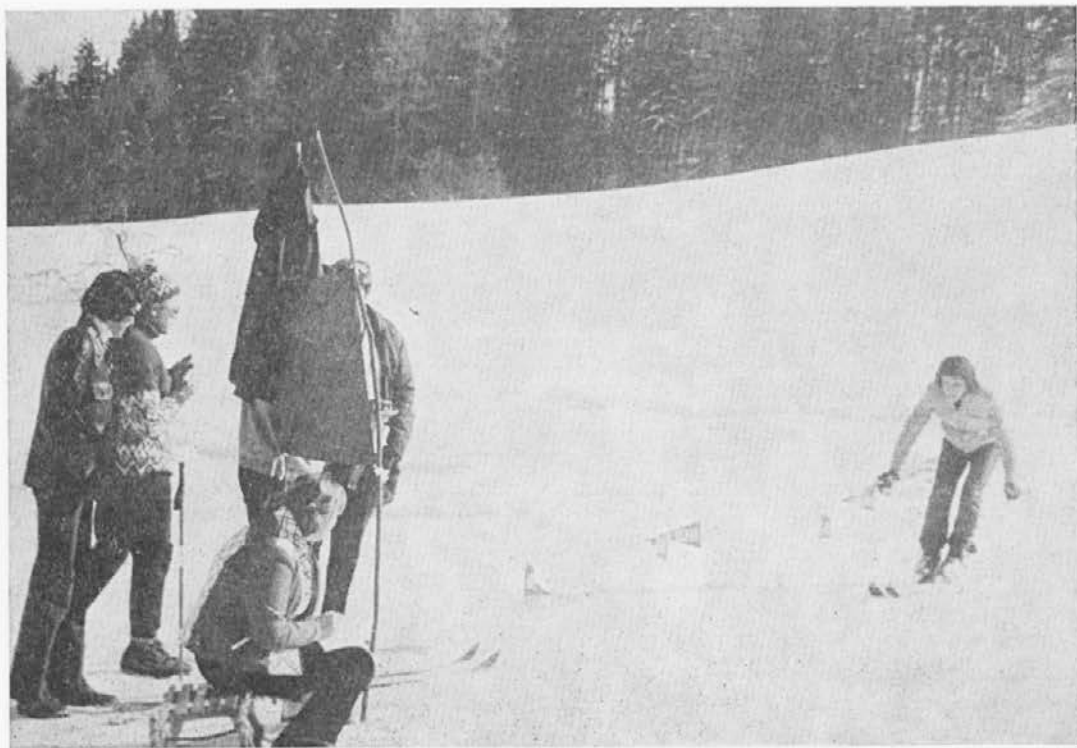
Skupno ima skuščina 55 delegatskih mest. Predsednik skuščine je Franc Čuk, tajnik Ivanka Vrabčič, podpredsednika pa sta Anton Potočnik, ki je obenem predsednik zbora uporabnikov in Stefan Lednik, ki je predsednik zbora izvajalcev.

I. seja skuščine je bila 26. decembra 1974. Na seji smo slišali informacijo o delu začasne skupnosti (od 21. junija 1973), pregledali in potrdili sklepe skuščine začasne skupnosti, izvolili vodstvo, dali v javno razpravo predlog statuta in predlog programskih izhodišč telesnokulturne dejavnosti v občini. Skupščini so bile predložene tudi skupne potrebe za telesnokulturno dejavnost v letu 1975 ter krajši programi vseh samoupravnih interesnih skupnosti v občini za leto 1975.

Dne 20. februarja 1975 je bila II. seja skuščine. Osrednja točka dnevnega reda je bila sprejem prioritete dnevnega reda gradnje telesnokulturnih objektov, sprejeli smo statut skupnosti, finančno poročilo za leto 1974, program telesnokulturne dejavnosti za leto 1975, dali soglasje k poslovniku o delu izvršnega odbora in samoupravne kontrole, ugotovili izvolitev samoupravne kontrole ter spremenili število delegatskih mest pri obeh zborih.

III. seja skuščine je bila 27. marca 1975. Na seji smo najprej obravnavali predlog občinske bilance za financiranje skupne porabe v občini Ravne na Koroškem za leto 1975 ter sprejeli sklep, kako bomo vračali izračunani presežek nad samoupravnim sporazumom za leto 1974. Nadalje smo sprejeli predlog finančnega programa telesnokulturne skupnosti za leto 1975 z ustreznimi ukrepi za izvrševanje programa ter družbeni dogovor o razporejanju dohodka, osebnih dohodkov in nekaterih drugih osebnih prejemkov ter gibanju, obsegu in strukturi skupne porabe v letu 1975 v občini Ravne na Koroškem. Skupščina je sprejela tudi sklep o imenovanju predstavnika občin koroške regije v kreditnem skladu TKS SRS, sklep o ureditvi zdravstvenih pregledov športnikov z zdravstveno skupnostjo ter sklep o kandidatih za občinsko nagrado za telesno kulturo.

IV. seja skuščine je bila 30. septembra 1975. Na seji smo podelili državna odlikovanja telesnokulturnim delavcem, nato pa je skuščina razpravljala in sprejela stališča do gradiva TKS SRS, ki je bilo pred tem dalj časa v javni razpravi, in sicer:

Športni dan na Ošvenu

a) do osnutka prednostne razvrstitve športnih panog,

b) do teza za spremembo tekmovalnih sistemov,

c) do osnutka smernic za financiranje telesnokulturne dejavnosti na ravni republike v srednjeročnem obdobju 1976 do 1980.

Sprejela je tudi predlog srednjeročnega razvojnega načrta telesne kulture v občini Ravne na Koroškem za obdobje 1976—1980. Na skupščini smo poslušali poročilo o delu skuščine in njenih organov v prvem polletju 1975 ter finančno poročilo za to obdobje.

V. seja skuščine je bila 20. januarja 1976. Na seji je skuščina sprejela predlog razvrstitve športnih panog in posameznikov v vrhunskem športu, in sicer:

- prioriteta I atletika in košarka
- prioriteta II odbojka in alpsko smučanje ter skoki
- prioriteta III vsi posamezniki, ki dosegajo predpisani kriterij vrhunškega športnika

Pooblastila je funkcionarje skuščine ter izvršnega odbora, da usklajujejo prednostno razvrstitev športnih panog na ravni republike. Sprejeli smo predlog rebalansa finančnega načrta za leto 1975 ter način financiranja dejavnosti za I. polletje 1976. Skupščina je sprejela tudi sklep, da se vsa sredstva za dejavnost TKO, ki v letu 1975 niso bila izplačana, prenesejo v proračun za leto 1976, razen za alpsko smučanje, za kar se sredstva še lahko nakažejo v letu 1976, če društva izpolnijo svoje obveznosti. Sklenili smo tudi, da bomo olimpijskemu komiteju postavili vprašanje glede izbora olimpijske reprezentance v alpskem smučanju, da bomo delegaciji TOZD metalurške proizvodnje ZR pismeno odgovorili na vprašanje, da je potrebno do naslednje seje pripraviti pregled neizpolnjenih sklepov ter da morajo vse TKO do 1. marca dostaviti poročila o delu v letu 1975.

VI. seja skuščine je bila 3. marca 1976. Slišali smo poročilo o izpolnjevanju sklepov sej skuščine, sprejeli predlog družbenega dogovora o razporejanju dohodkov v občini Ravne na Koroškem za leto 1976 ter sklep, da naj bi skuščina občine posredovala pri zdravstveni skupnosti glede ureditve plačevanja stroškov za zdravstvene preglede športnikov. Obravnavali in sprejeli smo poročilo o realizaciji dohodkov in izdatkov v letu 1975. Delegaciji TVŠD Korotan bomo pismeno odgovorili na postavljeno vprašanje glede specifikacije stroškov za delo strokovne službe. Skupščina je sprejela tudi predlog samoupravnega sporazuma o financiranju programa za leto 1976, delegatom pa smo na seji

predložili pregled udeležbe na sejah skuščine.

Na VII. seji, ki je bila 31. maja 1976, sta oba zbora verificirala samoupravni sporazum o uresničevanju nekaterih pomembnih vprašanj nadaljnega razvoja telesne kulture v SR Sloveniji in informacijo o sklepih skuščine TKS SRS, zadolžila IO, da do prihodnje seje predloži dokončen predlog akcijskega načrta razvoja telesne kulture v občini Ravne na Koroškem za srednjeročno obdobje 1976 do 1980, z nekaterimi dopolnitvami sprejela predlog samoupravnega sporazuma o osnovah plana TKS Ravne za obdobje 1976—1980 ter se ponovno zavzela za financiranje telesnokulturne dejavnosti po stopnji 0,8% od BOD.

V zvezi s pismom delegacije rudnika Mežica smo v razpravi pojasnili nekatera vprašanja glede dela strokovne službe, sestavkov organov TKS in ZTKO, gradiv za seje skuščine in nagrad funkcionarjem TKS in ZTKO. Zbor uporabnikov skuščine TKS Ravne se je sestel na prvi seji dne 27. julija 1976 in obravnaval ter sprejel stališča do presežkov nad planiranimi sredstvi po samoupravnem sporazumu za leto 1975. Sprejel je sklep, da se sredstva ne vrnejo, ker so bila že porabljena za izvršitev programa v letu 1975 ter se zavzel za financiranje TK po stopnji 0,8% od BOD.

Samoupravna kontrola se je sestala enkrat. Pri delu TKS Ravne se je uveljavila navada, da skličejo vodje vseh delegacij TOZD, KS in TKO ter vse točke dnevnega reda pred skuščino skupaj z gradivom bolj podrobno razložijo in preiskutirajo.

SESTANKI Z VODJI DELEGACIJ PRED ZASEDANJI SKUŠČINE

1. sestanek z vodji delegacij v TOZD, KS in TKO je bil 2. 9. 1975. Obravnavali smo gradivo, ki ga je izdala TKS SR Slovenije v zvezi s prednostnimi športnimi panogami, novim tekmovalnim sistemom in financiranjem dejavnosti na ravni republike v prihodnjem srednjeročnem obdobju, ter osnutek srednjeročnega razvoja telesne kulture v občini Ravne na Koroškem za obdobje 1976—1980.

2. sestanek vodij delegacij je bil 22. decembra 1975. Na tem sestanku so obravnavali gradivo za II. fazo predlogov prednostnih razvrstitev športnih panog in posameznikov v vrhunskem športu v SR Sloveniji in predlog konkretizacije tekmovalnih sistemov z modeli ter predlog rebalansa finančnega načrta za leto 1975, kar je bilo do 15. januarja 1976 v javni razpravi.

Na 3. sestanku so se sestali vodje delegacij 21. maja 1976. Obravnavali so gradivo za sejo skuščine TKS, in sicer: samoupravni sporazum o nekaterih pomembnejših vprašanjih

Veselite na snegu

nadaljnega razvoja telesnokulturne dejavnosti v SR Sloveniji in informacijo o sklepih skupščine TKS SRS, predlog osnov akcijskega programa telesne kulture v občini Ravne na Koroškem in predlog samoupravnega sporazuma o snovah načrta TKS Ravne za obdobje 1976—1980.

Izvršni odbor, ki šteje 15 članov (predsednik Jože Šater, podpredsednik Peter Souvent), se je dosedaj sestel na 17 samostojnih sejah ter pripravil in obravnaval vsa gradiva za zasedanja skupščine, obeh zborov ter sestanke z vodji delegacij ter za skupne seje, zlasti pa je:

— sprejel poslovnik o delu IO, imenoval komisije IO, sprejel predlog finančne realizacije za leto 1974 in predlog grobega finančnega načrta za leto 1975,

— obravnaval družbeno dogovarjanje in samoupravno sporazumevanje o skupni in splošni porabi za leto 1975, sprejel prednostni red gradnje objektov, se ponovno zavzel za financiranje TK po stopnji 0,8 % od BOD, sprejel poročilo nekaterih komisij, določil podpisnike finančnega poslovanja in potrdil predlog za izplačilo I. akontacije TKO,

— potrdil predlog minimalnega programa za telesno kulturo za leto 1975 po stopnji 0,68 % od BOD,

— sprejel predlog usmerjenega financiranja telesnokulturne dejavnosti v občini Ravne.

— potrdil predlog finančnega proračuna programa in vzdrževanja objektov za leto 1975 za III. sejo skupščine in sprejel poročilo o posvetovanju TKS v Škofji Loki,

— sprejel poročilo o delu komisij in pregledal neizpolnjene sklepe skupščine in IO ter sprejel ukrepe za realizacijo,

— izdelal program proslavljanja 30-letnice osvoboditve, sprejel poročilo o skupščini ZTKO ter obravnaval informacijo IK CK ZKS o telesnokulturni problematiki, sprejel sklep o izvedbi anket na šolah, v TOZD in TKO ter imenoval komisijo za ocenitev delovnih mest v strokovni službi,

— sprejel predlog programa dela OK SZDL, obravnaval izhodišča za srednjeročni načrt 1976—1980, sprejel informacijo o akciji »naučimo se plavati« in razstavi »telesna kultura in jaz«, sprejel informacijo kreditnega sklada TKS SRS in imenoval predstavnika v koordinacijska telesa pri OK SZDL,

— obravnaval skupaj s predsedstvom OK ZSMS ustanovitev mladinskih aktivov v telesnokulturnih organizacijah, sprejel informacijo o 2. seji skupščine TKS SRS, o stanju gospodarskih gibanj v občini, obravnaval analitične ocene delovnih mest strokovne službe in sprejel sklep, da se razpiše delovno mesto rekreatorja,

— sprejel stališča do gradiva TKS SRS (prednostne panoge, financiranje TK v republiki itd.), sprejel pripombe k srednjeročnemu načrtu TK v občini od 1976—1980, ki so jih posredovale delegacije TOZD, KS in TKO za obravnavo na skupščini TKS ter razpravljali o analizi delegatskih odnosov, ki jo je pripravilo OK SZDL; potrdil predlog kandidatov za Bloudkova priznanja in pravilnik o sistemizaciji delovnih mest,

— obravnaval obiske predstavnikov IO in predsedstva ZTKO v vseh krajih naše občine in ocenil pogovore s telesnokulturnimi organizacijami kot zelo koristne, sprejel predlog srednjeročnega načrta razvoja telesne kulture v koroški regiji, pregledal uresničevanje finančnega programa ter sprejel rebalans plana za leto 1975. Obravnaval je predlog ocen in nalog pri nadaljnjem uveljavljanju delegatskih odnosov v občini, sprejel predlog razdelitve Lota in športne napovedi, obravnaval in sprejel predlog za ustanovitev koordinacijskega odbora družbenih organizacij in društev na ravni občine ter predlog programa za telesno vzgojo predšolskih otrok v KS. Sprejel je tudi informacije o družbenogospodarskem razvoju občine Ravne, o kreditni pogodbi z železarno, o sklepih SO v zvezi s samoupravnimi aktivimi v SIS, informacijo o zahtevah družbenega pravobranilca samoupravljanja v zvezi s samoupravno organiziranostjo, informacijo o sodelovanju s slovensko gimnazijo v Celovcu in o obisku madžarske delegacije,

— sprejel pripombe TOZD, KS in TKO o prednostnih panogah, ki so jih poslali skupščini v končno odobritev. Sprejel je informacijo o seji sveta za TK pri OK SZDL in predlagal kandidate za ogled olimpijskih iger v Innsbrucku,

— skupaj s predsedniki TKO in družbenim pravobranilcem samoupravljanja obravnaval samoupravljanje v TKO in sprejel določena stališča, ki jih je posredoval vsem TKO. Sprejel je sklep, naj se ukinejo nekatere komisije, in predlagal, da se zaradi objektivnih razlogov zamenjajo trije člani IO ter pregledal rezultate anket,

— sprejel predlog samoupravnega sporazuma o osnovah načrta TKS Ravne za obdobje 1976—1980 z vsemi pripombami skupščine. Tak predlog je posredoval vsem TOZD, obravnaval je problematiko visokogorskih postojank in z njo seznanil predsednika SO in IS, sprejel je predlog o usposabljanju kadra v VVZ. Sklenil je, da je treba analizo samoupravne kontrole dostaviti skupščini, ter sprejel finančno poročilo in poročilo o podrobnem pregledu vadb in tekmovanj ter akcij v naši občini,

— sprejel predlog dogovora občin koroške regije za razvoj 1976—1980, sprejel predlog o

valorizaciji OD za voljene in imenovane funkcionarje in pooblastil predsednika skupščine, da podpiše samoupravne sporazume o osnovah srednjeročnih načrtov v KS,

— obravnaval sklepe 2. zasedanja skupščine ZTKO, ki jih bo predložil v potrditev skupščini TKS, razpravljali o samoupravnem sporazumu o osnovah plana 1976—1980 po opravljenih popravkih in uskladitvah v koordinacijskem odboru za razporejanje dohodka v SO, sprejel finančno poročilo in predlagal kandidate za Bloudkova priznanja,

— skupaj s predsedstvom sveta ZSS Ravne obravnaval in sprejel sklepe o problematiki in nadaljnjem razvoju rekreativne dejavnosti naših občanov,

— razpravljali o namestitvi poklicnega plavalnega učitelja, sprejel predlog globalne finančne kvantifikacije za financiranje telesne kulture v razmerju 55 % : 45 % v korist množične telesnokulturne dejavnosti za leto 1977 in se ponovno zavzel za gradnjo telovadnice pri OŠ Mežica v velikosti 40 × 20 m.

Izvršni odbor je imel v tem obdobju še pet skupnih sej, bodisi s predsedstvom ZTKO, sekretariatom članov ZK, ki delajo v telesni kulturi, s svetom za TK pri OK SZDL skupaj ali ločeno. Na vseh teh sejah so obravnavali važnejša vprašanja dela in razvoja TK v občini Ravne, kot so:

— dogovor o sestankih vodstva IO TKS in predsedstva ZTKO v krajevnih skupnostih,

— obravnava in sklep, da se dajo v javno razpravo osnutek srednjeročnega razvoja TK v občini Ravne za obdobje 1976—1980, osnutek smernic za financiranje TK na ravni republike za obdobje 1976—1980, osnutek za spremembo tekmovalnih sistemov,

— sprejem finančnih poročil,

— sklic vseh vodij delegacij in vseh komunistov, ki delajo v TK,

— sklep, da je treba kar največ delovnih ljudi vključiti v javno razpravo o pomembnih dokumentih o razvoju telesne kulture v občini in republiki,

— oblikovanje stališča za javno razpravo o prednostnih panogah: atletika, košarka, odbojka, smučanje,

— nadaljnji razvoj plavanja in smučarskih skokov,

— sklep, da je potrebno vsem družbenopolitičnim organizacijam prikazati problematiko financiranja TK dejavnosti,

— razprava o temeljnih usmeritvah telesne kulture v SR Sloveniji in podpora predloženim dokumentom,

— predlog kandidatov za občinske nagrade,

— predlog samoupravnega sporazuma o uresničevanju pomembnih vprašanj telesnokulturne dejavnosti v SRS; skupščina naj ga verificira,

— sprejel je predlog akcijskega programa za razvoj telesne kulture v občini Ravne, o proslavi meseca mladosti, informacijo o pismu predsednika IO vsem RSO v zvezi s sodelovanjem, odobril pomoč Posočju in Tolminkemu ter sprejel sklep, da je treba pregledati pravilnik o nagrajevanju strokovnega kadra.

Skupne seje je sklical IO TKS.

Na vse seje skupščine IO in skupne seje smo obvezno vabili predsednika samoupravne kontrole, ki je dobil tudi vse gradivo.

Pri IO TKS delajo trenutno komisije za kadre, za objekte, za planiranje, za finančno-materialna vprašanja, za množičnost, prireditve in propagando, za sistemska in organizacijsko-kadrovska vprašanja in komisija za zdravstvo, ki so se sestale skupno 18-krat in obravnavale problematiko s svojega področja.

Telesnokulturni skupnosti in njenim organom moramo za njeno delo izreči vse priznanje, saj je v tem obdobju dosegla pomembne uspehe pri razvoju TK, predvsem pa je potrebno poudariti njeno odprtost in iskanje rešitev tudi z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami in skupnostmi. Seveda pa delo skupnosti spremlja tudi vrsta težav in prav je, da na nje opozorimo in jih s skupnimi močmi tudi odpravimo. Predvsem bi radi opozorili na naslednje:

a) Priznati moramo, da so bile nekatere skupščine na robu sklepčnosti, da zbor uporabnikov ni bil sklepčen in da je bilo treba iskati pismena potrdila, ali se strinjajo s sprejetimi sklepi ali ne. Bolje je z udeležbo na sejah IO, vendar smo tudi tu že predlagali, da

bi tri člane IO zamenjali. Da bi vsi člani delegacije lahko prejeli samo kratke obrazložitve dnevnega reda, smo sklenili, da mora IO pred vsako skupščino sklicati vodje delegacij, jim pripraviti obširnejše gradivo in jim to gradivo pravočasno razložiti. IO je to storil, na vseh treh sestankih pa je bilo od 21 do 26 vodij delegacij od 55 delegatov v skupščini.

Udeležba delegatov iz posebnih delegacij je zadovoljiva, slabše je tam, kjer se delegacije združujejo. Seveda to ni pravilo, poudariti pa je treba, da smo v naši občini lahko zadovoljni, ker smo uveljavili posebne delegacije, saj bi drugače bil položaj še slabši.

b) Drugi problem je v sestajanju in odločanju delegacij. Medtem (tudi tu prednjačijo posebne delegacije) ko se nekatere delegacije (zlasti v TOZD, KS in nekaterih TKO) pred zasedanjem skupščine redno sestanejo in dajo celo pismene pripombe na gradivo, pa v nekaterih delegacijah samo iščejo, kdo bo šel na sejo in mu dajo gradivo, ali kar je še slabše, da si vodje delegacij gradivo enostavno zadržijo in potem v skupščini govorijo v imenu delegacije.

c) Največji problem je pri delu tudi najboljše delegacije seveda prva in vzvratna informacija. Postavlja se vprašanje, koga mora delegacija obvestiti, komu obrazložiti gradivo, kdaj in na kak način, koliko gradiva mora dobiti, da bo dejansko lahko na skupščini zastopala interese svojih sodelavcev in ne samo delegacije ter da bo potem svoje sodelavce obvestila o sklepih skupščine in uredila, da se bodo tudi v njeni sredini uveljavili. Gre za vprašanje, kaj je baza delegaciji v TOZD, v KS in v TKO.

d) Naslednje, nič manj pomembno, je vprašanje zavednosti delegatov. Poznamo naše samoupravljavske pravice, ne poznamo ali pa nočemo poznati pa naših samoupravnih obveznosti in odgovornosti.

Tej vrsti vprašanj, kot so DELEGAT, DELEGACIJA IN DELEGATSKA BAZA, smo dosedaj posvečali premalo pozornosti, menimo pa, da je to temeljna naloga, ki zahteva, da jo hitro in učinkovito rešijo vse družbenopolitične organizacije, posebej še ZK in SZDL, če hočemo naše delegatske odnose spraviti na višjo raven, saj delegatski sistem ni sam sebi cilj, ampak je temeljni kamen podružbljanja odločanja.

Vse prepočasno se uveljavlja samoupravni položaj delavcev v TOZD in drugih OZD, ki bi jim omogočal obvladati dohodek v vseh fazah družbene reprodukcije. Temeljna zahteva je prav gotovo dosledna uresničitev celovitega družbenoekonomskega položaja delovnega človeka v združenem delu, ki daje človeku neodtujljivo pravico, da odloča o rezultatih svojega živega in minulega dela. Gre torej za samoupravljavsko bistvo, ki je v pravici delavcev, da združeno in enakopravno odločajo o pogojih in rezultatih svojega dela, kar pomeni, da je treba uveljaviti temeljni družbenoekonomski in družbenopolitični odnos na vseh ravneh:

— v organizaciji združenega dela, kjer delavci združujejo svoje delo in sredstva;

— v krajevni skupnosti, kjer uresničujemo svoje temeljne pravice in dolžnosti kot občani, in

— v samoupravni skupnosti, kjer uresničujemo svoje potrebe in interese.

Treba bo izpostaviti vprašanje, kako je samoupravna telesnokulturna skupnost organizirana, saj vemo, da so v zboru uporabnikov oziroma v delegacijah TOZD in KS tudi izvajalci, ali da naša — telesnokulturna — skupnost ni enakopraven zbor skupščine družbenopolitične skupnosti, da se do danes še nismo pričeli prav dogovarjati z drugimi interesnimi skupnostmi (tu ni mišljen koordinacijski odbor) itd.

DRUŽBENOEKONOMSKI ODNOSI

Uveljavljanje svobodne menjave dela pomeni iti pred delavca, kot smo to naredili leta 1974, ko smo na delovnih skupinah in zborih zagovarjali naše programe, in to, kar nameravamo narediti tudi letos. Zakaj tega nismo naredili za leto 1975 in za leto 1976, je danes težko povedati, verjetno pa lahko ocenimo, da samo dogovarjanje in določanje v koordinaciji ni pravilno. Dogovarjanje o pro-

gramih dela med upravljalci in izvajalci mora priti še bolj do izraza, omogočiti pa je potrebno, da bo na oblikovanje programa lahko vplival tudi delavec in da bodo financirani res samo prej ovrednoteni programi.

SREDNJEROČNI RAZVOJNI NAČRT

Telesnokulturna skupnost je izdelavi srednjeročnega načrta za obdobje 1976—1980 posvetila veliko pozornost in predlog tega načrta dala v javno razpravo prek delegacij v TOZD, KS in TKO ter ga uskladila s pripombami in ga kot predlog sprejela v skupščini že leta 1975.

Po dogovoru v koordinaciji je TKS Ravne odstopila od prvotne finančne kvantifikacije (0,8% od BOD). Skupaj s sekretariatom aktiva ZK je že oblikovala skupine, ki bodo odgovorne za razlaganje načrta na zborih in delovnih skupinah TOZD po dogovorjeni stopnji 0,64% od BOD.

Vertikalno usklajevanje poteka v redu in TKS Ravne je osvojila financiranje programa na ravni republike.

VLOGA IN NALOGA STROKOVNE SLUŽBE

Strokovna služba pri TKS, ki dela tudi za ZTKO ter aktiv članov ZK, ima urejene odnose (samoupravni sporazumi in drugi akti) s telesnokulturno skupnostjo. Treba je poudariti, da je to še mlada strokovna služba, ki se je s strokovnimi sodelavci pravzaprav šele oblikovala, da pa je skupno z zunanjimi sodelavci — nekaterimi funkcionarji IO, skupščine in ZTKO učinkovita pri svojem delu in priprava tudi za funkcijo planiranja.

Vprašanje, ki pa vedno bolj stopa v ospredje, je funkcija tajnika, saj sedanji tajnik opravlja tudi vsa administrativna dela in se zato dejanskim tajniškim poslom, ki so vedno bolj zahtevni, ne more posvetiti v polni meri.

AKTUALNE NALOGE IN NJIHOVO REŠEVANJE

Izredno važno vprašanje je uresničevanje nalog, ki danes stojijo pred telesno kulturo, pa tudi vprašanje kadra. Amaterski delavci nosijo glavno skrb za obstoj in razvoj telesnokulturne dejavnosti v TOZD, KS in TKO. Zato je nujno potrebno, da temu vprašanju v vseh sredinah tudi z vzgojnega, družbenopolitičnega vidika in vidika osveščanja posvetimo ustrezno pozornost in amaterskim delavcem pomagamo s poklicnimi kadri.

Aktiv članov ZK je na sestanku dne 2. decembra 1976 na podlagi ocene, ki jo je prebral sekretar Franc Čuk in na podlagi razprave, v kateri so sodelovali Šater, Žunec, Lednik, Vončina, Petrič, Radivojevič in sekretar občinskega komiteja ZK Edo Pogorevc, sprejel naslednje:

SKLEPI

1. Občinski komitej ZK bo obravnaval oceno aktiva članov ZK, ki delajo v telesni kulturi ter prek svojih osnovnih organizacij in sekretarjev pozval vse komuniste, ki delajo v telesni kulturi, naj sodelujejo v krajevnih in občinskem aktivu članov ZK, ki delajo v telesni kulturi. Rok: 20. februar 1977.
2. Krajevni aktiv v Mežici, na Prevaljah in na Ravnah morajo začeti z delom. Njihovi sekretariati se morajo kadrovske okrepiti. Za prvi sklic aktiva odgovarjajo sekretarji aktivov (na Prevaljah tovariš Srnko). Aktiv naj ocenijo delo in samoupravno organiziranje telesnokulturnih organizacij na svojem območju. Rok: 1. februar 1977.
3. Vsi predsedniki društev naj do 15. januarja 1977 pošljejo sekretariatu aktiva popoln spisek s točnim naslovom bivanja vseh članov ZK, ki delajo v njihovi organizaciji. (Planinci samo za aktivne planince!)
4. Sekretariat aktiva bo na osnovi spiska skupaj z občinskim komitejem preveril angažiranost in aktivnost posameznih komunistov in ustrezno ukrepal. Rok: 25. januar 1977.
5. Ustanovi naj se ožji aktiv ZK, ki ga sestavljajo člani ZK iz vodstva skupščine TKS, izvršnega odbora, samoupravne kontrole, strokovne službe, predsedstva ZTKO in vodje oziroma člani delegacij TOZD, KS in TKO za telesnokulturno skupnost. Širši politični aktiv sestavljajo vsi člani ZK, ki delajo v telesni kulturi (sedanji aktiv). Odgovoren je sekretariat, rok: 15. februar 1977.
6. Najvažnejša naloga aktiva članov ZK je, da dejavno spremljajo uveljavljanje samoupravnih odnosov v telesni kulturi in neposredno sodelujejo v akcijah za spremembo in uresničevanje družbenoekonomskega odnosa in za pospešitev ustavne preobrazbe. Sekretariat naj izdela podroben načrt te naloge in povezuje delo med krajevnimi in občinskimi aktivom. Rok: 10. februar 1977.
7. Vsi sklepi, sprejeti na občinskem aktivu članov ZK, obvezujejo vse komuniste, ki delajo v telesni kulturi; ti so skupaj in osebno odgovorni za njihovo uresničevanje — stalna naloga.
8. Uveljavljanje delegatskih razmerij — izobraževanje delegatov, ustvarjanju delovnih pogojev delegacijam v njihovih sredinah, točni določitvi njihove delegatske baze — in njihovim pravicam in dolžnostim morajo družbenopolitične organizacije, zlasti pa ZK in SZDL ter sindikat, posvetiti veliko več pozornosti kot do sedaj. V občini bo treba narediti in tudi uresničiti delovni načrt, da bi kar najhitreje

Na Ivarčkem jezeru

Na obisku pri graničarjih

uveljavili delegatski sistem v vseh sredinah. Kjer je le mogoče (tudi v TKO), izvoliti posebne delegacije (kjer jih še ni). Sekretariat aktiva mora stalno spremljati izvrševanje tega sklepa.

9. Aktiv članov ZK podpira dogovarjanje in uveljavljanje menjave dela na najbolj neposreden način in bo na delovnih skupinah in na zborih pred delavci zagovarjal srednjeročni razvojni načrt telesne kulture po stopnji 0,64 odst. od bruto OD. Zadolženi so vsi člani aktiva ZK, ki delajo v telesni kulturi.
10. Aktiv članov ZK poziva vse TOZD in KS, naj v skladu s srednjeročnim razvojnim načrtom TKS Ravne za obdobje 1976—1980 zaposlijo na vsakih 1000 sodelavcev poklicnega strokovnjaka za vodenje rekreativne dejavnosti zaposlenih in krajanov v krajevni skupnosti. (Kjer je v kraju več manjših organizacij, naj bo rekrutator zaposlen na KS — primer: Prevalje.)
11. Sekretariat aktiva članov ZK naj skupno z IO TKS pripravi do 1. februarja 1977 program nalog, ki se nanašajo na ustavno preobrazbo telesnokulturne skupnosti in izhajajo tudi iz zakona o združenem delu ter ta program z zahtevami in dogovori tudi uresniči.
12. Družbenopolitični vzgoji aktivnih športnikov, vaditeljev, trenerjev in funkcionarjev je treba posvetiti ustrezno pozornost. Sklep naj uresničujejo krajevni aktivni skupaj s sekretariatom občinskega aktiva — stalna naloga.
13. Aktiv ZK vztraja pri vrstnem redu gradnje objektov družbenega standarda, kot ga je sprejela občinska skupščina, in se zavzema, da bi telovadnico v Mežici zgradili v velikosti 40×20 m², ker jo bodo uporabljali za šolsko in izvenšolsko telesno vzgojo (SSD), za športnike in za rekreativno dejavnost zaposlenih delavcev in vseh krajanov.
14. Aktiv ZK daje pozitivno politično oceno delu aktiva ZK kakor tudi telesnokulturne skupnosti in njenih organov za preteklo obdobje.
15. Aktiv ZK sprejema in podpira usmeritev srednjeročnega razvojnega načrta telesnokulturne skupnosti in podrobni program za leto 1977.
16. Na naslednjem sestanku aktiva naj se oceni delo ZTKO in njenih organov.
17. O uresničevanju sklepov naj poroča sekretariat na sestankih aktiva sproti.
18. Aktiv članov ZK pooblašča sekretariat, da na osnovi današnjih sklepov izdela oceno za republiški aktiv in OK ZKS Ravne.

STALIŠČA IN SKLEPI OBČINSKEGA KOMITEJA ZKS RAVNE NA KOROŠKEM

o telesnokulturni dejavnosti v občini
Ravne na Koroškem

I.

Občinski komite ZKS Ravne na Koroškem se je na svoji 31. seji dne 27. 12. 76 seznanil s temeljito oceno, razpravo in sprejetimi sklepi o delu aktiva članov ZK, ki delajo v TK in TKS Ravne ter sprejema in daje pozitivno politično oceno tako aktivu članov ZK, ki delajo v telesni kulturi, kakor tudi telesnokulturni skupnosti Ravne na Koroškem za prizadevno in uspešno delo v preteklem obdobju.

II.

Občinski komite ZKS Ravne na Koroškem bo tudi v prihodnje spremljal in vzpodbujal delo občinskega aktiva članov ZK, ki delajo v telesni kulturi in sodeloval pri krepitvi občinskega kakor tudi krajevnih aktivov, ki sedaj nastajajo in zato:

a) preko svojih osnovnih organizacij in njihovih sekretarjev poziva vse komuniste, ki delajo v telesni kulturi, da se kar najhitreje vključijo v delo krajevnih in občinskega aktiva članov ZK, ki delajo v telesni kulturi in bo

b) skupaj s sekretariatom aktiva ZK, ki delajo v telesni kulturi in posvetil ustrezno pozornost kadrovski problematiki v telesni kulturi preveril delo in aktivnost komunistov — delegatov, trenerjev in funkcionarjev v vseh telesnokulturnih sredinah.

III.

Občinski komite ZKS Ravne na Koroškem podpira uveljavljanje in poglobljanje samoupravnih odnosov in delegatskih razmerij v telesni kulturi in bo skupaj z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami sodeloval pri celovitem uveljavljanju družbenoekonomskih odnosov ter ustvarjanju boljših delovnih pogojev delegacij, ki

morajo omogočiti kvalitetnejše delo slehernemu delegatu, kar bo pripomoglo k celovitejšemu funkcioniranju delegatskega sistema od baze do interesne skupnosti.

IV.

Občinski komite ZKS Ravne na Koroškem daje podporo srednjeročni usmeritvi telesne kulture v občini Ravne na Koroškem zlasti zato, ker

a) je bila usmeritev sprejeta v skupščini telesnokulturne skupnosti po široki javni razpravi v delegacijah TOZD, KS in TKO,

b) upošteva izhodišča, smernice in sklepe republiških in zveznih organov ZK in RK SZDL o samoupravnem razvoju, delegatskem delovanju, družbenopolitični vlogi in amaterizmu v telesni kulturi,

c) predpostavlja kot najvažnejšo nalogo množično vključevanje občanov, zlasti mladine, v telesnokulturno gibanje in iz množičnosti načrtuje razvoj vrhunškega športa samo v dogovorjenih panogah in s kvalitetnimi posamezniki ter zbiranjem kvalitete v občinskih selekcijah,

d) upošteva sprejete smernice samoupravnega sporazuma o uresničevanju nekaterih pomembnih vprašanj nadaljnega razvoja telesne kulture v SR Sloveniji.

Občinski komite ZKS Ravne na Koroškem poziva vse SIS in druge dejavnike mejnega področja, zlasti otroško varstvo, vzgojo ter izobraževanje in zdravstvo, naj tesno sodelujejo s telesnokulturno skupnostjo pri uresničevanju skupnih nalog pri telesnokulturni dejavnosti mladine ter TOZD in KS, da bi omogočili rekreativno dejavnost vseh krajanov in občanov, zlasti pa šolanje in zaposlitev poklicnih strokovnjakov, ki bodo te dejavnosti vodili.

V.

Občinski komite ZKS Ravne na Koroškem poudarja, da se je tudi v telesni kulturi treba zavzeti za take odnose, v katerih bo delovni človek tudi dejansko vse bolj odločal o telesnokulturni politiki, za kar ima še posebno odgovornost telesnokulturna skupnost, ki se mora skladno z ustavo in zakonom o združenem delu čimprej preoblikovati tako, da bo v njej dejansko mogoče soočiti interese vseh in na podlagi višje stopnje dogovarjanja in sporazumevanja priti do programov in sredstev za njihovo uresničevanje.

Idejnopolitično in vzgojno delo v telesni kulturi, ki združuje veliko število članov, zlasti mladine, je važna in zelo odgovorna naloga, ki ji morajo vsi dejavniki v telesni kulturi in zunaj nje, zlasti pa aktiv članov ZK, ki delajo v telesni kulturi, posvetiti ustrezno pozornost.

Aktiv članov ZK, ki delajo v telesni kulturi, naj v letu 1977 oceni delo zveze telesnokulturnih organizacij in skupaj s krajevnimi aktivni ZK delo telesnokulturnih organizacij v občini Ravne na Koroškem, predvsem njihovo družbenopolitično in vzgojno delo v telesni kulturi.

Občinski komite ZK Ravne na Koroškem bo spremljal telesnokulturno dejavnost v občini ter uresničevanje sprejetih sklepov in stališč.

Sekretar OK ZKS
Ravne na Koroškem:
Edo Pogorevc, l. r.

Alenka Gornjanc, dipl. ing. kom.

Kako bomo oskrbeli Črno z zdravo pitno vodo

V srednjeročnem načrtu občine Ravne za obdobje 1976—1980 smo zapisali in tudi izglasovali, da je vodovod v Črni nujno obnoviti. Črna je edino večje naselje v naši občini, kjer prebivalci še niso preskrbljeni z zdravo pitno vodo. Tudi načrt komunalnih del predvideva obnovo vodovoda v Črni potem, ko bodo ta dela končana na Ravnah, Prevaljah in v Mežici. Danes lahko rečemo, da imamo na spodnjem koncu doline ta problem skoraj v celoti rešen. Nova zajetja bo treba le še dograjevati ter urediti še nekatere vodne objekte v manjših zaselkih.

Da bi pripravil dobre in tehtne predloge za preskrbo krajanov s pitno vodo, je Komunalni sklad naročil pri ZUM — biro za projektiranje in inženiring v Mariboru — posebno študijo, ki ima naslov »Programski elaborat za novacijo vodovoda v Črni«. Povzemam nekatere bistvene elemente te študije, ki so obdelani v naslednjih poglavjih:

— zasnova in zmogljivosti sedanjega vodovoda

— sedanje in prihodnje potrebe po pitni vodi

— kakovost in količina vodnih virov, ki bi jih bilo mogoče zajeti

— najprimernejše hidravlične in tehnološke rešitve za pridobivanje in transport vode

— ekonomska in tehnična primerjava variant s predlogom za rešitev.

Izsledki tega elaborata naj bi naročniku olajšali dokončno odločitev pri izdelavi »projekta za izvedbo vodovoda Črna«.

1. Zasnova in zmogljivost sedanjega vodovoda v Črni

Prvi kompleksni vodovod je bil v Črni zgrajen 1933. leta. S pitno vodo je preskrboval predvsem ožjo Črno. Zasnovan je bil preprosto: vod iz zajetja do vodohrama in odtod do naselja sta v isti črti, in sicer v neposredni bližini naselja. Iz središča Črne se nato postopoma širijo 3 primarne veje Pristava, Javorje in Mušenik. Zajetje je dajalo približno 2 do 3 litre vode na sekundo.

Leta 1958 je intenzivna stanovanjska gradnja v Rudarjevem terjala več vode. Zgradili so nova zajetja in razbremenilnik v Bistri, vodo pa speljali vzdolž Pristave v vodohram v Črni. Kapaciteta voda se je s tem povečala od 2 do 5 l/sek. Kakor je v vodovodni praksi že običaj, se stvarnost še zdaleč ne ujema s predvidevanji (po takratnih predvidevanjih bi ta količina morala zadoščati za dobo 40 let), saj je v višjih nadstropjih začelo primanjkovati vode že 1970. leta. Vzroki za to so tile:

— razkorak med predvideno in dejansko stanovanjsko gradnjo

— izgube v zastarelem omrežju

— višji standard in s tem večja poraba vode

— neustrezna razširitev vejastega sistema omrežja.

2. Sedanje in prihodnje potrebe po pitni vodi

Iz podrobne obdelave hidravličnih kriterijev za preskrbo Črne s pitno vodo sledi, da se trenutne potrebe gibljejo okrog 8 l/sek. Upoštevan je higiensko sanitarni pogoj 150 l/osebo na dan, kar je za naše razmere običajni normativ. Leta 1991 bo v Črni približno 3200 prebivalcev — potrebovali bodo 12 l/sek pitne vode.

3. Podatki o vodnih virih, ki so bili v študiji analizirani

Po temeljitem pregledu terena oziroma vodnih virov, ki naj bi prišli v poštev za nadaljnje raziskave, smo ugotovili, da v širši izbor raziskav lahko pritegnemo naslednje vire:

- izvir Krofla v Heleni
- izvir Kavšak v Javorju
- potočne vode pritoka Bistra
- izvir Jazbina nad Žerjavom

Vsa prizadevanja, da bi v ta izbor vključili še vodne vire v jami (v rudniku) so bila neuspešna.

Tudi izvira Jazbina ni kazalo jemati v poštev, ker mora po zahtevi rudnika Mežica ostati kot rezerva za Žerjav. Izkoriščanje vode iz rova Bargate je le začas-

na rešitev, ki lahko odpove tisti hip, ko bi tu ponovno pričeli z rudarskimi deli.

Izvir Krofla

v Heleni daje v povprečju 4 do 5 l/sek v sušnem obdobju oziroma 7 l/sek. v spomladanskem obdobju. Zajetja so že deloma urejena, potrebno bi jih bilo le dograditi ter primerno urediti okolje. K že položeni cevi $\varnothing$ 63 mm je potrebno položiti še dodatno cev enakega profila v dolžini 1500 m (od zajetja do Helene) ter novi cevovod od vodohrama Helena do Rudarjevega, dolg približno 4 km. Celotna investicija bi veljala 2.700.000,00 din.

Tehnične prednosti te variante so, da učinkovito rešuje preskrbo Rudarjevega s pitno vodo, mimogrede pa še Heleno, Igerčevo ter Mušenik.

Tehnične pomanjkljivosti so v tem, ker krije izvir potrebe po pitni vodi le za obdobje 8—10 let, ter razmeroma velike razdalje od zajetja do porabnikov. Za ureditev zajetja je potrebno soglasje rudnika Mežica, ker so viri na območju rudarskih del.

Izvir Kavšak

Predvidena je ureditev izvirov nad domačijo Kavšak v Javorju. Vsa zajetja v zmogljivosti 5 l/sek bi povezali v enoten sistem s cevovodom $\varnothing$ 63 mm. Zaradi velike višinske razlike bi bilo potrebno zgraditi raztežilnike, v mali Črni pa cevovod priključiti na cev $\varnothing$ 100. Ta cevovod je bil v celoti rekonstruiran v lanskem letu. Gradbene stroške ocenjujemo

Portret upokojenca
Kristana

na 2.600.000,00 din. Potrebno pa je zgraditi približno 2.500 m cevovoda ter zgraditi 3 razbremenilnike.

Tehnične prednosti te variante so: razmeroma ugodna lega zajetja, preskrba ožjega središča Črne, razmeroma kratka razdalja do izvira vode ter ugodna lega virov vode, tako iz sanitarnega kot tudi hidravličnega vidika.

Tehnična pomanjkljivost te variante je, da novo pridobljena količina vode ne bi krila 10—15-letnih potreb Črne s pitno vodo. Po sedanjih podatkih naj bi vir Kavšak dajal 5—6 l/sek.

Izvir Bistra

Bistvo te variante je v tem, da prikazuje oskrbo Črne s pitno vodo tako, da bi čistili potok Bistra. Ta namreč ob času deževja zakali vodo in tedaj ni uporabna za pitje. Potrebno je zgraditi posebno »tirolsko zajetje«, tako da je mogoče zagotoviti ustrezno izplakovanje nabragna peska in listja z možnostjo izpiranja

pod pritiskom vodnega stebra v samem zajetju. Čistilna naprava se sestoji iz posebnih grabelj, razbremenilnika, peskolovala, usedalnika in posebnih filtrov. Sistem čiščenja vode je zapleten in zahteven. Razen celotne čistilne naprave bi bilo potrebno zgraditi še 2 km cevovoda Ø 80.

Tehnični prednosti te variante sta: koncentracija vodoskrbnih objektov v Bistri (na enem mestu) ter neomejena količina vode iz potoka.

Tehnične pomanjkljivosti pa so: velike tlačne izgube zaradi napajanja vejastega kompleksa Črna iz ene smeri, razmeroma težko ter drago vzdrževanje čistilne naprave ter velike začetne investicije. Ocenjujemo jo na več kot 10.000.000,00 din.

In kaj so naši strokovni predlogi:

1. prebivalce Helene in Podpece oskrbeti z vodo iz izvira Krofla (dokončati že pričeto gradnjo cevovoda);

2. Črjanom preskrbeti nove količine vode iz zajetja Kavšak.

Božo Radivojevič, predsednik odbora za gradnjo šole

Osnovna šola na Javorniku

Predstavljamo idejni načrt šole v osnovnih obrisih, z dokazi, ki utemeljujejo izbrani model šole, z opisom skupnih značilnosti, funkcionalnosti, način in pričetek gradnje šolskega objekta.

LOKACIJA ŠOLE — sl. 1

Slika 1 — delno prikazuje zazidalni načrt severnega dela Javornika. Slika je pravilno orientirana, zgornji rob slike je severni del Javornika:

Oznake na sliki pomenijo:

oš = osnovna šola,
t = telovadnica,

ši = šolska igrišča,
p = parkingi,
g = garaže,
z = zaklonišča za prebivalce,
b = stanovanjski bloki,
op = osnovna preskrba,
ov = otroški vrtec.

S slike je razvidno, da je dolžinska os šole usmerjena od vzhoda proti zahodu. Objekt bo dolg 125 m. Širina vzhodnega in srednjega dela objekta je po 37 m, medtem ko je zahodni del šole, kjer je telovadnica širok 54 m. Večina učilnic je na južni strani stavbe. Na severni strani je

velika učilnica v pritličju (4) in osem učilnic v nadstropju. Vendar imajo vse te učilnice južno nadsvetlobo ali kupolo.

Dostop do šole in glavni vhod sta s severne strani. Dovoz živil in vhod za kuhinjsko osebje je na severovzhodni strani objekta.

Z južne strani bodo poti za pešce in bodo vezane na glavne dohode s severa. Šolska igrišča bodo južno od šole. Ne smejo biti preblizu šolske stavbe, da aktivnost na igriščih in morebitni hrup ne bi motila pouka učencev, ki bodo v južnih učilnicah v pritličju in nadstropju.

OPIS OBJEKTA

Šola bo zgrajena v treh nivojih:

1. kletni prostori — slika 2
2. pritličje — slika 3
3. nadstropje — slika 4

DVORIŠČE IN KLETNI PROSTORI — sl. 2

Dvorišče je na severni strani ob srednjem delu objekta in ima 900 m² površine. Je amfiteatralne oblike in bo primeren za razne šolske ali krajevne prireditve (šolske proslave, telovadni nastopi, gledališke igre, koncerti itd.). H garderobam bo moč priti po posebnih hodniških rampah (1). Hodnika (3) in garderoba (5) so namenjeni za učence nižjih oddelkov od 1. do 4. razreda, hodnik (4) in garderoba (5 a) pa za učence višjih oddelkov od 5. do 8. razreda. Ta ločitev otrok — mlajših od starejših — je izvedena tudi vertikalno v pritličju in nadstropju, kar je — z razvojnega gledišča otrok — zelo dobra rešitev.

Klet predstavlja higienski filter za vso šolo. V garderobah učenci hranijo čevlje, dežne plašče, dežnike in se po štirih stopniščih dvigajo v pritličje, od tod pa v nadstropja. (Stopnišča na skicah označujejo temni pravokotniki).

V kletnih prostorih so predvidena tri zaklonišča (6), vsako za 200 oseb, skupno za 600 oseb. To zaklonišče je premajhno za vse učence, zato je potrebno predvideti še eno zaklonišče za 200 oseb zunaj šolskega objekta.

PRITLIČJE — slika 3

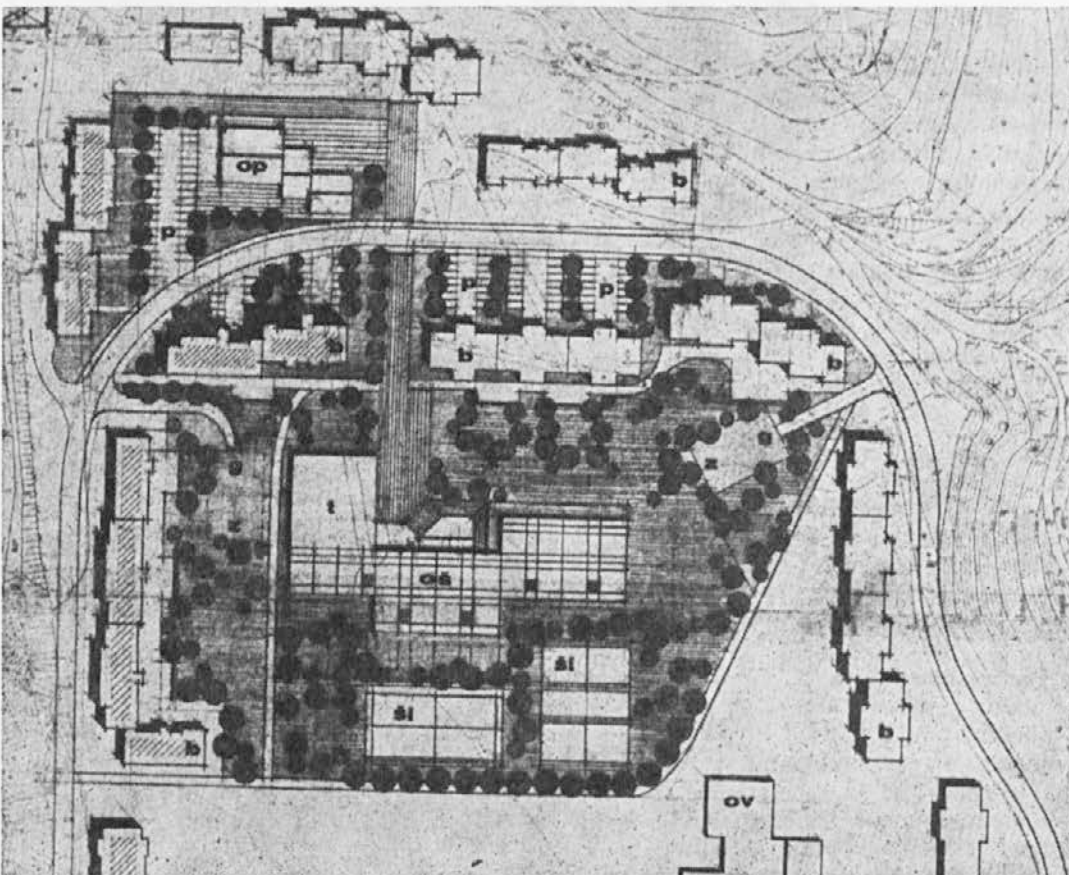
Učenci pridejo v pritličje po stopniščih (a), medtem ko učitelji in kuhinjsko osebje vstopajo v nivoju pritličja (b).

Kuhinja (1) je na severovzhodni strani objekta. Je samostojna enota za pripravo 800 obrokov, zajtrk, kosilo, malica. Računamo, da bi se v tej kuhinji pripravljali ustrezni obroki tudi za učence šole na Čečovju in morda za otroke vrta na Javorniku. (Kuhinja v osnovni šoli na Čečovju je čajna. Nima zadovoljivih prostorskih niti drugih možnosti za pripravo celotnih obrokov.)

Ob kuhinji (1) so shramba, skladišče, garderobe in sanitarije za osebje, kar s priložene skice ni razvidno.

Jedilnica (2) je samopostrežnega tipa. Dimenzionirana je za tretjino učencev v celodnevni šoli, to je za 280 oseb. Zajtrk in kosila se razdeljujejo kot v samopostrežnih restavracijah, enako tudi malice. Malice bo mogoče deliti tudi v izmenah.

Matične učilnice (3) — v pritličju so štiri učilnice. Vsak hodnik veže po dve učilnici. Ob učilnicah so sanitarni prostori, ločeni za deklice in za dečke.

Slika št. 1

Velika dvodelna učilnica (4) bo amfiteatralne oblike s 120 sedeži. Deljena bo s premično steno. V njej bodo nameščeni filmski in drugi projektorji in bo primerena za občasni pouk kar štirih paralelnih oddelkov, za predvajanje filmov po skupinah, za seje učiteljskih zborov in morda za sestanke krajevnih družbenopolitičnih organizacij in njihovih organov.

Mediacenter (5) je centralni prostor šole. Tu bodo knjižnica, didaktični kabine, prostori za individualni pouk, hranilnica učencev, papirnica in šolske potrebščine, šolski radio in TV studio ter fleksibilni kioski.

Specialne učilnice (6)

V pritličju bo 7 učilnic za višje oddelke. Štiri učilnice ob mediacentru so namenjene za kemijo, fiziko, biologijo in zemljepis. Tri učilnice ob telovadnici so namenjene za tehnični, gospodinjstvi in likovni pouk. Ob učilnicah so ustrezni sanitarni prostori.

Telovadnica (7)

Ima bruto dimenzije 24×28 m, površina 670 m². Deljena bo v tri prostore — dve telovadnici in prostor za hrambo orodja. Za 24 in več oddelkov je dvodelna telovadnica neizogibno potrebna, zato da lahko dva oddelka hkrati nemoteno telovadita, kar je jamstvo za kvalitetnejše telesno-vzgojno delo učencev in učiteljev. Telovadni prostor bo deljen z dvojno plastificirano dvižno zaveso, ki bo dober zvočni izolator. Dviga in spušča se elektromotorno.

Garderobe, umivalnice in sanitarije (8) Ob telovadnici sta predvidena dva sklopa prostorov. Sklop za deklice tvori: slačilnica, baterija s štirimi ločenimi prhami in stranišnimi prostori. Enak sklop prostorov je predviden za dečke.

NADSTROPJE — sl. 4

Dostop v nadstropje je predviden po petih stopniščih. Dve vzhodni stopnišči sta namenjeni za učence nižjih, dve srednji pa za učence višjih oddelkov. Stopnišča med srednjim in zahodnim delom objekta je namenjeno za dostop v upravne prostore šole.

Matične učilnice (1) — so namenjene za učence nižjih oddelkov. V nadstropju je osem matičnih učilnic. Vsako stopnišče in hodnik ob stopnišču vežeta po štiri učilnice (4×30 učencev je 120 učencev).

Specialne učilnice (2) — so za učence višjih oddelkov. Tudi tu vsako stopnišče veže po štiri učilnice. Skupno je v nadstropju osem učilnic, ki so predvidene takole: dve učilnici za slovenski jezik, dve učilnici za tuji jezik, dve učilnici za matematiko, učilnica za glasbeni pouk in učilnica za zgodovino. Ob stopniških hodnikih so predvideni sanitarni prostori.

Upravni prostori (3) — so v nadstropju na jugozahodnem delu objekta. Na južni strani so predvideni prostori za ravnatelja, pomočnika, tajnika, računovodjo, pedagoga, psihologa in ambulanta soba. Severno — nad sanitarnimi prostori ob telovadnici — pa so predvideni strokovna knjižnica, kabinet za telesno vzgojo, čajna kuhinja, garderobe in sanitarije za osebje.

SKUPNE ZNAČILNOSTI

Osvetlitev, prezračevanje in ogrevanje

Vsi prostori bodo naravno osvetljeni. Umetna bo osvetlitev s fluorescentnimi svetlobnimi telesi, razporejenimi tako, da imitirajo naravno osvetlitev.

Prezračevanje večine prostorov bo naravno. Izjema so slačilnice in umivalnice pri telovadnici. Poleg naravne bo zagotovljena umetna ventilacija prostorov, ki so bolj zasedeni: kuhinja, jedilnica, media-center, velika učilnica in telovadnica.

Šola bo centralno ogrevana, priključena bo na krajevno toplovodno omrežje. Imela bo lastno podpostajo, ki bo postavljena v kletnih prostorih.

Iz skic in skopega opisa prostorov je razvidno, da v objektu nista predvidena:

1. stanovanje hišnika, ki mu ga je treba zagotoviti v bližnjem stanovanjskem bloku,

2. zbornica, ki pri kabinetno zasnovanem pouku niti ni potrebna. Delovni prostor učitelja je v učilnici, ki ima skupaj s kabinetom 76 m² površine. Kabinet ne bo pregrajen, je kar v učilnici. V njej bodo imeli pouk, delo z učenci, razgovore s starši itd.

Šola je zasnovana kot trovzporednica, to je, da bi v vsakem letniku bili po trije vzporedni oddelki (3 oddelki $\times$ 8 letnikov = 24 oddelkov s približno 720 učenci). Predvidenih je 12 učilnic za nižje oddelke in 12 specialnih učilnic za višje oddelke, kar je 24 učilnic. Ob teh učnih prostorih so predvideni še trije učni prostori (tehnični pouk, gospodinjstvo in likovni pouk), velika dvodelna učilnica, dvodelna telovadnica, kar da 31 učnih prostorov. Če k temu prištejemo še media-center, imajo učni prostori 3240 m² bruto površine.

Razmerje med površinami je:

1. Prostori za pouk
2. Prostori za ostale namene (kuhinja, jedilnica, sanitarije, zaklonišča, garderobe, uprava itd.)
3. Stopnišča in hodniki

Skupna bruto površina

3420 m ²	54 %
1749 m ²	29,15 %
1011 m ²	16,85 %
6000 m ²	100 %

FUNKCIONALNOST ZASNOVANEGA OBJEKTA

Prostorska, organizacijska in pedagoška funkcionalnost šole so bili najpomembnejši kriteriji za izbiro modela, oziroma projekta šole. Že razmerje med površinami (54 odstotkov za učne prostore) pove, da je zasnova objekta dobra.

Objekt je deljen v tri funkcionalne sklope prostorov.

— v sklop nižjih oddelkov, ki je v vzhodnem delu objekta,

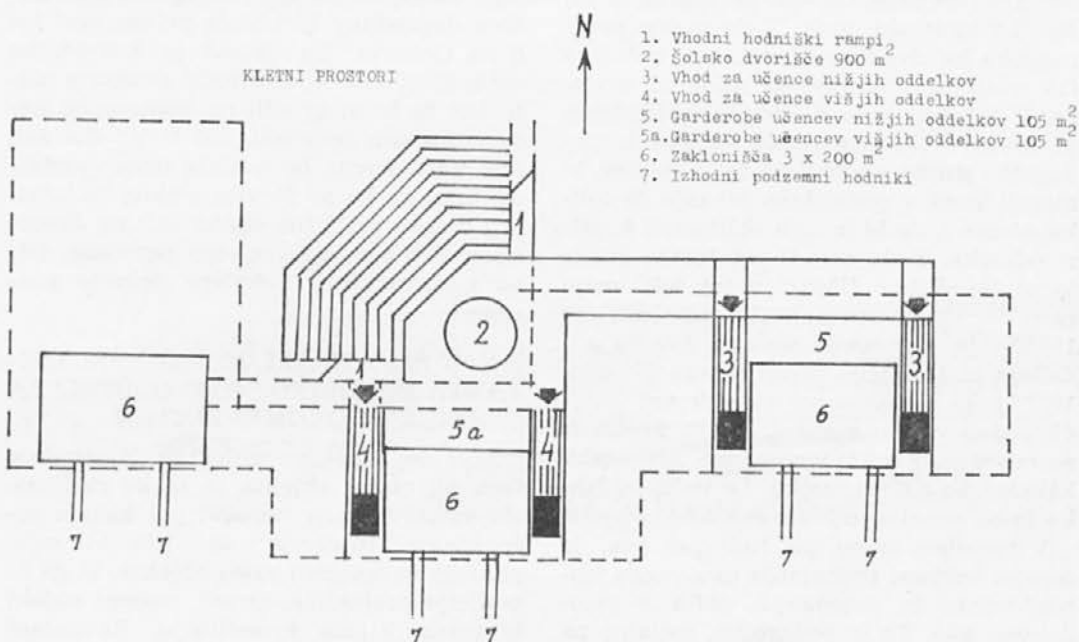
— v sklop višjih oddelkov, ki je v srednjem delu (ta dva sklopa sta predvidena za prvo gradbeno etapo),

— v sklop delavnic in telovadnice, ki je v zahodnem delu šole (ta sklop je predviden za drugo gradbeno etapo).

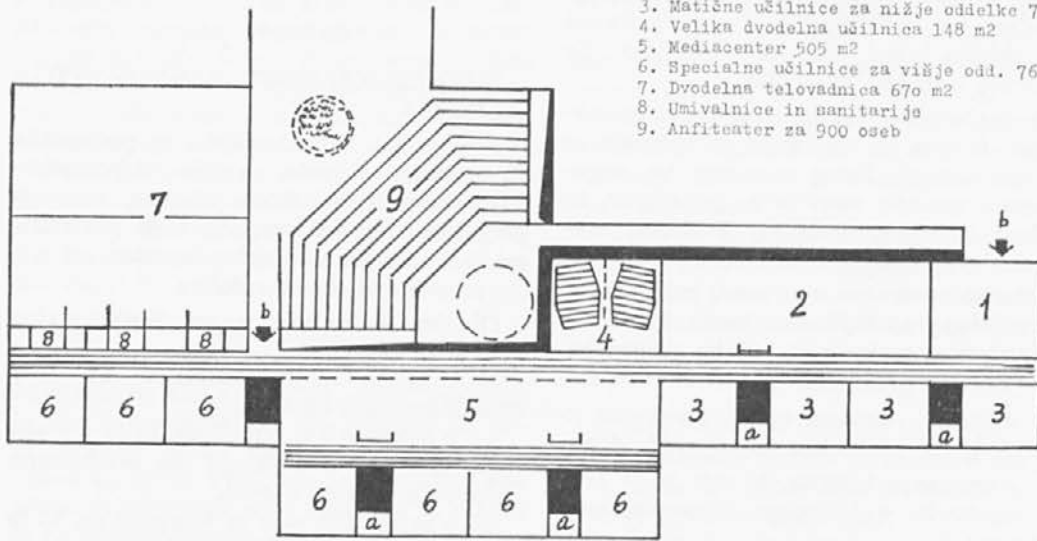
Delavnice in telovadnica, kjer je večji hrup in ropot, so postavljene v zahodnem delu objekta. Hrup iz teh prostorov ne bo motil pouka v srednjem in vzhodnem delu šole, kjer mora biti mir. V media-center, kjer se odvijajo različne dejavnosti, je ugoden dostop iz vseh delov in z vseh nivojev šole. Prav tako je lahek dostop do samopostrežne jedilnice. Kuhinja je posebna enota. Iz zdravstvenih, higienskih in sanitarnih razlogov v njej ne bo gospodinjstvskega pouka. Učilnica za gospodinjstvi pouk bo v pritličju, v zahodnem delu objekta ob delavnicah.

Število učilnic in njihove površine — v pogojih celodnevne šole — omogočajo kabinetni pouk. Površine učilnic dajejo možnost, da se namestijo sodobna učna sredstva: fonolaboratorij, oprema za matematiko, fiziko, kemijo, biologijo, glasbeni, tehnični pouk itd.

Menimo, da sta zasnovanost in razpored učnih prostorov šole na Javorniku — za današnjo in jutrišnjo učno tehnologijo — dobro rešena in sprejemljiva brez pomislekov. V kolikšni meri bo ta objekt funkcionalen po letu 2000, danes najbrž nihče ne more natančno odgovoriti.

PRITLIČJE

sl. 3

ZAKAJ PRAV TAKŠNA ŠOLA — ALI NI PREVELIKA?

Na to vprašanje nam odgovori kratek oris ravenske osnovnošolske problematike in splošne usmeritve osnovnega izobraževanja v svetu in pri nas.

V stari šoli imamo 6 učilnic. Kabinet je opremljen za zasilno učilnico, tako da je v tem objektu 7 učilnic. Tu ima pouk 21 oddelkov (od 1. do 4. razreda) v treh izmenah. (Spričo pomanjkanja prostorov jih zelo zgodaj navajamo na izmensko delo, kar je verjetno edini »pozitivni« element troizmenskega pouka. Ni treba posebej dokazovati, da otroci, ki imajo pouk v 1. ali 3. izmeni, pridejo v šolo psihično in fizično utrujeni, psihična aktivnost je nižja, zato je tudi razumevanje in sprejemanje snovi slabše kot v normalnem dopoldanskem času.)

Šola na Čečovju je dvovzporednica. Ima 15 učilnic, delavnico za tehnični pouk, učilnico za gospodinjstvo in enodelno telovadnico, kar da 18 učnih prostorov. V teh prostorih ima pouk 25 oddelkov. Tu sta dva nižja oddelka in 23 višjih oddelkov. Po številu učnih prostorov in številu oddelkov bi sklepali, da je možen v tej šoli 1,4 izmenski pouk. Toda spričo predmetnika in dvodimenzionalnega pohištva (za mlajše in starejše) to sploh ni mogoče. V tej šoli so še 4 oddelki podaljšane bivanja. Na priporočilo socialne in pedagoške službe, pa tudi na željo staršev, bi morali vzeti v podaljšano bivanje še toliko učencev, da bi iz njih oblikovali še štiri oddelke. Toda zaradi prostorske stiske to ni izvedljivo. Učenci v tej šoli imajo pouk v dveh izmenah. V šolskem letu 1976/77 je v ravnski osnovni šoli 46 oddelkov in 4 oddelki podaljšane bivanja. 1977/78 bo verjetno en oddelek več, to je 47 oddelkov. To pomeni, da bi že danes potrebovali dve trovzporedni šoli, taki, kakršna bo na Javorniku. Le tedaj bi lahko imeli popolno celodnevno šolo.

V razvitem svetu, pa tudi pri nas, je sprejet koncept prehajanja osnovnega izobraževanja iz dosedanjih oblik v celodnevno šolo. Ta je pedagoško, socialno pa tudi družbeno povsem utemeljena. Šola

naj učence uči, nauči in vzgaja v skladu z našimi veljavnimi normami. To bo dosegla, če bodo učenci dlje časa pod vplivom šole. Vsaj delno bodo ločeni od negativnih vplivov ceste in okolja. Emancipacija žena stalno povečuje število zaposlenih mater, oziroma obeh staršev, kar terja celodnevno šolo in s tem tudi sprejeti model šole.

Če po dograditvi šole na Javorniku seštejemo učilnice vseh treh šol $6 + 15 + 24 = 45$ učilnic, bi pri 45 oddelkih lahko imeli celodnevno šolo. Toda prostori in okolje stare šole za celodnevno šolo niso primerni (pomanjkanje jedilnice, telovadnih prostorov in drugo). Preden bo zgrajena nova šola, bo verjetno naraslo število oddelkov na 50. Če bi staro osnovno šolo odstopili glasbeni šoli ali pa morda posebni osnovni šoli, bi ostalo za OŠ na voljo 39 učilnic za 50 oddelkov. To pomeni, da bomo z dograditvijo šole na Javorniku imeli 1,2 do 1,4 izmenski pouk in s tem kvečjemu podaljšano bivanje učencev v šoli.

Za nadaljnje dograjevanje osnovnošolskih prostorov na Ravnah — proti koncu tega stoletja — ostaja najugodnejša varianta dograditev 10 učilnic pri osnovni šoli na Čečovju. Ta objekt je komunalno opremljen, zato bodo stroški dozidave nižji, kot če bi jo gradili na komunalno neopremljenem prostoru. Ko bomo dozidali šolo na Čečovju, bo postala trovzporednica, tako da bo po številu učilnic in številu učencev približno enaka šoli na Javorniku. (Ob tem bo verjetno potrebno delno rekonstruirati nekatere sedanje prostore.)

KJE SMO NAŠLI MODEL, PROJEKTANTA IN KOLIKO BOMO ODŠTELI ZA TEHNIŠKO DOKUMENTACIJO?

Pota do modela, projektov in gradnje tega ali onega objekta so lahko različna. Najenostavneje je naročiti pri kakem inženiringu (podjetje za projektiranje, gradnjo in opremo) vrsto objekta, ki ga to podjetje projektira, zgradi, opremi objekt in preda ključne investitorju. Ravenčani smo šli po drugi poti. Osnovno izhodišče

nam je bilo: če že gradimo šolo, zgradimo takšno, ki bo vsaj nekaj časa sodobna, funkcionalna in ki bo delno omogočala celodnevno šolo. Ker domače izkušnje niso bile kos temu smotru, smo se odločili, da pogledamo k sosedom in povprašamo za nasvet. Ogledali smo si slovensko gimnazijo v Celovcu, obiskali projektivni biro v Mariboru, si ogledali osnovno šolo v Kamnici pri Mariboru, šolo »Slavko Šlander« v Celju in dve sodobnejši osnovni šoli v Velenju.

Objekti, ki smo jih videli, ustrezajo svojim ambientom in bolj ali manj tudi svojim namenom. Nismo pa zasledili objekta, ki bi ustrezal našim potrebam in bi ga bilo mogoče presaditi na Javornik. Tega tudi nismo pričakovali, ker to, kratkoma, danes ni mogoče.

Po ogledu šole v Celju nam je vodič (Pavel Golmajer, naš nekdanji someščan in sodelavec, ki je tajnik sklada za gradnjo šol v Celju — ob tej priložnosti se mu še enkrat lepo zahvaljujemo) dejal: »Tu imam idejne zasnove osnovne šole, Veljko Vlahovič, ki jo bodo gradili v Ostrožnem. To je racionalizirana inačica osnovne šole, ki ste jo pravkar videli.« (Šola v Ostrožnem bo dvovzporednica s 16 učilnicami.) Ta izjava in skice so pritegnile našo pozornost. V tej idejni zasnovi smo zazrli osnutek za šolo, ki bi ustrezala našim potrebam, le da bi morala imeti več učnih prostorov.

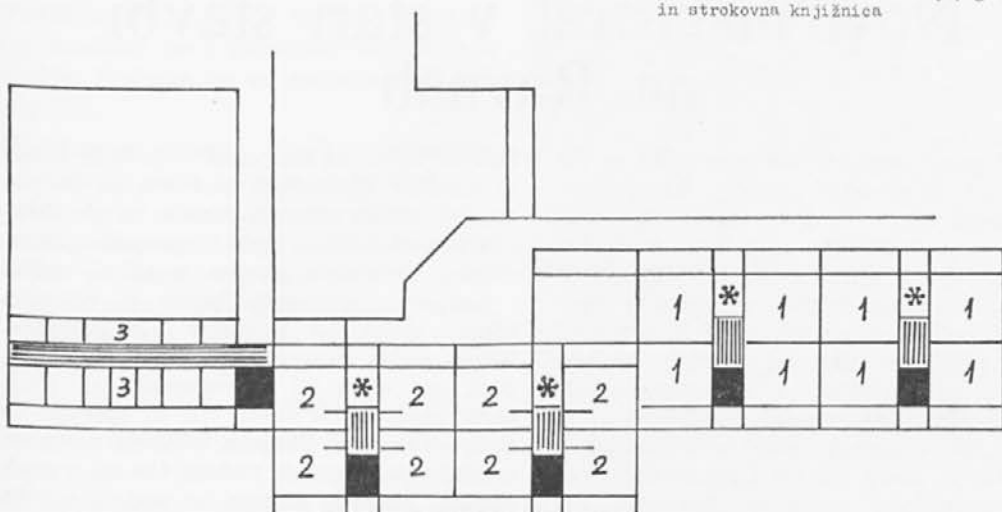
Ugotovili smo, da so avtorji tega osnutka (pa tudi drugih šol v celjski okolici) arhitekti Zavoda za napredek gospodarstva v Celju. S tem zavodom smo navezali stike, jim pokazali prostor za šolo, izročili osnovne izhodiščne podatke in smo v razmeroma kratkem času dobili programske osnove za šolo. Ko so ustrezni organi potrdili programske osnove, je občinska izobraževalna skupnost (ki bo investitor) zbrala lokacijsko in drugo dokumentacijo, ki jo potrebujejo projektanti za izdelavo projektov, in naročila idejni načrt za šolo. Izdelan je bil sredi junija 1976. Po razpravi in sprejetju idejnega načrta je OIS Ravne podpisala z ZNG v Celju pogodbo o izdelavi celotne tehnične dokumentacije za šolo, ki obsega 8 različnih načrtov v 6 izvodih. Tehnično dokumentacijo so izdelali do konca decembra 1976. Zanj bo mo odšteli 897.000 din v treh obrokih, iz samoprispjevka iz OD Ravenčanov.

CENA ZASNOVANEGA OBJEKTA

Danes še nihče ne more natančno napovedati, koliko sredstev potrebujemo za šolo. Ta trditev se bo marsikomu zdela neodgovorna in smešna. Vendar je tako. Na ceno šole ne bo vplivala samo bruto površina izbranega objekta, temveč tudi notranja opremljenost učilnic, delavnic, telovadnice, zunanjih igrišč itd. Če bomo v učilnice namestili sodobna učna sredstva (fonolaboratorij, komunikatorje, radio in TV sistem, opremo za fiziko, kemijo, biologijo, kakor tudi delavnice s sodobnimi sredstvi), bo objekt za vrednost te opreme dražji. Če bi se odpovedali takšni opremi — kar ne bi bilo prav — bo objekt cenejši. Na ceno objekta bodo vplivala gibanja cen gradbenim materialom, gibanje osebnih dohodkov izvajalcev, k temu je treba prišteti vse stroške tehnične dokumentacije, tako da je v tem trenutku res

NADSTROPJE

1. Matične učilnice za nižje oddelke 76 m²
2. Specialne učilnice za višje oddelke 76 m²
3. Uprava, ambulante, sanitarije, garderobe in strokovna knjižnica

sl. 4

nemogoče napovedati natančno višino potrebnih sredstev.

Orientacijsko ceno bomo dobili iz projektnega predračuna, nekoliko bolj natančno po razpisu gradbenega natečaja, dokončno pa po izbiri ustrezne opreme za šolo. O približni vrednosti pa lahko ugibamo takole: če je cena 1 m² površine 5000 din, bo gradbena cena:

5000 din × 6000 m² = 30 milijonov dinarjev ali

6000 din + 6000 m² = 36 milijonov dinarjev.

K izračunanim primerom je treba dodati stroške opreme in tehnične dokumentacije in, če si jo drznemo oceniti na 15 milijonov dinarjev, potrebujemo za šolo 50 milijonov dinarjev. To ni strokovno-analitična, temveč laična ocena. (Ko pišemo to informacijo, nam še nista znana projektna predračuna za posamezni gradbeni etapi.)

KAKO IN KDAJ PRIČETI Z GRADNJO ŠOLE?

Končna cena šolskega objekta bo precej visoka, verjetno okoli 50 milijonov dinarjev. Teh sredstev — všteti bančne kredite in morda kredite izvajalcev — za neprekinjeno gradnjo celotnega objekta ne moremo zbrati v kratkem času. Z gradnjo šole pa spričo problematike našega osnovnega šolstva tudi ne smemo odlašati v nedogled. Prisiljeni smo graditi šolo v dveh časovno ločenih etapah.

V prvi gradbeni etapi bomo gradili vzhodni in srednji del šole. Tloris daje vtis, da sta vzhodni in srednji del šole dve tretjini objekta. Glede na ceno celega objekta pa vzhodni in srednji del šole predstavljata tri četrtine potrebnih sredstev (zaradi večje površine, zahtevnejše in dražje opreme itd.). V prvi gradbeni etapi je treba zgraditi vzhodni in srednji del šole od kleti do strehe in opremiti vse prostore za pouk.

Druga gradbena etapa obsega zahodni del stavbe, kjer so predvideni zaklonski, telovadnica, delavnice in upravni prostori šole s pritisklinami. To pomeni, da bo šola nekaj časa brez teh prostorov. Začasno je mogoče namestiti te dejavnosti v mediacentru.

Tehniška dokumentacija bo izdelana za navedeno varianto etapne gradnje, in sicer ločeno za posamezni etapi. Razpis natečaja za prvo gradbeno etapo in izbira najboljšega ponudnika je lahko zaključena v marcu 1977. V tem času je treba dobiti soglasje raznih služb (sanitarne, elektro, vodovodne, toplovodne, požarnovarnostne, SLO itd.), kar je osnova za izdajo gradbenega dovoljenja. Zatem je treba dobiti pri SDK potrdilo, da so zagotovljena sredstva za gradnjo šole. Na osnovi vse te dokumentacije je moč dobiti gradbeno dovoljenje. Zatem bomo sklenili pogodbo z najboljšim ponudnikom in gradbena dela prve etape se bodo lahko pričela v maju 1977. Trenutno ni mogoče predvideti roka izgradnje tega dela objekta, ker ne vemo, kdo bo gradil, kakšno mehanizacijo in gradbeno tehnologijo bo uporabljal pri gradnji šole. Prav tako niti približno ni mogoče napovedati pričetek gradnje zahodnega dela objekta, predvidenega v drugi gradbeni etapi.

Vzrok so sredstva, ki jih je treba poprej zagotoviti. Gradnja ali adaptacija družbenega objekta je mogoča le, če so zagotovljena gotovinska ali kreditna sredstva za celotno investicijo: za gradnjo ter za popolno notranjo in zunanjo opremo objekta. Le na podlagi zagotovljenih sred-

stev izda pristojna SDK potrdilo, na osnovi katerega se dobi gradbeno dovoljenje za pričetek gradnje ali adaptacije družbenega objekta. Ta predpisani postopek je eden od elementov, ki naj prispeva h gospodarski stabilizaciji.

SOUDELEŽBA SAMOPRISPEVKA IZ OD RAVENČANOV

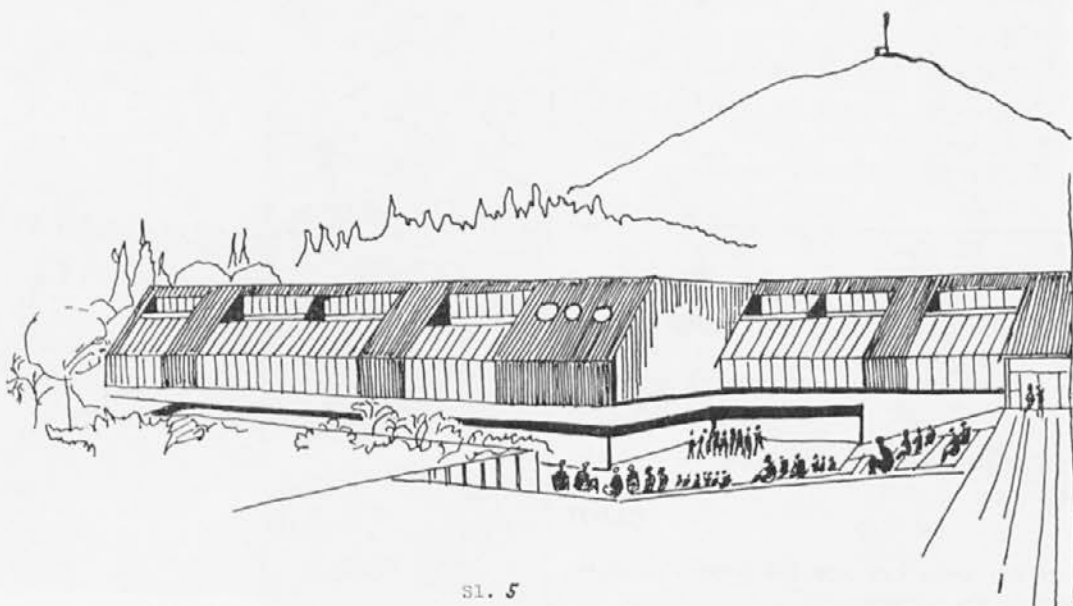
Po načrtu bomo zbrali na Ravnah iz samoprispevka v štirih letih 11,6 milj. dinarjev. Zaključna računa za leto 1975 in prvo polletje 1976 izkazujejo ugoden presežek načrtovanega samoprispevka. Na presežek so vplivali povišani OD in večje število zaposlenih občanov. Na osnovi tega lahko sklepamo, da bomo v štirih letih zbrali 15 milj. dinarjev. Od teh sredstev moramo izločiti 20 odstotkov ali 3 milijone dinarjev za gradnjo objektov družbenega standarda v občini in 20 odstotkov ali 3 milijone dinarjev za šolo na Javorniku. Ostalih 60 odstotkov ali 9 milijonov dinarjev je namenjenih za sofinanciranje v objekte, ki jih predvideva program, sprejet ob referendumu za samoprispevek, to je za adaptacijo mestne hiše, preureditev pokopališča, Titovega doma, dvorane v Kotljah, asfaltiranje nekaterih cest, avtobusna postajališča itd. (Glej program gradenj in adaptacij iz samoprispevka na Ravnah.)

Če bi Ravenčani namenili ves samoprispevek, ki bo zbran do sredine 1979. leta, za šolo, bi bila približna soudeležba v višini 30 odstotkov potrebnih sredstev. Ker pa smo namenili za objekte družbenega standarda in šolo le 6 milijonov dinarjev, bo soudeležba okoli 12 odstotkov sredstev, potrebnih za šolo.

Navedeni podatki nikakor niso kritika programa, sprejetega ob referendumu. Nasprotno. Objekti, ki jih bomo po tem programu adaptirali in sofinancirali iz samoprispevka, so kraju nujno potrebni in kar »kričijo« po takojšnji ureditvi.

KJE IN KAKO DO SREDSTEV ZA ŠOLO?

Osnovne šole vzdržujejo in razvijajo občani s prispevnimi stopnjami, za osnovno izobraževanje preko občinske izobraževalne skupnosti. OIS zbira sredstva iz prispevnih stopenj (4,51 odstotka iz bruto OD) in jih razporeja za redno in dopol-

sl. 5

Pogled na šolski objekt s severa proti jugu. Telovadnica je odrezana.

nilno dejavnost ter solidarnostno prelivanje. S sredstvi za amortizacijo vzdržuje tudi šolske objekte in opremo. Sredstva, ki jih OIS zbere, komaj zadoščajo za redne dejavnosti osnovnih šol in jih ni dovolj za nove gradnje šol v občini. Znano je, da OIS in OŠ na Čečovju nista mogli prevzeti v vzdrževanje nove telovadnice ob OŠ na Čečovju prav zaradi nizkih sredstev, ki se zberejo po sedanjih prispevni stopnji. To pomeni, da iz rednih sredstev OIS za osnovno šolo na Javorniku ne smemo pričakovati niti dinarja.

Trkati na republiški solidarnostni sklad bi bila izguba časa, ker je občina Ravne po dohodku na prebivalca razglašena za razvito občino in po tem kriteriju nismo upravičeni do sredstev tega sklada.

Sklad za gradnjo objektov družbenega standarda v občini, kjer naj bi se stekalo 3 odstotke iz bruto OD gospodarskih organizacij, je skoraj prazen in trenutno od tod ni pričakovati sredstev. Prednost ima telovadnica v Mežici, za njo šola na Lokovici in za njima šola na Javorniku. (Glej prednostni načrt gradnje objektov družbenega standarda v občini, ki ne loči naših primarnih potreb od potreb sekundarnega značaja!)

Glede sredstev za OŠ na Javorniku so oči Ravenčanov uprte v železarno. Iz dohodka za leto 1975 je izločila za šolo 10 milijonov dinarjev pod ugodnimi kreditnimi pogoji. Koliko sredstev bo lahko izločila iz dohodka 1976. leta, trenutno nihče ne more napovedati in zagotoviti, da bomo v letu 1977 pričeli graditi prvo etapo šole na Javorniku.

Na »potezi« so Ravenčani — železarji.

NAMESTO ZAKLJUČKA — PREDLOG

Ravenčani smo — ob krajevnem samoprispevku — sodelovali v raznih solidarnostnih akcijah: pomoč Kozjanskemu, Tolminskemu, posojila za gradnjo cest v SRS in podobno. Tako kot smo pomagali z enodnevnim delom ali zaslužkom drugim, bi lahko pomagali sami sebi za šolo. Če bi organizirali take akcije, bi morali pridobiti vse zaposlene krajanje. Predlagane akcije se bodo marsikomu zdele nemogoče in smešne, za povečanje zbranih sredstev in čimprejšnji pričetek gradnje šole pa bi bile koristne!

Viri:

1. Zazidalni načrt Javornika
2. Programske osnove in idejni načrt OŠ Javornik
3. Krajevni in občinski dokumenti

IZREKI

Pravilo pametnih je, prej zapustiti stvari, preden one zapustijo nas, se pravi, da ne smemo čakati na svoj sončni zahod.

GRACIAN

Nihče ne more biti pameten s praznim želodcem.

ELIOT

Samo zato, ker sem bil poprej neumen, sem danes pameten.

GOETHE

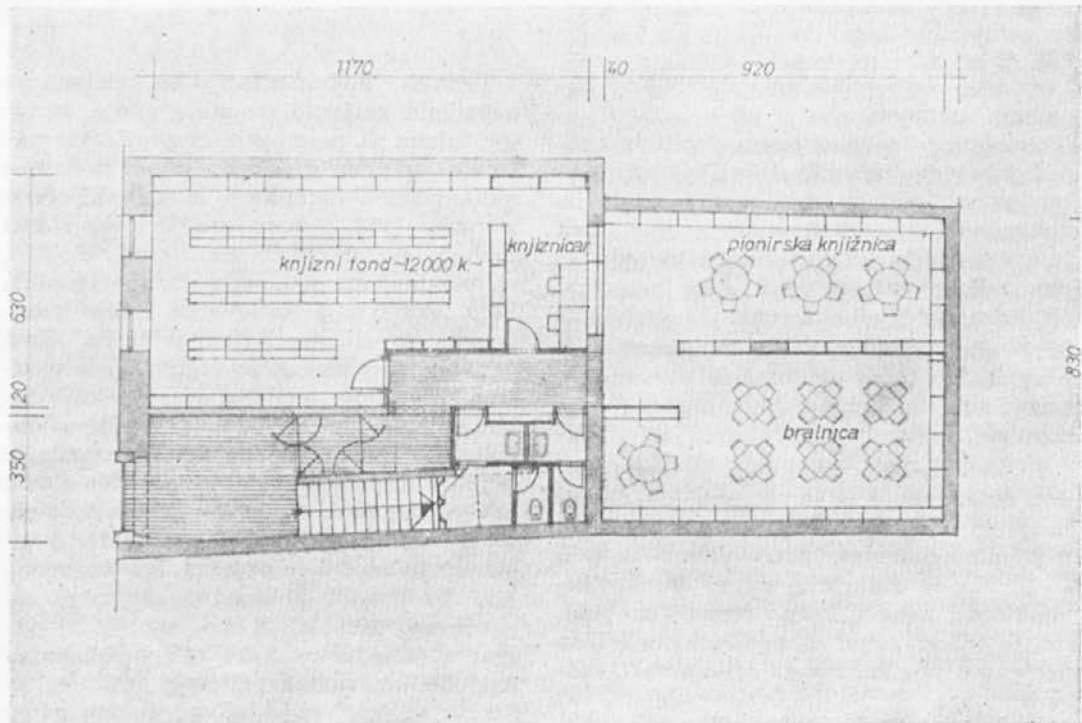
Jože Perovec

Novi magistrat v stari stavbi na Ravnah

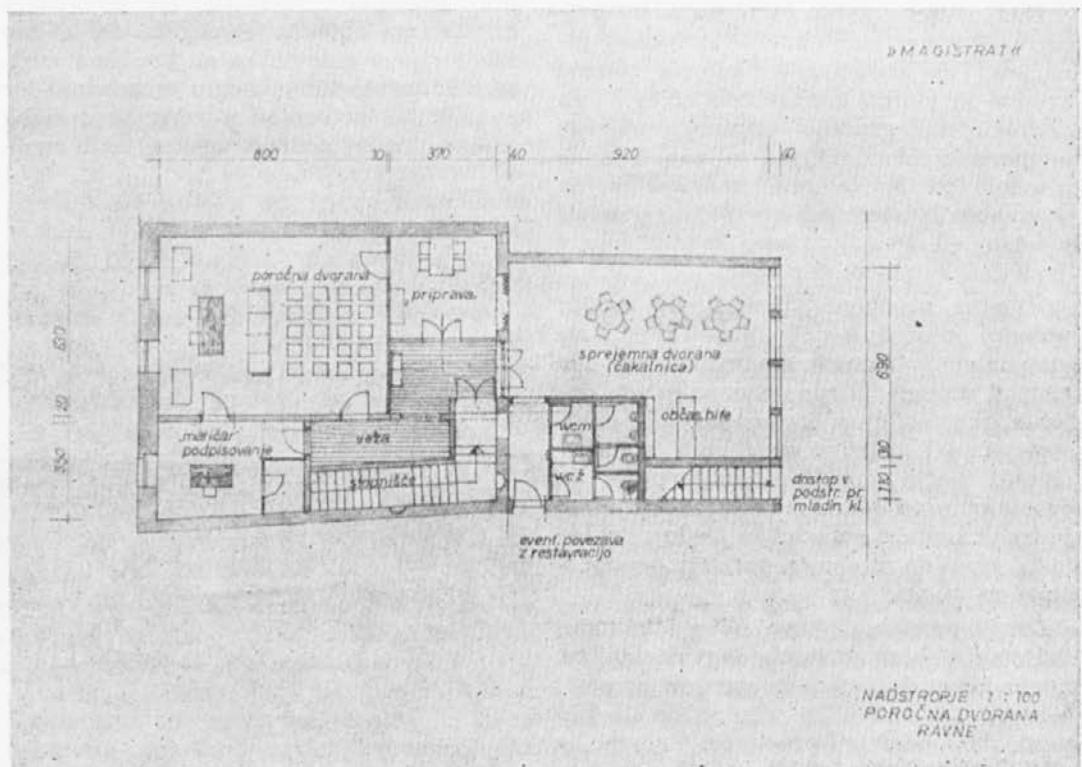
Med programskimi nalogami, ki se financirajo iz zbranih sredstev krajevnega samoprispevka v krajevni skupnosti Ravne, je postavka: adaptacija stavbe na Trgu svobode 20 (bivša postaja »Milice«) za ureditev ljudske knjižnice, poročne dvorane in mladinskega kluba. Sredstva (140 starih milijonov din), ki se bodo do leta 1978 zbrala s krajevnim samoprispevkom za adaptacijo stavbe, predstavljajo le okoli 20 odstotkov potrebnih sredstev. Adaptacijo bodo morali financirati združeni investitorji (krajevna skupnost, SO

Ravne, kulturna skupnost — SRS in bančni krediti). Upoštevati moramo, da bo potrebno, razen severne fasade, ta se ohranja zaradi zaščite trga in je pod spomeniškim varstvom, stavbo v celoti rušiti.

Krajevna skupnost Ravne je naročila idejni načrt za ureditev »Magistrata«. Idejni načrt (projektant Andrej Lodrnt, dipl. inž. arh.) so obravnavali na dveh razširjenih sejah sveta KS in sprejeli so drugo varianto. Skupne koristne površine znašajo po idejnem načrtu 420 m² v treh etažah. Sedanja stavba bo podaljšana za

Pritličje

Nadstropje

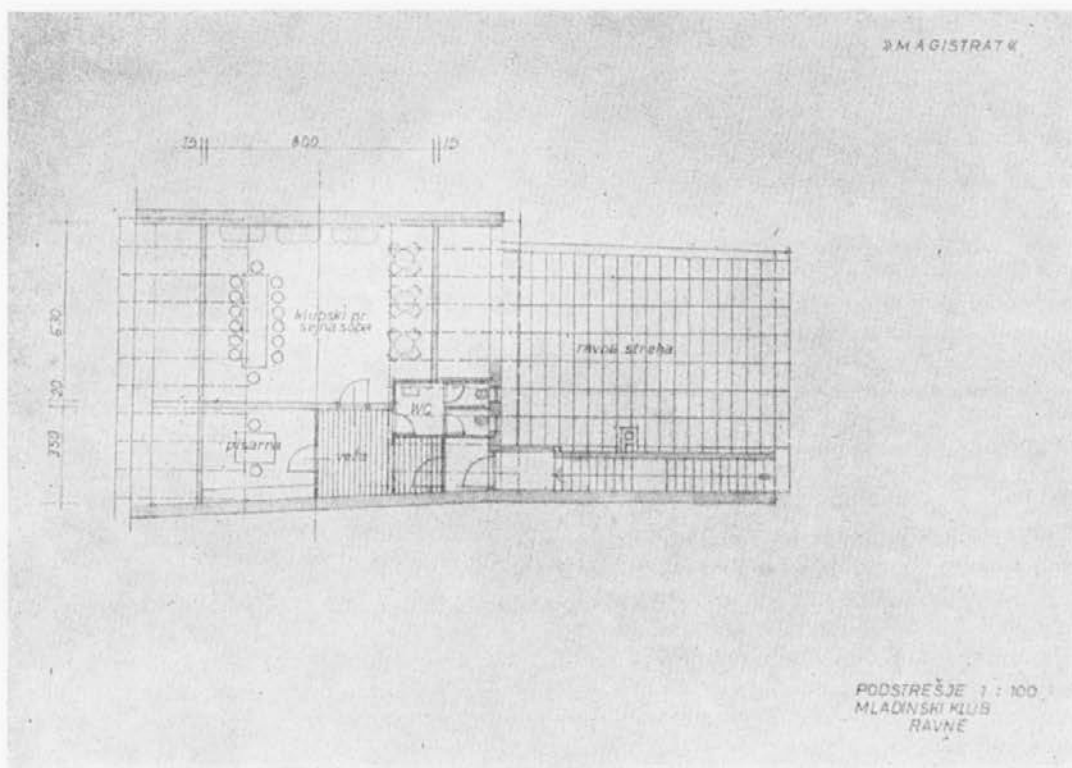
9,20 m, širina 8,30 m v prvi in drugi etaži proti jugu — gramoznica.

Pritličje: prepotrebna ljudska knjižnica in bralnica bo s pionirsko knjižnico v pritličju. Bralcem bo na razpolago 12.000 knjig.

Nadstropje: poročna dvorana (občinska — v zadnjih petih letih je povprečno 220 porok na leto) s 24 sedeži, sprejemna dvorana z občasnim bifejem. Iz sprejemne dvorane — čakalnice, uporabna bo tudi kot sejna soba, bo mogoče urediti prehod v restavracijske prostore gostišča »Pod Uršljo«.

Podstrešje: tu bo razpoložljivih 50 m² — sejna soba (klubski prostori) za mladino in manjša soba — pisarna. S tem potrebe po večjih prostorih za mladino ne bodo zadovoljene.

Po sprejetju idejnega načrta za »Magistrat« je svet krajevne skupnosti Ravne sprejel tudi sklep, da tajništvo KS naroči izdelavo glavnega projekta na osnovi predhodnih ponudb treh do štirih projektantskih organizacij.

Podstrešje

Idejne zasnove ureditvenega načrta za območje Ivarčkega jezera

Po naročilu železarne Ravne je urbanistični biro Ravne izdelal idejne zasnove za ureditveni načrt za območje Ivarčkega jezera.

Ivarčko jezero se vključuje v turistično-rekreacijsko območje severnega dela Uršlje gore in predstavlja važen člen pri oblikovanju turistično-rekreacijskega območja Uršlje gore.

Pod Uršljo goro, med sončnimi livadami in gozdovi, leži Ivarčko jezero, priljubljena izletniška točka ljudi iz naše doline. Jezero ni veliko, vendar vsem lahko dostopno. Za jezerom pelje gozdna kamionska cesta Ravne—Šrotnek—Kozica.

Če hočemo povečati uporabnost jezera in njegove okolice, moramo preusmeriti gozdno kamionsko cesto ter jo speljati pod pobočjem hriba severno od jezera ali višje v bregu na južni strani. Poleg cestne povezave z Ravnami, Rimskim vrelcem, Koltjami in Smučarsko kočo ter s Poštarskim domom je predvidena še povezava jezera s sedežnico Rimski vrelec ter z Ošvenom. Letno sezono bi podaljšali še v zimsko, kajti razen za kopanje in sončenje v letnem času, je jezero možno uporabiti za drsanje pozimi.

Potrebno bo izboljšati razmere v jezeru (asanirati), to se pravi: očistiti in poglobiti dno, urediti obrežje, dvigniti vodno gladino za 1 m, zgraditi nasip na severnem obrežju, zgraditi pomole, oblikovati prostor za rekreacijsko in športno plavanje, urediti del jezera za gojenje rib, urediti izvire in odtoke iz jezera.

Vzdolž poti ob jezeru bodo postavljene klopi s pogledom na jezero. Sčasoma pa bo potrebno zgraditi gostinsko turistični objekt, ki naj bi bil zasnovan tako, da ga bo mogoče graditi stopenjsko, po potrebi. V načrtu je predvidena gradnja manjših

športnih igrišč za odbojko, mini golf, kegljanje, balinanje, trim idr.

Ivarčko jezero naj ne bi bila samostojna celota, temveč naj bi se vključevalo v

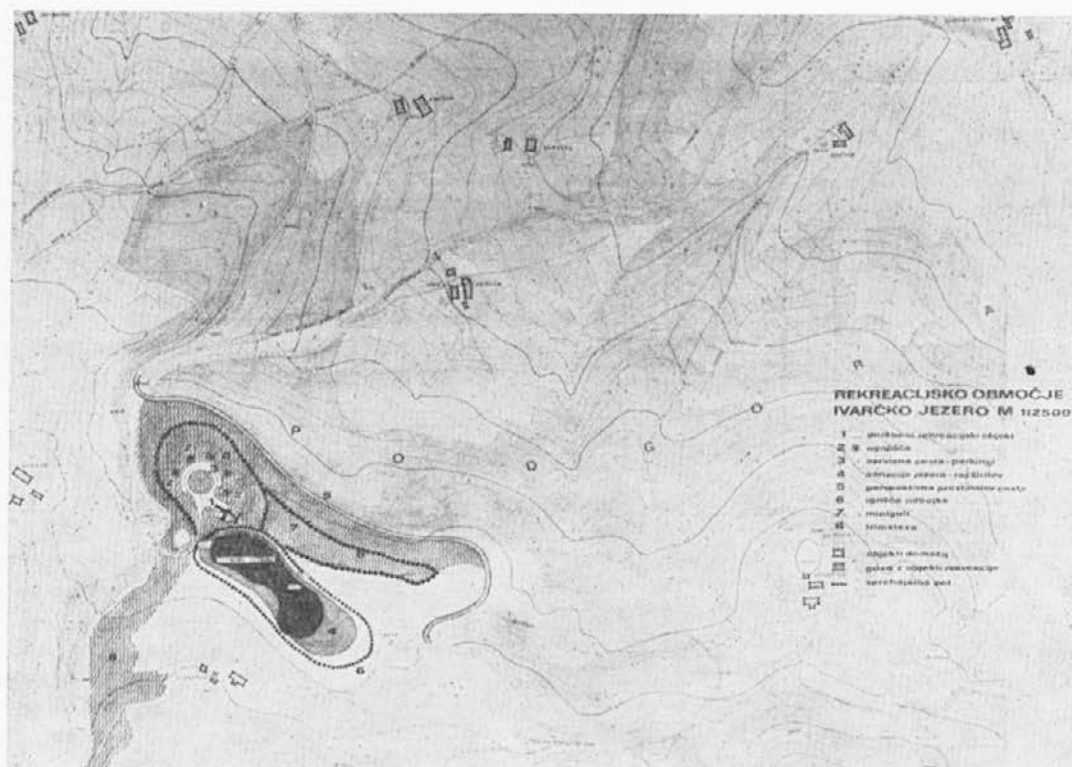
druge turistične točke, kot so Rimski vrelec, Smučarska koča, Ošven ter bližnje višinske kmetije, kot so Lužnikovo, Kogovsko in Ivartnik. Tu naj bi se razvil tudi kmečki turizem.

Kako bomo ureditveni načrt uresničili, je odvisno od finančnih sredstev.

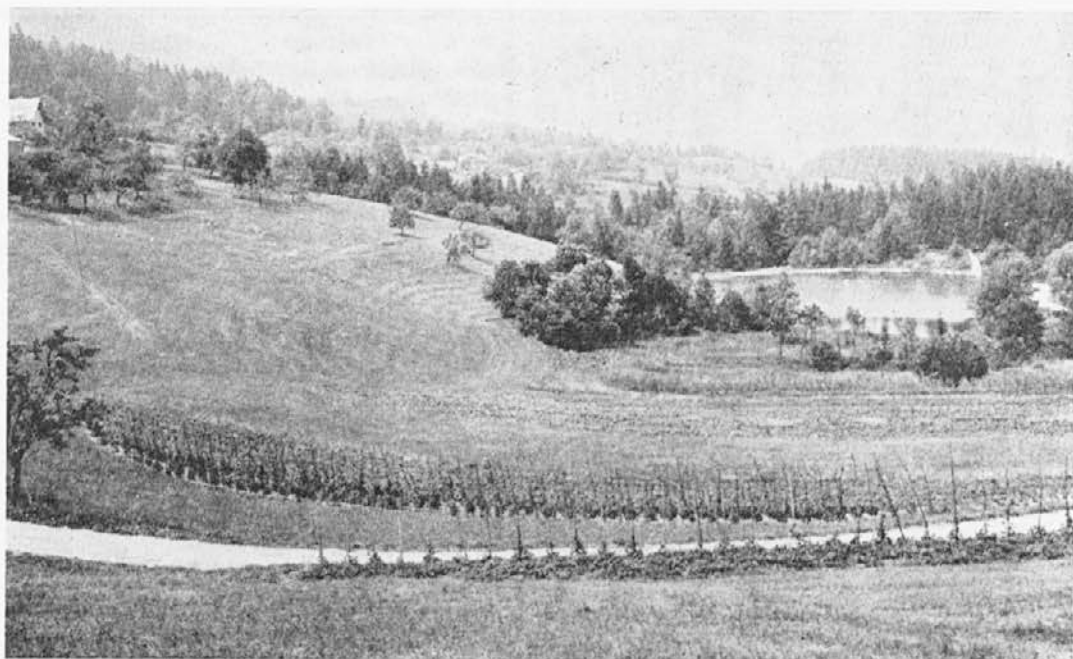
P.

Bodoči magistrat

Čimprej naj postane naše rekreacijsko središče

Ivarško jezero — izkoristimo to lepoto

Priprave na hokejsko tekmo na Ivarškem jezeru

PESMI O POLJA

O polja, o polja,
kje ste zdaj;
O polja
kliče mi srce;
O brazde rjave
položene v breg,
kje ste zdaj.
Vas pokriva megla,
ki mi ovija zdaj glavo?
Vas obseva blede sonce,
ki moje si ga oko želi?
Se čez vas pode viharji,
katerih melodije si želim?
O polja,
je še tam moj oče,
na pohodih okoli vas;
še stoji tam lipa, tam na vrhu,
hiša iz debelih kamnov,
polomljena ograja v grmovju.
O polja, o polja,
kje ste zdaj?

M. V.

MITJI ŠIPKU

glavni metalurg — 50-letnik

Iz malega raste veliko.
On prevzel je to obliko;
tam na sončnem Šentaneli,
če mi bodete verjeli.

Nekdo ga je spraval v šole,
bom povedal samo tole:
naj ostane to v spomin,
saj je bil edini sin.

Težko ga oče je pogrešal,
je sam sejal in tudi pešal,
sam je travnike kosil,
pri vsem delu sam je bil.

Mitja, sam si se pobrigal,
k učenju si se sam podvizal;
prišel si do univerze,
kjer da pišeš »lepši verze«.

Pozno zvedel sem novico,
obenem čisto to resnico,
da si videl »Abrahama« —
je ta novost že mnogim znana.

Doma si iz kraja »pevcev«,
vaditelj si prelepih vzorcev.
Vseh iger odlični voditelj;
spominov starih — naš učitelj.

Naj tebi bog da mnogo let
na tem svetu še živet!
Ostane tebi v spomin,
kar pisal pesnika je sin.

Za obletnico petdesetih let
kot laborant nekdanjih let
vam zdaj jaz čestitam
ter tikam in že vikam.

Jernej Krof

Inž. Mitja Šipek

ŠENTANELSKI PAVRI POJEJO

Ko sem bil še čisto majhen, sem si zapomnil godovanje pri hiši. Oče in jaz sva imela god, pa so prišli voščiti. Bila je jesen in orehi so bogato obrodili. Morda mi je spomin na škrabljanje orehov ostal tako globoko v spominu. Med godovci so bili poveličini sosedje in med njimi moj stric Voranc. Vem natanko, da so ves večer prepevali, trli orehe in pili sladek mošt. Potem pa se je pripetila smola. Stric me je ujel za roko in me hotel priviti k sebi, tedaj pa je zaškrtnilo v ramenu in roka je bila izpahnjena. Pri priči je bilo konec veselja. V strašnih bolečinah sem tulil, kot da bi me drli in ročno sta se našla dva domača zdravnik. Eden me je zgrabil pod pazduho, drugi pa je potegnil izpahnjeno roko. Zopet je škrcnilo in roka je bila na mestu. Bolečine so kmalu ponehale. Ker pa ni nihče niti pomislil na kakšen mavec, mi je ostala posledica, roka mi namreč vse življenje skače iz sklepa, pa sem se naučil, da jo vedno sam v nekaj trenutkih naravnam na pravo mesto. Od tistega večera pa sem si zapomnil še to, da so pevci peli in peli. Vedno nove viže so pogruntali, tako da sem na bolečine kmalu pozabil.

V Šentanelu so imeli čudovite stare orgle. Stari Ajnžek je vlekel meh dolga leta, Jurij pa je igral nanje, kolikor pomnim, vedno iste viže, dokler ni Ajnžek zadremal za orglami. Zmanjkalo jim je zraka, pa so tako pretresljivo zastokale in utihnile, da se je slišal le še tresoč glas bajtlarjeve Nane, ki je pela na »porkah« ob delavnikih kar sama, ob nedeljah in praznikih pa je prepeval mešani zbor. Kar star je že bil Šentanelski pevski zbor, ni mogoče ugotoviti, ker je nekoč bila fara na Strojni, Šentanel pa je bil le podfara. Počasi pa se je obrnilo. Strojanci se niso dali kar tako. Ko je dobil zadnji strojanski fajmošter povelje, da zapusti faro, so se Strojanci napotili peš v Celovec pred škofa. Šli so sami krepki možakarji, visoki in plečati. Ko so stopili pred škofa, niso poklekli, temveč so stoji naravnost povedali svoje želje kar po slovensko. Vsakega drugega vernika bi škofov pisar postavil pred vrata zavoljo grdega obnašanja, teh dedcev pa si ni upal. Previdno so škof poberali po tolmaču, če so v Strojni sami taki velikani doma, pa so se Strojanci spogledali in zardeli, potem pa dali razložiti, da pač niso delegacije izbirali po velikosti, če pa škof želijo, lahko pridejo še za glavo daljši. Škof je milostno zagotovil, da bo fajmošter še nekaj let ostal na Strojni in tako se je tudi zgodilo. Lepo so se zahvalili, ker pa niso znali upogniti hrbta, so vsi po vrsti zadeli ob vratni podboj. To je bila zadnja strojanska delegacija pri gospodi v Celovcu.

Nekoč so po pevskem talentu sloveli Suhavrci. Sami sosedje in žlahta, peli pa so tako, da je kar cingljalo. Učil jih je rajni Kramovčič Štefan, poklicni organist in glasbeni talent, Luka Kramolca stric. Premnoge stare pesmi »na tretko« so šle z njimi v grob, le nekaj smo jih rešili. V Šentanelu pa moški zbor dolgo ni zaživel samostojnega življenja, zato pa je iz leta v

leto pel mešani zbor, večji del nabožne pesmi. Ker pa so na steljerajah, ovsetih, krstih in na sedminah prišli ljudje od vsepovsod, se je vedno nabralo dovolj dobrih pevcev.

V šoli nam je učitelj bolj ali manj uspešno vtepal v glavo viže, posebnega uspeha pa ta šola ni imela. Tisti, ki so imeli veselje do petja, so se pozneje vključili v cerkveni pevski zbor.

Šentanelci so se odločili, da bodo kupili nove orgle. Fajmošter je oznanjal s prižnice, kako je potrebno vzajemno darovanje za orgle. Ofer za ofrom je šel v ta namen, od hiše do hiše so pobirali milodare in počasi se je le nabiral denar, saj so stare orgle zares že odslužile. Delo so zaupali mojstru iz Mežice, se z njim dogovorili za ceno in mu postavili tudi rok izdelave. Bolj ko se je bližal napovedani dan žeganja novih orgel, bolj so se Šentanelci pripravljali na praznik. Dekleta so pletle vence, pobi so pripravljali možnarje, mlaj, ves okrenčan, je stal sredi vasi, vse je bilo nared, le mojster orglar je tekal vedno bolj živčen. Postavil je že leseno ogrodje za orgle, uglaševal piščali že od štirih zjutraj pa do pozne noči, vendar delo ni in ni šlo h kraju. Vse priprave za žeganje so bile tako daleč, da tega dneva ni bilo mogoče preložiti. Mojster je od nekod poklical pomoč, pa tudi to ni pomagalo. Ko je uvidel, da do dogovorjenega roka delu ne bo kos, je sredi tedna kratkomalo izginil, še prej pa je ogrodje lepo zaprl in na fasadno stran nasadil slepe piščali, ki pa niso pele, bile so le za sliko in ne za ton.

Kaj pa sedaj! Nekaj je bilo treba ukreniti. Pa so se Šentanelci domislili. Naročili so dva harmonikarja pa enega violinista, pa stari harmonij so postavili na kor. Orgle so lepo okrasili in vso cerkev, le na kor ta dan ni smel nihče drugi kot pevski zbor. Prošt je stopil pred oltar v nabito polni cerkvi, tedaj pa so zadonele orgle, nove orgle. Ceremonija se je končala po načrtu, orgle so prejele svoj žegen in ljudje so še

dolgo po tem govorili, kako lep glas imajo nove orgle. Potem so pa le pogruntali prevaro, ko se je vrnil drugi rokodelec in orgle dokončal. Spor zaradi orgel pa še dolgo ni bil pri kraju. Eni so trdili, da orgle zato niso bile gotove in tudi nikoli ne bodo, ker so se v konstrukcijo vtikali vsi, tudi taki brez posluha. Stare orgle so bile postavljene tako, da so morali pevci biti obrnjeni s hrbtom proti oltarju, če so hoteli videti organista-mežnarja, ki je moral videti naprej. Tak položaj pa menda ni bil pravšen za njihove grešne duše, zato so morale nove orgle biti konstruirane tako, da so bili vsi obrnjeni z obrazi naprej. To pa je zahtevalo nenormalno dolge vzvode za tipke, ki so se — leseni — napili vlage in orgle niso nikoli zadovoljivo funkcionirale. Ker pa je zmanjkalo denarja, jim je ta hiba ostala še dolga leta.

Prišla je vojna in ljudje so se pričeli zbirati pri kmetih. Tam so pili mošt, kramljali, peli in čakali na razvoj dogodkov. Tista leta sem že sam sodeloval pri takih sestankih in moram reči, če ne bi bilo pesmi, bi bilo gorje še mnogo hujše, kot pa je bilo. Slovensko petje v cerkvi so prepovedali, razdelili so nekakšne enotne pesmarice z nemškimi nabožnimi pesmimi. Razen tega, da nihče ni razumel besedila, so bile melodije trde, skoraj odurne in so spominjale na marše.

Tako se je število cerkvenih pevcev skrčilo in je kazalo, da bodo vse maše tihe, le mežnar je po službeni dolžnosti odpeval v tujem jeziku. Ko pa je bilo opravilo končano, se je oglasila pretresljiva pesem »Marija pomagaj nam v vojskini čas«. Pelo je vse! Staro in mlado, taki s posluhom in napol gluhi. Peli so, kot da bi molili in solze so pritajeno kapale na kamnita cerkvena tla, pa ne bi prenehali peti, tudi če bi vanje zazijale puškine cevi.

Pričele so padati prve žrtve. Riflovi, Dvornikovi, Plodrovi, Vužnikovi, pesem pa se je preselila v gozdove in zopet iz gozdov v domačije. Mehka partizanska pesem. Ni mogoče pozabiti te pesmi. Peli smo na javki, če smo se počutili le količkaj varne, peli smo ob grobu partizana, peli smo na mi-

Šentanelski pavri pred Janežovo hišo na Strojni. V sredini njihova zvesta napovedovalka Meta

tingu na Štebarci, prav tam, kjer so pred nedavnimi razstrelili partizanski spomenik.

In potem je prišel tisti dan, ki smo ga tako težko čakali — svoboda. Pesmi ni bilo ne konca ne kraja, postala je sestavni del našega življenja. Šentanelci so priklicali iz pozabe prelepe navado godovanj. Rudl je vedel za vsak god in ni ga bilo večera, da se ne bi kje oglasili. S seboj smo nosili instrumente, Feliks violino ali mehe, Ciril klarinet, Rudl bas, pa še kitara je bila zraven in včasih še prva violina. Hiše so rade odpirale vrata, čeprav poznim obiskovalcem, in prijateljstvo, sklenjeno med vojno, je ob pesmi le še požlahtnelo. Tako so pevci vadili pravzaprav brez oddiha, dokler se ni spomnil Vužnikov Luka in dejal, zakaj pa ne bi po radiu zapeli katero.

Pri priči smo se zbrali stari znanci in se v snegu zakadili k Rutniku na vajo. Po nekaj vajah smo že snemali pri Lahovniku. Takrat je pel tretko še Vužnikov Anzi. Tak glas se ne bo več rodil, žal, je že ta rajni. Ko je bilo snemanje končano, pa ugotovi snemavec, da pri Lahovniku omrežna napetost ni 220, temveč 110 voltov! No, zdaj pa imaš! Ves trud zamen! Pa ni bil. Slučajno sem vmes vključil močan stabilizator, ki je le dvignil napetost toliko, da so bili posnetki brezhibni. Menda je bilo to 54. leta.

Potem pa se je spet Luka spomnil, da bi bilo dobro posneti nekaj slik s steljeraje. Bila je prava steljeraja pri Kajžru. Prišli so Ljubljanci z narodopisnega inštituta in posneli cel steljerajevski večer z vsemi pesmimi, ki so se ta večer pele. Bili smo neugnani in naslednje jutro — bila je nedelja — smo se zopet vsi našli pri Marinu in peli. Tedaj pa pravi Luka: »Zakaj pa ne bi kar skupaj ostali in organizirano peli!« In pri priči je imel že tudi ime za zbor: »Šentanelški pavri«. Pri tem je ostalo. Pričeli smo z organiziranimi vajami.

Tako se je rodilo televizijsko snemanje za oddajo »Naši zbori«. V Delu je takrat nekdo zapisal: »Nastop zbora Šentanelški pavri je za kulturno javnost veselo presečenje.«

Sestav zbora je bil in je še danes dokaj pester. Najmlajšemu je 17, najstarejšemu pa blizu 82 let, po poklicu so povečini kmetje in delavci, na vaje pa prihajajo od Goleka na meji, pa do Meležnika nad Ravnami. Sedaj ni hudo, ko se povsod pripelejš, včasih pa ni bilo tako, povsod je bilo treba peš in ob vsakem vremenu, v vsakem snegu, tudi po dve uri hoda. Pa vendar so prihajali sivolasi, upognjeni, nikoli pozabljeni Sabodinov Johan, ki nas je zapustil letos v 83. letu starosti, pa Rezarjev Rudl, ki brez pesmi ni mogel živeti. Še, ko je bil bolan, je v cokljah prikrevsal k Marinu, ko je zaslišal petje, potem pa je še sam zastavil svojo priljubljeno »Mrzva rosa, ojstra kosa, rōda rieže travnike...«, ko je umrl on, je nihče več ni tako zapel. Rudl je umrl, njegov rod pa poje dalje s prav tako ljubeznijo.

Prav poseben format pevcev so Piki — na prvem mestu Golakovi. V tej družini so imeli dolga leta svoj družinski zbor. Poleg obeh staršev so peli prav vsi otroci v številni družini in take jih je posnel tudi ljubljanski radio. Oče Maks je že davno pokopan, sin pa prepeva tak bas, da strokovnjaki niso verjeli, ko so poslušali posnetek pavrov, da ne poje poklicni stro-

kovnjak. »Je pa mrzva Bistrica, pa Dravca gre v sriež« — to je njegova in je enkratna. Najstarejše Pike zastopa Golakov stric Lojz. Star je že, nadložen, pa se vaj in nastopov ne more udeležiti. Verjeli ali ne, na enem izmed koncertov je prepeval, dokler se mu ni stemnilo pred očmi in se je zrušil od napa. Za njegovo zlato poroko smo mu pavri zapeli — za solze v očeh.

Njegov sin in oba vnuka pa pojeta pri pravrih, eden tenor, ki spominja na Vužnikovega Anza, drugi pa bas, ki je odmev Lojza.

Da pojejo cele družine v istem zboru, ni nič novega. Najbolj vesel Šentanelec in najbolj kulturno zavzet je Andrej. Vse življenje je garal, najprej kot pastir, potem kot drvar in cimperman, nazadnje pa je bil knap. Na pesem in glasbo ni nikoli pozabil. Kje je le jemal čas zanjo? Še danes je steber zbora in z njim njegova sinova Mirk oin Maks. Doma so imeli cel orkester, ko so bili še skupaj, tako kot so imeli pri Golaku svoj zbor. Najbrž Ciril ne more prešteti vseh ovseti in lepih nedelj, ko je vlekel meh ali pa piskal na klarinet. Čeprav je že čisto bel, mu je ostala življenjska radost in svežina, kot pred tridesetimi leti, ko smo pod Marinovo lipo dočakali toliko prijetnih poletnih jutur. Napisal je edinstveno šentanelško kroniko in jo piše še sedaj, zadnja stran pa čaka, da vpišemo še njega. Da bi ga le ne bilo treba vpisati še dolga leta.

Kramolci so glasbena zgodovina Šentanela. Organist Štefan, ki je bil razen tega še izjemno inteligenten, živi dalje v svojih sorodnikih. Godčeva dva pojeta, kot je pel njihov oče Tevž in stric Voranc, talenti brez primere, tudi sam sem iz te zlahte in sem nor na pesem. Potem pa so ti čudni Merkači — Suhavci. Pet jih je pelo pri zboru — Miha — Rošesnik, Tonč Čegovnik, Folt — Meležnik, Maks — Meležnikov in še Rošesnikov sin Rudi.

Folt se je poslovil še zelo mlad. Do zadnjega je upal, da bo življenjska moč močnejša od smrti. Še ko je že bolehal, je hodil na vaje — bil je zvest do groba. Od Meležnika do Marina je dolga pot, pa ne predolga, da bi izostal, če ni šlo drugače, pa s traktorjem. Nasploh pa so Suhavci

posebne sorte pevci. Imajo svoje viže in od kraja se glasovi nikakor niso »sprimili«. Ko pa le nismo odnehali, je zadonelo. So pesmi, ki so jih Suhavci prinesli v zbor, stare, že davno pozabljene, pa čudovito lepe, otožne in šaljive obenem. Sabodin se je spomnil tiste »Je pa sobota večier, je pa an fajratn čas, bo štam dovsa prjuckov moj šocej počas« in one zategnjene »Moj puobič rajža z Groca v Vien, lubiezn moja pojde z nim, ko b' jas za ceste viedeva, še jas bi šva za nim«. Maks se je spomnil druge, tudi stare »Oj sonce že doli gre, miesnc pa sviati se, komaj spoznal sem jas moje dekle«, Tonča si pa itak ne moremo predstavljati drugače kot pa, da poje. Mož modre besede in blagega srca je, upognjene postave in srebrno belih las, skupini v okras, kot njegov soglasnik Novakov Tonč. To so dedci, krepko čez šestdeseto, zgarani in ukrivljeni, razoranih lic in tresočega glasu. Morda ravno to daje milino njihovim pesmi. Ko smo pred nedavnimi imeli na obisku ljubljanski oktet »Gallus«, so hoteli slišati vajo šentanelških pavrov, potem so hoteli še dve, tri zapeti z nami. Na kraju smo se le neradi razšli, pa pravi eden izmed njih: »Ti ljudje ne pojejo, oni uživajo.« Da je res tako, sem občutil ob otvoritvi Drabosnjakove razstave, ko so pavri zapeli za zaključek programa — prelepega domačega programa. Pavri so se nalezli nežne Drabosnjakove besede, kot bi se napili vina in zapeli »Njav čez izaro« tako, da jih v desetih letih nikdar nisem slišal tako peti — pobožno, za sebe!

K srednji generaciji spadajo še Tratnikovi, Tablnov Tona in Plodrov Hanzl, ki po številnih prečutih nočeh ob kmečkem gostinstvu pride še na vajo v nedeljo, ko bi vsak povprečno razpoložen zemljan legel k počitku.

Sedaj pa še besedo o našem gostitelju, Marinovem Pepiju. Gostoljubno je ponudil zboru svoj dom. Tam so vaje, tam se zbiramo, on sam poje z nami — kristalno čist glas smo rezervirali za solo točke. Nikoli ga še nisem videl, da bi se ujezil, prav tak je, kot je bila njegova mati, širokogruden, vedno pripravljen sprejeti gosta, nuditi pomoč, peljati s kombijem, pa da ne pozabimo — postreže s prečudovitim lesnikov-

»Noči« na paši

cem, pavrškim kruhom in domačo klobaso. Marinova hiša je častitljiva postojanka veselih Šentanelcev že sto let nazaj. Tam so se ženili, tam so bile sedmine, tam so Kugovci stavili na bah, tam stoji mogočna lipa, odkar so Kramovčevo brezvestno in nekoristno posekali. Pri Marinu smo kot doma! V imenu vseh pevcev in v imenu vseh dobrohotnih ljudi mu tisočera hvala. Vseh štirinajst priznanj, ki jih je zbor razobesil po stenah njegove gostilne, je tudi štirinajst priznanj za Pepija.

Nekoč so peli pri pavrih tudi drugi. Gornikov Folt je kljub boleznim sodeloval do konca. Nepozaben pa je tudi Štarovnikov Feliks — mlinski, čeprav ni bil pravi član zbora. Bil je pravi glasbeni talent. Diatonično harmoniko je igral tako, da ga v celi srenji ni nihče dosegel. Nastopil je na prvem koroškem festivalu in potem na vsaki privatni in družbeni prireditvi. Pokojni učitelj Kogelnik, pravi virtuoz na violini, ga je naučil igrati še violino in tako je nastal samostojen kvartet, včasih pa kvintet ali sekstet muzikantov, ki so skrbeli za dobro voljo v Šentanelu. Takrat še ni bilo avtomobilskih cest, ob stezah pa so zijale prepadne globače, ki so bile prava past za vesele muzikante. Pustni dnevi so bili tista leta vedno pravi zimski dnevi in globače so bile zametene s snegom, klanci pa spolzki, pa ni bilo nič nenavadnega, če je bil v globači najprej bas, na njem pa Rudl. V taki grozi ga je hitel reševati, kot da mu je padel otrok v prepad. V mehkem snegu pa se ni zgodilo nič hujšega, oba malo potolčena pa kljub temu vesela in glasna, sta pripeljala ploho do Zvonika. Ploha ni več, nevesta pa je ostala.

Šentanelski zbor je imeniten tudi zato, ker ne pozna fluktuacije. Kdor je pričel peti, je pel do smrti, če pa je prenehal peti, je moral imeti silno močan razlog, če se je na primer preselil daleč stran, ali resno zbolel. Zadelj ženitve pa še ni nihče vrgel puške v koruzo, ravno nasprotno.

Šentanelski pavri pojejo brez not. Niso tako zabiti, da se jih ne bi mogli naučiti, ne, note in priredbe niso nikoli verna slika narodne zapete pesmi. Pavri vadijo brez not, po posluhu in vedno vsi glasovi, saj drugače ni mogoče. Te neobičajne vadbe ne more spremljati vsakdo. Pesem mora imeti v ušesu, predvsem pa v srcu. Pravzaprav tudi pevovodje nimajo. To je le oblikovanje in opozarjanje na lepote, ki jih diha pesem. Ko pa postanejo pozorni na te bisere, se pesem kar sama zlije v čudovite akorde, od kraja malo cagave, potem pa vedno bolj mile. Torej le ni posredi mošt, srce je vmes! Veselih dogodivščin se tudi ne manjka. Pred kakimi šestimi leti, tisto zimo, ko je za pustne dni zapadlo meter snega, smo se vračali z vaj. Bili so Suhavci, sami odlični pevci. Čudovito ubrano petje je romantiko zasnežene pokrajine, če jo tako gledaš skozi avtomobilske šipe, še podvojilo. Pri Šeferjevem mlinu, ki ga sedaj ni več, teče čez cesto toplica — studenec, ki je leto in dan topel, pa je izdolbel pod ledom lepo luknjo. Avtomobil se je do osi usedel v to past in obstal. Ker pa smo bili sredi pesmi, smo brez povelja peli, dokler ni bila izpeta zadnja kitica, nato pa dvignili avto in se odpeljali proti Ravnam na pustnijo. Kaj nas briga ves svet, če pa imamo pesem!

Ni še dolgo tega, ko sem poslušal radijsko ali televizijsko anketo o glasbi. Spraševali so, kaj pomeni ljudem glasba. Med najrazličnejšimi odgovori je bil eden približno tak: »Glasba mi pomeni mešanico zvokov.« In naslednje vprašanje: »Kaj vam vzbudi glasba v srcu?« »Seks!« Morda se je anketirani samo šalil, morda pa ne, vsaj videti ni bilo. Tedaj sem pomislil, da je narava morda le krivična! Tistemu, ki ljubi pesem, ni dala posluha, vendar pa, dala mu je ljubezen do pesmi, tistemu, ki lahko hodi, ni dala, da bi občutil lepote narave, obratno pa je invalidu vcepila neznansko željo vsaj enkrat doživeti vrh Triglava. Krivična je, pa vendar dobrotljiva — dala mu je čustvo. Temu iz ankete pa je dala vse — da gleda, da sliši, da hodi, vendar mu je vzela vse, ker gleda, pa ne vidi, poslušaja, pa

ne čuje, hodi, pa se ne premakne z mesta. Kaj le žene te pavre s tolikšno močjo, da se trudijo, hodijo na vaje, si kradejo čas tudi ob najhujšem poletnem delu? Znanost zna barve razstaviti na osnovne in jih zopet zliti v eno, pa vendar računalnik ne zna narisati slike, ki bi segla v srce. Mikrofon zmora slišati mnogo bolje kot človek in tehnik zna razstaviti še tako komplicirane tone na posamezna nihanja in jih zopet združiti v melodijo, pa vendar robot ne zna zapeti, kaj še, da bi segel v dušo. Tudi čudovite parke znamo zasaditi, pa kaj je njih lepota proti lepoti najskromnejšega planinskega pašnika?

Človek je prepričan, da zmora vse, če ne danes, pa jutri. Le nekaj ne zna — biti človek! Učimo se biti človek ob pesmih šentanelskih pavrov!

SREBRNI VRES

Roža in zbor

Vres! Koliko ga je po naših sončnih bregih in gozdnih obronkih na jesen in na vigred! Kje je zemlja preroda za sočno travo, daje prostor tej polgrmovnici, da se razraste v škrlatne ponjave. Rastlina sama zase ni nič — v mogočni združbi pa drži ogledalo soncu, ko rdeče zagarja.

Vres. Nikomur ni treba razlagati, kakšna roža je to. Vsakdo ve, kje uspeva in kako cvete. Toda, da bi vres cvetel v mestu, med zidovi in asfaltnimi ulicami, to vendar ni mogoče!? Pa vendar je zacvetel: moški pevski zbor Vres. Zrasel je na tleh naše potrošniške miselnosti — za kulturo tako nerodovitnih — in dobro uspeva.

Poigrala sem se z njegovim imenom, a saj nisem prva. Vzporednico med rožo in zborom je našel že Vresov boter profesor dr. Franc Sušnik. Spesnil je čudovito odo temu skromnemu cvetu:

Ljub cvet je vres,
nikoli en sam; so v bratstvu
drobni dragulji: ko rdečih solzic,
ko kapljic krvi spomin.

Prvi vzcete,
ko pride vigred. Pripojejo čebele na
prvo pašo, s poljubi odpirajo rdeče,
vijolične kruguljčke, na zimzeleni
preprogi svatuje mlado sonce.

Ljub je
vres, skopih bregov naših trdoživi
cvet. In bolj ko je poln, bolje je
sklonjen k tlom, k ljubim rodnim tlom
... rdečih solzic in kapljic krvi
spomin

(Fr. Sušnik, Vresova koncertna knjižica, Prevalje 1976.)

Kaj nas upravičuje, da delamo primerjavo med zborom in skromno rastlino?

Vresov nastop v slovenskem kulturnem domu v Trstu

Igra sonca

Način dela v zboru. Pevec sam zase ne pomeni veliko. Ko pa zadonijo v harmoniji glasovi iz 30, 40, 50 grl, tedaj vemo, da je mogočni zvok sad dela vsakega posameznika. Zvezdnitvo v zboru ni dopustno. Če kdo premočno izstopa, ga skupnost izloči. Zborovci morajo biti skromni, da je lahko zbor ponosen in dober. Zato smo smeli primerjati rožo in zbor — vres in Vres.

S pesmijo na tekmovanju

V naši dolini je cela vrsta zborov. Čemu pišemo ravno o Vresu? V vsakem zboru je narava dela enaka — vsi se morajo prilagajati skupnosti. Vsi morajo žrtvovati svoj prosti čas za vaje in nastope. Vsi zbori se učijo novih pesmi, jih poskušajo kar najlepše zapeti in jih predstaviti poslušalcem.

Tak je tudi Vres, pa vendar se je dvignil nad povprečnost večine naših zborov. To je dokazalo tekmovanje slovenskih ljubiteljskih pevskih zborov v Mariboru, pa tudi lansko pevsko tekmovanje na radiu. Na radijskem tekmovanju so vresovci zmagali v drugi jakostni skupini. To tekmovanje je zelo široko zastavljeno in zmaga pomeni za Vres velik uspeh, še posebno, ker je žirija zelo dobro ocenila njegovo petje: »Lepo so se razpisali o izbiri pesmi, o čisti in zanesljivi intonaciji... Če bi še glasov bilo malo več, bi bila zlitost idealna za to kategorijo zborov. Tudi izvedba je bila občutena, fraziranje lepo grajeno. Kar prijetno je bilo pisati ocene tega zbora, ki je pokazal, kaj lahko dosežejo preprosti amaterski zbori« (ocena radijskega tekmovanja, nov. 1976). Nam pa bi bilo prijetno poslušati take ocene tudi za druge naše zборе.

Še večja preizkušnja pa je bila za Vres 13. novembra 1976 v Mariboru, ko so se postavili v vrsto najboljših slovenskih zborov. Saj se slabi zbori za tekmovanje sploh ne prijavijo. Če se zbor na takem tekmovanju dobro uvrsti, je to zanj še toliko večje priznanje. Vres je prejel srebrno plaketo mesta Maribor, po točkah pa se je uvrstil na šesto mesto med vsemi zbori in na drugo med moškimi. Za zbor, ki prvič tekmuje in je še tako mlad (5 let),

je to res velik dosežek. Vendar pa vresovci ne dovolijo, da bi jim uspeh stopil v glavo.

Nekaj dni po mariborskem tekmovanju so imeli vaje, vmes pa sestanek, da so prerešali svoj nastop. Obrazi so izražali veselje in resnost. Žirija je bila stroga in po mnenju Vresovega pevovodje Jožka Kerta — tudi nepristranska. Ocenjevala je intonacijo, zvok in interpretacijo, zahtevnost pesmi pa je bila deloma določena in so jo ocenili že ob prijavi na tekmovanje. Vres je dobil najboljše ocene pri prvih dveh postavkah, slabše pa za tehniko petja, ki si jo zbor pridobi šele z večletnim študijem in prizadevanjem. To Vres še čaka. Ima pa veliko prednost, ki mu jo je podarila narava: lepe glasove in posluš za petje. To je koroška kri...

Resni pa so bili obrazi pevcev zato, ker so si z dobro uvrstitvijo naložili na rame veliko odgovornost do poslušalcev.

»Na tekmovanju smo samo dokazali, da smo se sposobni naučiti tudi težkih pesmi ter jih zapeti tako, kot zahtevajo kriteriji ocenjevanja. Ni pa naše srebro enako srebrnemu odličju npr. celjskega komornega zbora, ki lahko to priznanje potrdi s celotnim sporedom. Naš program pesmi je na nižji ravni.«

Tako je menil pevovodja Kert in s tem jasno določil Vresovo mesto med slovenskimi zbori. Ne dela si utvar, resnice ne preoblači v laži: kdor doživlja uspeh, mu je resnica draga.

Vendar ima Vresovo srebro zelo visoko ceno. Nič skupnega nima z zakladi bogatašev, ki so nekdanj uživali ob zvenu te plemenite kovine, nabrane iz pohlepa po bogastvu. Vres si je svoje srebro pridobil z veliko ljubeznijo do lepega petja in s trdim delom ob mnogih večerih... Človek pa ob poslušanju tega petja postane nestrane bogatejši.

In kdor ga je kdaj poslušal, se ne boji, da ne bi mogel potrditi njegove uvrstitve. Vresove nastope povsod navdušeno pozdravljajo. Saj zna njegova pesem zahrmeti z močjo nepremagljive partizanske brigade; razneži se ob bolečini razočarane ljubezni, da postane drobna ko ptiček; zamakne se v lepoto pokrajine — in po-

slušalci se zamaknejo v pesem: Vresova pesem se naseli v srcu.

Vres se razdaja

»Vres pa zato toliko nastopa, ker potrebuje denar,« je pred časom dejala članica nekega občinskega odbora za kulturo. Kako naivno mišljenje! Nobena kulturniška skupina pri nas še s petjem ali igranjem ni obogatela. Če bolj pogosto nastopajo, jim ostane pač toliko manj časa za kaj drugega — za plačano delo, na primer. Sicer pa vsak zbor študira pesmi zato, da jih predstavi poslušalcem. Več ima pokazati, večkrat lahko nastopi; bolje in lepše poje — večkrat bo imel polno dvorano. O denarju pa nastopajoči ne morejo veliko govoriti. Z vstopninami krijejo stroške nastopov, komaj kdaj kaj več, včasih pa še to ne.

Vendar so preteklo jesen vresovci peli tudi za denar. Po vseh krajevnih skupnostih v občini so imeli koncerte, vstopnino pa so namenili žrtvam potresa na Tolminskem. Pet tisočakov so jim lahko poslali, iz Tolmina pa so prejeli pismo, polno hvaležnosti. Slovenska javnost je humano dejanje našega zbora toplo pozdravila.

»Letošnjo jesen je bil Vres,« pravi Jožko Kert, »skoraj v stalnem stiku s poslušalci. V štirih mesecih (od 15. avgusta do 16. decembra) je imel dvanajst koncertov, proslavo in tri pogrebe.« Če prištejemo še vaje, so se vresovci sestali kar 55-krat v tem času — skoraj vsak drugi dan!

Kje pojejo, da se jih poslušalci ne naveličajo, da jim ne zmanjka publike?

Težišče njihovega dela je vsekakor v zborovem rojstnem kraju — na Prevaljah. Toda po izvoru in po slovesu so že zdavnaj prerasli krajevne meje, celo občinske. Največ pevcev prebiva na Prevaljah in na Ravnah, na vaje pa se vozijo tudi iz Mežice, Slovenj Gradca in Mute. Na tako razsežnem območju predstavljajo tudi svojo pesem.

Peli so v Radljah na slikarski razstavi, v Dravogradu so jih poslušali gradbinci, bili so v Slovenj Gradcu in v Starem trgu; na Ravnah so peli železarskim strokovnjakom in jubilanu Mitji Šipku, proslavili so dan JLA, se srečali s pevci slovenskih železarn.

Pomembno je bilo njihovo sodelovanje v tednu Komunističnega človeka — delo — kultura. Z oktetom Gallus iz Ljubljane so priredili skupen koncert na Prevaljah in v Šmihelu pri Pliberku. Sloviti ljubljanski pevci se niso sramovali nastopiti skupaj z našim zborom. Nasprotno, odmev v dvorani je potrdil, da se vresovci smejo družiti s tako izkušenimi pevci.

Sklepanje prijateljstva z Gallusom prinaša dvojno korist: Ljudje v naših krajih se morejo seznaniti s slovensko renesančno in najnovejšo zborovsko pesmijo, pevci se lahko učijo pri njih tehniko. Gallusovci pa so se morda ob Vresu spomnili, da je pri petju zelo pomembno tudi srce.

Vres pa ne poje samo po naši okolici. Koroški študentje so ga povabili v glavno mesto republike. V študentovskem naselju je s svojim petjem navdušil več kot šeststo mladih poslušalcev, pa tudi kritiko. Zelo pohvalno se je o zborovem nastopu razpisal ljubljanski Dnevnik, saj meni, da je »ansambel ne samo dodobra potrdil

mariborsko srebrno plaketo, temveč je vprašanju našega ljubiteljskega glasbeništva ponudil pomemben zgled...» (Dnevnik, 13. dec. 1976). Kritič Peter Kušar je pisal še o tem, da poje Vres sodobno, da zna najti čustveno ravnovesje — poje dovolj zavzeto, vendar ne solzavo. »Ravno v tej mirni, vedri, vabljeni skladnosti jasne muzične in zadete izrazne kretnje je največja cena zborov.« Kritič ni pozabil poudariti, da je tako lepo podoba Vresovemu petju vdihnil predvsem njegov dirigent Joško Kert.

Ceno našega zborov je spoznala tudi ZKPO Slovenije. Zaupala mu je nalogo, da je 11. decembra lani predstavljal matično domovino na srečanju zborov iz treh sosednjih dežel. Na prireditvi Pesem v prijateljstvu so peli še: slovenska zborov iz avstrijske Koroške in Trsta, italijanska predstavnik iz Trsta in Pule ter zbor iz Furlanije.

Tržaški tisk je Vresov nastop zelo ugodno ocenil. Pohvalil je zbor skladb in občuteno ter živahno interpretacijo pesmi. Pa tudi vresovci so se med rojaki v Trstu dobro počutili. V nedeljo, 12. decembra, so peli še na Opčinah. S samostojnim koncertom so se tamkajšnjim ljubiteljem slovenske kulture še bolje predstavili, seznanili pa so se tudi z nekaterimi kulturnimi delavci. Pevci ne bodo tako kmalu pozabili igralcev v tržaškem gledališču Stane-ta Rztresena. Med njihovimi pesmimi so iz njega kar vrele recitacije slovenskih pesmi — njegov spomin je bogata zakladnica umetniške besede.

Tako je poslanstvo kulturnih delavcev: iz ljubezni do lepote kali prijateljstvo med ljudmi. Pesem je most do src. Blagor njim, ki take mostove morejo in znajo graditi! Vres ne navezuje prijateljstev samo na daleč. Prijateljske stike goji z več zbori po Sloveniji, sodelovati pa želi tudi s pevskimi zbori v domači okolici, da bi skupaj rasli v kvaliteti pevske kulture.

Obljube in obeti

Zbor, ki toliko nastopa, potrebuje trdno zaslombo družbenih dejavnikov. Če nastopa tako uspešno, si zaslombo in pomoč tudi zasluži. Včasih se zgodi, da je kaka kulturna organizacija čisto osamljena v svojem prizadevanju. Tudi Vres se je že počutil tako. A zdaj je drugače.

Po tekmovanju v Mariboru so zbor obiskali predstavniki prevaljske krajevne skupnosti in občinske kulturne skupnosti ter OZKPO. Pevcem so čestitali k uspehu, obljubili pa so jim tudi vso moralno podporo in denarno pomoč, kolikor je v njihovi moči. Na Prevaljah bodo baje začeli graditi kulturni dom. V njem bo primerna dvorana za koncerte, zbor pa bo dobil tudi svoj prostor za vaje. Vsa leta namreč vadijo v osnovni šoli.

Zboru se torej obeta boljša prihodnost. Kaj pa obljublja on nam?

Priprave na tekmovanje in številni nastopi v jesenskem obdobju so nekoliko zavrlji Vresovo redno delo. Kljub temu pevci upajo, da bodo do pomladi naštudirali letni koncert. Izpopolnili bodo dosedanji program in več pozornosti posvetili tehniki petja.

Pevci in poslušalci imamo skupnega prijatelja — lepo pesem. Zato smo lahko

prepričani, da se nam Vres ne bo izneveril. Še naprej bo z nami proslavljal državne praznike, spremljal bo k zadnjemu počitku rajne prijatelje in znance. Slišali ga bomo na javnih prireditvah, zapel nam bo po radiu in na televiziji. Že januarja je nastopil v oddaji Izziv kulturi, ki jo je televizija prenašala v živo.

Kritiki so ugotovili, da zna Vres še posebej občuteno zapeti koroške pesmi. Nekaj najlepših bo posnel na veliko gramofonsko ploščo.

Verjamemo, da bo zbor še naprej delal zavzeto in resno. Saj si prizadevajo vsi: pevci, odbor in pevovodja. Uspeh je plačilo za njihov trud; z uspehom zborov pa raste tudi sloves majhnega koroškega kraja. Iz našega obmejnega zakotja je posvetila zvezda v vseslovenski kulturni prostor.

Želimo, da bi zasijala še močneje. In da ne bi ostala osamljena. Naj bi ji sledili še uspehi drugih zborov iz naše doline.

Mojca Potočnik

Ravenčan — prva trobenta Evrope in sveta

Ni malenkost biti prvi med najboljšimi z vsega sveta. Našemu Stanku Arnoldu je to uspelo in tako je za kvalitetnim jeklom, odličnimi športniki in pihalnim orkestrom ime Raven ponovno zablestelo v spektru mednarodnih dogajanj.

Vsem nam je znano, da iz malega raste veliko, pa naj bo to na kateremkoli področju človekovega udejstvovanja. Tudi glasba ni izjema, saj pozna mnogotere mejnike, ki se začnejo pri prvih korakih v glasbeni svet, se nadaljujejo na srednji glasbeni šoli, dobijo trdnjše odraz na glasbeni akademiji in končno v mojstrski šoli, v razponu dvanajstih in več let trdega dela.

Tako kot mu je mati dala luč sveta, je oče vodil njegove prve korake v labirinte glasbene arhitekture. Začela so se romanja s trobento po Prežihovi čez Trg proti glasbenemu domu. Dvakrat tedensko teorija, ravno tolikokrat praksa in še in še vadenja — po zajtrku, kosilu in večerji, nekaj

ur na dan, vmes pa še obveznosti pri godbi. Takšne so obveznosti in nič drugačni začetki tistih otrok, ki obiskujejo glasbeno šolo. Šolo, ki razen spretnosti uči tudi zdravih občutkov in čuta velike odgovornosti do ohranitve stoletne in današnje dediščine.

Štiriletno domače »popotovanje« je pripeljalo Stanka v srednjo glasbeno šolo, ki pomeni zrelejšo dojetje glasbene literature in bogatejše tehnično znanje. Sledila so štiri leta akademije, katere študij daje popolnejši izraz glasbene osebnosti v vseh disciplinah, seveda ob zdravih osnovah in uspešnih začetkih.

Vrata na svetovne koncertne odre so se mu odškrnila že maja 1974 v Rovinju, kjer je bilo srečanje akademij in konservatorijev Evrope. Februarski »Zagreb 1976« mu je na tekmovanju prinesel prvo nagrado kot najboljšemu jugoslovanskemu trobentaču in trobilcu. Solistični koncert z za-

Stanko Arnold

grebško filharmonijo v naši najlepši koncertni dvorani »Vatroslav Lisinski« mu je bila nagrada za uspeh in odprta pot za mojstrsko šolo v Parizu, s trimesečno študentsko stipendijo Prešernovega sklada.

Sledilo je obdobje med 22. in 29. majem 1976, ko je bilo mednarodno tekmovanje najboljših trobentarjev iz 16 držav in solistov znamenitih filharmonij iz Münchna, Lyona, Pariza, Marseilla, Budimpešte, Prage in drugih.

Pot do Toulona je bila za bodočega tekmovalca dolga. Leva roka na volanu in desna z ustnikom na ustnicah sta pomenili popotovanje in »trening« za kondicijo nastavka. Brez samohvale in širokoustenja! Tiho in skromno je odpotoval, kot da bi se bal neuspeha, čeprav je računal, da bi bila uvrstitev med prvih dvanajst že velik uspeh.

V prvem krogu je ob spremljavi klavirja na Es in C trobenti tekmovalo 24 instrumentalistov. Mednarodna žirija ni vedela, koga ocenjuje, ocenila je le številko. Drugi krog je potekal z orgelsko spremljavo v toulonski katedrali z 12 tekmovalci kot nekakšnimi polfinalisti. Stanko je prišel v finale šestih, ki so koncertirali in tekmovali ob spremljavi komornega orkestra. Korepetitor Angelo Turiziani, po rodu Urugvajec, je našemu rojaku že napovedal najboljše možnosti v finalu in mu ponudil vrsto koncertov po svetu. Ob večini francoskih sodnikov (vključno s predsednikom) in treh francoskih finalistih je bila napoved spremljevalca iz polfinala še kako potrebna moralna opora za zadnje merjenje znanja in muzikalnosti.

Stanko je bil v svoje največje presenečenje prvi! Za seboj je pustil tri Francoze, iz Pariza, Bordeauxa in Lyona, Čeha iz Prage in Švicarja iz Winterthura. Da je bilo prvo mesto trdo prisluženo in zaslužno, priča komisija, sestavljena iz treh Francozov, Poljaka, zahodnega Nemca, Švicarja in Jugoslovana Stanka Selaka iz Zagreba.

»Nisem si mogel predstavljati, da je moja skladba res tako dobra,« je po tekmovalni izjavi avtor obvezne skladbe in predsednik komisije Roger Delmotte iz Pariza! Poleg prvega mesta torej še eno veliko priznanje našemu Arnoldu.

Takoj po vrnitvi v domovino je s Slovensko filharmonijo igral Haydnov koncert za Es trobento, obenem pa ga je v Ljubljani že čakala »Zlata ptica« — najvišje priznanje Glasbene mladine Slovenije.

Vsi ti uspehi so vidno odjeknili po glasbenem svetu. Ponudbe za koncertiranje in radijska snemanja so prihajale iz vseh koncev Evrope in z drugih celin. Nekatera vabila je sprejel, nato pa se je začel odpravljati na služenje vojaškega roka. Tam nekje v Ajdovščini mu potekajo ure v vojaškem gvanu in upajmo, da zaradi tega trobenta ne miruje.

Tako se obrestuje pet- do šesturno vadenje na dan skozi dvanajst in več let glasbenega študija. Glasba ne pozna polovičarstva, terja celega človeka ali pa nič. Ljudje, ki se z glasbo povzpnejo v sam evropski in svetovni vrh, so velikani, prvi velikani pa ostajajo skromni!

Stanko je ostal takšen, kot je bil. Odkrit, radoživ in prav nič domišljav in tudi zato si zasluži naše iskrene čestitke.

Ivan Gradišek

Delo moškega in mešanega pevskega DU Prevalje v sezoni 1975/76

Zbor DU Prevalje deluje 16 let. Dolga so ta leta, kronana z uspehi, pa tudi težavami. Nešteto ur, prebitih na vajah in pri organiziranju celotnega delovanja. Pevci in ljudje potrebujejo pesem, da se tu in tam malo razvedrijo in pozabijo na dnevne skrbi. Pesem je ljudi vedno dvigala, posebno naša slovenska — koroška pesem ne more in ne sme biti pozabljena. Pri poplavi vseh vrst tujih popevk itd. moramo skupno s šolami in s sodelovanjem vseh našemu mlademu rodu ohraniti narodno pesem, ki je ohranjala našo narodno bit dolga stoletja.

Kot prejšnja leta smo tudi v sezoni 1975/76 vsestransko delovali in veliko vadili, pa čeprav se mora zbor boriti s finančnimi in drugimi težavami.

Zbor je imel redne vaje dvakrat tedensko. Bile so večinoma dobro obiskane. Pevci so upokojenci in upokojenke iz raznih delovnih organizacij in tudi aktivni delavci. V sezoni je zbor naštudiral celoten koncert — dvajset pesmi in še pesmi za razne proslave ter pogrebe.

V novembru 1975 je sodeloval na srečanju pevskih zborov DU v Ljubljani. Ob dnevu republike je pel na proslavi na Prevaljah, nato na občnem zboru DU Prevalje.

Že v januarju 1976 je skupni koncert z moškim zborom DU iz Maribora pokazal kulturo in uspeh takih medsebojnih srečanj.

Sodeloval je v reviji od Pliberka do Traberka, v aprilu pa je spet gostoval na Cankarjevi proslavi v Mariboru, kjer so našo lepo koroško pesem poslušalci navdušeno sprejeli. Dobili smo tudi priznanje in pohvalo od republiškega odbora DU.

Takoj zatem, v maju, smo imeli samostojni koncert na Prevaljah. Ponovili smo ga v šoli v Koprivni in tako proslavili dan mladosti. Našo pesem so Koprivci, starši in otroci, pristrčno sprejeli in nam zaželeli še na svidenje.

Junija pa je imel zbor koncerte še v Mislinju, Šmartnem pri Slovenj Gradcu in Podgorju. Mimo teh nastopov je zbor pel še na številnih pogrebi.

Že po tem kratkem pregledu naše dejavnosti lahko vsak oceni napore pevskih zborov, da ohranjajo slovensko kulturno umetnino — našo pesem. To so pevski zbor »Vres«, oktet TRO, kvintet Albina Kranjca, nadalje Fužinar, mešani zbor Prežihov Voranc, Koroški oktet in še Šentanelški pavri, pa še drugi. Vsi si želimo dobrih odnosov, pevskega tovaštva, več medsebojnih srečanj in da bi nas ravenska OZKPO bolj podpirala.

Pohvaliti pa moramo OZKPO Ravne, da je organizirala tečaj za pevce in zborovodje, ki je bil na Prevaljah pod vodstvom Jožeta Gregorca iz Maribora.

Zahvaljujemo se republiškem odboru DU in osebno Jožetu Juraču, članu RO DU za moralno in tudi finančno podporo pri srečanju v Ljubljani in Mariboru.

Za sodelovanje z zborom DU Maribor se zahvaljujemo predsedniku zbora tov. Karlu Rakušu in zborovodji Stanku Colnariču.

Za pristrčno srečanje med nami in šolo v Koprivni gre zahvala Miji Čarf in tovarišu Bitencu, učiteljema v Koprivni. Pripravila sta nam pristrčen sprejem in dobro organizirala proslavo dneva mladosti.

Vsem drugim, ki so nam na različne načine pomagali, tudi najlepša hvala.

Pevci in pevke obeh zborov se še posebej zahvaljujemo predsedniku zborov Martinu Sekavčniku za vso skrb, ki jo ima z organizacijo, s pripravo prostora za pevske vaje, pa še in še.

Profesorica Jožica Ovnič nam sestavlja vezno besedilo in napoveduje na naših koncertih. Iskrena hvala!

Na Prevaljah gradijo nov dom za upokojence, ki ga tudi pevci težko pričakujemo. Sedanji prostor za vaje je namreč zelo tesen. Gradnja tega doma je terjala mnogo naporov in skrbi, veliko jih leži na ramenih predsednika Društva upokojencev Prevalje Franca Bračka, ki je tudi zelo aktiven član obeh pevskih zborov. Hvaležni smo mu!

Vidimo, da v vseh prizadevanjih pevci nismo sami, želimo pa še več razumevanja in veliko naše požrtvovalnosti za pevske kulture.

Pevci DU Prevalje
Zapisal: Jože Štrekelj

PTIČEK IN ŽELEZO

Kje si zdaj, ti drobni ptiček?
Ko si v jutrih žvrgolel,
bil si čisto majhen...
vrh valjarne si čepel.

Ni se dan docela zjasnil,
ti že pesmi si drobil,
nam delavcem nočne izmene
radosti si v srca vlil.

Kje si zdaj, ti drobni ptiček,
kje je zdaj tvoj glas droban?
Zdaj burja, sneg nad streho brije,
te mraz pregnal je — hrup močan?

Le vrni se, ti drobna stvarca,
le dajaj nam pogum,
tvoja pesem nas oživlja,
kliče nam mladosti spev.

Če usoda kruta
ti umorila je srce —
hvala tebi, drobni ptiček,
za nekdanje pesmice.

Viktor Levovnik

PAMET

Če je nekdo pameten, spoznamo to mnogo bolje iz njegovih vprašanj kot iz odgovorov.

Blaž Mavrel

Ajznik

Blaž Mavrel je bil med nami

Novembra je imel koroški kino klub Prevalje svoj četrti festival amaterskega filma. Za strokovno kritiko nisem sposoben; upam si trditi samo, da so bili vsi filmi res dobri. Moj namen je zapisati nekaj drugega.

Že s samim predvajanjem filmov bi bili lahko navzoči povsem zadovoljni, vendar so prireditelji vključili v program še eno točko, ki je prireditev še bolj poživila, obogatila. Vključili so poezijo našega ljudskega pesnika. Strojancja Blaža Mavrela.

Blaž Mavrel! Čuli smo že večkrat o njem, a poznali ga nismo, oziroma ga še premalo poznamo. Vse priznanje članom KK kluba Prevalje, ki so se znali Blažu približati in si ga pridobiti za sodelovanje na festivalu! Ta trud se je prirediteljem bogato poplačal. Festival je bil s tem prav gotovo kulturno bogatejši. Prepričan sem, da je za slehernega navzočega bilo to lepo doživetje in bo vsakemu ostalo v trajnem spominu.

Tudi za mene je bilo to posebno doživetje: zaupali so mi namreč nalogo, da Blaža spremljam in mu dam prenočišče. Da se bo počutil bolj domačega in sproščenega, so mi rekli. Rade volje sem prevzel to nalogo in sem hvaležen magistru Čretniku, ki je prišel na to zamisel.

K nam so ga že opoldne pripeljali člani KK kluba. Povabimo ga k južini. Brani se. Vsako reč smo mu morali posebej ponujati. Morda tega ne smete, vam škodi? Ne, ne škodi mi, samo jaz nisem 'navojen' take postrežbe, se opravičuje v svoji skromnosti. Z namenom, da mu v mestu še kaj razkažem, sem ga od doma peljal prej. Povabim ga v restavracijo. S ponosom ga spremljam, čeprav vem, da zunanost vzbuja očitno pozornost. Spet se brani decija vina. Ga ne

smete, vam škodi? O, smem, samo zakaj bi imeli zaradi mene 'koštovne'! Medtem ko z užitek srka po kapljicah, se njegov plašni, radovedni pogled sprehaja po restavraciji. Občuduje, kot bi bil v svetišču. Ne more verjeti, da imajo na Ravnah kaj takega, tako lepo in moderno. Čudi se. Še bolj se pa čudi, ko mu dopovedujem, da je za nekatere vse to že zastarelo. V kavarni, kjer so se medtem še mrzlično pripravljali za festival, so zvedeli, da je Blaž prišel. Člani kluba so ga prihajali pozdravit, očitno je, da so ga bili veseli.

Treh dolgih, spontanih aplavzov je bil tisti večer Blaž deležen. Predsednik kluba ga je pozdravil kot častnega gosta, po recitaciji njegovih pesmi in pri podelitvi srebrne plakete. Prepričan sem, da so vsi zaploskali iskreno in da ni nikogar motila njegova skromna zunanost.

KK klub je posnel tudi dva kratka filma o njegovem življenju: samotna bajta, zadelana z grmado drv, ki jih je on na hrbtu znosil domov, ogromni, starinski zapah na vhodnih durih, sveča, ob kateri piše, ter mračna dimnica, zadelana s kupi knjig. 'Preveč puklasto se držim,' je kritično ocenil samega sebe. Da je to čisto naravno, ga tolažimo in videti je, da razume. Po programu so naju povabili na skupno večerjo. Videl sem, da je bil zares njihov častni gost. Po večerji sem ga odpeljal k nam prenočit in je bil naš gost še do popoldne, ko so ga odpeljali domov.

KK klub Prevalje pa si ni pridobil Mavrela za festival samo za senzacijo. Omogočili so mu temeljit, brezplačen zdravniški pregled in kar je še važnejše, Blaž jim je odstopil svoje rokopise in te bodo dali tiskati. Mavrel se tega veseli. 'Da bo vse

vkup v eni knjigi, kar ni kaj vredno, sem že sam zavrzel.'

Na misel mi hodijo besede, ki jih je v neki literarni kritiki zapisal slovit sodoben slovenski pisatelj: »... Ničesar ni v umetnosti ustvarjeno brez lastnega doživetja ali podoživljanja, brez tiste lastne kaplje krvi, o kateri je pisal že Cankar: 'za kri so mi rekli, ki se ne da izmiti, voda, ta pa sama izhlapi...' In dalje: »... ali izhajaš iz literature zato, ker pač hočeš biti svojski in bleščeč, ali, ali pa ti daje pero v roke življenje samo.«

Mavrel ne piše zato, da bi bil slaven, o tem smo lahko čisto mirni. Preveč skromen je. Njegove pesmi pa pričajo, da mu daje pero v roke življenje samo.

Občudujem ga. Kje bi danes našel še toliko skromnosti in ponižnosti na enem kupu?! Podoba je, kot da nosi srce kar na dlani.

Nekoč so imeli Strojanci s celovško škofijo nekakšen spor, ki je imel za posledico, da so ostali brez župnika, oziroma brez svoje fare. Stari ljudje vedo namreč to povedati. Ljudska modrost pa je k temu pridjala še to, da Strojanci tako dolgo ne bodo imeli svoje fare, dokler se na strojnskih bregih ne bo rodil tak, ki se bo šel izšolat za duhovnika. Kot vemo, se to dosedaj še ni zgodilo; vendar se Strojanci lahko tolažijo s tem, da imajo svojega pesnika.

Prav bi bilo, da bi Mavrel še večkrat prišel med nas, oziroma v javnost. Da bi ga bolj spoznali; tudi tisti, ki znajo ceniti samo tujo literaturo, pa četudi je dostikrat le šund! Javnost naj bi zvedela, kaj se tam visoko na odmaknjeni Strojni, v borni, cõtavi, samotni bajti, zvečer po trudapolnem dnevu, ob medli svetlobi sveče ustvarja!

Skoraj bi pozabil povedati, da je Mavrel zdaj častni član KK kluba Prevalje. Čestitamo!

Miroslav Osojnik

KAJ BEREMO

Bliskovit vzpon in izpopolnjevanje prometnih in komunikacijskih medijev v preteklih sto letih sta povzročila eksplozijo mednarodne izmenjave tudi v kulturi. Mavrični kalejdoskop občutkov, z gibi, črtami, barvami, glasovi in besedami posredovanih širokim množicam, je poustvaril umetnine, ki danes slove po vsej zemeljski krogli in so prav zaradi množičnih občil dostopne vsakomur. Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, oblikovanje, glasba, ples, poezija, pripovedništvo, drama, film: to so glavne komponente, ki združene tvorijo veliko področje ustvarjalnega izražanja, ki mu pravimo umetnost.

Ni moj namen razpravljati o že znanih dejstvih s področja umetnosti! Omejil se bom na morda le droben (a še kako pomemben!) izsek iz velikega kroga umetnosti: Problem »dobre« knjige naj bo vodilo, rdeča nit in jedro tega polemičnega prispevka.

Statistiki trde, da so njihovi številčni prikazi najbolj objektivni, ker so številke neodvisne od tez in osvetlitev. Žal jim moramo (skoraj) pritrđiti. Celoten sistem kakršnekolikoli organizacije združenega dela

Tamburaški zbor prosvetnega društva na Fari — Prevalje leta 1924

Stojijo od leve proti desni: Franc Gregor, Alojz Tomaž, Miha Tomaž, Zvonar, Anton Stermec, Franc Zaže, Anza Tomaž, Jaka Golob; Stojijo od leve proti desni: Jože Dobrodel, Anton Kresnik, Jože Rigl, Ivan Lebič — vodja zbor, Karl Pogorevčnik, Anton Tomaž, Luka Kert.

temelji izključno na številnih prikazih: od osnutkov delovnih in finančnih načrtov mimo vsemogočih statistik, ki kažejo uspešnost oziroma neuspešnost poslovanja, do zaključnih računov in poslovnih poročil za določena časovna obdobja. Tako se — na žalost! — dogaja tudi v knjižnicah. Njihovo delo, obstoj in uspešno delovanje so odvisni od dotacij; dotacije pa je treba utemeljiti z delovnimi in finančnimi načrti in upravičiti z delovnimi in finančnimi poročili. In tu smo v začaranem krogu medsebojnega učinkovanja, ko »hočeš-nočeš« številke dobijo primaren, prioriteten pomen in funkcijo: Statistični prikazi in poročila postanejo nujnost v sistemu samoupravljanja. Vzemimo primer: Na skupni seji obeh skupščin je zbor izvajalcev »prisiljen« podati zboru uporabnikov nazoren prikaz, tj. s številkami prikazati uspeh svojega poslovanja in si tako zagotoviti sredstva za nadaljnjo dejavnost ter hkrati upravičiti sredstva za minulo časovno obdobje.

Med vsemi temi statističnimi stolpci so nekje prav tako skrbno zbrani tudi številčni zbiri knjižnega poslovanja: število kupljenih knjig, revij in časopisov (domaćih in tujih), število obiskovalcev v knjižničnih prostorih, število izposojevalcev na dom, število izposojenih knjig v bralnicah, število izposojenih knjig na dom itd., itd. In spet se statistike podrobno razčlenjujejo po veljavnih normah. Knjižna produkcija je iz leta v leto številnejša. Statistike tudi zelo nazorno prikažejo, koliko knjig je bilo nabavljenih, oziroma v obratnem procesu izposojenih z raznih področij: od splošnega preko filozofije, verstva, družbenih ved, matematike in prirodoslovnih ved, medicine in tehnike, umetnosti in književnosti do zgodovine, zemljepisa in biografij.

In tako se številke ponavljajo dalje. Čeprav velja tudi zanje zakon relativnosti, pa v tej številčni uniformiranosti velikokrat izgublamo rdečo nit, včasih (hote ali nehote) pozabimo na srčiko problema:

KAJ PRAVZAPRAV BEREMO?

Druga področja široke knjižne produkcije bomo pustili v nemar, ker že tako ali drugače iz splošnih izobraževalnih, študijskih in podobnih razlogov omejujejo in strožje določajo izbor uporabnikov študijskega in drugega znanstvenega, strokovnega in poljudnoznanstvenega gradiva. Vse naše zanimanje naj velja torej izključno leposlovju (beletristiki). V tem širokem okviru poiščimo naše možnosti in nezmožnosti, odkrijmo slabosti in dobre strani — in potem svetujmo: sami sebi in drugim.

Literarna teorija besedne umetnosti deli leposlovje ali beletristiko na **epiko**, **liriko** in **dramatiko**. Kateri izmed teh treh načinov je starejši, ni mogoče ugotoviti, tudi ni stalnih in strogo določenih meja med temi vrstami. Kakor je znano, da so bile prvotno vse tri združene v tako imenovani muzični prametnosti, posegajo tudi danes druga v drugo, vendar ne tako izrazito, da bi se med seboj organsko povsem spojile, in jih ne bi mogli več ločiti. In tako pridemo do prvih (natančni statistiki se bom namerno izogibal!) splošnih ugotovitev:

Danes ljudje največ berejo epske (pri-povedne) oblike leposlovja, sledi jim dramatika (prikazna oblika); na zadnjem mestu pa so najbolj osebne in subtilne lirске (izpovedne) oblike beletristike. Rezultat je razumljiv in pričakovan. Širokim množicam ljudi pisanih vrst poklicev, življenjskih nazorov in »hobijev« je najbolj pri sru najbolj razširjena in dostopna vrsta leposlovja — pripovedne oblike. Saj je res, ali ne, da svojim otrokom v zimskih večerih veliko raje prebiramo bajke, pripovedke, legende, pravljice, basni in povesti (in dobre tovrstne literature pri nas ni malo!), kot da bi posegli po kakšni dramatski ali celo pesniški obliki leposlovja za najmlajše?! Pa je na knjižnem trgu toliko prikupnega tudi z obeh drugih področij! Spomnimo se samo Suhodolčanove dramatizacije Naočnika in Očalnika ali

Bevkovega Bedaka Pavleka. Ali pa odličnih pesniških zbirk za mladino: vedno popularnega Župančičevega Cicibana, Pavčkovega Jurija Murija v Afriki, Kovičeve Zlate ladje, Zajčeve Bele mačice, Krakarjevega Sonca v knjigi...

Enako (ali vsaj precej podobno) je z odraslimi. Seveda: saj smo sami vsilili svoj način tudi otrokom in jim z nezavednim določanjem literature »pokazali« pot, ki jo bodo nadaljevali tudi potem, ko bodo odrasli! Veliko raje sežemo po povesti, noveli ali romanu, kot da bi nas »zgrabila« kakšna drama ali pesniška zbirka. Pa morda ne bi smelo biti tako, saj se vse tri oblike leposlovja dopolnjujejo. Epika pripoveduje o dogodkih. S tem nas sili k razmišljanju, k razčlenjevanju življenjskih problemov, k presojanju življenjskih vrednot. Lirika izpoveduje doživljaja, čustva, ki se godijo znotraj nas; spodbuja nas, da tako nehote poglobljamo lastno čustvovanje in premišljamo o tem. Dramatika pa prikazuje življenje, dejanja: buditi bi morala v nas odločitve, voljo do dela in smisel za vztrajanje v življenju. S treh enakovrednih strani hkrati obogatiti bi se tako ob enakomernem učinkovanju vseh treh sil morali izoblikovati v samostojno, odločno, razsodno in pokončno osebnost.

Pa se poskusimo približati še drugim splošnim ugotovitvam: Kdo največ bere? Če posplošimo — v odnosu moški-ženska, bomo morali priznati splošno premoč ženskam. Veliko raje in pogosteje sežejo po knjigi kot »poslovneži« moškega spola.

In v širšem okviru, v katerem sta vsebovana oba spola, bomo prišli do zanimivih ugotovitev: Največ berejo upokojeanci, gospodinje, šoloobvezni otroci in dijaki. Študentje in zaposleni ljudje obeh spolov občutno manj! Tudi ti rezultati so pričakovani. Ritem življenja je pač tak, da v tem neusmiljenem tempu, ko z brezglavo naglico drvimo iz dneva v dan, z glavami, polnimi vsakdanjih službenih in drugih bivanjskih problemov, res samo še omenjene skupine najdejo največ časa za dobro knjigo.

V tem razmišljanju in splošnih prikazih pa moramo omeniti še najnovejše in hkrati tudi najbolj kočljivo vprašanje: KAJ SPLOH JE DOBRA KNJIGA? (KAJ JE TISTO, KAR BEREMO, OZIROMA: KAJ VSE NAM ZALOŽBE PONUJAJO POD ZVENEČIM IMENOM »DOBRA KNJIGA«?)

Spet bomo poskušali vso stvar rešiti brez statistik in tabel, kjer bi bile »dobre« in »slabe« knjige strogo razporejene. Izhajati moramo predvsem in samo iz dveh osnovnih načel:

1. Dobra knjiga je knjiga, ki nas potem, ko jo preberemo, ne pusti praznih in nepotešenih, pač pa nas **oplemeniti**, v nas sproži tisti zapleteni mehanizem, sistem razmišljanja, presojanja, vrednotenja, iskanja zaključkov, rešitev in jasnih končnih ciljev. Preprosto rečeno: dobra knjiga nas obogati.

2. Slaba knjiga je tista, v kateri hlastamo samo za napeto in privlačno vsebino, polno dogodkov in nepričakovanih zapletov; ko jo odložimo, pa ostanemo prazni, skoraj razočarani; kot strup je, ki nas je okužil in omrtvičil naš mehanizem pre-

sojanja, čustvovanja, zorenja in odzivanja svetu in dogodkom, ki smo se jim odtujili (alienirali).

Alienacija je že skoraj priznana kot ena izmed značilnih bolezni moderne dobe. Naveličani, utrujeni in potrti od hitrega utripa vsakdanjika se zavedno, hote hočemo za hip odtujiti od problemov, ki žive v nas in okrog nas — in zato pobegnemo v namišljeni svet romantike in pustolovčin: čarobnega in varljivega sveta iz drugih, nam neznanih razsežnosti, kjer se »cedita med in mleko«, v nekakšno moderno Indijo Koromandijo, kjer je vse preprosto. Vsi zapleteni se srečno odpletejo (če ne drugače, pa po načelu »deus ex machina«!), vse pustolovščine se srečno končajo... In ko odložimo knjigo, naše moderno mamilo, razočarani zavrzemo naše varljive notranje oči. Sanje spet postanejo bolj pravokotne, namišljene eksotične rastline so se razcvetele v nič — spet smo sami s seboj, s svojimi vsakdanjimi skrbmi in dolžnostmi. Resničnost nas trdo, neusmiljeno udari po glavi.

Dejstvo je, da imamo v Sloveniji veliko (morda preveč!) založb, ki producirajo ogromno literature, dobre in slabe, brez skupnega sistema odločanja in dogovarjanja. (Priznati je treba, da nas je v zadnjem času ugodno presenetil samoupravni sporazum slovenskih založb o skupnem izdajanju žepne knjige, sklenjen z željo, da bodo dobili bralci poceni in dobro knjigo!) Sicer pa načelo komercialnosti lahko razumemo. Založbe so pač iz ekonomskih razlogov prisiljene vključevati v svoje založniške načrte tudi literaturo, ki se dobro prodaja. To pa pomeni rdečo luč za bralce, saj je od nas samih odvisno, kaj beremo in kupujemo. Ko se bo spremenil naš odnos do dobre knjige, bo tudi založbam lažje. Ekonomske težave, v katerih so vse naše založbe, ker je že pred leti knjiga pri nas izgubila še zadnje finančne ugodnosti in bila kljub deklaraciji o njeni posebni družbeni funkciji zaprta v začaranem krogu tržnih odnosov, podražitev osnovnih sredstev itd. itd., bodo lahko premagane samo sporazumno z bralci, z njihovimi željami in zahtevami po preprosti (žepni) in dobri knjigi (slovenski in svetovni klasiki, dobra mladinska literatura), — ne pa z izdajanjem komercialnih in razkošno opremljenih knjig, katerih edini učinek je (saj ostanejo v nas brez odmeva!) samo in zgolj estetski okras knjižnih polic v moderno opremljenih dnevnikih prostorih, kjer knjige po skladnji barv njihovih hrbtov preprosto kupujemo »na metre«!

Posebno pa še ne moremo in ne smemo mimo mladinske literature. Kljub že priznani kvaliteti te književnosti še vedno ne moremo govoriti s književnostjo za odrasle, saj še danes nimamo literarnega pregleda slovenske mladinske književnosti, drugi pregledi pa jo preprosto izpuščajo. In prav izvirna in dobra mladinska književnost je pri nas tista, ki uspešno trka na vrata ljudi. Samo poseči je treba po njej, skrbno izbrati za primerne starostne stopnje. Z dobro knjigo v dar bomo našemu otroku storili največje dobro: naučili ga bomo presojati in vrednotiti življenje, ločevati med igro in delom, med sproščeniimi počitnicami in skrbnim in zbranim šolskim delom, ki postaja zaradi natrpanih učnih programov vsako leto zahtevnejše.

Precej misli je nanizanih v tem razmišljanju. Nekateri hvalijo, druge grajajo. Upam, da se rdeča nit sestavka ni izgubila in je ostala pri dobri knjigi. Saj: Dobra knjiga je del nas, del družbe. Razvijati nam mora zavest, poglobljati duha, nas plemenititi, izboljševati, vzbujati tudi estetsko ugodje in nas navdajati z veseljem do dela in življenja nasploh. Dobra knjiga je del umetnosti, »umetnost pa pri-

pada ljudstvu. S svojimi koreninami mora segati do najnižjih plasti širokih množic. Biti mora zanje razumljiva in imeti jo morajo radi. Združevati mora čustva, misli in voljo teh množic, jo vdihovati. V njih mora buditi umetnike in jih razvijati« (V. I. Lenin). In: — ali ni v tem ves človekov smisel, ki še potrjuje že tolikokrat napisano geslo: ČLOVEK — DELO — KULTURA?

Marija Suhodolčan

Novosti naše študijske knjižnice

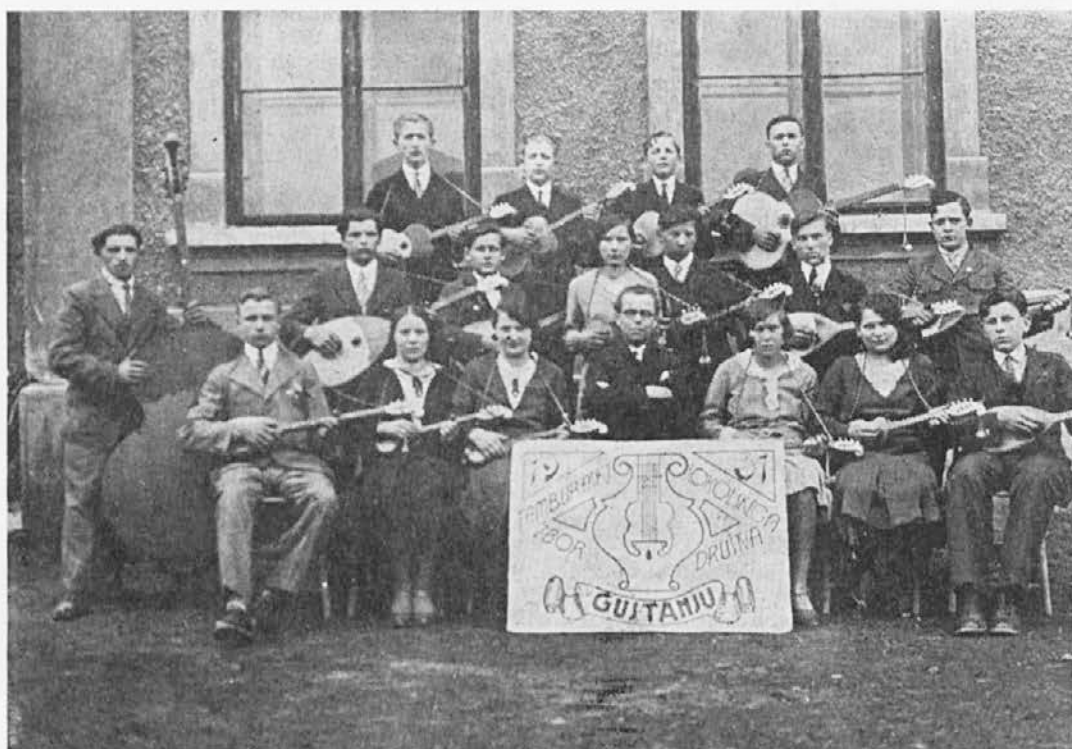
SPLOŠNO — BIBLIOGRAFIJE — SPLOŠNE ENCIKLOPEDIJE — ZBORNIKI

- Todić R. — Veljković S.: Osnovi opšte teorije sistema. 2. dop. izd. Beograd 1975.
 Mulej Matjaž: Teorija sistemov. 1., 2. zv. Maribor 1975.
 Rihta Radovan: Civilizacija na raskršću. Beograd 1972.
 Clovek, delo, kultura. Dokumenti o kulturi. Ljubljana 1976.
 Zupančič Beno: Delavci in kultura. Ljubljana 1975.
 Priročnik za organizatorje kulturnega življenja. Ljubljana 1975.
 Bralne značke danes. Ob 25-letnici prve podelitve. 1961—1976. Ljubljana 1976.
 Inventivna dejavnost v združenem delu. Ljubljana 1976.
 Polanec Lujo: Metodologija znanstveno-raziskovalnega dela. Maribor 1975.
 Raziskovalna skupnost Slovenije. Poročilo o delu za leto 1975. 1., 2. del. Ljubljana 1976.
 Toš N.: Metode družboslovnega raziskovanja. Ljubljana 1975.

Bibliografije

- Centralni katalog serijskih publikacij v knjižnicah Slovenije. Katalog serijskih publikacij Centralne tehniške knjižnice univerze v Ljubljani. Ljubljana 1975.
 Bibliografija medicinske periodike za 1972. Zagreb 1975.
 Đorđević Vladimir P.: Oglad srpske muzičke bibliografije do 1914. godine. Beograd 1969.

- Katalog rokopisov Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Ms 1—Ms 99. Ljubljana 1976. Ms 700—Ms 999. Ljubljana 1975.
 Povšič Jože: Bibliografija Jurija Vege. Ljubljana 1974.
 Marksistična knjižnica, Celje. Obvestila. Maj 1976. Celje 1976.
 Zavod SR Slovenije za statistiko. Katalog publikacij 1944—1974. Ljubljana 1974.
 Zeleznikar Iva: Slovenska urbanistična bibliografija za leto 1965. Ljubljana 1966.
 Sterlé Vasja: Bibliografija o Mariboru. 1. snopič. Maribor 1975.
 Slovenska bibliografija. 25., 26. letnik. 1971., 1972. Ljubljana 1975, 1976.
 Zopp Friedrich: Kärntner Biographie. Das Schriftum über Kärnten aus den Jahren 1962—1965. (Mit Nachträgen 1945—1961). Klagenfurt 1970.
 Munda Jože: Bibliografija Cankarjeve založbe 1945—1974 in Slovenskega knjižnega zavoda 1945—1956. Ljubljana 1975.
 Munda Jože — Maks Perc: Bibliografija izdaj Državne založbe Slovenije. 3. julij 1970 — december 1974. Ljubljana 1975.
 Seznam časopisov in časnikov, ki jih prejema v letu 1976 Univerzitetna knjižnica in knjižnice na mariborski univerzi. Maribor 1976.
 Burkeljca V. s. K.: Nova pot. Bibliografsko kazalo. 1949—1970. Ljubljana 1976.
 Geografska bibliografija za leti 1973, 1974. Ljubljana 1976.
 Šimičić Želimir: Croatica v časopisu »Vijenac« od 1869 do 1873. Zagreb 1975.

Tamburaški zbor Sokolskega društva Guštanj

Sedijo od leve: Avgust Dretnik, Greta Kratky, Fanika Sisernik, Maks Viternik — dirigent, Avgusta Sternjak, Marija Sikora, Ervin Wlodyga; V sredini: Blaž Kavc, Franjo Poropati, Jože Medvešek, Hilda Kratky, Ivan Dretnik, Ivan Legner, Rihard Sisernik; Zadnja vrsta: Ivan Novšek, Luka Pavšek, Avgust Konečnik, Kristjan Dolinšek.

Tovarna vzmeti 1935

Sedi: Gustav Hahr — obratovodja; Stojijo: Alojz Bayer, Fanika Sečnjak, Josip Glavica, Ervin Wlodyga, Rajmund Kaps, Emil Kramer, Filip Podojsteršek; Zadaj: Anton Serafini, Josip Pongarc, Feliks Hecl, Franc Pokeržnik, Josip Harum, Oto Gradišnik.

Knjižničarstvo

Narodna in študijska knjižnica v Trstu. Poročilo o delu v letu 1974. Trst 1975.
Zborovanje slovenskih knjižničarjev. Ljubljana, 7.—9. november 1974. Ljubljana 1975.
Strokovno posvetovanje društva bibliotekarjev Slovenije. Referati. Moravci, 7.—9. oktobra 1976. Ljubljana 1976.
Strokovno posvetovanje o razvoju INDOK omrežja v Sloveniji. Ljubljana 1975.
Knjižnica. Glasilo društva bibliotekarjev Slovenije. Letnik 20. 1976. Ljubljana 1976.
Mihajlov A. I. — Giljarevski R. S.: Uvodni tečaj o informatiki in dokumentaciji. Ljubljana 1975.
Rolf Heinrich: Lehrbuch der Sachkatalogisierung. München 1976.
Reisp Branko: Knjižnica Narodnega muzeja v Ljubljani. Ljubljana 1976.
Vodnik po specialnih knjižnicah in INDOK službah v SR Sloveniji. Stanje 31. decembra 1971. Ljubljana 1975.
Poročilo o delu Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani v letu 1975. Ljubljana 1976.

Enciklopedije

Bol'saja sovjetska enciklopedija. 3. izd., 19., 22., 23., 24. Moskva 1975—1976.
Ežegodnik Bol'soj sovjetskoj enciklopedii. 1975. Vypusk 19. Moskva 1975.
Meyers neues Lexikon. 2. völlig neu bearb. Aufl. in 18 Bänden. Bd. 11., 12., 13. Leipzig 1975—1976.
Brockhaus Enzyklopädie in 20 Bänden. 17. völlig neubearb. Aufl. Bd. 21. (Karten), 22. (Ergänzungen A-I), 22. (Ergänzungen J-Z). Wiesbaden 1975.
Leksikon Cankarjeve založbe. 2., pregl. ponatis. Ljubljana 1976.
Almanah »Stvarnost«. 1975—1976. Jugoslavija — svijet. Zagreb 1975.
Compton's pictured encyclopedia. Vol. 1—24. Chicago 1968.
Mala splošna enciklopedija. 3. knj. P—Ž. Ljubljana, Beograd 1976.

Periodika — zborniki

Mladje. 20. 1975. 21., 22., 23. 1976. Dokumentation. Sondernummer 1976. Celovec 1975—1976.
Slovenski koledar 1976. 23. letnik. Ljubljana 1975.
Jeklo in ljudje. Jeseniški zbornik. 3. Jesenice 1975.

Goriški zbornik. Zbornik goriškega muzeja. 2. Nova Gorica 1975.
Kurir. 20 let svobode. Pionirski odred osnovne šole Prežihov Voranc Ravne na Koroškem 1975.
Almanah maturantov srednje tehniške metalurške šole. 1976. Ravne na Koroškem 1976.

FILOZOFIJA

Ster Jože: Problemi filozofije in etike. 2. dop. izd. Ljubljana 1975.
Sodnik Alma: Izbrane razprave. Ljubljana 1975.
Kjerkegor Seren: Strah i drhtanje. Beograd 1975.
Stirner Max: Jedin i njegovo vlasništvo. Zagreb 1972.
Platon: Zakoni. Beograd 1971.
Fojerbah L.: Predavanja o suštini religije. 2. izd. Beograd 1974.
Hartman Nikolaj: Novi putevi ontologije. Beograd 1973.
Goldman Lisjen: Lukač i Hajdeger. Posmrtni fragmenti. Beograd 1976.
Kant Immanuel: Kritika moći suđenja. Beograd 1975.
Russel B.: Einführung in die mathematische Philosophie. Wiesbaden 1973.
Kant Immanuel: Die Grundlagen des kritischen Denkens. 1976.
Platon: Odbrana Sokratova Kriton, Fedon. 3. izd. Beograd 1976.
Kožev A.: Kant. Beograd 1976.
Jerman Frane: Pogovori o filozofiji. Ljubljana 1976.
Savremena filozofija. 2. izmenj. i dop. izd. Beograd 1975.
Biedermann Hans: Handlexikon der magischen Künste von der Spätantike bis zum 19. Jahrhundert. 2. verb. u. wes. verm. Aufl. Graz 1973.
Wittgenstein Ludwig: Logično filozofski traktat. Ljubljana 1976.

Marksizem

Raspopović M. O.: Fizika i dijalektika. Beograd 1974.
Sešić Bogdan: Razvoj i savremeni problemi filozofije marksizma. Beograd 1974.
Lenin V. I.: Filozofski zapisi. Ljubljana 1975.
Lenin V. I.: O Marxu in marksizmu. Ljubljana 1975.
Lenjin V. I.: Dela. Tom. 21., 22., 23. Beograd 1975—1976.

Togliatti Palmiro: Marksistično pojmovanje politične partije delavskega razreda. Ljubljana 1975.
Kurtović Todo: Idejno delo in politična praksa. Ljubljana 1975.
Pribičević Branko: Uvod u teoriju savremenog socijalizma. 2. izd. Beograd 1974.
Sruk Vladimir: Študijski predmet Osnove marksizma. Maribor 1975.
Ziherl Boris: O humanizmu in socializmu. — Ivanović D.: Engels in fizika. Ljubljana 1976.
Mravlje B.—M. Nakrst: Samoupravljanje s temelji marksizma. 2. del. Ljubljana 1976.
Althausser L.—Balibar E.: Kako čitati Kapital. Zagreb 1975.
Vranicki P.—Cvetičanin V.—Čimić E.: Marksizam i odgoj. Osijek 1973.
Filozofijsko-sociologijsko određenje marksizma. Zagreb 1974.
Marx K.—Engels Fr.: O religiji. Zagreb 1976.
Zubrinčić Dušan: Marksizam i teorije elita. Zagreb 1975.
Čepo Zlatko: Temelji marksizma. Ljubljana 1976.
Rjazanov David B.: Marks i Engels. Beograd 1975.
Perović Blažo M.: Birokratija i socijalizam. Beograd 1974.
Petrović V.: Marksistična filozofija. Ljubljana 1975.
Rus Vojan: Marksistična filozofija. Ljubljana 1975.
Ziherl B.—B. Majer: Dialektični materializam. Ljubljana 1976.
Lenjin V. I.: Filozofske sveske. Beograd 1970.
Rizman Rudolf: Osnove marksističnega družboslovja. Ljubljana 1975.
Ster Jože: Kaj je marksizem. Ljubljana 1976.
Ster Jože: Temelji filozofije marksizma. Ljubljana 1976.

Psihologija

Teorije osebnosti. Ljubljana 1975.
Hrovat Mirko: Psihologija dela z osnovami didaktike. 1. del. Ljubljana 1976.
Neuman Z.: Psihologija telesno prizadetih. Ljubljana 1976.
Zvonarevič Mladen: Socijalna psihologija. Zagreb 1976.
Posvetovanje psihologov Slovenije o psihoprognostiki. Ljubljana 1976.
Trstenjak Anton: Problemi psihologije. Ljubljana 1976.

Logika — Etika — Estetika

Fuchs W. R.: Starši odkrivajo novo logiko. Ljubljana 1975.
Logar Cene: Predmetna teorija. Ljubljana 1974.
Logar Cene: Fenomenologija. Ljubljana 1970.
Jodl Fridrih: Istorija etike. 1., 2. knj. Sarajevo 1975.
Rus Vojan: Etika in socializem. Ljubljana 1976.
Ružić S. in E.: Bonton. 1000 pravil o lepem vedenju. Ljubljana, Zagreb 1975.
Carnegie Dale: Kako si pridobiš prijatelje. 2. izd. Ljubljana 1975.
Grlič Danko: Estetika. 1., 2. knj. Zagreb 1974—1976.
Đurić Miloš N.: Istorija helenske estetike. Beograd 1976.
Družina in poti njene transformacije. Ljubljana 1976.
Mahnič Mirko: Knjiga o našem vedenju. Celje 1976.

Verstvo

Ratzinger J.: Uvod v krščanstvo. Celje 1975.
Bogoslovni vestnik. Leto 33., 34. 1973, 1974. Ljubljana 1973—1974.
Grmič Vekoslav: Iskanje in tveganje. 1., 2. del. Ljubljana 1975.
Rimski misal. Ljubljana 1975.
O krščanskem veselju. Apostolska spodbuda. Ljubljana 1975.
Janžekovič Janez: Krščanstvo in marksizem. Izbrani spisi. 1. zv. Celje 1976.
Smolik Marijan: Bogoslužje Cerkev. Ljubljana 1976.
Blazovič A.—OSB: Sveci u crkvenom ljetu. 3. dio. (1. 6.—31. 8.) Beč—Željezo 1974.
Roter Zdenko: Katoliška cerkev in država v Jugoslaviji. 1945—1973. Ljubljana 1976.

O evangelizaciji današnjega sveta. Apostolska spodbuda Pavla VI. Ljubljana 1976.
 Truhlar Vladimir: Glas v dnu. Ljubljana 1976.
 Grmič Vekoslav: Mali teološki slovar. Celje 1973.
 Katoliška socialna in politična doktrina. 1., 2. Ljubljana 1976.
 Vandermeersch Fr.: Zakaj sem postala redovnica. Celje 1976.
 Zalokar Juri: Joga, znanost ljubezni. Celje 1976.
 Bogoslužni molitvenik. 1. Ljubljana 1976.
 Mario von Galli: Frančišek Asiški. Življenje za prihodnost. Celje 1976.
 Smej Jože: Pastoralna dejavnost Ivanocyjevega kroga. Maribor 1975.
 Pojavnik Ivan: Človek na meji dveh vesolij. Ljubljana 1975.

DRUŽBENE VEDE — SOCIOLOGIJA — POLITIKA — POLITIČNA EKONOMIJA — PRAVO — JAVNA UPRAVA — ŠOLSTVO — NARODOPISJE

Sociologija

Goričar Jože: Temelji obče sociologije. 3. spop. in predel. izd. Ljubljana 1975.
 Možina Stane: Sociologija organizacij združenega dela. Maribor 1975.
 Petrovič Sreten: Estetika in sociologija. Beograd 1975.
 Klinar Peter: Mednarodne migracije. Maribor 1975.
 Korač Veljko: Marks i savremena sociologija. 3. izd. Beograd 1976.
 Cajnko Zvonko: Osnove družboslovja. 1., 2., 3. del. Maribor 1973.
 Radenović Predrag: Praktikum iz sociologije rada. Beograd 1972.
 Jambrek Peter: Zgradba in razvoj družbe. Ljubljana 1976.
 Pribičević Branko: Temeljne značilnosti sodobnega sveta. Ljubljana 1976.
 Pulišević Stjepan: Savremeno društvo. 4. izd. Zagreb 1975.
 Kidrič Boris: Zbrano delo. Govori, članki in razprave. 4. knj. 1949—1952. Ljubljana 1976.
 Kardelj Edvard: Protislovja družbene lastnine. Ljubljana 1976.
 Drašković Momčilo: Narodne komune u NR Kini. Beograd 1972.

Statistika

Statistisches Jahrbuch der Landeshauptstadt Klagenfurt. Berichtsjahr 1974. Klagenfurt 1975.

Vranić Vladimir: Vjerojatnost i statistika. 3. prošir. i prerađ. izd. Zagreb 1971.
 Kristan Anka: Naloge iz statističnih metod. 3. predel. izd. 1., 2. Maribor 1975.
 Petz Boris: Osnovne statističke metode. Zagreb 1974.
 Statistički godišnjak Jugoslavije. God. 22., 23. 1975, 1976. Beograd 1975—1976.
 Žarković S. S.: Upotreba statističkih podataka. Beograd 1976.
 Jugoslavija trideset godina posle oslobođenja i pobeđe nad fašizmom. 1945—1975. Beograd 1975.
 Miljković D.—Todosijević M.—Petronijević A.: Tablice za izračunavanje stopa rasta. Beograd 1974.
 Sistematski spisak zanimanja. Beograd 1971.
 Statistični pregled za občine: Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec. Št. 1., 2., 3. 1975. Št. 1., 2. 1976. Ravne na Koroškem 1975—1976.

Politika

Bebler Aleš: Vojaška vladavina v Afriki. Ljubljana 1974.
 Politička enciklopedija. Beograd 1975.
 Kardelj Edvard: Zgodovinske korenine nevrščenosti. Ljubljana 1975.
 Rus Vojan: Izvori in temelji nevrščenosti. Ljubljana 1975.
 Mates Leo: Koegzistencija. Zagreb 1974.
 Jugoslavija i svet. 1974, 1975. Beograd 1975—1976.
 Gorišek J.: Multilateralno financiranje dežel v razvoju. Ljubljana 1974.
 Kržavac S.—Marković D.: Informburo — kaj je to? Ljubljana 1976.
 Troha Z.: Nevrščenost danes. Ljubljana 1976.
 Zbirka Nesvrstanost i nesvrstani. 1. KOLO: Petković R.: Tito i nesvrstanost. — Belovski D.: Poreklo i ciljevi nesvrstanosti. — Mates L.: Beogradska konferencija. — Vučković Č.: Kairska konferencija. — Kićović B.: Konferencija u Lusaki. — Badurina B.: Alžirska konferencija. — Šćekić J.: Socijalistička federativna republika Jugoslavija. — Vekarić V.: Arapska republika Egipt. — Stevović M.: Republika Zambija. — Dikić O.: Demokratska narodna republika Alžir. — Minić J.: Ujedinjena republika Tanzanija. — Kuzmanić-Svete N.: Kraljevina Maroko. — Milić G.: Republika Argentina. — Stošić B.: Demokratska republika Sudan. — 2. KOLO: Komatina M.: U susret petoj konferenciji nesvrstanih zemalja. — Dečermić B.: Republika Južni Vijetnam. — Jovičić G.: Republika Kenija. —

Despot Đ.: Republika Gvajana. — Novak A.: Arapska republika Sirija. — Rakočević D.: Republika Senegal. — Stijaković L.: Kraljevina Nepal. — Levi R.: Republika Urugvaj. — Pavličić D.: Federativna republika Nigerija. — Redžepagić F.: Libijska arapska republika. — Žic Z.: Narodna republika Kongo. — Vitorović A.: Demokratska republika Vijetnam. — Milutinović Z.: Demokratska Kambodža. — Stajner H.: Singapur. — 3. KOLO: Iveković I.: Palestinski oslobodilački pokret. — Golob-Nick M.: Kraljevina Malezija. — Švob-Đokić N.: Etiopija. — Trojanović R.: Arapska republika Jemen. — Aksentijević M.: Arapska republika Irak. — Roca Z.: Federalna republika Kamerun. — Jovanović M.: Republika Afganistan. — Miklja D.: Republika Gvineja. — Trailović B.: Republika Bolivija. — Milosavljević G.: Demokratska narodna republika Koreja. — Stambolić D.: Država Kuvajt. — Simić D.: Narodna republika Bangladeš. — Jelić J.: Sjedinjene države Meksika. — Jakić B.: Republika Liberija. — Milosavljević G.: Republika Malta. — 4. KOLO: Komar S.: Indija. — Mrvaljević J.: Republika Obala Slonovače. — Bosančić U.: Demokratska narodna republika Laos. — Grečić V.: Republika Ekvador. — Trputec Z.: Republika Peru. — Knežević M.: Demokratska republika Somalija. — Mrvaljević J.: Narodna republika Mozambik. — Veljašević M.: Indonezija. — Paseto V.: Kraljevina Saudijska Arabija. — Radenković R.: Republika Mali. — Milivojević M.: Zelenortska republika. — Kesić M.: Republika Gana. — Jovičić G.: Republika Uganda. — Stošić B.: Malgaška republika. — Savić B.: Islamska republika Mauritanija. — 5. KOLO: Šahović M.: Nesvrstanost i Ujedinjene nacije. — Pisar M.: Republika Tunis. — Oliviera M.: Republika Kolumbija. — Vuletić J.: Socijalistička republika Burmanska unija. — Mladenović O.: Republika Gvineja-Bisao. — Solum H.: Hašemitska kraljevina Jordan. — Kitanović J.: Republika Sri Lanka. — Pastizzi-Ferenčić D.: Republika Venecuela. — Vuković P.: Trinidad i Tobago. — Lalić B.: Kuba. — Mimica I.: Republika Gabon. — Trojanović R.: Sultanat Oman. — Gavrilović M.: Republika Ekvatorijalna Gvineja. — Gavrilović M.: Republika Ruanda. — Đorđević K.: Kraljevina Lesoto. — 6. KOLO: Nick S.: Nesvrstanost i antikolonijalizam. — Otović A.: Republika Togo. — Mimica I.: Republika Gambija. — Popović M.: Čad. — Vasiljević B.: Republika Bocvana. — Radivojević D.: Kraljevina Svazi. — Maletić M.: Republika Sijera Leone. — Bugarčić-Milić: Republika Liban. — Roca Z.: Centralnoafrička republika. — Petković D.: Kraljevina Butan. — Mandić N.: Kipar. — Vukobratović D.: Mauricijus. — Zlatić M.: Niger. — Polić M.: Republika Zair. — Ferenčić A.: Jamajka. — 7. KOLO: Đokanović T.: Međusobna ekonomska saradnja nesvrstanih. — Babić D.: Oslobodilački pokreti na jugu Afrike. — Pavličić S.: Nesvrstanost i ekonomski razvoj. — Babić D.: Narodna republika Angola. — Redžepagić J.: Bahrein. — Prčić M.: Narodna republika Benin. — Prčić V.: Republika Gornja Volta. — Mohamad O.: Narodna demokratska republika Jemen. — Redžepagić F.: Katar. — Muradbegović M.: Ujedinjeni arapski emirati. — Levi R.: Brazil. — Grečić V.: Republika El Salvador.

Šetinc Franc: Socialistične sile, religija in klerikalizam. Ljubljana 1976.

Pašić Najdan: Klase i politika. Elementi marksističke političke nauke. 3. prerađ. i dopunj. izd. Beograd 1976.

Narodne manjšine

Slovinci v Italiji po drugi svetovni vojni. Ljubljana 1975.

Gospodarsko-socialni problemi koroških Slovencev. Tinje 1974.

Razprave in gradivo. Inštitut za narodnostna vprašanja. Št. 7—8. Ljubljana 1976.

Vavpetič L.: Svoboščine in pravno varstvo pripadnikov tujih narodov, ki žive v Jugoslaviji. Ljubljana 1974.

Sodobna vprašanja slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji. Ljubljana 1976.

6. razred osnovne šole v Guštanju leta 1936

Sedijo: od leve: neznan, Ernest Ruter, neznan, Edvard Perkljč, Peter Štehar, Ivanka Janet, Betka Hribernik; Stojijo: Anica Stefič, Maks Tomažič — učitelj, Krautberger, Kolar, Julika Fink, Marija Zavodnik, Naveršnik, Marija Paradiž, neznan, Ernest Kokal, Maks Safer, Marija Kokal, Elza Štembrov, Ivanka Močnik; Zadnja vrsta: Josip Konečnik, Ivan Meznar, Ivan Dolinšek, Anton Čapelnik, Dominik Kos, Leopold Čič, Kristijan Pandel, Rudolf Čretnik.

6. in 7. razred Osnovne šole Prevalje v letu 1929/30

Prevaljski učiteljski zbor 1929/30

Od leve proti desni: Ivan Orel — kaplan, Gvido Stres, Anica Kordež-Blažej, Franja Braz, Ožbe Lodrants, učit. Ažmanova, Ivan Lebič, Janja Lebič, Lija Soršak, Jožica Može-Kocijančič, Danica Alt, Karel Doberšek, Marija Golja, Sekuličeva, Boris Stres.

Aktuelle Fragen der slowenischen und der kroatischen Minderheit in Österreich. Ljubljana 1976.

Actual questions of the Slovene and Croat minorities in Austria. Ljubljana 1976.

Twenty year overdue. Slovene and Croat minorities in Austria. Ljubljana 1976.

Volkgruppen in Österreich. Eine Dokumentation. Wien 1976.

Ude Lojze: Koroško vprašanje. Ljubljana 1976.

Komunistična partija

Dolanc Stane: Zveza komunistov Jugoslavije in socialistično samoupravljanje. Ljubljana 1975.

Muhić Fuad: SKJ i kulturno stvaralaštvo. Beograd 1975.

Radnik stvara čoveka. Beograd 1975.

Stanič Gojko: Visoko školstvo, naučno-istraživački rad i zadaci komunistične. Beograd 1975.

Stanković Živomir: Borbeni put SKOJ-a. 2. izd. Beograd 1961.

Marx K.—F. Engels: Manifest komunistične stranke. Ljubljana 1976.

Krešić Andrija: Kraljestvo božje i komunizam. Beograd 1975.

Združeno delo in idejnopolične naloge komunistov. 3. seja CK ZKS. Ljubljana 1976.

Odgovornost v Zvezi komunistov in njeno uresničevanje. Ljubljana 1976.

Konferenca komunističnih in delavskih partij Evrope. Ljubljana 1976.

Broz Josip-Tito: O liku komunista. 3. dop. izd. Beograd 1976.

Prispevki za zgodovino delavskega gibanja. Letnik 14. St. 1—2. Ljubljana 1976.

Rdeči revirji. 2. del. Obdobje 1935—1941. Trbovlje 1973.

Bitka, kakor življenje dolga. Pričevanja o revolucionarnem in osvobodilnem boju Slovencev. Ljubljana 1975.

Južnič Stane: Novejša zgodovina z zgodovino delavskega gibanja. Ljubljana 1976.

Kutoš A.: Razvoj delavskega gibanja do 1945. Ljubljana 1976.

Omladinske organizacije u socijalističkom samoupravnom društvu od 3. konferencije do 9. kongresa SSOJ. Beograd 1975.

Setine Franc: Kaj hočemo? Ljubljana 1975.

Politična ekonomija

Zaklonosti kapitalističnog načina proizvodnje. 2. deo. Ljubljana 1976.

Stipetić V.: Svjetska prehrambena kriza i jugoslovenska agrarna politika. Zagreb 1976.

Društveno ekonomski uslovi i faktori proizvodnje ljudske hrane. Proizvodnja i prerada mesa i mleka. — Proizvodnja i prerada ribe. — Proizvodnja i prerada žita. — Proizvodnja uljanih biljaka. — Proizvodnja še-

ćerne repe i šećera. — Proizvodnja i prerada voća i povrća. — Proizvodnja grožđa i vina. — Industrijska proizvodnja gotovih i polugotovih jela. — Proizvodnja ljudske hrane u svijetu i u Jugoslaviji. — Beograd 1975.

Dintinjana Z.: Uvod u politično ekonomiju. 1., 2. del. Ljubljana 1975.

Bunc Mirko: Temelji marksistične politične ekonomije. Kranj 1976.

Sampson Anthony: ITT. Država v državi. Ljubljana 1976.

Kolarević Dragica: Ekonomska ocena energijskih izvora Srbije. Beograd 1974.

Schumpeter J. A.: Povijest ekonomske analize. 1., 2. zv. Zagreb 1975.

Kyovski R.—Radovan A.: Konvencije in priporočila mednarodne organizacije dela s komentarjem. Ljubljana 1975.

Medrepubliške blagovne menjave kot faktor razvoja razvitejših oziroma manj razvitih republik. Ljubljana 1973.

Izbor ključnih sektora u razvoju jugoslovenske industrije do 1985. godine. Beograd 1973.

Geržinić Lev: Empirično-kvantitativna analiza dosadnjega razvoja gospodarskih investicij od leta 1966 dalje. Ljubljana 1973.

Kranjec Marko: Fiskalna politika v jugoslovenskem gospodarstvu. 2. Ljubljana 1974.

Adamović Ljubiša S.: Mednarodni ekonomski odnosi. 3. izd. Beograd 1975.

Krašovec Tone: Velikani kapitala. Ljubljana 1976.

Lah Tine: Teorija ekonomske politike. Maribor 1976.

Fabinc Ivo: Ekonomska saradnja Jugoslavije sa zemljama u razvoju 1972. i 1973. godine. Ljubljana 1975.

Lah Tine: Teorija ekonomske politike. Osnove. Maribor 1976.

Durjava O.—Mulej M.—Maurič E.: Politična ekonomija. Maribor 1975.

Dragičević Adolf: Marksistička politička ekonomija. Zagreb 1976.

Samuelson Paul A.: Ekonomska čitanka. Zagreb 1975.

Šumi Janez: Napovedi in ocene za nekatere kazalce o razvoju slovenskih občin v letih 1975, 1980, 1985, 1990 in 2000. Ljubljana 1975.

Srednjeročni plan občine Ravne na Koroškem za obdobje 1976—1980. Ravne 1976.

Horvat Branko: Ekonomska politika stabilizacije. Zagreb 1976.

Lenin V. I.: Nova ekonomska politika. Ljubljana 1976.

Štajner Rihard: Kriza. Ljubljana 1976.

Delo. Samoupravljanje

Združeno delo. 1., 2., 3., 4., 5. zv. Ljubljana 1975—1976.

Jurančič Ija: Ocena delovnih mest. Kranj 1976.

Jovičević M.: Psihofiziologija rada. Beograd 1975.

Arzenšek Vladimir: Ekonomske, socialne in psihološke determinante kolektivnih sporov v delovnih organizacijah Slovenije. Ljubljana 1975.

Mlakar Jernej: Predpisi o varstvu pri delu. 2. zv. Ljubljana 1976.

Peto jubilejno posvetovanje o merjenju dela. Portorož 1975.

Rozman V.: Medsebojna razmerja delavcev v združenem delu. — Radovan A.: Socialna varnost. 2. dop. izd. Ljubljana 1975.

Samoupravno urejanje dohodkovnih odnosov v združenem delu. Ljubljana 1975.

Brekić Jovo: Samoupravna koncepcija razvika kadrova. Zagreb 1975.

Aktualne družbenopolitične naloge sindikatov danes. Ljubljana 1976.

Veljić A.: Društveno samoupravljanje u Jugoslaviji. Sarajevo 1973.

Kristan Ivan: Samoupravljanje. 1975 in 1976.

Florjančič Jože: Vpliv sestanka na učinkovitost dela v organizaciji združenega dela. Ljubljana 1975.

Ivanjko Šime: Zavarovanje odgovornosti organizacij združenega dela. Maribor 1976.

Kobe Janez: Vrednotenje dela. Ljubljana 1975.

Nacrt zakona o udruženom radu. Zagreb 1976.

Obrazložitev osnutka zakona o združenem delu. Ljubljana, Beograd 1976.

Florjančič J.—Glavan T.: Kako uveljavljamo družbeni dogovor v kadrovski politiki. Ljubljana 1976.

Potrč M.: Družbeni vidiki sprememb v sistemu ugotavljanja dohodka v TOZD. Ljubljana 1976.

Kavčič B.: Samoupravljanje v združenem delu. Ljubljana 1976.

Buda Majda: Samoupravni splošni akti in nekatera določila sindikalne liste. Ljubljana 1976.

Mravljec B.—Nakrst M.: Samoupravljanje s temelji marksizma. 2. del. Ljubljana 1976.

Selaković J.: Samoupravljanje s temelji marksizma. 1. del. Ljubljana 1976.

Delavci o svojem družbenoekonomskem položaju. Ljubljana 1976.

Delavci iz drugih republik v slovenskem gospodarstvu in Ljubljani. Ljubljana 1976.

Proizvajalka govori. Ljubljana 1976.

Kristan Ivan: Pravica do samoupravljanja. Ljubljana 1976.

Troha Zdravko: Oris družbenopolitičnih organizacij v naši samoupravni socialistični družbi. Ljubljana 1976.

Finance

Crnković Rudi: Denar in kredit v organizaciji združenega dela. Maribor 1976.

Vezjak Danilo: Mednarodne poslovne finance. Maribor 1976.

Žiberna Jožko: Menica in ček. Deloma predel. in popr. izd. Ljubljana 1976.

Izbrana poglavja iz predmeta Pravo v finančnem poslovanju. Maribor 1976.

Vezjak D.—Bobek K.: Plačilni promet s tujino. 1., 2. del. Maribor 1975.

Crnković Rudi: Gospodarske finance. 3. izpop. izd. 1., 2. Maribor 1975.

Crnković Rudi: Kreditni sistem. 3. dop. izd. Maribor 1975.

Crnković R.—Bobek D.: Teorija in uporaba denarja. Maribor 1974.

Pravo

Domači pravnik. Ljubljana 1976.

Kušej Gorazd: Uvod v pravoznanstvo. 5. izd. Ljubljana 1976.

Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti v SR Sloveniji. Ljubljana 1976.

Strohsack Boris: Odgovornost in postopek za kršitve delovnih obveznosti. Ljubljana 1976.

Dedovanje. Ljubljana 1976.

Sodišča združenega dela. Ljubljana 1975.

Nemec Janez: Splošno gospodarsko pravo. 1., 2. del. Maribor 1975.

Zakon o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu. Ljubljana 1974.

Poravnalno in stečajno pravo. Ljubljana 1974.

Sajovic Bogomir: Temeljni nauki avtorskega prava. Ljubljana 1975.

- Cigoj Stojan: Mednarodno zasebno pravo. 2. knj. Ljubljana 1976.
- Nemec Janez: Primerjalno poslovno pravo. Maribor 1973.
- Strobl M.—Kristan I.—Ribičič C.: Ustavno pravo SFR Jugoslavije. 2. dop. izd. Ljubljana 1976.
- Zakonik o kazenskem postopku. Ljubljana 1974.
- Hercog B.: Pregled ustavosodne prakse. 2. del. Ljubljana 1974.
- Zbornik znanstvenih razprav. 35. letnik. Ljubljana 1972.
- Zakonska zveza in družinska razmerja. Ljubljana 1976.
- Zbirka ustavno sodnih predpisov. Ljubljana 1975.
- Starostno zavarovanje kmetov. Ljubljana 1976.
- Andrassy J.: Mednarodno pravo. 6. izd. Zagreb 1976.
- Požar Danilo: Transport in transportno zavarovanje. Maribor 1974.
- Modic Heli: Temeljni pojmi o državi in pravu. Ljubljana 1976.
- Kardelj Edvard: Uresničevanje ustavnih načel o združenem delu. Ljubljana 1974.
- Trideset let socialistične Jugoslavije. Beograd 1975.
- Rupnik Janko: Ustavnost, demokracija in politični sistem. Maribor 1975.
- Ustava SFRJ z obrazložitvijo. Ljubljana 1975.
- Tominšek Fedor: Družbenopolitični sistem SFRJ in SRS. Ljubljana 1975.
- Lah Avguštin: Razvijanje menjave dela družbenih dejavnosti — uresničevanje nove ustave. Ljubljana 1975.
- Materijalni i društveni razvoj SFR Jugoslavije, 1947—1972. Beograd 1973.
- Albreht Roman: Nov korak pri graditvi temeljev socialistične samoupravne družbene ureditve. Ljubljana 1976.
- Razvoj i perspektive Ujedinjenih naroda. Zbornik radova. Zagreb 1973.

Javna uprava. Vojne vede

- Vojna enciklopedija. 2. izd. 10. Tirani—Žužul. Beograd 1975.
- Idejni in politični temelji organiziranja in uresničevanja družbene samozaščite. Ljubljana 1975.
- Ljudska obramba in družbena samozaščita — temeljna naloga sindikatov. Ljubljana 1976.
- Armada zmage — armada svobode. Ljubljana 1976.
- Zakon o ljudski obrambi in zakon o družbeni samozaščiti. Ljubljana 1976.
- Kržišnik Anton: Uvod v zgodovino socialne politike. Ljubljana 1976.
- Osnutek samoupravnega sporazuma o osnovah plana samoupravne stanovanjske skup-

nosti občine Ravne v razdobju 1976—1980. Ravne na Koroškem 1976.

Glasovali bomo za program 1976—1980. Občina Radlje ob Dravi. Radlje 1976.

Solstvo

- Bogičević Mirko: Tehnologija savremene nastave. Beograd 1973.
- Ivanović Dragiša M.: O nekaterih idejnih vprašanjih pri pouku fizike. Ljubljana 1975.
- Kernel Irena: Osnovnošolske knjižnice na območju petih ljubljanskih občin. 1971—1972. Ljubljana 1975.
- Uršič Majda: Stališča osnovnošolskih učiteljev do uvajanja inovacij na področju učnih metod, oblik in sredstev. Ljubljana 1974.
- Makarovič Jan: Faktorji pridobivanja šolske izobrazbe pri slovenski mladini. 2. del. Ljubljana 1975.
- Zdrav otrok v sodobni šoli. Ljubljana 1975.
- Načrt razvoja šolske televizije v SR Sloveniji v letih 1976—1980. Ljubljana 1975.
- Makarovič Jan: Vzgoja za samoupravljanje. Ljubljana 1975.
- Gnamuš Olga: Jezik, socialni položaj in učni uspeh. 1., 2. del. Ljubljana 1975.
- Medveš Z.—Uršič M.: Poklicna in regionalna migracija učiteljev v osnovnih šolah na Slovenskem ob prehodu iz š. l. 1972/73 v š. l. 1973/74. Ljubljana 1974.
- Jurman Benjamin: Verifikacija instrumentov za šolsko svetovalno službo. »Akcija — šolski novinci«. Ljubljana 1975.
- Ovrednotenje elementov otroškega pohoštva za vzgojinarstvene ustanove. Ljubljana 1974.
- Jurman Benjamin: Načrtovanje življenja in dela osnovne šole. Ljubljana 1975.
- Pedagogika. 1., 2. Ljubljana 1975.
- Divjak Milan: Oblikovanje učiteljev osnovne šole. Maribor 1973.
- Lešnik Rudi: Uvodna poglavja občne pedagogike. Maribor 1975.
- Lah Avguštin: Šolski sistem in vzgojnoizobrazevalno delo na poti presnove. Ljubljana 1976.
- Višja pravna šola. 15 let. Maribor 1976.
- Lešnik Rudi: Osnove pedagogike. Ljubljana 1974.
- Zbornik radova nastavnika i studenata viših škola SR Srbije Beograd 1975.
- Informacije o srednjih šolah. 1976/1977. Ljubljana 1976.
- Longran P.: Uvod v permanentno obrazovanje. 2. prošir. izd. Beograd 1976.
- Prispevki k vzgojni in izobraževalni praksi. Maribor 1976.
- Objave univerze za študijsko leto 1975/1976. Ljubljana 1976.
- Zbornik za historiju školstva i prosvjete. 9. Zagreb 1975.

- Andoljšek Ivan: Osnove didaktike. 2. popr. izd. Ljubljana 1976.
- Marentič-Požarnik Barica: Dejavniki uspešnega učenja. Ljubljana 1976.
- Požarnik-Marentič B.: Mnenja visokošolskih učiteljev o predmetih in načinu dela na gimnazijah. Ljubljana 1974.
- Novak H.: Razvoj podaljšanega bivanja v osnovnih šolah SR Slovenije. Domžale 1974.
- Hands M.: Pogovori z vašim otrokom. Ljubljana 1974.
- Pediček F.: Organizacijsko-operativni model šolske svetovalne službe. Ljubljana 1974.
- Ob 200-letnici splošne šolske naredbe. Ljubljana 1974.
- Predpisi o vzgoji in izobraževanju v Sloveniji. Ljubljana 1974.
- Bertoncelj I.: Permanentno izobraževanje. Kranj 1974.
- Maddox H.: Kako naj se učim. 2. prenovlj. izd. Ljubljana 1976.
- Puhar Helena: Vzgoja za današnji čas. Ljubljana 1973.
- Samoupravni položaj učencev in študentov v sistemu vzgoje in izobraževanja. Ljubljana 1976.
- Jugovič Matjaž: Priročnik o štipendiranju. Ljubljana 1976.
- Sodobno pedagoško delo. Ljubljana 1976.
- Drugi posvet slovenskih pedagogov. Ljubljana 1972.
- Oman Ivan: Teorija in praksa poklicnega usmerjanja. Kranj 1976.
- Gimnazije in njihov pouk na Slovenskem do srede 19. stoletja. Katalog razstave. Ljubljana 1976.
- Družbeno izobraževanje v socialistični republiki Sloveniji. Ljubljana 1976.
- Šolsko poročilo Ekonomske šole v Mariboru za š. l. 1974/75. Maribor 1975.
- Deset let Pedagoškega inštituta. Ljubljana 1975.
- Gimnazija Postojna. 1945—1975. Postojna 1975.
- Letno poročilo gimnazije v Novem mestu za š. l. 1974/75. Novo mesto 1975.
19. letno poročilo zvezne gimnazije za Slovenec v Celovcu. Š. l. 1975/76. Celovec 1976.
- Jubilejni zbornik. Ob 75. letnici prve mature na gimnaziji Kranj. Kranj 1976.
- Ekonomska šola Maribor. 1926—1976. Almanah. Maribor 1976.
20. letopis Šolskega centra za blagovni promet v Celju. Š. l. 1974/75. Celje 1976.
- Sto let ljubljanskega učiteljskega inštituta. Ljubljana 1973.
- Letno poročilo II. gimnazije v Ljubljani za š. l. 1973/74. Ljubljana 1974.
- Letno poročilo gimnazije v Celju. 1972/73, 1973/74, 1975/76. Celje 1973—1976.
67. in 68. izvestje gimnazije Dušana Kvedra v Ptuj za š. l. 1971/72 in 1972/73. Ptuj 1973—1974.
- 13.—14. poročilo šolskega centra za gospodarstvo in upravo »Jožeta Lacka« Ptuj. 1972/73, 1973/74. Ptuj 1976.
- Slovensko učiteljske v Kopru. 1909—1975. Koper 1976.
- Združenje visokošolskih zavodov v Mariboru 1961. 1975 univerza v Mariboru. Maribor 1976.
- Letno poročilo ekonomskega šolskega centra Celje. Leto 1975—1976. Celje 1976.
- Letno poročilo Pedagoškega šolskega centra v Celju. Š. l. 1974/75 in 1975/76. Celje 1976.
- Izvestja Ekonomske srednje šole v Ljubljani za š. l. 1974/75. Ljubljana 1975.
- Letno poročilo univerze v Ljubljani za študijsko leto 1974/75. Ljubljana 1976.
- Dermota Valter: Vzgojiteljem o vzgoji. Celje 1976.

Narodopisje

- Traditiones. Zbornik inštituta za slovensko narodopisje. 3. Ljubljana 1974.
- Slovenski etnograf. Letnik 25.—26. 1972—1973. Letnik 27.—28. 1974—1975. Ljubljana 1974—1975.
- Glaser Gert: Die Kärntner Volksballade. Klagenfurt 1975.
- Merku Pavle: Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji, zbrano v letih 1965—1974. Trst 1976.
- Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja. Vprašalnice 1., 2., 5., 6., 8. Ljubljana 1975, 1976.
- Makarovič Marija: Kostanjevica in okolica. Narodopisni oris. Kostanjevica na Krki 1975.

Guštanjski učiteljski zbor leta 1933

Sedijo od leve proti desni (spodaj): Zofka Konečnik, Pepka Krivograd, Mira Gačnik, Mira Stres, Maks Tomažič; Stoji: Janko Gačnik; Sedijo (zadaj): Mihael Barbič — župnik, Emica Kotnik in Ivan Gaberšek

4. razred Osnovne šole Guštanj 1933/34

Sedijo na tleh: Peter Štehar, Leopold Čič, Dominik Kos, neznan, Rudi Meznar; Sedijo v prvi vrsti: Marija Revelant, Anica Svare, Lizelot Erath, Janko Gačnik — upravitelj, Mihael Barbič — župnik, Ivan Gaberšek — učitelj, Rozika Naveršnik, Julijana Fink, Marija Zavodnik; Stojijo v prvi vrsti: Ivanka Močnik, Marija Paradiž, neznan, Elza Štambor, Ivanka Janet, neznan, Tončka Kričej, Pavla Korper, neznan, Rozika Zajc, Alojzija Petrič, Pavla Kričej, Betka Hribernik, neznan, Pavla Kolar; Stojijo zadaj: Ernest Kokalj, neznan, Ivan Meznar, Ivan Dolinšek, Josip Globočnik, Ludvik Kokalj, Franc Vušnik, Ernest Rutar, Josip Konečnik, Franc Kamnik, Roman Revelant, Maks Safer, Rudi Čretnik.

Kumer Zmaga: Pesem slovenske dežele. Maribor 1975.

Zensko vprašanje

Socializem in osvoboditev žensk. Ljubljana 1975.
Tomšič Vida: Ženska, delo, družina, družba. Ljubljana 1976.
Marksistična teorija o družbenem položaju žensk. 1—6. Ljubljana 1976.
Samoupravni položaj in strokovno ter politično uveljavljanje žensk v Jugoslaviji. Št. 1—11. Ljubljana 1976.
Socialni položaj žensk v združenem delu. Št. 1—7. Ljubljana 1976.
Sodobni feminizem. Št. 1—6. Ljubljana 1976.
Raziskovanja in statistična prikazovanja položaja ženske in družine v Jugoslaviji. Št. 1—6.

MATEMATIKA — PRIRODOSLOVNE VEDE — FIZIKA — KEMIJA — GEOLOGIJA — BIOLOGIJA — BOTANIKA — ZOOLOGIJA

Likar Peter: Domovina, si še kakor zdravje? Ljubljana 1976.
Carinthia. 2. 85. Jahrgang der Carinthia II. Klagenfurt 1975.
Bardorff W.: Bezaubernde Natur in deutschen Naturschutzlandshafte. Berlin 1975.
Wolff W.: Umweltschutz als ständige Aufgabe der Industriegesellschaft. Köln 1975.
Schumacher E.: Nedotaknjene divjine. Ljubljana 1975.
Schumacher E.: Evropski naravni parki. Ljubljana 1975.
Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike. Zv. 3. Žagarjev zbornik. Ljubljana 1975.
Graebner K. E.: Narava — neznan znanca. Ljubljana 1974.

Matematika

Fuchs W. R.: Starši odkrivajo novo matematiko. Ljubljana 1975.
Graselli Jože: Osnove teorije števil. 2. predel. izd. Ljubljana 1975.
Zornik Nada: Številski izrazi. Ljubljana 1975.
Zornik Nada: Krog. Ljubljana 1976.
Jamnik Rajko: Uvod v matematično statistiko. Ljubljana 1976.
Indihar Stane: Zbirka nalog iz matematike. 1. del. Maribor 1973.
Kojaković Ivo: Zbirka nalog iz matematike. 2. del. Maribor 1973.

Arih L.—Indihar S.—Kavkler I.: Zbirka nalog iz matematike. 3. del. Maribor 1975.
Bertolino Milorad: Matematika in dialektika. Ljubljana 1976.
Stipanič Ernest: Matematika i marksističko obrazovanje. Beograd 1973.
Souček Branko: Mala računala. Zagreb 1976.
Batagelj V.—Pisanski T.: Rešene naloge iz matematike z republiških tekmovanj. 2. del. 1967—1975. Ljubljana 1976.
Vidav Ivan: Višja matematika. 1. del. 5. nespremenj. izd. 3. del. Ljubljana 1976.
Vadnal Alojzij: Diskretno dinamično programiranje. Ljubljana 1976.
Corne C.—Robineau F.: Neue Mathematik im Alltag. Köln 1976.
Novak Branko: Gostinsko strokovno računstvo. Ljubljana 1976.
Jamnik Rajko: Matematika. Ljubljana 1976.
Kališnik M.: Osnove stereologije. Ljubljana 1976.

Fizika

Feretič Danilo: Osnovi reaktorske fizike. Statika. Ljubljana 1971.
Kladnik Rudolf: Osnove atomske fizike. Ljubljana 1976.
Ivanović D. M.: O nekim idejnim pitanjima u nastavi fizike. Beograd 1974.
Kolar Drago: Gradiva v jedrski tehniki. Ljubljana 1976.
Reakcije in identifikacija ionov. Ljubljana 1976.
Teodosić V.: Instrumentacija i regulacija nuklearnih reaktora. Ljubljana 1976.
Isaković Sabina: Nauk o trdnosti. Ljubljana 1976.
Toplotni procesi v jedrskih reaktorjih. Ljubljana 1976.
Muršič M.: Uvod v reologijo. Ljubljana 1973.
Gamov Đorđe: Materija, zemlja, nebo. Beograd 1971.

Kemija

Baumann K.—Fricke H.—Wissing H.: Mehr Wissen über Chemie. J—Z. Köln 1975.
Kerin Damir: Kemija. 1. Maribor 1975.
Moderni anorganski materiali. Ljubljana 1974.
Računske naloge k praktikumu iz kemijskega inženirstva. Ljubljana 1976.

Geologija. Meteorologija

Osmi jugoslovanski geološki kongres. Ljubljana 1974.

Geologija. Razprave in poročila. 18. knj. 1975. Ljubljana 1975.
Grafenauer Stanko: Rudna petrologija ultramafičnih kamnin Jugoslavije. Ljubljana 1975.
Pohlmann D.: Wetterkunde. Köln 1974.
Pučnik J.: Vreme in podnebje. Murska Sobota 1974.
Razprave. 16. Društvo meteorologov Slovenije. Ljubljana 1974.
Schniepp H.: Versteinerungen. Suchen, Sammeln, Präparieren. Stuttgart 1976.
Acta carsologica. 7. 1976. Ljubljana 1976.

Biologija

Biološki vestnik. Letnik 23. 1975. Ljubljana 1975.
Golčer T.—Sušnik F.—Vesel B.: Biologija. 1. Učbenik za srednje šole. Ljubljana 1975, 1976.
Golčer T.—Sušnik F.—Vesel B.: Biologija. 1. Laboratorijsko delo za srednje šole. — Testi znanja za srednje šole. Ljubljana 1975.
Glowatzki G.: Die Rassen des Menschen. Stuttgart 1976.
Eksplozija nauke od molekula do čoveka. Beograd—Ljubljana 1975.
Spominski zbornik Biotehniške fakultete univerze v Ljubljani ob 100-letnici rojstva prof. dr. Frana Jesenka. Ljubljana 1975.
Danon Jakob: Idejnost u biologiji i srodnim disciplinama. Beograd 1974.
Engels Fr.: Uloga rada pri pretvarjanju majmuna u čoveka. Beograd 1974.
Morris D.: Goli majmun. Zagreb 1970.
De Robertis—Saez—De Robertis: Cell biology. 6. ed. Philadelphia 1975.
Radovi 3. kongresa mikrobiologa Jugoslavije. 5.—8. okt. 1976. Ljubljana 1976.
Vodovnik Lojze: Osnove biokibernetike. Ljubljana 1975.
Likar Miha: Mikrobiologija za medicinske sest. Ljubljana 1973.
Slovenija — naše okolje. Ljubljana 1976.

Botanika

Praprotnik Nada: Alpski botanični vrt Juliana v Trenti. Maribor 1976.
Weiss R. F.: Lehrbuch der Phytotherapie. 3., überarb. u. erg. Aufl. Stuttgart 1974.
Rinaldi A.—Tyndalo V.: Gobe. Ljubljana 1976.
Godiclj Ljerka: Sistematska botanika. Maribor 1975.
Das grosse illustrierte Pflanzenbuch. Gütersloh... 1975.
Nikolić R.—Pavlović S.—Živanović P.: Anatomija biljaka. Beograd 1975.

Zoologija

Ocenjevanje muflonov in divjih prašičev v naravi. Ljubljana 1976.
Zidar Miroslav: O psih. Ljubljana 1976.
Austin O. L.: Wasesr- und Watvögel der Welt. Eltville am Rhein 1976.
Austin O. L.: Singvögel der Welt. Eltville am Rhein 1976.

UPORABNE VEDE — MEDICINA — TEHNIKA — KMETIJSTVO — GOZDARSTVO — VRTNARSTVO — GOSPODINJSTVO — ORGANIZACIJA INDUSTRIJE, TRGOVINE IN PROMETA — RAZNE INDUSTRIJE — GRADBENIŠTVO

Medicina

Lotrič B.—Jovanović S.: Deskriptivna i topografska anatomija čoveka. Osteologija. Beograd 1975.
Zakon o zdravstvenem varstvu. Ljubljana 1975.
Jojić B.—Perović J. V.: Oralna hirurgija. Beograd 1975.
Zbornik referatov s seminarja o psihiatrični, psihološki in psihoterapevtski tematiki z dispanzerskega vidika. Ljubljana 1974.
Pokazatelj o delu zdravstvene službe za leta 1969—1973. Ljubljana 1974.
Zdravstveno varstvo žena in otrok v SR Sloveniji. 1. del. Ljubljana 1974.
15. Tavčarjevi dnevi. Ljubljana 1975.

Kastelic Ivan: Hospitalizacija pljučnih bolnikov v bolnišnicah SR Slovenije v letih 1964, 1966, 1968, 1970, 1972. Golnik 1975.

Analiza vzrokov smrti otrok v starosti od 7 do 18 let v SR Sloveniji v letu 1973. Ljubljana 1975.

Analiza vzrokov smrti otrok v starosti od 0 do 6 let v SR Sloveniji v letih 1971—1974. Ljubljana 1975.

Ginekologija za zdravstvene šole. Ljubljana 1975.

Informatica v biomedicini. Ljubljana 1975.

Normalne vrednosti nekaterih preiskav... Splošna bolnišnica Slovenj Gradec. 1975.

Ganong W. F.: Pregled medicinske fiziologije. Beograd 1975.

Medicinski terminološki slovar. Poskusni snopič črke A. Ljubljana 1975.

Zbornik referatov 3. kongresa medicinskih biokemikov Jugoslavije, ki je bil od 22. do 25. maja 1971. Maribor—Ljubljana 1975.

Naša bolnišnica. 3. Maribor 1976.

Samson Wright's applied physiology. 12. ed. New York 1973.

Drugi postdiplomski seminar iz anesteziologije in intenzivne terapije. Ljubljana 1975.

Burckhardt W.: Atlas i praktikum iz dermatologije in venerologije. Beograd—Zagreb 1976.

Liječnik u kući. Popularni zdravstveni priručnik. Zagreb 1975.

Toldt Hochstetter: Anatomischer Atlas. Band 1., 2. 26. Aufl. München—Berlin—Wien 1975.

Stefanović S.: Interna medicina. 2. preštamp. izd. Beograd—Zagreb 1976.

Parry W.: Rehabilitation of the hand. 3. ed. London 1973.

Venzmer G.: Domači zdravnik. Ljubljana 1976.

Izabrana poglavja bolezni organa disanja i novi pogledi na alergiju. Ljubljana 1974.

Senchal M.: Zdravje vaše družine. Ljubljana 1974.

Zgodovinski oris zdravstva na Dolenjskem. Ljubljana 1973.

Vrcelj S.: Elektrokardiografski atlas. Beograd—Zagreb 1974.

Hudolin V.—Rugelj J.: Kaj je alkoholizem. 2. razširj. izd. Ljubljana 1973.

Bohinc P.: Farmakognozija. 1., 2. zv. Ljubljana 1974.

Košiček M.—T.: Tudi vaš otrok je osebnost. 1., 2. del. Ljubljana 1975—1976.

Pedopsihiatrija. 1. Ljubljana 1976.

Psihoterapija. 1., 2., 3. Ljubljana 1976.

Bunta S.: Človeške garje. Ljubljana 1976.

Prva pomoč na cesti. 3. dopolnj. izd. Ljubljana 1976.

Bernar Žan: Veličina i iskušnja medicine. Beograd 1975.

Goth Andreas: Medical pharmacology. 8. ed. Saint Louis 1976.

Guyton A. C.: Udžbenik medicinske fiziologije. 5., preštamp. izd. Beograd—Zagreb 1976.

Simpozij o ogroženem otroku. 4. Derčevi pediatrični dnevi. Ljubljana 1976.

Baričević Jože: Uvod v flebologijo. Ljubljana 1976.

Anatomija za študente medicine. 1., 2., 3. Ljubljana 1976.

Lenče Peter: Kratak pregled farmakologije. 1. del. Ljubljana 1976.

Polivalentna patronažna služba in nega bolnikov na domu v SR Sloveniji leta 1975. Ljubljana 1976.

Zbornik radova osmog kongresa ginekologa-opstetričara Jugoslavije u Portorožu 7.—9. okt. 1976. Ljubljana 1976.

Fortič B.: Pljučni rak na koncu cigarete. Ljubljana 1976.

Ross W. S.: Kaditi lahko nehate v 14 dneh. Ljubljana 1976.

Sakešček L.: Zdravstvena vzgoja. Ljubljana 1976.

Anderson W. A. D.: Patologija. Knj. 1., 2. Beograd 1975.

Brumec Viljem: Funkcionalna anatomija človeka. Maribor 1976.

Pračenje fetusa u trudnoći i porođaju. Ljubljana 1976.

Razprostranjenost diabetičnih obolenj v SR Sloveniji. Ljubljana 1976.

Zbornik predavanj 12. podiplomskega tečaja iz kirurgije za zdravnike splošne medicine. Ljubljana 1976.

Ronsard Nicole: Celulit. Zagreb 1975.

Bonač I.—Pečnik-Vovkova M.: Zdravje in lepota s higieno in kozmetiko. Ljubljana 1975.

Košiček Marjan in T.: Življenje v dvoje. Ljubljana 1976.

Bonač I.: Higijena. 2. popr. in razširj. izd. Ljubljana 1974.

Pirc J.—Jakša S.—Simčič V.: Dieta za hujšanje in vzdrževanje telesne teže. 2. izpop. izd. Ljubljana 1975.

Pokorn Dražigost: Vitki živijo dlje. Kako pravilno jemo in hujšamo. Ljubljana 1976.

Košuta S.—Pirc J.: Sladkorna bolezen in dieta za sladkorno bolne. Ljubljana 1976.

Matko I.—Pirc J.: Dieta pri jetrnih in žolčnih obolenjih. Ljubljana 1976.

Pokorn Dražigost: Osnove splošne dietetike. Ljubljana 1976.

Veterinarstvo

Rakovec Rajko: Parazitologija za veterinarje. Ljubljana 1972.

Živnozdravstveni nasveti. Ljubljana 1972.

Senegačnik J.: Biokemija semena domačih živali. Ljubljana 1974.

Zbornik biotehniške fakultete univerze v Ljubljani. Veterinarstvo. Letnik 12., 13. Ljubljana 1975—1976.

Tehnika

Pregrad Boris: Spoznavanje tehnoloških procesov. 1., 2. Maribor 1974.

Pešič M.—Mišković B.—Milenković V.: Prerada metala u plastičnom stanju. Beograd 1975.

Šesterikov B.: Televizija. Beograd 1974.

Šoštar A.: Tehnika odrezovanja kovin. 1., 2.—3. del Maribor 1975.

Podlesnik Mirko: Gonila z mehansko zvezo vlečnega elementa. Maribor 1975.

Maynard H. B.: Industrijski inženjering. 4. knj. Zagreb 1975.

Bendix F.: Osnove obrade metala. Sarajevo 1973.

Muren Hinko: Tehnika odrezavanja. 2. del. Ljubljana 1975.

Gorjanc Ferdo: Osnove elektrotehnike za tehniške elektrošole. 2. izd. Ljubljana 1975.

Mrakar France: Opća električna mjerenja. 8. izd. Ljubljana 1975.

Kranjc Viktor: Zbirka rešenih nalog iz osnov elektrotehnike. 1., 2. del. Maribor 1975.

Podlesnik Mirko: Gonila z valjastimi zobniki. 1. del. Maribor 1975.

Šoštar A.: Tehnološke meritve, 1. del. Maribor 1975.

Automatisierungstechnik. Technik-Wörterbuch. Berlin 1975.

Elektrotechnik — Elektronik. Englisch-Deutsch. Berlin 1975.

Prikaz možnosti dolgoročnega razvoja energije SR Slovenije. Ljubljana 1976.

Poniž Roman: Osnove elektrotehnike. 1. del. 7. predel. in dop. izd. Ljubljana 1975.

Tehnička enciklopedija. 5. Elektrons- F. Zagreb 1976.

Kraut Bojan: Strojniški priručnik. 10. predel. in izpop. izd. Ljubljana 1976.

Likavec A.: Tehnologija obdelave s strojeslovesjem. 1., 2. Maribor 1974.

Pregrad Boris: Nauk o blagu s tehnologijo. 1., 2. del. Maribor 1975.

Virant Jernej: Teorija preklonih vezij. Ljubljana 1976.

Povše Roman: Osnove industrijske energetike. Ljubljana 1976.

Gyergyek Ludvik: Teorija vezij in sistemov. Ljubljana 1976.

Zbornik del 8. jugoslovanskega simpozija o telekomunikacijah. Ljubljana 1974.

Prejac M.: Električne naprave in energetika. Ljubljana 1973.

Mrakar F.: Splošne električne meritve, 6. izd. Ljubljana 1976.

Sever R.: Električna na gradbiščih. Ljubljana 1976.

Avčin F.—Jereb P.: Preizkušanje električnih strojev in njihove lastnosti. Ljubljana 1973.

Keršič Nikolaj: Zbirka nalog iz osnov elektrotehnike. Ljubljana 1976.

Kako deluje? 1., 2. knj. Ljubljana 1976.

Zbornik strojnikov. 2. Višja tehniška šola Maribor. Maribor 1976.

Muren Hinko: Odrezavanje. Ljubljana 1976.

Kuhar Andrej: Tehnologija obdelave. Ljubljana 1976.

La Que F. L.—Copson H. R.: Otpornost metala i legura na koroziju. Beograd 1975.

Cilenšek Edvard: Kanalska telefonija in telegrafija. Ljubljana 1976.

Deseti jugoslovanski simpozij o telekomunikacijah. 1., 2. del. Ljubljana 1976.

Uporaba mikroprocesorjev v merilnih napravah. Ljubljana 1976.

Kraut Bojan: Strojarski priručnik. Zagreb 1976.

Kadivec Maks: Telefonske posredovalne naprave. 1. del. Ljubljana 1976.

Neumann E.: Savremeno građenje puteva. Beograd 1963.

Zgodovina cest na Slovenskem. Ljubljana 1972.

Kmetijstvo

Lavrič Jože: Kmetijska statistika. Rastlinska proizvodnja. Maribor 1974.

Gostje na kmetiji. Ljubljana 1975.

Vse o koruzi. Ljubljana 1975.

Zbornik biotehniške fakultete univerze v Ljubljani. Kmetijstvo. Zv. 21., 22., 23., 24., 25. Ljubljana 1973—1975.

Kmetijski priručnik. 1975.

Dinamika, obseg in struktura povpraševanja ter ponudbe glavnih kmetijskih proizvodov. 2. Ljubljana 1975.

Opremljenost kmetij s stroji v letu 1975. Ljubljana 1976.

Fajdiga G.: Kako bom gospodaril na travnatem svetu. Ljubljana 1974.

Osnovna šola Prevalje W-VII
šolsko-letu 1929-30

Včasih je bila ledena ploskev kar pri DTK

Počitnice na kmetih. Ljubljana 1976.
 Naše kmetijske šole. St. 13. 1976. Maribor 1976.
 Purkelj Viktor: Električne inštalacije na kmetiji. Videm ob Ščavnici 1976.
 Preizkušanje sort poljščin in vrtnin v Sloveniji v letu 1975. Ljubljana 1976.
 Proizvodni stroški za glavne kmetijske proizvode na kmetijah v letu 1975. Ljubljana 1976.
 Primernost novih domačih sort ozimne pšenice za pridelovanje v Sloveniji. Ljubljana 1976.
 Ajda. Gradivo za »okroglo mizo«. Ljubljana 1976.
 Medved Jakob: Svet se spreminja. Človek in hrana. Ljubljana 1976.

Gozdarstvo. Vinogradništvo

Mikulič Vid: Načrtovanje gozdne proizvodnje s pomočjo računalnika. Ljubljana 1975.
 Remić Ciril: Stanje mehanizacije v izkoriščanju gozdov SR Slovenije koncem leta 1974. Ljubljana 1975.
 Piskernik M.: Vegetacijska razčlenitev hrastovih, kostanjevih, lipovčevih in gabrovih gozdov v Sloveniji. Ljubljana 1974.
 Zbornik gozdarstva in lesarstva. 13., 14. Ljubljana 1975—1976.
 Gospodarjenje z zasebnimi gozdovi v SR Sloveniji. Ljubljana 1976.
 Zasnova uporabe prostora. Gozdarstvo. Ljubljana 1976.
 Žumer Lojze: Delež gozdov v slovenskem prostoru. Ljubljana 1976.
 Sikovec Slavica: Malo kletarstvo. Vinski svetovalec. 1. del. Ljubljana 1975.
 Trčelj D.: Značilnosti dolenskega cvička. Ljubljana 1974.
 Štular Hanka: Pivsko posodje skozi stoletja. Razstavniki katalog. Ljubljana 1975.

Vrtnarstvo

Schubert M.: V domačem vrtu. Ljubljana 1975.
 Jelnicar Marko: Pomagamo vam vrtnariti. Ljubljana 1976.
 Vardjan France: Moj vrt, moje veselje. Zelenjadarstvo. Ljubljana 1976.
 Vardjan France: Termiski priročnik za ljubitelje vrta in cvetlic. 1974/1975. Maribor 1974.
 Kos Klara F.: Ikebana. Ljubljana 1975.
 Bianchini F.—Pantano A. C.: Vse o cvetju. 1. ponatis. Ljubljana 1976.
 Maček Jože: Dvesto nasvetov za varstvo rastlin v vrtu in sadovnjaku. Ljubljana 1976.
 Spangenberg Cgr.—Heinemann J.: Leksikon sobnih rastlin. Ljubljana 1976.

Zivinoreja. Čebelarstvo. Lov. Ribišstvo

Cizej Dolfe: Prašičereja. Maribor 1976.
 Rihar Jože: Odgajivajmo bolje čele. 2. dop. in prerađ. izd. Ljubljana 1976.
 Rihar Jože: Čebelarjenje v nakladnem panju. Ljubljana 1975.
 Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu. Ljubljana 1976.
 Deset let prve slovenske lovske organizacije na avstrijskem Koroškem. Celovec 1975.
 Jeromel Tone: Gojitev rib. Ljubljana 1975.

Gospodinjstvo

Montenero—Alberini—Rosselli: Nova kuharica. Zagreb 1974.
 Gliha M.—Kodele M.: Nauk o prehrani. Predel. in popr. ponatis. Ljubljana 1976.
 Grum A.—Kovačič E.: Konzerviranje in zamrzovanje v gospodinjstvu. 4. dop. in predel. izd. Ljubljana 1976.
 Gööck R.: Nova velika kuharska knjiga. 2. ponatis. Ljubljana 1976.
 Knjiga za vsako ženo. Zagreb, Ljubljana 1976.

Vodstvo in organizacija industrije, trgovine in prometa

Rant Marko: Operativna priprava proizvodnje. Kranj 1976.
 Klasinc Tone: Osnovne smernice v integralni sistem kontrole kvalitete. 1. del. Ljubljana 1976.
 Barlič Mirko: Načrtovanje poslovanja podjetij. 1. del. Maribor 1975.
 Meznarič Matija: Analiza poslovanja (bilance) z revizijo. 1., 2., 3. del. Maribor 1973—1975.
 Ostrovska M.—Senčar M.: Einführung in die Wirtschaftspraxis. 1. Stufe. Maribor 1975.
 Kos Karlo: Načrtovanje poslovanja v organizacijah združenega dela. 1., 2. del. Maribor 1975.
 Mikl C.—Barbič M.: Planiranje in obračun poslovanja. Maribor 1975, 1976.
 Kajzer Stefan: Izbrana poglavja iz kibernetičkih poslovnih sistemov. Maribor 1975.
 Perič Franjo: Nekaj problemov organizacije podjetja. Maribor 1975.
 Bobek Dušan: Fiskalne finance. Maribor 1974.
 Lipovec F.: Teorija organizacije. Ljubljana 1974.
 Košmelj B.: Statistična analiza poslovnih odločitev. Ljubljana 1974.
 Tomšič P.: Istraživanje i planiranje marketinga... Zagreb 1976.
 Ivanko S.: Teorija organizacije. Maribor 1976.
 Meško Ivan: Uporaba linearnega optimiranja. 1. del. Ljubljana 1975.
 Niketić R.: Planiranje društvenog i socijalnog razvoja u udruženom radu. Beograd 1974.
 Niketić R.: Planiranje. Zbirka zadataka. Beograd 1974.
 Turk I.: Uvod v ekonomiko delovne organizacije. Kranj 1976.
 Industriebetriebslehre. 4. neubearb. u. erw. Aufl. Wiesbaden 1975.
 Združeno delo v tokovih mednarodnega trženja. 1., 2. del. Maribor 1976.
 Deželak Bogomir: Organizacija in politika blagovnega prometa. Dopolnj. ponatis. Maribor 1976.
 Lindič M.: Organizacija poslovanja in dela. Ljubljana 1976.
 Obraz R.: Politika proizvoda. Zagreb 1975.
 Marjanović S.: Primena kibernetike u rukovoenju radnom organizacijom. 3. prošir. izd. Zagreb 1975.
 Požar Danilo: Gospodarjenje v poslovni logistiki. Maribor 1976.
 Jerovšek Janez: Pogoji, ki vplivajo na uspešnost podjetja. Ljubljana 1976.
 Senčar Peter: Osnove ekonomike in organizacije združenega dela z ozirom kemijske industrije. Maribor 1976.
 Meško Ivan: Operacijsko raziskovanje. Priročnik za vaje. Maribor 1975.
 Lindič M.: Gospodarjenje organizacij združenega dela. Maribor 1975.
 Kukoleća S.—Stavrić B.: Osnovi ekonomike i organizacije proizvodnje. Beograd 1975.
 Kukoleća S.: Ekonomika preduzeća. 1. knj. Sv. 1., 2. 8. izd. Beograd 1974.
 Žaja Marko: Ekonomika proizvodnje. Zagreb 1975.
 Nemeč Janez: Pravni posli v zunanji trgovini. Maribor 1975.

Gusel Leo: Oris zunanjetrgovinskega in deviznega sistema Jugoslavije. Maribor 1975.
 Gusel Leo: Zunanjetrgovinsko poslovanje. 1. del. Maribor 1975.
 Vezjak Danilo: Sodobno zunanjetrgovinsko poslovanje. Maribor 1975.
 Horvat Mirko: Psihologija v sodobni trgovini. Ljubljana 1975.
 Požar Danilo: Ekonomika transportnega procesa. Maribor 1976.
 Meško Ivan: Uporaba linearnega optimiranja. 2. del. Maribor 1976.
 Trbojević Krunica: Engleska poslovna korespondencija. 3. izd. Beograd 1975.
 Andolšek Danijel: Poliglotska poslovna korespondencija. — Poliglotska poslovna korespondencija. — Poliglотно poslovno dopisivanje. — Polyglotte Handelskorrespondenz. — Corrispondenza commerciale poliglotta. — Polyglott business correspondence. Ljubljana 1976.
 Kosec Vida: Organizacija in poslovno spise v trgovini. Ljubljana 1976.
 Melavc Dane: Poslovne informacije, informacijski sistemi in računovodstvo. Maribor 1975.
 Turk Ivan: Upravljalni vidik računovodstva. 2. dop. izd. Maribor 1975.
 Melavc Dane: Uvod v teorijo in tehniko računovodstva. Maribor 1976.
 Koršič Mirko: Trideset let slovenskega pomorstva. 1945—1975. Koper 1975.
 Zakon o varnosti cestnega prometa. Ljubljana 1975.
 Reljić D.—Zimmermann B.: Škola za vozače. Kategorija A, B, C, D. 6. izmij. i dop. izd. Zagreb 1976.
 »Schlag nach!« für Autofahrer. Mannheim... 1974.

Razne industrije in obrti

Göres H. H.: Zidarstvo za vsakogar. Ljubljana 1974.
 Borštnar Jože: Finalna predelava lesa. 2. Ljubljana 1975.
 Jeler Slava: Oplemenitenje tekstilij. Barvila — barvanje. Maribor 1975.
 Japelj Tomaž: Prezračevanje in ogrevanje. Ljubljana 1976.
 Kresal France: Tekstilna industrija v Sloveniji. Ljubljana 1976.
 11. strokovni simpozij o novitetah v tekstilni tehnologiji. Ljubljana 1976.
 Ropotar Borut: Nakit. Celje 1975.
 Deisinger M.: Osnove industrijskega oblikovanja. Domžale 1976.
 Kumar M.: Kovane mreže. Ljubljana 1973.
 Abeler Jürgen: Ullstein Uhrenbuch. Berlin, Frankfurt am Main, Wien 1975.
 Gööck R.: Sam svoj obrtnik. 1. ponatis. Ljubljana 1976.
 Kušar Ivan: Osnove moškega krojaštva. Ljubljana 1976.
 Zandt E.: Sivajte in uživajte. Ljubljana 1974.
 Rösler Horst: Seifen und Waschmittel. Köln 1976.
 Česen M.—Amon A.: Tehnologija opekarstva. Ljubljana 1976.

Računalništvo

Dimitrijević D.: Računsko programiranje. Beograd 1975.
 Zbornik del 10. in 11. jugoslovanskega mednarodnega simpozija o obravnavanju podatkov. Informatika 75, 76. Bled 1975—1976.
 Kac Milan: Fortran IV. in monitorski sistem za elektronski računalnik IBM 1130. Dopolnjen in razširjen ponatis. Maribor 1970.
 Izboljšanje upravnega in pisarniškega dela z računalniki. Ljubljana 1976.
 Dovjak D.: Osnove obdelave podatkov. Ljubljana 1975.
 Zakrajšek Egon: Fortran. 2. dotis. Ljubljana 1976.
 Posvetovanje o zavarovanju podatkov v računalniških centrih. Ljubljana 1975.

UMETNOST — ARHITEKTURA — FOTOGRAFIJA — GLASBA — GLEDALIŠČE — IGRE — ŠPORT

Zbornik za umetnostno zgodovino. 9. letnik. 1972. Ljubljana 1972.
 Die Kunstdenkmäler Österreichs. Kärnten. Wien 1976.

Karlinger Hans: Bayerische Kunstgeschichte. Altbayern und Bayerisch-Schwaben. 3. neubearb. Aufl. München 1976.
Lexikon der ägyptischen Kultur. Wiesbaden 1976.
Plesničar-Geč L.: Emonske freske. Ljubljana 1973.

Urbanizem

Peterlin Stane: Zasnova uporabe prostora. Varstvo narave. Ljubljana 1975.
Lenarčič L.: Percepcijski aspekti mestne vizualne oblike in njih pomen v urbanističnem načrtovanju. Ljubljana 1974.
Funkcionalna členitev mestnega prostora. 3. faza. Kvantitativna analiza na primeru Ljubljane. Ljubljana 1975.
Urbanistični terminološki slovar. Ljubljana 1975.
Prvo skupno poročilo o prostorskem planiranju v avtonomni deželi Furlaniji-Juljski krajini, v zvezni deželi Koroški ter v SR Sloveniji in SR Hrvatski — zahodni del. Ljubljana 1975.
Varstvo spomenikov. Letnik 17.—19./2. Ljubljana 1975.
Varstvo spomenikov. Letnik 20. Ljubljana 1976.
Pogačnik A.: Vizualno-estetske komponente v kibernetiki prostorskega planiranja. Ljubljana 1976.

Arhitektura

Fister Peter: Arhitektura slovenskih protiturskih taborov. Ljubljana 1975.
Grabrijan Dušan: Makedonska hiša. Ljubljana 1976.
Premagovanje arhitektonskih ovir za telesno prizadete osebe. Ljubljana 1975.
Vrišer Sergej: Stari Maribor. Maribor 1975.
Reisp Stanko: Grad Mehovo. Maribor 1975.
Curk Jože: Ptujski grad in njegove kulturno-zgodovinske zbirke. Maribor 1975.
Stopar Ivan: Grad in naselje Salek. Velenje 1975.
Zadnikar Marijan: Pleterje. Maribor 1976.
Stopar Ivan: Vrbovec z okolico. Maribor 1976.
Die Stephanskirche. Wien b. 1.
Die Stephanskirche. Wien b. 1.
Moškón Milena: Celjski muzej. 2. Maribor 1976.

Likovna umetnost

Egiptovski muzej Kairo. Ljubljana 1975.
Pinakoteka Brera Milano. Ljubljana 1975.
Rijksmuseum Amsterdam. Ljubljana 1975.
Cevc A.—Rozman K.: Nove pridobitve Narodne galerije. 1965—1975. Ljubljana 1976.
Trifunović L.: Srpsko slikarstvo 1900—1950. Beograd 1973.
Narodna galerija Washington. Ljubljana 1973.
Baročna in kmečka plastika Posavja. Iz zbirke Posavskega muzeja. Vodič po razstavi. 1. Brežice 1976.
Mladjevc. Katalog likovne razstave v Gorenjskem muzeju v Kranju. Kranj 1976.
Vrišer Sergej: Baročno kiparstvo v osrednji Sloveniji. Ljubljana 1976.
Mladjevc. Razstavn katalog. Kellertheater Villach. Kletno gledališče Beljak. Villach 1976.
Werner Berg Galerie der Stadt Bleiburg, Kärnten. Bleiburg b. 1.
PA-71. Katalog likovne razstave v avli nove šole v Radljah. Radlje ob Dravi 1974.
Jože Tisnikar. Katalog galerije Meblo Nova Gorica. Nova Gorica 1976.
Miha Maleš. Katalog Likovnega salona Ravne na Koroškem. Ravne na Koroškem 1976.
Zmago Jeraj. Krajina. Katalog Likovnega salona Ravne na Koroškem. Ravne na Koroškem 1976.
Razstava slikarske kolonije Ravne 76. Ravne na Koroškem 1976.
Razstava Franca Boštjana v salonu Ars Radlje. Radlje ob Dravi 1976.
Geister I.: Ptice na gnezd. Priročnik za fotografiranje. Ljubljana 1976.
Grafika iz Koroške in Slovenije. 1970—1975. Iz zbirke avstrijskih dravskih elektrarn (ÖDK AG) Celovec. Celovec 1976.

Glasba

Naših trideset let. Pihalni orkester ravnskih železarjev. Ravne na Koroškem 1975.

Vres Prevalje. Peti letni koncert. Prevalje 1976.
Kramolc Luka: Koroške viže. Bukovniki, vižarji in pevci. Maribor 1976.
Lebič Lojze: Kons (a) za komorni ansambel. Ljubljana 1974.
Lebič Lojze: Atelier. Ljubljana 1974.
Muzikološki zbornik. Zv. 11. 1975. Ljubljana 1975.
Kocsis Štefan: Hrvatska Pjesmarica. Wien 1973.
Četrto srečanje okteta lesne industrije Slovenije v Slovenjem Gradcu, 10. 4. 1976. Slovenj Gradec 1976.
Klemenčič Ivan: Kompozicijski stavek v klavirskih skladbah Marija Kogoja. Ljubljana 1976.
Trideset let glasbene šole Marjana Kozine Novo mesto. Novo mesto 1976.
Honolka Kurt: Weltgeschichte der Musik. Eltville am Rhein 1976.
Cvetko Dragotin: Musikgeschichte der Südslawen. Maribor 1975.
Cvetko Ciril: Pesem v slovenski partizanski skladbi. Ljubljana 1975.

Gledališče. Šah

Molière na slovenskem odru. Informacije in raziskave. Ljubljana 1975.
Uvod u lutkarstvo. Beograd 1965.
Spental Manica: Glasbene predstave na odru Mariborskega gledališča od 1785—1861. Maribor 1975.
Dokumenti Slovenskega gledališkega muzeja. Letnik 12. Št. 27.—28. Ljubljana 1976.
Ivkov Borislav: Škola šaha. 2. Završnice. Beograd 1976.
Parma B.—Kutin B.: Šah za vsakogar. Ljubljana 1975.

Sport

Kuper Kenet: Novi aerobik. Beograd 1974.
Srečanje slovenskih železarn na Peci 20. 9. 1975. Ravne na Koroškem 1975.
Taborniški odred »Koroških jeklarjev« Ravne na Koroškem. 1960—1975. Ravne 1975.
17. zimski lesariada Slovenj Gradec. Gorski turistični center Kope. 12. marca 1976. Slovenj Gradec 1976.
2. športne igre rudarjev. Mežica 1976.
Usnjariada '76. Slovenj Gradec 1976.
Vogelnikova Marija: Sodobni ples na Slovenskem. Ljubljana 1975.
Trdina Joža: Tudi predšolski otrok telovadi. Ljubljana 1975.
Škarja Tone: Stene mojega življenja. Maribor 1975.
Transverzalni vodič po planinama Bosne i Hercegovine. Sarajevo 1975.
Kristan Silvo: Gimnastične vaje. Ljubljana 1976.
Vodnik po slovenski planinski poti. 4. popr. in dop. izd. Ljubljana 1974.
Jurca M.: Ritmične vaje. Ljubljana 1975, 1976.
Kump A.: Tenis pravilno in lažje. Ljubljana 1973.
Prešeren M.: Plavanje. 1. del. Ljubljana 1973.
Zasnova uporabe prostora. Rekreativna. Ljubljana 1976.
Trenar. Strokovni športni bilten. Plavanje. — Rokomet. — Smučanje. — Atletika. — Gimnastika. — Košarka. — Nogomet. — Odbojka. Ljubljana 1975.
Montreal 1976. Ljubljana 1976.
Ževart Danica: Saleška planinska pot. Velenje 1974.
Kugy Julius: Božanski nasmeh Monte Rose. Maribor 1976.
Kangbačen. Ljubljana 1976.

JEZIKOSLOVJE — KNJIŽEVNOST

Jezikoslovje

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Dio 22. Knj. 1., 2., 3., 4. Svezak 91., 92., 93., 94. Dio 23. Knj. 1., 2., 3. Svezak 95., 96., 97. Zagreb 1975—1976.
Stojčević D.—Romac A.: Dicta et regulae iuris. 2. dop. izd. Beograd 1971.
Benvenist Emil: Problemi opšte lingvistike. Beograd 1975.

Čop Bojan: Die indogermanische Deklination im Lichte der indouralischen vergleichenden Grammatik. Ljubljana 1975.
Ivić Milka: Pravi u lingvistici. 3. dop. izd. Ljubljana 1975.
Remic-Jager Vera: Slovenski jezik za poklicne, tehniške in druge službe za gospodarstvo ter družbene službe. Maribor 1975.
Logar Tine: Slovenska narečja. Besedila. Ljubljana 1975.
Drizari Nelo: Albanian-english and english-albanian dictionary. 2. ed. New York 1975.
Stanojević Obrad: Latinski jezik za pravnike. Beograd 1975.
Fleischer W.—Michel G.: Stilistik der deutschen Gegenwartssprache. Leipzig 1975.
Faulstich Dieter: Gutes und schlechtes Deutsch. Leipzig 1975.
Androić M.—Čupić-Battigelli G.—Kolar A.: Corso d'italiano. 1. Maribor 1975.
Zdovc Pavel: Prispevek k zgodovini slovenskega tiska in knjižnega jezika na Koroškem. Posebni odtis iz Mladja 1970. Celovec 1970.
King F. W.—Cree A.: Modern english business letters. London 1975.
Allen W. Stannard: Living english structure for schools. London 1975.
Falero R.—De Antonio G.: 100 Briefe Italienisch für Export und Import. Berlin... 1974.
Mimaud L.: 100 Briefe Französisch für Export und Import. Berlin... 1973.
Stabéj Jože: Wörterverzeichnis der Sprachbemerkungen und des Registers in der Biblia Dalmatins. 1584. München 1976.
Daničić Đura: Rječnik iz književnih starina srpskih. Dio 1., 2., 3. Beograd 1975.
Slavistična revija. Letnik 24. 1976. Ljubljana 1976.
Kopriva Silvo: Latinska vadnica. Ljubljana 1976.
Verbinc France: Slovar tujk. 5. izd. Ljubljana 1976.
Čop Bojan: Indouralica. Ljubljana 1974.
Šimundić M.: Hrvatski ili srpski jezik. Maribor 1974.
12. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. 5.—17. julija 1976. Ljubljana 1976.
Isačenko A. V.: Slovenski verz. Ljubljana 1975.
Šašel Ana: Fundamenta latina. 2. Ljubljana 1976.
Jurančič J.: Srbskohrvatsko-slovenski in slovensko-hrvatskosrpski slovar. Ljubljana 1976.
Andrić D.: Dvosmerni rečnik srpskog žargona i žargonu srodnih reči i izraza. Beograd 1976.
Čop Bojan: Studien im tocharischen Auslaut. 1. Ljubljana 1975.
Smolej Viktor: Slovaško-slovenski slovar. Ljubljana 1976.
Blagajne D.—Konte I.: Modern english grammar. Ljubljana 1976.

Snežna kapa

Duden. Das große Wörterbuch der deutschen Sprache in 6 Bänden. Band 1. A—Ci. Mannheim, Wien, Zürich 1976.
 Kolar Anton: Slovensko-francoski slovar. Maribor 1976.
 Gajšt—Grmek—Jurše: Izbor slovensko-angleških izrazov iz samoupravnega družbenopolitičnega sistema SFRJ. Maribor 1976.
 Kline—Senčar—Židanik: Izbor slovensko-nemških izrazov iz samoupravnega družbenopolitičnega sistema SFRJ. Maribor 1976.
 Nougayrol J.: Babilonščina — mednarodni jezik v antiki. Ljubljana 1975.
 Linguistica. 14., 15. Ljubljana 1974—1975.

Književnost

Povijest svjetske književnosti u 8 knjiga. Knjiga 7. Zagreb 1975.
 Kmecl Matjaž: Od pridige do kriminalke. Ljubljana 1975.
 Kmecl Matjaž: Mala literarna teorija. Ljubljana 1975.
 Glušič Helga: Pripovedna proza Cirila Kosmača. Ljubljana 1975.
 Čurkina-Iskra V.: Matija Majar-Ziljski. Ljubljana 1974.
 Kermauner Taras: Zgodba o živi zdajšnjosti. Ljubljana 1974.
 Lovšin Evgen: Rod in mladost Otona Župančiča. Ljubljana 1975.
 Paternu Boris: France Prešeren in njegovo pesniško delo. 1. Ljubljana 1975.
 Medic-Vokačeva Zlata: Poetika Konstantina Paustovskega. Maribor 1975.
 Smej Jože: Muza Miklóša Küzmiča. Murska Sobota 1976.
 Prijatelj zbornik. Ob stoletnici rojstva. Ljubljana 1975.
 Martinović Juraj: Poezija Dragotina Ketteja. Ljubljana 1976.
 Zihel Boris: Ivan Cankar in naš čas. Ljubljana 1976.
 Agonija veljakov v Cankarjevi satirični prozi. Maribor 1976.
 Vidmar Josip: O Ivanu Cankarju. Ljubljana 1976.
 Mitrovič M.: Cankar in kritika. Koper 1976.
 Ivan Cankar in delavsko gibanje. Razstava Arhiva SR Slovenije. Ljubljana 1976.
 Cankarjevo gledališče. Razstava. Ljubljana 1976.
 Sto let Ivana Cankarja. Katalog slovenskih založb. Ljubljana 1976.
 Moje delo je slutnja zarje. Katalog razstave ob stoletnici Ivana Cankarja v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani. Ljubljana 1976.
 Prešeren France: Poesie. Litteratura slovenica. 1. Trst 1976.
 Zbornik Štefana Küzmiča. Murska Sobota 1974.
 Rupel Dimitrij: Svobodne besede. Od Prešerna do Cankarja. Koper 1976.
 Rotar Janez: Povednost in vrsta pravljice, balade, basni, povesti. Ljubljana 1976.
 Kramberger Marijan: Pazljivejša branja. Ljubljana 1975.
 Zadravec Franc: Literarni teoretik in kritik Josip Vidmar. Maribor 1976.
 Vstanite, sužnji. Zbirka revolucionarnih pesmi narodov vsega sveta. Ljubljana 1976.
 Kokot Andrej: Nekje pa pesmi pojo. Maribor 1976.
 Lipuš Florjan: Škorenj. Ljubljana 1976.
 Messner Janko: Buteljni pa tabu. Slovenj Gradec 1975.
 Messner Janko: Rugobne priče. Novi Sad b. 1. Messner Janko: Zasramovanci... združite se! Ljubljana 1974.
 Pečnik Franc: Avtobusna postaja. Maribor 1976.
 Pečnik Franc: Haiku. Slovenj Gradec 1976.
 Polanšek Valentin: Velike sanje malega človeka. Maribor 1973.
 Prežihov Voranc: Izbrano delo. 1., 2., 3., 4., 5. Ljubljana 1976.
 Suhodolčan Leopold: Na večerji s krokodilom. Ljubljana 1976.
 Suhodolčan Leopold: Skriti dnevnik. Ljubljana 1976.
 Suhodolčan Leopold: Pipa, klobuk in dober nos. Ljubljana 1976.
 Suhodolčan Leopold: Dvanajst slonov. Ljubljana 1976.
 Suhodolčan Leopold: Na kmetiji. Ljubljana 1976.

Suhodolčan Leopold: Mož, ki je imel želvo. Ljubljana 1976.
 Suhodolčan Leopold: Les nouveaux tours de Tim, le tailleur. Paris 1976.
 Ta hiša je moja, pa vendar moja ni. Sodobna slovenska literatura na Koroškem. Ljubljana 1976.

DOMOZNAVSTVO — ZEMJEPIS — BIOGRAFIJE — ZGODOVINA

Domoznavstvo

Loški razgledi. Letnik 22. 1975. Škofja Loka 1975.
 Planina France: Škofja Loka s Poljansko in Selško dolino. Škofja Loka 1976.
 Planina ni svet okoli nje. Planina pri Raku. 1974.
 Frantar A.: Turistične in kulturne znamenitosti občine Grosuplje. Ivančna gorica 1973.
 Dobrna. Preteklost in sedanost zdravilišča, kraja in okolice. Dobrna 1975.
 Pagon A.—Ogarev: Šebrelje skozi stoletja. Ljubljana 1976.
 Letuš skozi čas. Žalec 1976.
 Novo mesto. Kulturnozgodovinski vodnik. Novo mesto 1976.
 Velenje. Velenje 1976.
 Bolta Lojze: Rifnik nad Sentjurjem. Ljubljana 1975.
 Starè France: Dobova. Brežice 1975.
 Marušič Branko: Po poteh velikega tolminskega punta 1713. 1., 2. del. Maribor 1976.
 Dular Jože: Župančičeva Vinica. Maribor 1975.

Vrhnika — prečuden kraj. Ljubljana 1976.
 Vrišer Sergej: Malečnik. Ljubljana 1976.
 Stopar Ivan: Rogatec. Ljubljana 1976.
 Brunović M.: Samobor. Zagreb 1973.
 Sarajevo. Monografija. Sarajevo 1976.
 Konjhodžić Mahmud: Po našoj Koruškoj. Izrezki iz Vjesnika. St. 1—17. Zagreb 1975.

Zemljepis

Marković Jovan Đ.: Gradovi Jugoslavije. Beograd 1971.
 Gööck R.: Glavna mesta Evrope. Ljubljana 1972.
 Geografski vestnik. 47. letnik 1975. Ljubljana 1975.
 Krajevni leksikon Slovenije. 3. knj. Svet med Savinjskimi Alpami in Sotlo. Ljubljana 1976.
 Petrovič Rude: Zemlje i narodi svijeta. Zagreb 1975.
 Rus Roman: Vodnik po Italiji. Celovec 1973.
 Matthes D.: Die Felsenküste der Adria. Stuttgart 1976.
 Kuzmanovski R.—Rakik K.: Ohrid: Vodič niz gradot i okolinata. Ohrid 1976.
 Geografski zbornik. 15. Ljubljana 1976.
 Perić Milan: Vrnjačka banja. Turistički vodič. 3. dop. izd. Vrnjačka banja 1976.
 Biblioteka »Turistički vodiči« in Biblioteka »Male turističke monografije«: Dubrovnik i okolica. — Korčula. Orebić. Vela Luka. — Boka Kotorska. Herceg-novi. Kotor. Tivat. — Mostar i okolica. — Split i okolica. — Po Dolenjski. — Poreč i okolica. — Pula i okolica. — Hvar. Stari grad. Vrbosko. Jelsa. — Sarajevo i okolica. — Riviera Sibeni. — Romunija. — Beograd i okolica. — Opatija. Riviera. — Crkva sv. Spas Skopje. — Mustafa-pašina džamija. — Sv. Pan-

Mitja Šipek s Krivogradovo v igri Kaplan Martin Čeder-mac

telejmon. Nerezi. Skopje. — Zagreb i okolica. — Zadar i okolica. — Pomurje. — Slovenska obala. — Zagreb 1973—1975.
 Paschinger Herbert: Kärnten. Eine geographische Landeskunde. Klagenfurt 1976.
 Wien. Eine Stadt stellt sich vor. Erweit. Ausg. Wien 1973.
 Beograd—Bar. Turistički vodič. Beograd 1976.
 UdSSR-Reisen. München b. l.
 Wraber Tone: Trenta. Ljubljana 1976.
 Izraba tal v zahodno-srednjeevropskih deželah. Geographica slovenica. Ljubljana 1975.
 Pogled u svijet. Južna i jugoistočna Evropa. Zagreb 1976.
 Oglejmo si svet. Južna Evropa. Ljubljana 1976.

Biografije

Koblar France: Moj obračun. Ljubljana 1976.
 Grosse Männer der Weltgeschichte. Wiesbaden 1975.
 Grosse Frauen der Weltgeschichte. Wiesbaden 1975.
 Pričevanje o Lojzetu Filipiču. Ljubljana 1975.
 Nadj Dušanka: Kosta Nadj — vojniki tri armije. Bečej 1971.
 Samec Smiljan: Gledališki obrazi. Ljubljana 1976.
 Zinnhobler R.—Pfarl W. u. P.: Der heilige Wolfgang. Linz 1975.
 Reimann V.: Doktor Joseph Goebbels. Ljubljana 1973.
 Braun M.: N. W. Gogol. München 1973.
 Cajnkar Stanko: Franc Saleški Finžgar in njegova doba. Celje 1976.
 Bizetić S.: Detinjstvo druga Tita. Beograd 1973.
 O'Neill John F.: Nikola Tesla. Ljubljana 1976.
 Rojic Vida: Dušan Kveder-Tomaž. Maribor 1976.
 Ellert Gerhard: Atila. Maribor 1976.
 Strube W.: Pierre in Marie Curie — odkritelja radija. Maribor 1976.
 Pánek J.: Dr. Oton Berkopec. Življenje in delo. Novo mesto 1976.
 Brod Max: Franz Kafka. Zagreb 1976.
 Očak I.—Popović J.: Končar. Sekretar partije. Zagreb 1976.
 Reisp Stanko: Valvasors Zeit, Leben und Werk. Ljubljana 1976.
 Britovšek Marjan: Boj za Leninovo dediščino. 1., 2. knj. Ljubljana 1976.

Arhivistika. Arheologija

Smole Majda: Zgodovina arhivistike in arhivske službe. Ljubljana 1976.
 Arheološka najdišča Slovenije. S prilogami. Ljubljana 1975.
 Piccottini Gernot: Das spätantike Gräberfeld von Teurnia St. Peter in Holz. Klagenfurt 1976.
 Arheološki vestnik. Leto 25., 26. 1974, 1975. Ljubljana 1974, 1975.

Zgodovina

Zgodovinski časopis. 29., 30. letnik. 1975. 1976. Ljubljana 1975, 1976.
 Droysen J. G.: Geschichte Alexanders des Großen. München 1975.
 Pleterski Janko—Božič Branko: Politična in socialna zgodovina Jugoslavije. Maribor 1975.
 Šišić Ferdo: Pregled povijesti hrvatskoga naroda. Zagreb 1975.
 Nešović S.: Tretje zasedanje AVNOJ in zasedanje začasne ljudske skupščine demokratične federativne Jugoslavije. (7.—36. 8. 1945). Ljubljana 1945.
 Valvasor J. W.: Topographia archiducatus Carinthiae. Nürnberg 1688. Klagenfurt 1975.
 Kos Milko: Gradivo za historično topografijo Slovenije. 1., 2., 3. Ljubljana 1975.
 Perić Ivan: Suvremeni hrvatski nacionalizam. Izvori i izrazi. Zagreb 1976.
 Morazé Charles: Devetnajsto stoletje. 1775—1905. Ljubljana 1976.
 Taškovski Dragan: Resnica o makedonskem narodu. Ljubljana 1976.
 Propyläen Geschichte Europas. Band 1. 1400—1555. Frankfurt am Main 1975.
 Položaj kmeta in kmečki upori od 15. do 19. stoletja. Maribor 1973.
 Gööck R.: Lepi skrivnostni svet. Ljubljana 1976.

Velike civilizacije srednjega veka. Zgodovina človeštva. 3. knj. 1. zv. Ljubljana 1975.
 Zwitter-Tehovnik Dana: Wirkung der Französischen Revolution in Krain. Wien, Salzburg 1975.
 Zeitschrift des Historischen Vereines für Steiermark. 67. Jahrg. Graz 1976.
 Velika ilustrirana povijest svijeta. 1., 2. Pradoba — 1200 pr. n. e. Rijeka 1976.
 Ribnikar Peter: Slovenske podložniške prisega patrimonialnega sodišča Bled. Ljubljana 1976.
 Zgodovina v slikah. 2., 6. Ljubljana 1975, 1976.
 Perhac R.: Upor mornarjev v Boki Kotorski. Ljubljana 1976.
 Žeželj M.: Prizori iz kmečkega punta. 1573. Ljubljana 1973.
 Curk Iva: Rimljani na Slovenskem. Ljubljana 1976.
 Valant Milan: Najnovejša doba Slovencev. Ljubljana 1976.
 Časopis za zgodovino in narodopisje. Leto 11(46). 1975. Maribor 1976.
 Frischer Kurt: Sijaj in sence križarskih vojn. Ljubljana 1976.
 Gradivo za zgodovino Maribora. 1. zv. Listine do 1259. Maribor 1975.
 Conquest Robert: Izobčeni, izbrisani. Ljubljana 1972.
 Sihanuk Norodom—Burchett W.: Moja vojna s CIA. Ljubljana 1975.
 Izkušnje in nauki Pariške komune 1871. Ljubljana 1975.
 Bohlen Ch.: Svjedok povijesti. 1929—1969. Zagreb 1976.
 Ličina Đorđe: Špijuni su prešli granicu. Zagreb 1976.
 Infield G. B.: Eva i Adolf. Zagreb 1976.
 Gallaj Mark: Čez nevidne ovire. Ljubljana 1976.
 Boyington G.—Ata: Črne ovce. Ljubljana 1976.
 Deighton L.: Bombnik. Ljubljana 1976.
 Die letzten hundert Tage. Wiesbaden 1975.
 Salisbury Harrison E.: 900 dni obleganja Leningrada. Ljubljana 1975, 1976.
 Craig William: Bitka za Stalingrad. Ljubljana 1976.
 Mason D.: Prodor v Saint-Nazaire. Ljubljana 1976.
 Manvell R.: Zarotniki. Atentat na Hitlerja 20. julija 1944. Ljubljana 1976.
 Calvert M.: Činditi. Ljubljana 1976.
 Swinson A.: Puščavski diverzanti. Ljubljana 1975.
 Jagschitz Gerhard: Der Putsch. Die Nationalsozialisten 1934 in Österreich. Graz, Wien, Köln 1976.
 Hillel M.—Henry C.: V imenu rase. Ljubljana 1976.

Zgodovina NOB

Narodni heroji Jugoslavije. Knj. 1., 2. A—M, N—Z. Beograd 1975.
 Proektor D. M.: Agresija i katastrofa. 1939—1945. Beograd 1975.
 Prispevek k zgodovini statistike med NOB v Sloveniji. 1941—1945. Ljubljana 1975.
 Vidic Jože: Po sledovih črne roke. 2. izpop. izd. Ljubljana 1975.
 Potočnik Franc: Koncentracijsko taborišče Rab. Koper 1975.
 Veble-Hodnikova J.: Preživela sem taborišče smrti. 2. dopolnj. izd. Ljubljana 1975.
 Gerčar Janez: Begunje. 3. dopolnj. izd. Ljubljana 1975.
 Šetinc Franc: Iznanci. Ljubljana 1975.
 Terčak Stane: Celjski Stari pisker. Ljubljana 1976.
 Filipič France: Pohorski bataljon. 4. izd. Ljubljana 1975.
 Portreti žena boraca. Ritratti di donne combattenti. Rovinj 1975.
 Vestnik koroških partizanov. Letnik 9. 1975. Ljubljana 1975.
 Slovenska Istra v boju za svobodo. Koper 1976.
 Spominska obeležja NOB občine Kamnik. Kamnik 1975.
 Peskar Jože: Dolenjski odred. Ljubljana 1976.
 Prazniki slovenskih občin. Ljubljana 1975.
 Mišković Petar: Bitka za Drvar. 1944—1974. Sarajevo 1974.
 Nikolić Nikola: Otroci s Kozare. Ljubljana 1975.
 Sattler Miran: Drvar. Ljubljana 1976.

Ilustrirana povijest narodno-oslobodilačke borbe u Jugoslaviji. 1941—1945. Zagreb 1973.
 1941—1942 u svedočenjima učesnika narodno-oslobodilačke borbe. Knjiga 1—25. Beograd 1975.
 Vilhar S.—Klun A.: Primorci in Istrani od pregnanstva do prekomorskih brigad. Ljubljana 1973.
 Basta M.: Rat je završen 7 dana kasnije. Zagreb 1976.
 Strle Franci: Veliki finale na Koroškem. Ljubljana 1976.
 Krall Jože: Partizanske tiskarne na Slovenskem. 3. Gorenjske in štajerske tiskarne. Ljubljana 1976.
 Kronologija najvažnejših dogodkov med narodnoosvobodilno borbo na območju Zgoranja Šiška. Ljubljana 1976.
 Požun Lojze: Celjska partizanska četa in njeno obdobje. Celje 1976.
 Ožbolt T.—Jajtič S.: Spomeniki NOB na Koroškem. Kočevje 1976.
 Klun Albert: Prekomorci v narodnoosvobodilni vojni. Koper 1976.
 Domicili v slovenskih občinah. Ljubljana 1976.
 Deakin F. W. D.: Gora trdnjava. Ljubljana 1976.
 Kobe Boris: Po poteh Gubčeve brigade. Ljubljana 1976.
 Narodnoosvobodilna vojna na Slovenskem. 1941—1945. Ljubljana 1976.

IZREKI

Brezdelje

Brezposelno življenje ne more biti čisto.
 Čehov

Brezdelje bolj uničuje človeka kot delo.
 Zdi se, da človek izgubi mnogo življenjske sile, če nima nobenega cilja.

J. Steinbeck

Bogat ali reven, močan ali slaboten,
 vsak brezposelni meščan je lopov!

Rousseau

Tisti, ki se hočejo nekaj naučiti, niso
 nikdar brezposelni.

Montesque

Lenoba: navada, počivati prej, preden
 nastopi utrujenost.

Jules Renard

Pri nas je malo brezposelnih, zato pa več
 brezdelnežev.

B. Novak

Z lenobo še nihče ni postal nesmrten.
 Salustij

Molk

Teško je živeti med ljudmi, kajti težko
 je molčati.

Nietzsche

Kdor ne zna molčati, ne zna niti govoriti.

Pitak

Molk je najlepši okras ženske, vendar ga
 malokdaj nosi.

Angleški pregovor

Ženske zamolčijo samo, česar ne vedo.
 Italijanski pregovor

Ljudje se boje človeka, ki molči, in prezirajo človeka, ki veliko govori.

Jovan Sučić

ZNAČKA SFKJ

Zveza za telesno kulturo Jugoslavije je ob 30-letnici razvoja telesne kulture v naši socialistični republiki Jugoslaviji podelila med ostalim tudi 26 posameznikom in 6 društvom iz Slovenije značko SFKJ (Sa-

vez fizičke kulture Jugoslavije) v priznanje za izredno prizadevanje in poseben prispevek za napredek telesne kulture v socialistični federativni republiki Jugoslaviji.

To značko sta iz naše občine prejela **ŠD Fužinar** in **Jože Šater**.

Jože Žunec

KAKO TEKMUJEMO

Dosedanji tekmovalni sistemi so nastajali v teku let, toda samo v zelo redkih primerih so se usklajevali in dopolnjevali s spremembami, ki so spremljale razvoj telesne kulture. Takšno neskladje je povzročilo, da so se na področju športnih tekmovalnih nagradnih mnogih problemi in zato so bile potrebne hitre in revolucionarne spremembe.

Značaj športnih tekmovalnih sistemov v sistemu telesne kulture se mora v prvi vrsti odraziti v programih razvoja telesne kulture, posebno pa v idejnih osnovah in načelih. Tekmovalna moramo pojmovati kot izredno važen regulator sistema telesne kulture: v telesni vzgoji šolske mladine, v športu v ožjem pomenu besede ter v rekreaciji. Razen tega morajo vplivati na stalno dejavnost otrok, mladine in odraslih, da pokažejo svoje ustvarjalne težnje s športnimi tekmovalnimi in uspehi, da zadovoljijo osebne in družbene interese ter da nudijo zdravo in koristno zabavo vsem udeležencem. Vse to je dovedlo do revolucionarne spremembe in uvedbe novih tekmovalnih sistemov. V bistvu gre le za dva ločena sistema, ki pa sta navzven odprta:

- športno rekreativni sistem in
- športno tekmovalni sistem.

Pri športno rekreativnem sistemu gre za to, da udeleženci nimajo več interesa ali pa nimajo možnosti, da bi dosegali vrhunske dosežke, zato za svojo dejavnost ne potrebujejo velikih materialnih sredstev. Zagotoviti jim je treba le objekte in strokovnjake, tako da bo ta dejavnost bolj množična, oziroma da bo lahko tekmoval v tem sistemu vsak, ki želi.

Bistvo športno tekmovalnega sistema pa je iskati v novem konceptu vrhunskega športa. Osnova zanj je mladina in izbor. Športno tekmovalni sistem naj vključi le tiste športnike, ki imajo interes in stvarne možnosti za doseganje vrhunskih uspehov.

Takšna razdelitev je močno spremenila naše športno tekmovalne in rekreativne odnose. Spremeniti pa moramo miselnost in pojmovanje vrhunskega športa in rekreacije. Pojavljajo se novi in izredno pomembni dejavniki športnega življenja, kot so šolska športna društva, katerih pomen in vloga v kreiranju osnov je za doseganje vrhunskih dosežkov izredno pomembna. Na drugi strani pa niso nič manj pomembni dejavniki, ki se ukvarjajo z rekreativnim športnim delom, saj je od njih v veliki meri odvisna množičnost, ki pa jo želimo in moramo doseči.

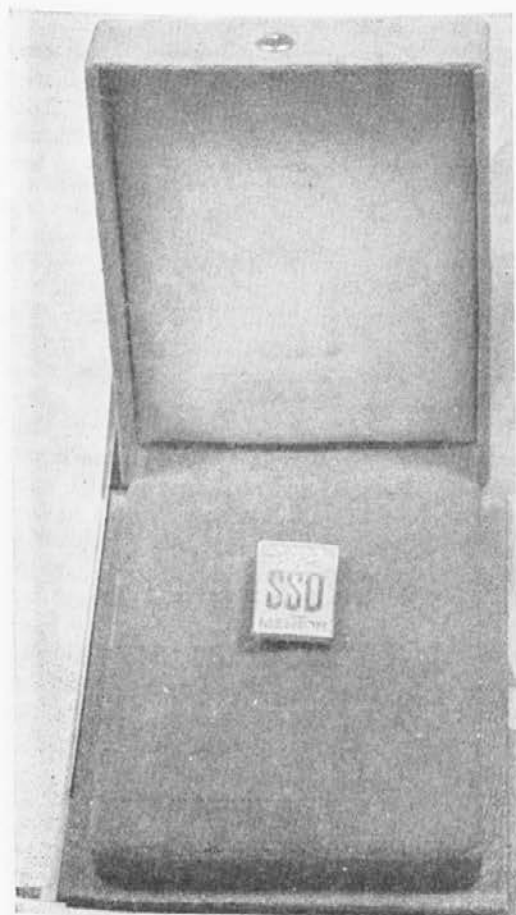
Športno tekmovalni sistemi pomenijo tudi izbor in to predvsem izbor posameznikov. Zato je potrebno v naši občini

zbrati najboljše v ekipah, ki bodo nastopale v športno tekmovalnem sistemu.

V odbojki, ki je v naši občini najbolj množična igra z žogo, saj jo gojijo v vseh krajih naše doline, poteka tekmovalna na prvi stopnji v medobčinski ligi koroške regije športno rekreativnega sistema. Naš cilj v naslednji tekmovalni sezoni mora biti občinska liga, saj se bo le tako lahko vključilo v tekmovalne več ekip, predvsem moštva posameznih TOZD, krajevnih skupnosti, ZSMS in ostalih, ki želijo redno tekmovali, nimajo pa možnosti in interesa, da bi dosegali kakšne boljše dosežke. Fužinar uspešno nastopa v drugi zvezni ligi med člani, članice pa so redno najboljše v SR Sloveniji; tretja ekipa, ki tekmuje v odbojki v športnem tekmovalnem sistemu, je moštvo Mežice, ki zelo uspešno nastopa v slovenski ligi med člani, čeprav ima izredno slabe razmere za redno vadbo, tako glede objektov kot tudi strokovnih kadrov. Že na dveh sejah skupščine ZTKO Ravne smo sklenili, da je potrebno najvišjo kvaliteto v občini združiti, saj bo le tako možno doseči najvišji cilj, to je prva zvezna liga ter se v njej tudi obdržati. Predvsem od igralcev in vodstev posameznih klubov je odvisno, kdaj bomo uresničili ta sklep, ki zagotavlja nadaljnji dvig in stalno kvaliteto. Vsekakor bi tudi zanimanje za to panogo še naraslo, kar pa pogojuje množičnost. Zelo pohvalno je, da mladinci in mladinke tekmujejo v naših koroških regijskih mejah, navzven pa so se odločili tekmovali le s selekcijami. Žal odbojkarje tare pomanjkanje strokovnjakov, predvsem tistih, ki bi lahko usposabljali in vodili vse izbrane in perspektivne igralce in igralke. V naslednjem obdobju bo nujno rešiti tudi ta problem.

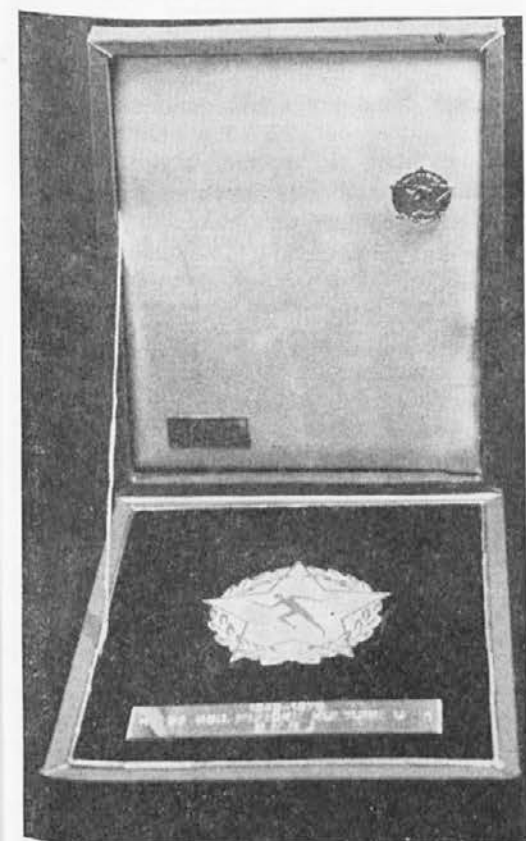
V košarki smo se dogovorili za občinski klub, ki pa mora imeti v začetnem obdobju v vseh štirih krajevnih skupnostih svoje sekcije. Sekcije tekmujejo v občini, navzven bo pa nastopila le selekcija. Posebno pomembno je dejstvo, da so košarkarji v svoj program vključili tudi dekleta, saj je število žensk in ženske mladine v športnih organizacijah še premajhno. Tako kot v odbojki bo potrebno tudi v košarki vključiti kar največ ekip v tekmovalne športno rekreativne občinske lige.

Nogomet je še vedno zvrst, ki pritegne največ gledalcev. Tekmovalna poteka v medobčinski športno rekreativni ligi koroške regije. Med klubi obstaja dogovor, da zunaj regije nastopajo z regijsko selekcijo. Program je vsekakor vzpodbuden, saj zagotavlja ob vestnem in skrbnem delu predvsem z najmlajšimi tudi prodor v kakovost. Na skupščini ZTKO je bil sprejet

V letu 1976 jo je dobil tudi prof. Janko Kotnik

je to priznanje prejel za izredno vestno in uspešno delo pri vodenju in razvoju ŠSD gimnazije, ki je pod njegovim vodstvom bilo trikrat zapored najboljše šolsko športno društvo v Sloveniji. ŠSD gimnazije je vzgled ostalim ŠSD v republiki, saj je pri svojem delu izredno napredovalo pri samoupravnih organiziranosti v razvoju množičnosti in kvaliteti ter pri vzgoji kadrov.

Ob 30-letnici zveze telesnokulturnih organizacij Jugoslavije sta značko prejela tudi **SD Fužinar** in **Jože Šater**

Sami republiški in državni prvaki — člani SK Fužinar z vodstvom v letu 1965

tudi sklep o uvedbi občinske lige v malem nogometu, kar bo omogočilo, da bodo lahko tekmovali tudi tisti, ki se sedaj niso mogli vključiti v ekipe posameznih klubov. Takšno ligo je uvesti že spomladi, saj bomo le na ta način lahko tudi v tej zvrsti povečali množičnost.

V rokometu tekmuje v medobčinski športno rekreativni ligi koroške regije med člani, mladinci pa uspešno nastopajo v športno tekmovalnem sistemu republiške lige, kar je plod vestnega in uspešnega dela z najmlajšimi. Ker imamo v občini le en rokometni klub, je zadolžen za skladen razvoj panoge v vseh krajih občine. Rokomet bo moral prav tako kot košarka v svoje vrste sprejeti tudi dekleta. Program, ki ga imajo, sicer to predvideva, vendar ga bo potrebno kmalu uresničiti.

Občuten padeč kvalitete v alpskem smučanju je opravičljiv, če se spomnimo, kakšne so bile zadnje zime in da pogojev za resnejše delo niso imeli. V zadnjem obdobju so dobro zastavili, predvsem je pomembno, da bo največ tekmovalj v bazi, in bodo lahko množična, na višje stopnje tekmovalj pa bodo pošiljali le izbrane tekmovalce, ki dosegajo dovolj dobre rezultate.

Iz programa je razvidno, da je dejavnost usmerjena v množičnost. Teži pa jih pomanjkanje strokovnjakov, predvsem trenerjev selekcij. Množičnost pa mora ponovno izluščiti tisto kvaliteto, ki so jo tekmovalci naše občine v alpskem smučanju že dosegali.

V plavanju dosegajo posamezniki sam jugoslovanski vrh. Načrtno delo (primeren objekt in poklicni trener) je dalo začrtane dosežke. Ker imamo v občini samo en plavalni klub, je ta odgovoren za skladen razvoj panoge v vseh krajih občine, tako da široko zastavi svoje delovanje, najboljši pa zbere v občinski selekciji.

Namizni tenis je v naši občini predvsem igra mladih, saj sta obe naši ekipi, ki tekmuje na višjih stopnjah, zelo mladi. Članice tekmujejo v prvi zvezni ligi, člani pa v republiški ligi. Nedvomno pomeni uvrstitev obeh ekip v navedena tekmovalna izreden uspeh, ki je plod vestnega in vztrajnega dela z mladimi. Več pa bo treba narediti še v ostalih krajih občine, saj

je tudi namiznoteniški klub odgovoren za razvoj panoge v vsej občini, doseči bo potrebno večjo množičnost, ki pa je vsekakor porok za še boljšo kvaliteto.

Atletika je prednostno izbrana republiška panoga, ima pa tudi že krepko zarasle korenine v naši občini. Dala je že nekaj odličnih posameznikov, predvsem v mladinskih in pionirskih vrstah. Nadaljnji razvoj kvalitete in množičnosti zavira pomanjkanje strokovnjakov, kar je za večji razmah panoge nujno. Vsaj še trenerja amatorja bo potrebno zaposliti za priprave in trening občinske selekcije. Atletski klub je zadolžen za skladen razvoj atletike v vseh krajih, doseči bo treba večjo množičnost. Nadaljevali bomo z dobro organiziranimi krosi za vse kategorije občanov, uvedli etapne teke, redne kondicijske treninge za Cooperjev test in podobno, kar bo zagotovilo atletiki potrebno priljubljenost. Tako bo atletika pridobivala vedno več mladih, ki bodo želeli dosegati tudi vrhunske tekmovalne uspehe.

V šahu smo se dogovorili, da bomo začeli s tekmovaljem v medobčinski športno rekreativni ligi koroške regije, navzven pa bomo v moštvenih tekmovaljih nastopali le z regijsko selekcijo.

Čeprav imamo tudi v kegljanju dobre posameznike, panoga brez primerne kegljišča v občini ne more posebej zaživeti. V smučarskih skokih so prvi koraki za ponovno oživitev panoge že narejeni, treba pa bo še mnogo truda in požrtvovalnega dela, da bomo prebrodili zamujeno. Strelski šport že dolgo čaka na primerno strelišče, ki bo imelo velik pomen tudi za potrebe SLO.

Program telesnokulturnega minimuma zagotavlja razvejano dejavnost v gimnastiki, redni tedenski vadbi, hoji, planinstvu, teku, plavanju, smučanju, smučarskem teku, sankanju, kolesarjenju, streljanju, orientaciji, mnogobojnih, tekmovalnih za športno in trim značko. Vsa društva Partizan, šolska športna društva, planinska društva, klubi in društva, taborniški odredi, strelske družine, krajevne komisije za rekreacijo ter ostali morajo v svojih programih upoštevati dejavnost telesnokulturnega minimuma. Njegovo izvajanje pa ne more biti samo stvar TKS,

ZTKO, TKO, ampak morajo tu sodelovati tudi vzgoja in izobraževanje, združeno delo in turistično gostinske organizacije ter posamezniki s sofinanciranjem. ZTKO bo financirala dejavnost telesnokulturnega minimuma za predšolske otroke in akcije na ravni občine.

Šolska športna društva tekmujejo v osnovnem in usmerjenem tekmovalnem sistemu, saj ima šola nadvse pomembno mesto, da prva, najdlje in najodločneje lahko vpliva na odnos mladine do telesne kulture. Žal pa šole še ne morejo v celoti prevzeti odgovornosti za športno udejstvovanje mladine. Potrebno bo vsekakor širše angažiranje celotne družbe, da bomo kos nalogam, ki se ob reorganizaciji telesne kulture pri nas nalagajo vzgoji in izobraževanju. Nova usmeritev telesne vzgoje v šoli se bo uveljavila, če bomo smotrno načrtovali, stvarno ocenili možnost ter kar najbolj angažirali ne le učitelje telesne vzgoje, temveč tudi vse zainteresirane dejavnike. Vsem učencem je potrebno omogočiti, da tekmujejo v zaključeni celoti, to je v osnovnem tekmovalnem sistemu. Boljši in prizadevnejši pa se naj vključujejo v nadaljnji kvalitetnejši sistem, to je usmerjeni tekmovalni sistem, v katerem želijo udeleženci poleg ciljev športno rekreacijskega sistema doseči tudi vrhunske dosežke, oziroma se usmerjajo v doseganje vrhunskih dosežkov. Posamezniki lahko prehajajo iz enega v drug sistem ves čas procesa obeh sistemov.

Voščilo za novo leto

Spet je prišel tisti čas,
ko nam se zresnil je obraz,
že stopamo v novo dobo,
pred neznanostjo še podoba.

Nevarne so za nas vse vojne
in pijače prav opojne.
Imaš ti fičej al' motor,
že pelješ kam, kot bil bi nor.

Pač res hitro je nesreča,
ko je na cestah taka gneča,
le bodite previdni vi,
da se kaj ne pripeti.
Za voščilo pišem to,
vam v opozorilo,
če me boste ubogali,
bo mene veselilo.

Jernej Krof

Smuk!

Danilo Slivnik

BLIŽNJEVZHODNA KRIŽPOTJA

Orient se za Evropejca začne takrat, ko njegova noga prestopi Bosporsko ožino, ki ločuje Azijo od Evrope. Še do nedavnega je oba svetova povezoval trajekt, danes pa pride popotnik na Vzhod po velikem, visem mostu, ki so ga Turki zgradili pred nekaj leti. Zame se je Orient začel simbolično že prej, takrat, ko sem prestopil bolgarsko-turško mejo. Naenkrat sem se znašel v »drugačnem« svetlu, ki pa ni bil toliko drugačen po tem, kar je dejansko odražal, ampak je bila ta »drugačnost« predvsem odraz mojih predsodkov o njem. Ti predsodki so bili odsev različnih zgodb, ki sem jih že kot otrok poslušal o Turkih in njihovih dejanjih. V zgodovini so bila ta dejanja vedno precej krvava, močan pečat pa so pustila tudi v našem kulturnozgodovinskem prostoru. Z mešanimi občutki sem tako začel doživljati turško sedanost, ki se je morala v meni vedno znova in znova spopadati s preteklostjo, v stvarnosti pa se je pred menoj odprla v vseh svojih razsežnostih, ko sem stopil v Istanbul, ki je eno izmed najlepših in najzanimivejših bližnjevzhodnih mest.

Trgovina pod vznožjem Topkapi

Istanbul vsak človek doživlja na svoj način. Mene je prevzel zaradi tega, ker se v njem ne počutiš tujca. Prevzame te orientalski način življenja, ki kljub močnim evropskim vplivom daje mestu tisti svojstven pečat, zaradi katerega se človek vanj še in še vrača.

Največji vtis naredijo ljudje, veliko ljudi vseh barv, ras in narodnosti. V mestnem vrvežu srečuješ Turke, Arabce, Perzijce, Indijce, z malo sreče pa lahko naletiš tudi na prenekatero Srba ali Hrvat, ki kljub dolgemu izseljenskemu stažu še vedno dobro govori svoj jezik. Vsi ti s svojimi skrbmi in radostmi narekujejo mestu njegov življenjski utrip. Ta dobi svojo pravo podobo v starem delu Istanbula, ki se od Topkapi, sultanske palače, spušča proti morju. Ves ta predel je ena sama trgovina, kjer vsak nekaj prodaja in kupuje, in kjer se že dolgo ne pozna več, kje se končuje bazar, kje pa začenja stanovajski okoliš.

Četrta je spletena iz ozkih uličic, ki se med seboj prepletajo v najrazličnejših kotih, tako da se človek v njih kaj lahko »zgubi«. Hiše so stare, nizke, nimajo več kot eno ali dvoje nadstropij, v pritličju pa je obvezno trgovski lokal. Trgovina pa se ne odvija samo med stenami, ampak tudi na uličnem tlaku. Na ulicah je morje stojnic, ki so obložene z raznovrstnim blagom. Žal je zmeraj manj izdelkov domače obrti in vedno več nevredne šare. Kupite lahko vse, japonske igrače, zahodnonemški fotoaparati, kitajsko suho sadje, italijanske puloverje, bolgarske konzerve, in kdo bi še našteval. Domačih trgovcev ta raznolikost sploh ne moti, za njih je važno, da posel debele preproge prahu, ki se nabirajo na nekaterih vrstah blaga, nekateri kosi pa so tudi takšni, da je prav malo verjetno, če bodo sploh kdaj šli v promet.

Različno pa ni samo blago, s katerim se trguje, ampak so različni tudi ljudje, ki z njim rokujejo. Za pulci in stojnicami vidiš vse generacije od predšolskih otrok do častitljivih starcev. Otroci začnejo trgovino s prodajo pšeničnih zrn, s katerimi ljubitelji ptic krmijo golobe, nato pa počasi v trgovskih poslih napredujejo, in če imajo srečo, končajo svojo trgovsko kariero v lastnem lokal, ki pa praviloma ni večji od našega kioska. Toda uspejo samo najspretnjejši, večina pa tudi na stara leta po istih ulicah potiska voziček, iz katerega prodaja kuhano ali pečeno koruzo.

Čeprav je istanbulski bazar živ od zgodnjega jutra do poznega večera, pa na svojstven način zaživi v trenutkih, ko se pripravljata k dežju ali k nevihti. Hiter tempo postane še hitrejši, žlobudranje tisočerihi ust še glasnejše, vsa četrta se spremeni v velik panj, v katerem vse vre in kipi. Življenjski vrtnec te potegne s seboj, skačeš od vogala do vogala, se spotikaš ob tujih nogah in preklinjaš avtomobiliste, ki rinejo nekam, kamor ne gre. Avtomobilisti ne ostajajo dolžni, preklinjajo pešce, žugajo pred seboj vozečim kolegom in neprestano trobijo. Ko se ulije ploha, ulice vzvalovijo, kot bi jih stresel krč, ljudje obupno iščejo streho nad glavo, tekanje se spremeni v pravi direndaj, ki začne pojenjavati šele tedaj, ko je očitno, da se nevihta ne šali, in ko se ulije s polno močjo. V tem trenutku pa se ulice spremenijo v prave hudournike, po katerih tečejo potoki vode, ki s sabo odnašajo vso nakopičeno umazanijo, katere običajno nihče ne odvaža. Najprej se morajo umakniti tisti prodajalci, ki prodajajo kar na tleh. Čeprav so pod streho, svojo ali sosedovo, voda grozi, da jim bo odnesla njihovo imetje. Umakniti se morajo tudi tisti, ki prodajajo s stojnic, ti sicer ne zaradi tega, ker bi bile ogrožene njihove stvari, ampak zato, ker njihove stojnice predstavljajo zelo neprijetno oviro, za katero zastaja umazanija, ki jo s seboj nosi voda, nihče pa ne želi imeti na grbi tuje nesnage, saj ima že svoje preveč. Toda, tako hitro kot nevihta pride, tudi preneha, med ulice se začne vračati življenje, ki pa ni več tako burno, kot je bilo v trenutkih pred nalivom. Kot da je nekaj življenjske sile odnesla s seboj voda, ki se je iztekla v morje...

Istanbul te seveda pritegne še s čim drugim kot pa samo s svojim bazarjem. Tu je vrsta kulturnozgodovinskih spomenikov, ki razgrinjajo pred človekom vso pisanost turške dežele in njene zgodovine. Številne mošeje z oblastimi kupolami in ozkimi minareti že na daleč opozarjajo, da se nahajaš v deželi, ki se od evropskih razlikuje predvsem po svoji religiji. Vera daje pečat celotnemu družbenemu življenju, tega v Turčiji niso mogle odpraviti niti Atatürkove reforme sredi tridesetih let, ki so bile zelo radikalne. V spono preteklosti je ujeta zlasti podeželje, kjer islam še vedno predstavlja celoten način življenja, katerega vsebino določa Koran.

Med mošejami sta posebno znani dve, Modra mošeja, ki je bila zgrajena po naro-

čilu sultana Ahmeta I. v 17. stoletju in ima edina šest minaretov, ter Aya Sofya, katere kupola ima razpon, ki ga do danes ni presegla nobena zgradba na svetu. Blizu obeh mošej stoji Topkapi, nekakšen turški »Tower of London«, palača, kjer so vse do zadnjega živeli turški sultani. S palače, ki stoji na rahlo dvigajočem se hribčku sredi Istanbula, je prekrasen razgled na mesto, na Bospor, pa tudi naprej proti Vzhodu in Zahodu, kamor so nekoč šla stremljenja turških vladarjev in njihove želje po novih osvajanjih. Palača je spremenjena v muzej, v njem pa je posebno zanimiva galerija portretov, ki prikazuje vzpone in padce turških sultanov od 13. stoletja naprej, vse od nastanka osmanske države. Bogata je zbirka orožja, ki je turški vojski prinesla svoj čas toliko slave, ogleda vredna pa je tudi zakladnica, v kateri so spravljene ostanki dragocenosti nekdanj bogatega turškega imperija.

Cappadocijski trikotnik

Iz Istanbula me je vodila pot proti glavnemu mestu, Ankari, pa ne zato, ker bi me Ankara posebno zanimala, ampak zaradi tega, ker sem si želel ogledati nekatere kraje na Anatolski planoti. Pred mano se je odprla rahlo gričevnata pokrajina, ki so ji žitna polja dajala zlato rumeno barvo, bele skale, ki so se vedno v večjem številu kot nekakšni stražarji dvigali iz rodovitne zemlje, pa so napovedovale, da se bližam Cappadociji, pokrajini, ki predstavlja enkratni dokaz, da fantazija narave v svoji igrivosti resnično ne pozna meja. V tisočletjih so voda, veter, zemeljska erozija in premikanje tal naredili iz kamenja fantastične figure, ki po svojih oblikah spominjajo na ogromne gobe in kupolaste stolpe.

V Gëremiju, v prvem kraju iz tako imenovanega cappadocijskega trikotnika, se je igrivosti narave pridružila še človeška roka.

V koničaste skale, ki imajo pri tleh od treh do šest metrov premera, visoke pa so od deset do dvajset metrov, je približno v začetku naše ere tamkajšnje ljudstvo izdoblilo velike luknje, v katere so se naselili. Vsa dolina okrog Gëremija se je spremenila v velik »termitnjak«, v katerem je živelo več tisoč ljudi. Prostori so se v posameznih stolpih dvigali v nadstropjih, iz nadstropja v nadstropje pa se je prišlo skozi ozke luknje, ki so bile ravno tolikšne, da so dopuščale pri plezanju dovolj opore za roke in noge. Po freskah, s katerimi sta bogato poslikani notranjosti dveh votlin, ki sta rabili za cerkev, je sklepati, da so bili prebivalci prvotni kristjani, ki so v teh krajih iskali zatočišče pred prodirajočimi arabskimi plemeni. Zanimivo je, da v posameznih luknjah na robu mesta stanujejo ljudje še danes. »Zidovi« so neverjetno suhi, tako da so si nekateri domačini v skale enostavno vzdali okna in vrata in hiša je bila nared.

V drugem kraju iz cappadocijskega trikotnika, v Kaymakliju, leži veliko podzemno mesto, ki se v osmih nadstropjih spušča v globino. Danes so za obiskovalce odprta samo prva štiri, toda ko hodiš sklju-

čen po ozkih in nizkih hodnikih, je povsem dovolj, da spoznaš, koliko truda in volje je bilo potrebno, da so mesto zgradili. Stvar te še veliko bolj prevzame, ko se spomniš, kakšno orodje je bilo ljudem takrat na voljo. Kladiivo in dleto sta morala peti leta in leta, preden je tudi zadnji prebivalec dobil svoj kot pod zemljo.

Mesto, v njem je živelo 12.000 ljudi, je bilo preskrbljeno z vsem, kar potrebuje človek, da lahko preživi pod zemljo tudi več mesecev. Namen posameznih prostorov je še danes dobro viden. V enem prostoru je imel ožji okoliš, del posameznega nadstropja, kaščo, v drugem kuhinjo, v tretjem je bila vinska klet in tako naprej. Vsaka družina je razpolagala z eno sobo, ki je imela morda štiri kvadratne metre površine. V steno so si vdolbli ležišča, ki so jih prekrili s kožami in preprogami. Za razsvetlavo so uporabljali oljne leščerbe, v višjih nadstropjih pa tudi treske. Mesto so prezračevali sto metrov globoki jaški, ki so bili v spodnjem delu obenem tudi vodnjaki. Ko je prebivalec, ki so drugače obdelovali okoliška polja, zagrozila nevarnost, so vhod v mesto zaprli z veliko skalo, da pa ne bi bili popolnoma odrezani od sveta, so skopali devet kilometrov dolg predor, s katerim so se povezali s sosednjim, prav takšnim podzemnim mestom, Derinkuyem, ki predstavlja tretji kraj v cappadocijskem trikotniku.

Armenski protest

Pod vznožjem Ararata, najvišje gore v Turčiji, leži Armenska planota, ki naredi močan vtis na vsakega obiskovalca, še zlasti, ker mu daje možnost, da spozna utrip turškega podeželja v vseh njegovih razsežnostih. Svet v tem delu vzhodne Turčije je precej hribovit. Zemlja je v večini pušta, po travnikih rastejo le tu in tam rumeni šopi trave, s katerimi se gostijo maloštevilne ovce. Vasi so majhne in zelo na redko posejane, tako da kilometre in kilometre ne vidiš žive duše, razen če se za hip izza hriba ne prikaže samotna postava na konju, ki jo obvezno krasi puška na ramenu.

Skopa zemlja je iz ljudi naredila trde, vase zaprte značaje, ki gledajo na tujce z velikim nezaupanjem, včasih pa celo sovražno. Življenje je ohranjeno še v svoji prvotni obliki. Mirno vaško idiliko moti samo pogosto hrumenje težkih tovornjakov, ki se valijo po cesti proti Teheranu. Nič čudnega torej, če so si domačini zoper to vsiljivo prodiranje »civilizacije« omisslili svojevrsten protest. Vsak avto, bodisi da je tovornjak ali osebni, spremlja gruča otrok, ki vsiljivca neusmiljeno kamenja. Mularija že na daleč, ko zagleda vozilo, teče proti cesti, spotoma pobira kamenje, sledijo pa bolj ali manj rezki udarci, ki naznanjajo, ali je kamen zadel ali zgrešil. Na srečo niso vsi dobri strelec, toda prenekateri avto se s poti vrne z razbito vetrobransko šipo. Velikokrat leti kamenje tudi zaradi tega, ker vozniki ne dajo fantom cigaret, ki jih le-ti zahtevajo. Cigarete zahtevajo po vsem Bližnjem Vzhodu. Zahtevajo jih štiri do pet let stari fantiči, pa tudi odrasli možje. Izpod črnih obrvi te gledajo mrke oči in takrat spoznaš, da bi le-ti kaj hitro zahtevali ali pa na silo vzeli še kaj drugega...

Istanbul

Priznati moram, da naredi to na človeka precej neprijeten vtis, in tudi mene je navdalo s tesnobo, ki je postala še večja, ko sem spoznal, da je v nasvetih poznavalcev teh krajev, ki zatrjujejo, da je najbolje, če se tuji tukaj čim manj zadržujejo, precej resnice. Razumljivejše mi je postalo tudi ravnanje nekaterih tujih voznikov, ki se v teh krajih ne ustavljajo niti v primeru najhujše prometne nesreče, kar bi pri nas veljalo za skrajno nehumano dejanje in bi bilo vsega obsojanja vredno. Nesreč pa je tukaj veliko. Velik delež krivde za to nosijo ceste, največjega pa vozniki, ki ali prometnih pravil ne poznajo ali pa so brezmejno predrzni.

Rdeče-zeleni kaos

Promet v Turčiji je sploh poglavje zase, za relativno discipliniranega evropskega voznika je nekaj nedojemljivega. Prometnih predpisov ne spoštujejo niti v mestu niti na deželi. Brez pretiravanja lahko rečem, da vsak vozi tako, kot se mu zdi ali pa kot mu dopušča njegovo vozilo. Prednost ima tisti, ki ima močnejši in večji avto ali pa tisti, ki je predrznejši. Glavno orožje je sirena, ki jo vsi brez prestanka uporabljajo ob vsaki priložnosti. V Istanbulu, na primer, skoraj ne vidiš semaforja, pa še od teh, kolikor jih je, polovica ne dela. Bolje pa bi bilo, da bi bili tudi tisti, ki delajo, izključeni, kajti po njih se itak nihče ne ravna. Skozi rdečo luč vozi turški voznik namreč prav tako mirno kot skozi zeleno. Neverjetno je, da se promet sploh odvija, saj vsak prehitava, kjer je pač prostor, izsiljuje prednost in obrača, koder se mu zdi. Policaji vse to mirno gledajo, in če že kdo zapiska, zapiska samo zaradi dolgega časa in obžalovanja, ker je ravno on moral med prometnike, kjer se ničesar ne »dogaja«, in ni med kolegi, ki po univerzitetnih dvoriščih preganjajo levičarje in druge »subverzivne« elemente.

Tujcu pa se ob dogajanju na cesti ne ježijo lasje samo v Turčiji, ampak po celem Bližnjem Vzhodu. Prometne razmere niso nič boljše niti v Siriji, Iraku ali Iranu. Znanje prometnih predpisov je povsod

zgolj formalnost. V Iraku, na primer, dobiš vozniško dovoljenje potem, ko z avtom zadensko dvakrat prevoziš med keglji osmico, ki je približno tako velika kot košarkarsko igrišče.

V večini teh dežel tudi ne poznajo tehničnih pregledov, in kar vsak voznik sam ocenjuje, kdaj je njegovo vozilo sposobno za na cesto. Temu primerna je tudi tehnična in vozna opremljenost vozil, ki se najbolj kaže v zelo širokem barvnem spektru luči na avtomobilih. Ena pozicijska luč je zelena, druga modra, smerokazi so rdeči, sprednja žarometna sta vijoličasta ali pa ju sploh ni, pač odvisno od okusa voznika. Vozilom je skupno samo to, da imajo vsa zagotovo še enkrat več luči, kot pa bi bilo potrebno.

Strelji v Damasku

Druga država, ki sem jo na svoji poti po Bližnjem Vzhodu obiskal, je bila Sirija. Zanimiva mi je bila predvsem kot ena izmed držav, ki je neposredno vpletena v bližnjevzhodni konflikt in dogodke v Libanonu. Želel sem namreč spoznati, kako se ta njena aktivnost odraža v njenem vsakdanjem življenju in kako gledajo na ta vprašanja Sirci sami.

Popolno neodvisnost je Sirija dobila šele leta 1946, ko je na njenih tleh prenehala mandatna uprava Francije. Danes ima oblast v rokah stranka BAAS, ki ima za osnovni cilj svoje politične dejavnosti združitev arabskega sveta na osnovi socializma. Politično življenje v deželi se je nekoliko ustalilo šele v zadnjih letih, ko je v prvi plan stopilo vprašanje obrambe dežele pred ekspanzionistično politiko Izraela.

Prej so bili na dnevnem redu nenehni državni udari, ki so jih kronisti našteji od leta 1946 do 1970, ko je prišla na oblast zadnja vladna garnitura s predsednikom Asadom na čelu, kar 17. V sedanjem trenutku je notranjepolitičen položaj spet precej razgiban, karakterizira ga močno nesoglasje znotraj nacionalne fronte. Komunisti in naseristi, pa tudi nekatere radikalnejše struje znotraj BAAS, so nezadovoljni z Asadovo politiko do Libanona

Cappadocija

Vladi močno zamerijo njeno stališče, ki ga je zavzela do libanonske levice in palestinskega gibanja, in obsojajo odkrito podporo desnici, do katere je prišlo po sirski intervenciji. Da je politično prizorišče resnično precej vroče, potrjuje tudi pogosto streljanje, ki ga je slišati ponoči v Damasku. Iz spanja te budijo rezki strelji iz pušk, kot odmev pa jim sledijo kratki rafali iz avtomatskega orožja. Očitno je, da notranjepolitična nesoglasja niso samo verbalnega značaja, ampak imajo tudi svoje fizično obeležje.

Veliko bolj ljudje odobravajo vladna stališča do gospodarskih vprašanj. Sprejeli so program intenzivnega gospodarskega razvoja, ki ga je po prihodu na oblast zastavil predsednik Asad. Tem vprašanjem so sicer tudi prej posvečali veliko skrb, saj so speljali precej radikalno agrarno reformo, ki je napravila konec fevdalnim odnosom na vasi, začeli pa so tudi načrtno razvijati nekatere veje gospodarstva, zlasti proizvodnjo nafte. Toda gospodarski razvoj je vseeno rasel zelo počasi, v letih od 1971 do 1974 pa je celo zastal. Šele napori sedanje vlade so rodili otipljivejše sadove. Že v letu 1974 se je družbeni bruto produkt povečal za 21 odstotkov, narodni dohodek pa od 400 do 490 dolarjev na prebivalca na leto.

Pomoč, ki so jo dale druge arabske države in mednarodni investitorji, je bila uspešna, veliko uspešnejša pa bi seveda še bila, če ne bi bilo velikega proračuna, ki ga Sirija namenja za vojsko. Ta zadnja leta skokovito narašča, to pa močno obremenjuje državno blagajno, ki že itak ni zajetna in je odvisna predvsem od tuje pomoči.

Sirija se gospodarsko razvija, o tem ni dvoma. Toda gledano z evropskimi merili, je še vedno gospodarsko zelo zaostala. Suha zemlja reže ljudem zelo tanke kose kruha, saj večji del Sirije prekrivajo puščave in stepe. Šest milijonov prebivalcev živi predvsem v obalnem pasu Sredozemlja in ob zgornjem toku reke Evfrat. Kmetje

živijo v majhnih vaseh, kjer imajo največkrat zgrajeno skromno hišico iz steptanega blata, pomešanega s slamo. Dvorišče in hišo, ki ne pozna ne elektrike ne zasteklitve, obdaja nizek zid, ki loči gospodarstvo ene družine od druge, obenem pa omejuje tudi stajo, kjer je spravljena maloštevilna, toda dragocena drobnica. Ljudje na vasi živijo zelo skromno, tako kot so živeli pred stoletji, saj jim še vedno predstavlja peščica zemeljskih oreščkov glavni obrok hrane na dan in še vedno sušijo na soncu goveje blato, da bi se imeli s čim greti v hladnih zimskih nočeh.

Vendar pa velikokrat niso kmetje tisti, ki živijo najtrše življenje. V mestih je mnogokrat še težje, zlasti v manjših, teh je pa največ. Industrije ni, številno prebivalstvo se nima s čim preživljati. Trgovina in obrt lahko zaposlita samo del delovne sile, ostali del je pa na lovu za priložnostnimi deli, največ pa poseda po vogalih in čaka. V velikih mestih, kot so, recimo, Halep, Hama ali pa Damask, je nekoliko bolje. Tu je vsaj nekaj industrije, veliko delovnih mest pa je na voljo v državnem aparatu, ki zaposluje številno administracijo. Zaradi tega je na ta mesta pritisk podeželskega prebivalstva zelo velik. Obrobja in predmestja so polna priseljencev, ki v culi prinašajo vse svoje imetje, na »vmesni postaji« v skrpanih šotorih pa čakajo, da se bo tudi za njih našlo v mestu kakšno delo, kasneje pa mogoče celo streha nad glavo.

Sirsko vlado čaka še veliko dela, preden bo rešila vse te gospodarske in socialne probleme. Nerešena vprašanja so najbrž tudi eden izmed vzrokov, zakaj del politične javnosti ne odobrava nekaterih vladnih zunanjepolitičnih korakov, zlasti ne libanonske avanture, ki je Sircem mimo vsega nakopala na glavo še velike materialne stroške. Ni čudno, da vojaških kolon, ki se premikajo proti libanonski meji, ne spremenja viharno navdušenje množic. In naenkrat se ti zastavi vprašanje, ali ni tudi to

eden izmed vzrokov, zakaj na sirskih ulicah ni tiste orientalske živahnosti, ki je drugače tako značilna za arabska mesta, zakaj tista otopelost med ljudmi, ki človeka navdaja z brezbriznostjo, včasih pa tudi z zaskrbljenostjo...

Svetišče boga Baala

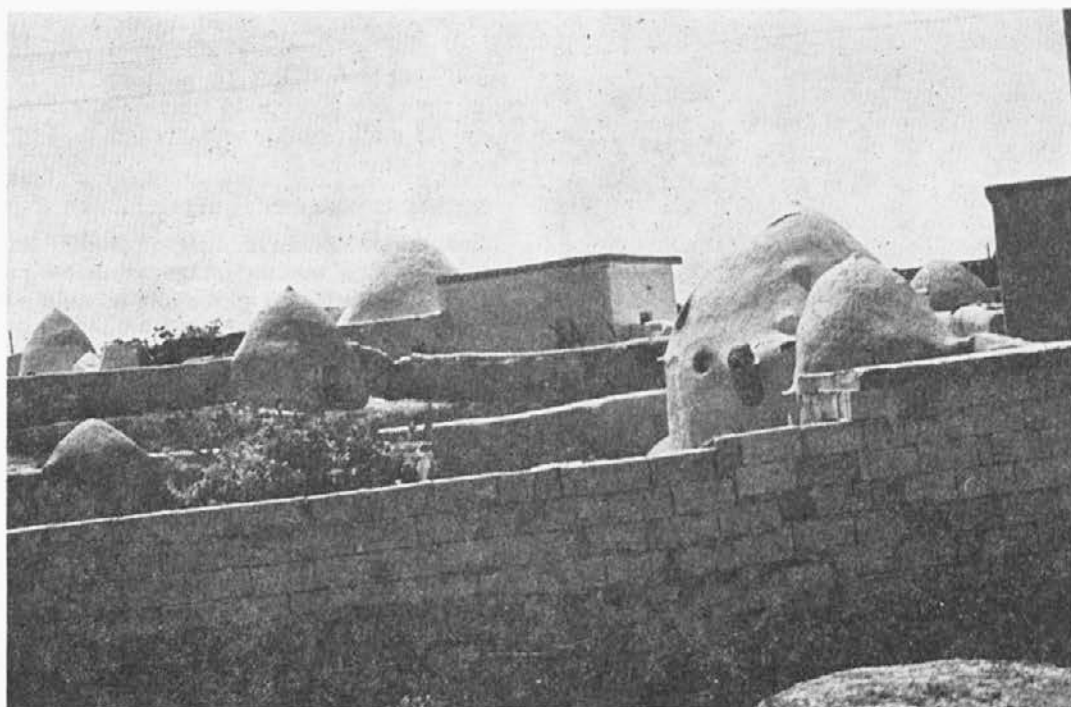
Sredi sirske puščave severovzhodno od Damaska ležijo ostanki starega antičnega mesta Palmyra. Mojo pozornost so pritegnili zaradi tega, ker predstavljajo enkratno kulturnozgodovinski spomenik stare Sirije, saj je bilo mesto nekdanj pomembno politično središče tega dela sveta. Razvijati se je začelo kot trgovsko središče na karavanski poti od sredozemske obale do reke Evfrat, največji razcvet pa je doživelo v 3. stoletju, ko je knez Odenat z osvojitvijo Mezopotamije položil temelje močni Palmyrski državi, ki je za časa vladavine njegovega sina Vabalata razširila svoje meje vse do Egiptata. Toda Palmyri ni bilo usojeno dolgo življenje. Že čez nekaj let jo je rimski cesar Aurelijan premagal in priključil svojemu imperiju, mesto pa porušil. Kasneje je bilo sicer obnovljeno, vendar ni nikdar več doseglo svoje nekdanje moči.

Do današnje Palmyre vodi lepa asfaltna cesta in že na daleč te pozdravijo visoki kamniti stebri, ki že 2000 let kljubujejo zobu časa v vročem puščavskem pesku. Ko stopiš pod oboke mogočnega portala, se povrneš za nekaj stoletij nazaj. Nad tabo so razpeti veliki kamniti bloki, pred tabo pa je vhod v svetišče boga Baala, ki je imel pri starih Sircih podobno vlogo kot pri Grških Zeus. Stojiš na zlizanih tleh, na kamnu, kjer je pred tabo stalo že na tisoče bosih ali pa v fino kameljo kožo obutih nog. Pred očmi ti zaplešejo podobe starih vojščakov, sužnjev in vladarjev, ki so se z istega mesta klanjali svojemu bogu, mu prinašali darove in ga prosili, da jim uresniči njihove želje. Prevzame te občutek zanosa. Z občudovanjem in spoštovanjem hkrati gledaš ostanke širokih tlakovanih ulic, mogočnega gledališča, senata in številnih grobnic, od katerih je vsaka okrašena z bogatimi reliefi. V zahajajočem soncu obsijana Palmyra se ti razdaja kot odprta knjiga in zaveš se, da vsak kamen na tem koščku zemlje, ki kljub ostrim peščenim viharjem izžareva še vso nekdanjo eleganco, nosi v sebi svojo zgodbo, ki je najbrž prav tako razburljiva, kot pa je bilo razburljivo življenje mesta.

Meja med včerajšnjim in jutrišnjim svetom

V Irak sem prispel po 230 km vožnje skozi pustinjo, ki je ne bi mogel imenovati prava puščava, zato ker je pesek na redko poraščen z nizkim, bodikavim zelenjem, podobnim našemu osatu. Večina tega »zelenja« je rjava in suha, vseeno pa hvaležna hrana maloštevilnim kameljim čredam, ki so edina živa bitja ob cesti, ravni kot puščica, razprostirajoči se od obzorja do obzorja. Kamele mirno žvečijo svoj obrok hrane in se sploh ne menijo za hrup na cestišču. Šele takrat, ko se jim skušaš približati, se poženejo v galop in zbežijo. Za njimi ostane samo velik oblak prahu, ki ga močan pustinjski veter hitro razpiha.

Bagdad me je sprejel v popoldanski vročini, ko zrak nad mestom kar valovi. V

Vas v Siriji

senci je bilo 50° C, v avtomobilu pa se je kazalec na termometru povzpел krepko čez 60° C. Ob takšnem času je na vpadnicah v mesto gneča samo na vozišču, na robovih ceste, kjer se zjutraj in zvečer kar tare ljudi, pa vztrajajo samo redki domačini. Hiše postajajo vedno večje in lepše, kamnite in opečnate stavbe zamenjajo iz blata zgrajene kolibe, široka cestišča pa ozke in valovite ceste, bližaj se središču mesta, ki je z arhitektonskega vidika polno nasprotij.

Za tujca je najbolj zanimiv stari del mesta, ki je še v celoti obdržal orientalski videz. Hiše so kamnite, nizke, z ravnimi strehami in grobo ometane z ilovico, ki jo reka Tigris v obilici nalaga na svojih bregovih. V središču stoji Zlata mošeja, ki je najpomembnejše romarsko središče Iraka. Tujcem je vstop vanjo prepovedan, zato lahko samo od zunaj opazuje njene pozlačene kupole in minarete. Pred vhodom je nepopisna gneča romarjev, ki so prišli od blizu in daleč, da bi se poklonili svojemu Alahu. Starci, žene in otroci poljublajo vhodna vrata ter globoko priklanjajoč molijo. Tisti, ki še niso prišli na vrsto, da bi opravili molitev, sedijo na ozkem trgu pred mošejo in čakajo. Nekateri med njimi tudi jedo, vsem pa so oči uprte v vrata, radi bi čimprej vstopili.

Suh starec, oblečen v dolg kaftan, ki od pogostega pranja ni več ne bel ne siv, s tresočo roko nosi v usta koščke kruha. Glava, ki je zavita v črnobel burnus, mu utrujeno počiva na zidu, ki obdaja mošejo. Iz gub, ki mu jih je v obraz vrezal puščavski veter, sonce pa temno rjavo pobarvalo, je sklepati, da so njegove boste noge preteptale že veliko sveta. Ne moti ga, da ob njegovo ramo podrgne svoj hrbet ovca, ki jo drži na povodcu njegov sosed, niti ga ne motijo ovčji iztrebki, ob katerih sedi. Njegova brezzoba usta mirno žvečijo ponujeni kruh, oči pa mu zamaknjeno sijejo. Za trenutek ga zmoti roka ženske, ki sedi zraven njega. Lahko da je njegova žena, mogoče hčerka ali pa celo vnukinja. Z njenega obraza ni možno namreč ničesar razbrati, saj izpod dolgega črnega ogrinja-

la, v kakršne so odete vse ženske na trgu, gleda samo par kot oglje črnih oči in konček nosu. Ponudi mu vode. Starec pa se ne pusti motiti, samo srepo pogleda okrog sebe, nato pa ponovno obmiruje. Vesel je, da se mu je izpolnil življenjski sen, obiskal je sveto mesto in zdaj lahko kot pravi musliman, mirno počaka na svoj zadnji dan. Takšnih starcev in družin je ta dan na trgu na desetine...

Novi del Bagdada se od starega močno razlikuje, saj je videti povsem evropeiziran. Med njima je jasna meja med včerajšnjim in jutrišnjim svetom. Pravo nasprotje, na primer Istanbulu, kjer se staro in novo prepleta in daje mestu ob Bosporju svojstven čar. Ulice so široke, svetle, obdajajo pa jih visoke zgradbe iz stekla in betona. Ko gledaš polne izložbe modernih trgovin, nehote pozabiš, kje si, toda že naslednji trenutek te vonj tropskih rastlin opomni, da si daleč na Vzhodu. Visoke palme, ki stojijo na vsakem koraku, predvsem pa v številnih parkih, dajejo mestu resnično eksotičen videz, številne mošeje, ki se močno razlikujejo od tistih v Turčiji in Siriji, pa posebno barvitost. Njihove kupole in minareti so namreč obdani s pisanim mozaikom, ki je sestavljen iz dva-krat dva centimetra velikih ploščic, v živih, skladnih, modrih tonih.

Babilonski stolp

Sto kilometrov južno od Bagdada leži Babilon, ki je bil nekoč središče mezopotamske kulture. Njegovi začetki segajo v četrto tisočletje pred našim štetjem. Biblijska zgodba, ki govori o Babilonu in babilonskem stolpu, pripoveduje, kako so potomci Noeta hoteli zgraditi stolp, ki bi dosegel nebo. Bog Jahve se je nad tem početjem razsrdil, ter jim, zato da bi njihovo namero prepredil, zmešal jezike, ki naj bi bili od takrat naprej na zemlji različni. Nemški arheolog R. Koldwey je leta 1913 pri raziskovanju ostankov nekdanjega Babilona, resnično odkril temelje velike štirikotne zgradbe, ki bi lahko bila stolp, o katerem govori biblijska zgodba. Ostanki temeljev merijo 90 × 90 metrov, na osnovi

raziskovanja zgodovinskih virov in rezultatov, ki so jih dala izkopavanja, pa je sklepati, da je stolp imel sedem terasastih nadstropij, ki so se dvigovala 90 metrov visoko. Izkopavanja še niso gotova, tako da današnji obiskovalec Babilona razen teh temeljev nima veliko kaj videti. Dobro ohranjenih je samo še nekaj zidov Kraljevske palače, na katerih so znani živalski reliefi, ki so predstavljali simbol vladarske moči stare Babilonije. Zidovi so zgrajeni iz ilovnate opeke, zalite z asfaltom. Asfalt je bil sploh najpogostejši gradbeni material prebivalcev dolin Evfrata in Tigrisa, saj je vsa Mezopotamija polna zgradb iz tega materiala, ki se je pokazal za neverjetno odpornega. Asfaltna cesta, na primer, ki teče mimo Kraljevske palače, je danes stara približno 5000 let, toda razen da je njena površina hrapava, nima nobenih večjih poškodb. Kolikokrat sem se kasneje, ko sem se vozil po vzhodnih turških cestah, spomnil na ta asfalt.

Dolini Evfrata in Tigrisa

Večina od 9 milijonov prebivalcev današnjega Iraka živi v porečju Evfrata in Tigrisa. Ukvarjajo se s poljedelstvom in živinorejo, raven vode v rekah pa jim tudi danes, tako kot v preteklosti, določa, kako polne bodo njihove kašče. »Toda ne bo več dolgo tako«, poudarja socialistična vlada z Ahmedom Hassanom el Bakrom na čelu, ki si je zastavila precej širok program nadaljnje gospodarskega razvoja dežele. Program sloni na velikih zalozah nafte, ki jih nekateri cenijo na okrog 10 odst. svetovnih zaloz. To je ogromno bogastvo, ki ga mora Irak šele izkoristiti. Največ dohodka od nafte vlada za zdaj usmerja v gradnjo velikih namakalnih sistemov, ki bodo zagotovili, da kmetijstvo ne bo več odvisno samo od muhavosti vremena, velik del pa gre tudi za razvoj industrije, predvsem petrokemijske in tekstilne. Dohodek od nafte pa bi lahko bil še večji, če njena proizvodnja ne bi bila v rokah tujih družb. 50 odst. dobička, s katerim sodeluje v proizvodnji Irak, ni veliko, je pa dovolj, da se v iraških mestih že čuti hitrejši tempo življenja, ki tudi v staro Mezopotamijo prinaša novo življenje.

Gospodarski razvoj pa ni edini notranje-politični problem Iraka, še večji problem je nerešeno kurdsko vprašanje. Kurdi, ki predstavljajo okrog 20 odst. celotnega prebivalstva, se borijo za svojo avtonomijo že od konca druge svetovne vojne. V programu, ki so ga sprejeli 1960. leta, so poudarili, da se zavzemajo za popolno samostojnost Kurdistanu, za izvedbo radikalne agrarne reforme, industrializacijo dežele ter razvoj lastnega šolstva. Leta 1970, dotlej so vodili oboroženo borbo, so podpisali z iraško vlado poseben sporazum, s katerim so dobili pravico do samostojnosti v okviru iraške republike. Toda od vsega tega ni bilo nič. Ko so hoteli v svojo avtonomno oblast priključiti nekatere kraje, ki so bogati z nafto, je prišlo leta 1974 med njimi in vlado do ponovnega preloma, ki je spet prerasel v oborožen spor.

Šele zadnji dogodki kažejo, da sta se sprti strani končno le zavedli resnosti položaja in spoznali, da lahko konflikt rešita samo na miren način. Spor sta namreč lažni začeli reševati za zeleno mizo, pri tem

pa je zlasti pomembno to, da je iraška vlada začela dojemati, da bo morala le dati Kurdom določeno koncesijo, če bo hotela zagotoviti na severu dežele mir.

Velik ugled Jugoslavije

V Iraku sem naletel tudi na zelo močno jugoslovansko kolonijo, ki šteje okrog 3000 ljudi. Večinoma so to delavci različnih podjetij, med katerimi samo beograjski »Rad«, ki izvaja v deželi številna gradbena dela, šteje 500 ljudi. V Bagdadu gradijo »radovci«, med drugim, sedež stranke BAAS, 80 km južno od glavnega mesta pa objekte bodoče kemične industrije.

Jugoslovansko gospodarstvo je na Bližnjem Vzhodu sploh precej prisotno, saj so naša podjetja v teh krajih poznana kot solidni izvajalci gradbenih del in dobri trgovski partnerji. Še večji pa je politični ugled Jugoslavije. Nekajkrat sem imel priložnost govoriti z domačini, ki so vedno z navdušenjem govorili o naši deželi, o njeni neuvrščeni politiki in o velikih vlogi, ki jo ima v svetu predsednik Tito. Spoštovanja so deležni vsi Jugoslavlani in tudi sam sem bil, na primer, nekajkrat na mejnih prehodih prikrajšan za marsikatero uro čakanja prav zato, ker sem bil iz Jugoslavije.

Čeprav podjetje »RAD« zelo skrbi za svoje delavce, še posebno veliko pozornost posveča njihovem standardu, saj stanujejo v udobnih stanovanjih, hranijo se v lastni menzi, na delo se vozijo z avtobusi, pa vseeno ne morejo kaj, da ne bi tudi malo potožili. »Pogoji dela so zelo hudi,« pravi Jovo, 25-letni vodovodni inštalater iz Beograda; prijatelj Savo pa takoj doda: »Ja, ko ne bi bilo takšne vročine. Delamo od 6. do 14. ure, a proti koncu se komaj še premikamo.« »Toda najhuje je to, da smo tako daleč od doma. Tuj nam je tukajšnji način življenja, ne poznamo dežele, jezika, običajev,« nadaljuje Jovo, »tako smo največ kar doma, saj v prostem času enostavno nimamo kam iti. Gledamo televizijo, nekateri igrajo namizni tenis, veliko pa razmišljajo o svojcih.« »Komaj že čakam, da grem na dopust,« se vmeša v pogovor Ibrahim iz Prištine, »že več kot pol leta nisem videl žene in otrok. Ne bi prišel nazaj, toda saj veste, zaslužek je dober, po pravljam hišo, pa moram. Vsak mesec prihranim stari milijon, bom pač še malo stisnil zobe in potrpel.« In resnično stiskajo zobe, vsi, zidarji, toplovarji, tehniki, inženirji, vsi zato, da bi čimprej končali delo, izpolnili obveznosti, ki so jih prevzeli, in se vrnili domov. Stavba, ki jo gradijo, pa raste, z njo pa tudi ugled graditeljev, Jugoslavije in vseh Jugoslovancev, ki so se znašli pod vročim iraškim soncem.

Gostoljubni Perzijci

Orientalška gostoljubnost je že poznana, toda o njenih pravih razsežnostih se lahko prepričaš samo na kraju samem. Bodisi da gre za Turke, Sirijce, Iračane ali Irance, vsi posvečajo tujcu veliko pozornost, ne glede na to, ali gre za trenutna, bežna srečanja, ali pa za daljša poznanstva. V svojih odnosih so zelo neposredni. To človeku omogoča, da z njimi ta-

koj vzpostavi pristen stik, ki ni odraz praznih vljudnostnih fraz, ampak resničnih čustvenih razpoloženj. Tega ne moti niti njihovo nekoliko robato obnašanje, ki se mu človek v začetku čudi, kasneje pa v pogovoru z njim pripelje do tiste sproščenosti, ki je tako značilna za občevarje s preprostimi ljudmi. Velik socialno-kolektiven čut, ki ima pri njih globoke družbene korenine, pa pride do izraza vsakokrat, kadar je potrebno pomagati človeku v težavah. Tako sem bil tudi sam deležen velike gostoljubnosti v Iranu.

V večernih urah, spuščal se je že mrak, sem s prijatelji prispel v Khorramabad, manjše mesto v jugozahodnem Iranu. V mestu nismo nameravali prenočevati, toda okvara na avtomobilu nas je v to prisilila. Nismo se še utegnili posvetovati, kaj storiti, ko so k nam že pristopili trije mlajši fantje in nam ponudili pomoč. Takoj so nas povabili na svoj dom in vztrajali, da moramo biti njihovi gostje. Mi smo se upirali, takšna gostoljubnost nam je bila nekaj povsem novega, in iskali vzroke za povabilo, na koncu pa smo le pristali, ker nam kaj drugega itak ni preostalo. Bili smo pa tudi radovedni, kaj bo in kako ljudje tod živijo.

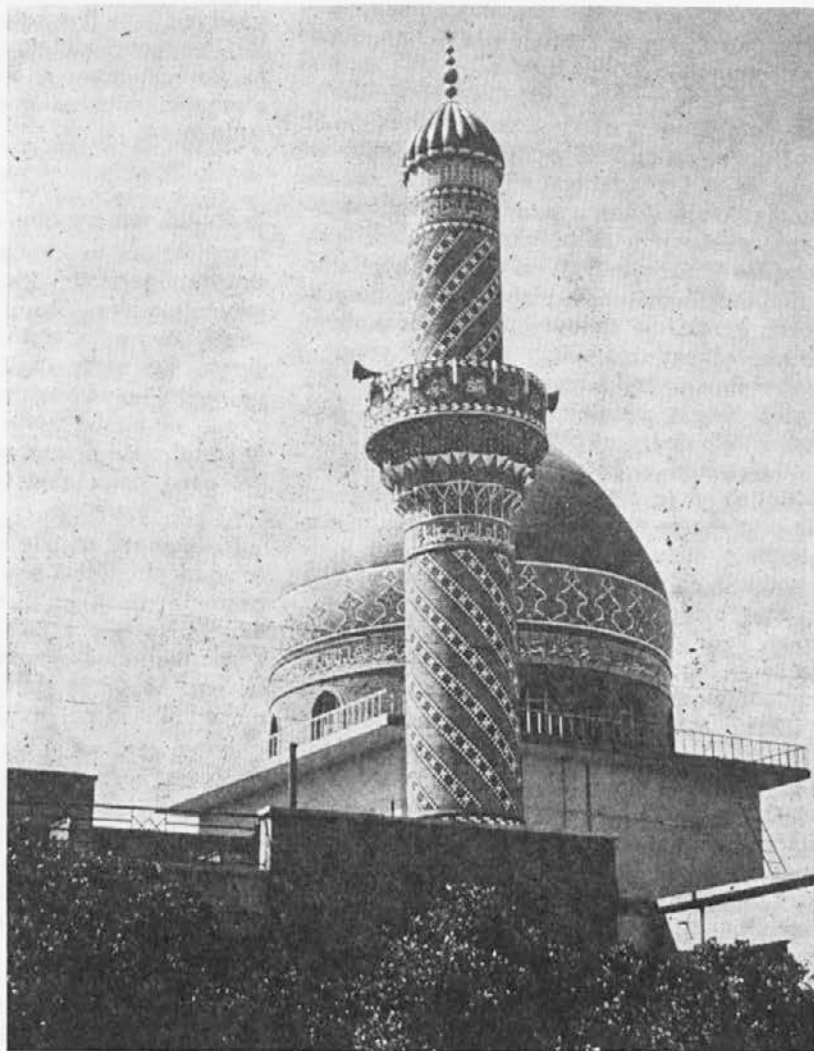
Hiša, katere gosti smo postali, je bila nova in že na zunaj je bilo videti, da so njeni lastniki premožnejšega stanu. Opremljena je bila na tipičen orientalski način in kasneje, ko smo bili tudi v nekaterih drugih, tudi v takšnih iz kamenja in blata, se je pokazalo, da so si v tem pogledu vse več ali manj podobne. Tla v sobah, razen v kuhinji, ki se v ničemer ni razlikovala od evropskih, so bila prekrita z debelimi preprogami, ob stenah

pa so stali redki kosi pohištva. Miza je bila v celem stanovanju samo ena, pa še to uporabljajo samo kot podstavek za televizor. Ni bilo nobenih stolov, postelj, ničesar, na kar smo mi tako navajeni. Preproge so za vse. Na njih sedijo, jedo in spijo.

Večerjo so nam postregli v manjši sobi, ki je bila nekakšen dnevni prostor. Na tla pred naše noge, mi smo po »turško« sedeli v krogu sredi sobe, so položili dva prozorna polivinila, nanju pa naložili jedi. Najprej je pritegnil mojo pozornost kruh. Bil je zelo tanek, debel kvečjemu centimeter. Spominjal me je na palačinke, le da je bil veliko daljši. Peka na razbeljenem pesku mu je dala zelo dober okus, tako da si ga lahko jedel k vsaki stvari. Od drugih jedi je izstopala predvsem ovčetina, ki je bila močno začinjena, narezana na drobne koščke in pomešana z rižem. Ves čas pa smo pili čaj, ki se je na koncu zaradi močnih začimb že kar prilegel, čeprav je bil za naš okus veliko premočan.

Gostitelji so nam ves večer izkazovali veliko pozornost. Predstavljali so nas svojim prijateljem in bili prav ponosni, da gostijo tujce. Naslednji dan smo se poslovili kot stari znanci, ki se poznajo že nekaj let, ne pa dva dni. Zdelo se jim je povsem normalno, da so nam v stiski pomagali, nam pa, da so nas sprejeli.

Podobno gostoljubnost smo kasneje v Iranu doživeli še enkrat in vabilo: »Bodite moji gostje«, ki ga je ob neki priložnosti izrekel starejši mož, se nam ni zdelo več nič nenavadnega... Kako daleč od naše zasebnosti in nepristopnosti!

Mošeja v Bagdadu

Milan Vošank

GROSSGLOCKNER

I.

Grossglockner mi je bil že od nekajdaj pojem nečesa velikega, kamnita gmota, večno pokrita s snegom in ledom. Prve slike te planine so mi povedale nekaj več: ogromen koničast vrh, pod njim pa dolg ledenik. Branje o romarjih na to goro mi je pokazalo prve začetke prodiranja ljudi v te strmine, po uspehih končno uspeh, za konec pa so na vrh postavili še križ.

Pred dvema letoma so bili tam prijatelji, njihova pripoved je v meni zaokrožila podobno te gore. Najprej so opravljali vaje na ledeniku, ta je menda izredno dolg in na veliko prepreden z razpokami, pa še zelo lepe barve je. Nekaj se jih je na goro povzpelo po orebniku, imenovanem Palavačini. Precej strm je in plezanje po njem težavno, vendar zelo napeto in mikavno. Pri delu na gori pa je bil zelo pomemben bivak pod orebniki.

II.

Lani so v našem odseku zopet izbrali ekipo, ki naj bi se podala v deželo ledu.

Naša pot se je začela konec julija v zgodnjih jutranjih urah na pliberški železniški postaji. Ozirali smo se proti Peci. Vso je ovijala megla, ki se je divje podila in le včasih nam je ljubeznivo pokazala kakšen del svoje varovanke. Poleg tega ni bilo ravno toplo, oblaki so se počasi odpirali in začelo je pršeti. Vseeno smo se polni upanja povzpeli na vlak. Šest nas je bilo, trije starejši asi, Milan, Branč in Stanč, trije pa še novinci, Irena, Špilč in jaz. Na naše veliko veselje se nam je pridružil še Lodrant. Kot dober poznavalec nemškega jezika, poti in gore nam je kasneje olajšal marsikatero neprijetno dogodivščino.

Pot nas je vodila skozi Celovec do Lienza, tam smo prestopili na avtobus. Med vožnjo z vlakom je nenehno deževalo in bilo je sila dolgočasno. Na razne načine smo si krajšali čas, s šalami, resnimi pogovori, gledanjem skozi okno na pusto pokrajino. Tudi sprehodi po mestih, kjer smo imeli daljše postanke, niso bili posebno prijetni, vendar je radovednost po neznanem le največkrat zmagala.

Avtobus je iz Lienza nekaj časa vozil po pršechi megli, nenadoma pa smo se znašli nad njo, o dežju ni bilo več sledu. Cesta se je v ovinkih vzpenjala vedno višje. Spodaj v dolini se je prikazalo slikovito mestece, ob cesti pa je bila vrsta lepo urejenih in v alpskem stilu zgrajenih hiš. Kmalu smo ugotovili, da so uspešna vaba turistom. Nad mestecem so dvigovali poraščeni, v zgornjem delu pa že skalnati vrhovi. Megla jih je še nekaj časa skrivala, zatem pa se je nenadoma dvignila in pokazali so se v vsej veličini.

Cesta se je naenkrat zravnila, znašli smo se na gozdnatem vrhu, začeli smo se spuščati. Turistične zgradbe so se množile. Pristali smo v vasi Heiligenblut. Ozke ulice so bile polne ljudi, samih dolinskih izletnikov, opaziti pa je bilo tudi nekaj planincev. Skoraj vsaka hiša je bila trgovina ali gostilna, zgrajene so bile skoraj kičasto, pred njimi pa je bilo na kupe prodajnega blaga. Edina prava lepota kraja je bila stara gotska cerkev in zelena okolica. Nekje

v ozadju naj bi se videl naš Glockner, vendar nam ga je vzela megla.

Naprej smo se vzpenjali po ovinkasti poti. V daljavi so se pokazala bela podnožja gora in prvi hudourniški potoki. Oblaki so bili čisto nizko, začelo je zopet pršeti.

Končna postaja je bila Franz-Josef Höcke, nekaj samotnih turističnih zgradb, postisnjenih v rjavo strmino. Dež in mrzel veter sta nas prisilila, da smo se oblekli v topla oblačila.

Od daleč se je slišal šum ledeniškega potoka. Nekaj se nas je zapodilo proti ograji, postavljeni nad prepodom. Precej globoko spodaj smo zagledali ledenik, zakrivljen kot ognjeni zubelj, izgubljač se v daljavi. Zamišljal sem si nekoliko drugačnega, lepšega. Ob straneh je bil rjav od kamenja in blata, sive barve, dalo se je razločiti dolge razpoke.

Počakali smo, da je dež za silo ponehal, nato smo se z nahrbtniki odmajali skozi kamnit predor, po stezi nad ledenikom do kočice Hoffmanshüte. Zijali smo v meglo, da bi zagledali vsaj majhen del naše gore, vendar zaman; samo predstavljali smo si lahko, kje naj bi se dvigoval vrh naših želj.

V koči ni bilo prostora za nas, morali smo naprej, na drugo Obenwaldehüte. Blatne ceste je bilo konec, pred nami pa je ležal kup drv, ob njem pa tabla z napisom, ki je Lodrantu povedal, naj vsak prinese po eno poleno do kočice. Polena smo naložili na vrh nahrbtnikov. Kolona t-jev se je po ozki stezi pomaknila naprej. Pokrajina okrog nas je postajala vse bolj pusta, povsod le rjava ilovica in temne, mokre skale. Po precej dolgem snežišču, prepredenem z razpokami in čez skalni skok nas je steza privedla na greben v megli. Tu je stala kočica.

III.

Zbudil sem se zgodaj zjutraj. Dolgo sem napenjal oči in končno zaznal, da smo na skupnih ležiščih, kamor smo se zatekli prejšnji večer. Stopil sem k oknu in ga odprl, vame je butnil mrzel veter, poln snega. Vsi so še spali. — Kratek sprehod po megli bo ravno prav za jutranje ogrevanje —, mi je prišlo na misel. Hitro sem nametal nase primerno število oblačil, stekel pred kočico, vzel cepin, pa hajd v neznanost.

Kočico so mi zastrle zavese iz divje, podeče se megle. Ostal sem sam, sam sredi bele, neznane ploskve. Čisto blizu mene se je oglašal zategli žvižg vetra. Zagledal sem kamnitega možica, povedal mi je, tu je neka pot. Možic je stal na izpihanem grebenu, sedel sem poleg njega na skalo.

Dolgo sem sedel ob možicu, videl nisem nikamor, neznana sila pa me je vlekla naprej. Hodil sem po grebenu, na njem se mi ni bilo bati razpok, čim pa se mi je začelo udirati, sem umiril korak in s cepinom daleč pred sabo vse prebodel. Še en možic je ostal za menoj, na trenutke se je megla razkadila, pokazali so se strmi grebeni, potikal sem se sredi njih. Za njimi je verjetno prepod, tako sem hodil le navzgor. Za mano se je vila vijugasta črta, po njej

se bom vračal. Megla je postajala vedno gostejša, snežna odeja pa vedno globlja. Ponekod sem že kar s težavo ostajal na grebenu, izdajala me je orientacija, imel sem občutek, da hodim po vršnem grebenu, na obeh straneh pa zijajo prepadi. Kmalu sem videl le še kak meter naprej, pa vendar me je neznana sila vlekla dalje, ne da bi vedel, kam, slutil sem le, da mora biti nekje konec vsega tega. Tako se je moj jutranji izlet spremenil v divjo pustolovščino.

Nenadoma se je megla razkadila, posijalo je blede sonce, na obeh straneh moje poti pa so se zopet vlekli grebeni. Nedaleč pred seboj sem zagledal nekaj dolgega, črnega, grozečega. Previdno, pikajoč s cepinom daleč naprej, sem se pomikal proti neznani črnini. Obstal sem na robu ogromne razpoke, pravzaprav sem stal na nekakšni strehi nad razpoko, hitro sem odskočil. Dno razpoke se je komajda videlo. In tam naprej še večja razpoka, pa še ena. — Te se vsaj vidi, koliko pa je manjših, zakritih s snegom, nevidno grozečih —, me je prešinilo. Srce mi je začelo hitreje biti, kljub mrzlemu vetru mi je postalo vroče, megla se je spet zgostila, odnehati pa nisem mogel. Pregnal sem živčno napetost, skrajno napel čute previdnosti in se v velikem loku izognil razpokam. Spet sem se vzpenjal po grebenu, precej dolgo sem mu sledil, takrat pa, kot da je grebena nenadoma zmanjkalo — razločiti se ni dalo najbolje — je mogoče, da sem ustavil korak ravno na robu prepada, ki se mi je kot prikazen smejal iz megle. Na široko sem se razkoračil in s cepinom piknil daleč pred seboj — greben se je dvigoval, nobenega prepada. Vsenaokrog sem prepikal, povsod je bila le vzpetina. Obup je v hipu popustil, vedel sem, grozljiv obraz iz prepada je le pretvara goste megle. Vendar se je grozljiva podoba še dvakrat ponovila. Še danes ne vem, zakaj nisem odnehal, zakaj sem rinit naprej, v svet ogromnih razpok, nabit z meglo. Še nekaj časa sem hodil, tedaj pa sem cepin kak meter pred sabo potisnil v prazno. Razpoka! Dovolj, dovolj vsega! Obrnil sem se in dolgo časa tekkel po stopinjah, zaupal sem jim, da me bodo varno pripeljale nazaj. Potem sem dolgo časa počival na nekem izpihanem grebenu, zaigral sem celo na orglice.

Naslednji dan, na poti proti bivaku, je bilo jasno in ugotovil sem, da sem se obrnil tik pod vrhom grebena. Pa vendar, v razpoki bi se bilo težko obrniti.

Dolgo pot sem opravil v neznanost — to sem opazil šele, ko sem se vračal.

Šele pred kočico me je zaskrbelo, kaj mislijo o meni ostali. Na srečo je vse minilo brez zapletov in prevelikih spraševanj. Pripravljeni na turo so čakali le še name. Hitro sem pospravil nekaj kalorij, pa zopet na pot. Milan in Lodrant sta predlagala, da bi se povzpeli na vrh Johanesberga. Sli smo precej nižje od moje jutranje poti. Zasedili smo stopinje predhodnikov ter se zapodili po njih. Hodili smo počasi, pisana kolona pred vetrom zabarikadiranih ljudi. Kmalu smo prispeli do prvih razpok. Milan, vodja kolone, je sneg vsenaokrog dobro prehodil s cepinom, šele nato nas je spustil naprej. Nismo več upali, da bi se megla dvignila, vendar se je na trenutke le zredčila in nam razkrila nekaj okolice. Nekaj časa smo se še vzpenjali, zopet prišli

do razpok, se obrnili navzdol, ter niže nadaljevali pot po skorajda ravni ploskvi. Ustavili smo se na položnem grebenu. Vse naokrog je vladala tišina, iz megle je letel droban sneg, nekoliko se je otoplilo. Očitno je bilo, da ne vemo, kje smo. Obrnili smo se. Bolj smo se bližali koči, močnejši je bil veter, kaj hitro smo se umaknili v njeno zavetje.

IV.

Naslednje jutro smo se vrnili v kočo Hoffmannshüte. Sredi poti se je megla razkadila. Dva dni smo preživeli v njeni sivi odurnosti. Dobro se je videla meja, ločnica sivine in svetlobe, jasnine. Visoko so se videla podnožja gora, posebno okrog Glocknerja kadeče se megle so včasih pokazale njegove razsežnosti, vendar smo vrh še samo slutili. Opustili smo misel na vrnitev. Ostanemo!

Naslanjali smo se po ograji okrog kočice, bilo je mirno, kot v pričakovanju nečesa velikega. Megle naokrog so se redčile, pokazali so se manjši hribovi, večinoma kopni. Sončni žarki so si ponekod že utrlji pot do mokre zemlje. Začela se je predstava, vse se je zgodilo tako hitro, nepričakovano, bise je to neprecenljiva igra narave. Gledali smo v vedno večje krpe strmin naše gore, megla se je vse bolj trgala, prvi obrisi nebesne modrine so se zarisali po teh dolgih, sivih dneh. Vrh gore, zavrt v meglo še, ko je bilo že vse naokrog jasno, se je nenadoma začel razkrivati. Megla je izginjala, kot bi jo preganjal orkan. Zasvetil se je vršni greben, zarisali so se žlebovi, fotoaparati so zašklopekali. Lodrant je pripovedoval o vrhovih, ki smo jih že videli, predstava je dosegala vrhunec; le vrh je še ostajal skrivnost. Obsijalo nas je sonce, prijetna toplota je vzbujala željo po novih dejanjih. Končno so zadnji sledovi megle izpuhteli, Glockner je stal pred nami kot podoba iz sanj. Kazal nam je svoje obličje, svoje strme žlebove, vabil je v svojo ledeno samoto.

Nebo je ostalo brez sledu oblakov, modrina se je spajala z grebeni, daleč spodaj pa se je raztegoval zelenkast, raztrgan ledenik.

Tiho smo gledali velikana, navdajalo nas je spoštovanje do njegove lepote. Takrat pa se je oglasil žvižg, vsi se ozremo. Kosmata živalca je stala na zadnjih nogah na kupu zemlje. Morda je pozdravljala goro, sonce, morda tudi nas.

Lepo vreme nas je vzpodbudilo, da smo pobrali opremo ter odšli na ledenik. Bil je poln širokih, dolgih razpok. Za naše vaje smo iskali primerno, precej globoko razpoko. S pomočjo derez in cepinov smo plezali po njenih navpičnih stenah, zabijali in zavrtavali kline, poskusili pa smo tudi s tehnično reševanja padlega iz razpoke.

Nad nami pa se je dvigovala kamnita konica, ob straneh razvlečena v bele ploskve in žlebove. Po stezah so se že vzpenjale kolone planincev. Na drugi strani se je bohotil beli Johanesberg z okroglim vrhom, kot predstraža velikanu. Škoda, da se nam je izmaknil.

V.

Vse je kazalo, da se bo vreme končno ustalilo. Naše skrite želje, da bi opravili tudi kak plezalni vzpon, so udarile na dan. Branč in Milan sta se odločila za skupno navezo, jaz pa sem se pridružil Stanču. Lo-

drant se je sam vrnil domov. Ostala dva sta se odločila zavzeti vrh po varovani poti. Za plezanje smo izbrali orebnik Wernbach-Wich, še isti dan pa smo se odločili, da se bomo povzpeli do bivaka pod orebniki.

Dolgo smo pripravljali nahrbtnike, vse se ti zdi pomembno, nahrbtniki pa morajo biti lahki. Sredi popoldneva smo le krenili naprej po ledeniku. Čeprav je od daleč videti čisto majhen, ga ni hotelo biti konec. Nebo je bilo še vedno čisto, goli Johanesberg pa kot utvara, zakopana v daljave gornikovih hotenj.

Ledenik le ostane za nami, še malo hoje po gruščnati ravnini in teren se začne vzpenjati. Zopet se pojavljajo razpoke, nekatere obidemo, druge preskočimo. V nekaterih šumi voda, pogled v globočino pa ne doseže konca, zavitega v temo. Marsikatera razpoka je nevidna, prekrita s tanko plastjo snega. Hodimo za Milanom, vsak posebej pa s cepinom pika pred sabo.

Svet razpok postaja vse večji, nekajkrat jih prečimo po ozkih, sumljivih ledenih mostičih, vseeno napredujemo hitro.

Nenadoma z nogami zabingljam nad praznino, cepin mi visi na roki, komolce pa krčevito pritiskam na mehki, ugrezajoči se sneg. Iz globine pod mano prihaja močan šum, podoben slapu. Z nogami ne najdem opore, sneg, na katerem visim, popušča. Pritečejo prijatelji, mi pomole cepine, močno se jih oprimem. Potegnejo me na površje. — Prekleta razpoka, prevarala sta me cepin in ti! — Slišal sem pridigo, napake pa sem se premočno zavedel tudi sam, zato odslej hodim sklonjen in s cepinom močno pikam pred sabo.

Koča na drugi strani ledenika je postajala vse manjša, daleč naokrog se je začel spletati venec neznanih gora. Nad nami so štrlele v zrak pošastne, odlomljene konice sezakov, vrh naše gore pa se je skrival v redki, prehodni megli.

Pot se je zboljševala, razpok je bilo vse manj, močno pa je narasla snežna strmina. Naokrog so ležali kosi odlomljenih sezakov in nas nemo pozdravljali. Zgoraj v skalah pa je včasih tako grozeče zatulilo, da smo si v mislih že iskali kritje, če bi se kaj odlomilo in če bi se sploh utegnili zavarovati. Oddahnili smo se, ko smo stopili na strm, skalnat greben, ki se je vlekel vse do bivaka.

Orebniki so vedno bolj razkrivali svojo pravo podobo, ledeno strmino, ki se je izgubljala nekje na vrhu.

Po skalnatem grebenu je vodila že kar shojena stezica, skala je bila mokra, krušljiva, drugačna od našega apnenca, neprijetna za plezanje.

Prišli smo na vrh grebena in misleč, da smo že pri bivaku, smo se močno začudili, kajti zagledali smo ga šele na vrhu naslednjega grebena. Prek kupov razdrobljenih skal smo prispeli do precej velike skalne gmote tik pod bivakom. Njena zgradba je bila popolnoma drugačna od kamenine spodaj. V njej je tičalo nekaj orjaških klinov, treba bo plezati. Branč si je izbral najtežjo varianto in je bil ves blažen, ko je prvi odprl vrata bivaka, ostali smo plezali po nekoliko lažji, zato pa daljši poti.

Bivak stoji na vrhu sklanega grebena, močno pritrjen z jeklenimi vrvmi, znotraj

je lepo opremljen in čist. Spravili smo se nad hrano, Milan je komaj utegnil skuhati čaj.

Orebniki so nam bili čisto blizu, poganjali so se kvišku kot beli curki lave, najprej široki, strmi, nato vedno ožji, manjši in položnejši, izgublajoč svojo moč v vrhovih gore. Posebno dolgo sem motril orebnik Wernbach-Wich. Do njega je vodila ozka, izredno strma polička, nad njo se je razširil in vzpel kvišku kakor podivjan konj, naenkrat pa se je prelomil ter se izgubil v črnih skalah vršnega grebena.

Gore v ozadju so se svetile v siju zadnjih sončnih žarkov, polno jih je bilo, različnih, že kar pravljicnih oblik neznanega sveta. Po njihovih grebenih se je potegnila rdeča črta, se spajala z belino snega, s sivino skal, dokler ni sonce dokončno zdrknilo za obzorje.

Ledenik Pasterza v dolini je bil videti kot majhna, siva, steptana gmota brez moči, vrh naše gore pa je bil jasen, videl se je križ. Nekje v daljavi so pokali sezaki, prihajala je noč, začel je pihati lahen veter. Gora je živela svoje življenje, ne da bi se ozirala na štiri predrzneže, potikajoče se po njenem ogromnem kraljestvu.

Pogovarjali smo se o možnostih vzpona in bili smo si edini, da je možen prehod po ozki polički, na vrhu pa nas čaka še skalno plezanje.

Bilo je presenetljivo toplo, ozračje mirno, skozi vrata bivaka smo opazovali svetlikanje luči v dolini, zgoraj pa se je bohotila temna silhueta velikana. Moč gore nas je imela v objemu, prehajalo je na nas. Naš pogovor še dolgo ni utihnil.

Zbudil sem se zelo zgodaj, sprva se mi je zdelo, da je vse tiho, nenadoma pa mi je v ušesa udaril šum, prihajajoč od zunaj, skozi streho. Pred okni je bilo vse sivo — snežilo je. Tudi ostali so bili že budni. Hitro sem se oblekel in odprl vrata, v obraz mi je udaril močan snežni veter, videlo se ni nikamor. Zaman sem napenjal oči, orebnikov ni bilo moč ugledati. Plezanje je postalo utopijska, želja prihodnjih let. Moramo se vrniti!

Počasi smo se opremili, počistili bivak, še vedno pa skrivaj opazovali našo goro; ostala je nedotaknjena tam, kjer je najlepša.

Vračanje je bilo težavno, skale, včeraj še lepo suhe, so bile danes zasute s snegom, gladke. Dolgo ni šlo po njih, navezali smo si dereze in se spustili po snežišču. Sneg se je basal na dereze, tudi sezaki nad nami nas niso mogli pripraviti do dolinske histrije.

Snežišče smo končno prešli, začelo se je križarjenje med razpokami. Rešili smo se megle, snežinke so postajale redkejšje, mešale so se z dežjem. Hiteli smo, kolikor so nam dopuščale razpoke, ter tako kmalu dosegli dolino. Čez ledenik smo že skorajda tekli.

Megla se je dvigovala, dež je pojenjal, Milan je govoril, da bi šli na vrh po normalni poti. Vendar smo bili premočeni in izmučeni; predloga nismo sprejeli.

Od kočice sta nam mahala Irena in Špilč. Spet smo bili vsi skupaj.

Glockner pa se je otresal še množice drugih; vsi so hiteli v dolino. Vreme je bi-

lo zopet v stari, za nas najmanj ugodni formi.

VI.

Popoldne smo se vračali, svizci ob cesti so žvižgali v pozdrav, nekateri so jemali celo darila. Zopet nas je zajel vrvež hiteče množice.

Gora pa je ostala sama, zopet se je zavela v meglo, se skrila kot medved pred zimskim spanjem, v našem spominu pa živi njena ostra konica, njeni dolgi, svetlikajoči orebniki, razpokani ledenik. Predstava boja med meglo in soncem pa je ostala nenapisana drama, zasekana v usodo gornikov.

(Grossglockner, julija 1976, tečaj ledne tehnike; udeleženci: Milan Kolar — član AO Mežica, Branko Verbole in Stanko Lodrnt — člana AS Prevalje, Irena Krivograd, Stanko Mihev, Andrej Špilar in Milan Vošank — člani AO Ravne.)

Ajnžik

NOČNI SKOK

Televizijska oddaja, ki je bila v začetku decembra pod naslovom »Nočni skok«, je pritegnila mojo pozornost. Ne zaradi naslova. Pod tem naslovom bi se namreč dalo razumeti tudi nekaj povsem drugega, o čemer pa nikakor ne bi kazalo razpravljati na televiziji kakor tudi ne kjerkoli v tisku.

Nekaj novega smo pogruntali in temu je treba dati naslov, oznako. Pri nas je že tako. Pri vsaki novi stvari pogruntamo kdo bolj ali manj posrečen naslov ali ime, tega se pa potem držimo vsi kakor pijanec ploča. Toda pustimo zdaj naslov ob strani; ni tako pomemben, bolj važna je vsebina.

Železnica bi naj spet prišla »v stih«. To je vsekakor v redu in prav. Tega ne trdim iz sentimentalnosti ali usmiljenja do zapostavljene, osiromašene železnice, am-

EPILOG:

Ogromna gorovja, sklance, ledne stene, zaviti ledeniki, skrite razpoke . . ., to je svet gornikov, kamor jih je pripeljala usoda življenja in jih leto za letom vodijo poti ter dan za dnem misli.

Mogoče je višek njihovih dram, ko dosežejo vršni greben ali vrh, toda bistvo njihovih iger je v gori, na skalnih, lednih pobočjih, tu se odvijajo konice trenutkov, ki so neponovljive, vrh pa je nagrada za večurni, morda celo večdnevni trud. Pa vendar je tu še vreme, ki lahko včasih zelo hitro zasuče že skoraj uresničene ideje. Marsikdaj se da vztrajati, še večkrat pa je potreben umik. V zavesti gornika pa vedno gori luč, ki mu sveti, da se vrača na kraje umikov, nekoč bo morda le poplačan. Vztraja v svoji kamniti trdoživosti. Umika se, da se bo zopet vrnil.

Rad bi povedal, da naša pot v avstrijske Alpe ni bila zaman, da je v marsikom od nas zapisan lep verz te gore, in želel bi, da bi nas bralci tako razumeli.

pak zato, ker menim, da je to ekonomsko nujno.

Zares čudne so te reči. Medtem ko imamo vse ceste takorekoč prenatrpane s prometom, pustimo rjaveti železniške tire in trpimo napol prazna skladišča na tovornih postajah. V naše trgovine vozijo blago ogromni tovornjaki — največkrat s prikolicami — iz vseh, tudi najbolj oddaljenih republik. Večkrat premišljuje, ali je takšen transport res cenejši kot na železnici. Pa denimo, da je malo pod železniško tarifo — veliko ne more biti — vendar moramo upoštevati dejstvo, da vsi ti tovornjaki ogrožajo varen promet.

»Pri prehitevanju tovornjaka se je zaletel v . . .« »Zaletel se je v nasproti vozeči tovornjak . . .« »Zadela ga je prikolica tovornjaka . . .«, beremo pogosto v poročil-

lih o prometnih nesrečah. Da se razumemo. Nikakor ne valim krivde za prometne nesreče izključno na tovornjake, vendar kogar na cesti ni, ta tudi nesreče ne more povzročiti. Na cesti pa naj ne bi bilo tistega, ki prevaža tovor, katerega bi lahko prevzela železnica!

Ceste gradimo in vzdržujemo z denarjem, ki ga posredno ali neposredno prispevamo vsi državljani, železnice se morajo vzdrževati same. Očitamo jim, da so zastarele, obenem pa jim, kolikor se da, odžiramo promet. Tire, vagoni, lokomotive, signalne naprave ipd. je treba vzdrževati, obnavljati in modernizirati; kar se pa tiče prog, priznajmo, da so bile speljane in zgrajene tako strokovno in solidno, da z manjšimi odstopanji ustrezajo še danes. In vendar je bilo vse to zgrajeno pred več kakor stodvajsetimi leti! Vse te »mogočne« objekte: useke, nasipe, škarpe, viadukte in mostove je zgradila pridna človeška roka, krjola, kramp in lopata!

Kako neodgovorno pri nas opuščamo železnice! Progo Dravograd—Velenje smo pred leti razdrli iz preprostega razloga, ker ni bila rentabilna; skoraj istočasno smo pa Avstrijecem dolgoročno prodali ogromne količine premogovega prahu. To je vsekakor zelo ugodno za našo zunanjetrgovinsko bilanco, vendar morajo to ogromno maso prevažati dan in noč po cesti in to na tisti relaciji, kjer smo tako objestno razdrli železnico. In da bi bila ironija še večja, so te tračnice kupili Avstrijci, takorekoč izpred nosa železarne, ki kupuje staro železo tudi na drugih kontinentih!

Ali ni voznja na železnici po svoje zanimiva? Nekako »vževčna« že postaja. V vagonu se počutiš bolj sproščeno in udobno. Saj je potovanje z avtobusom sodobno in prijetno, ima pa tudi svoje slabe strani. Potniki so takorekoč privezani na sedeže, pri določenih občestnih gostilnah pa se morajo kakor na ukaz iti olajšat.

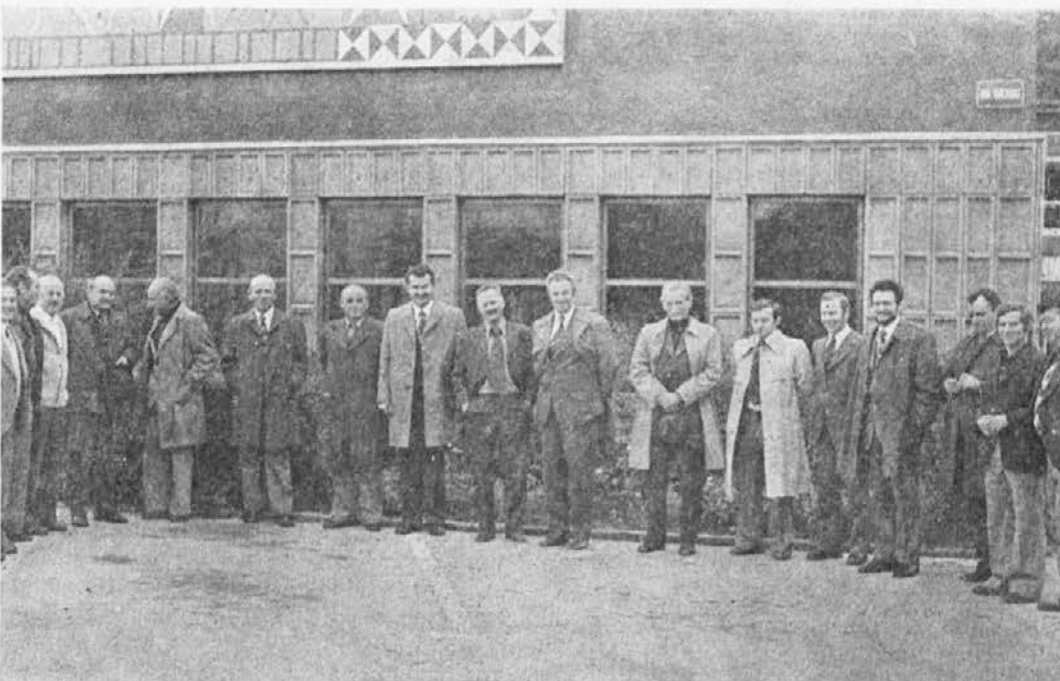
Z veliko ceremonijo so pred leti Ljubljanci opustili tramvaj. Ježek se je našemil in se šel presvitlega Franca Jožefa. To je bila neokusna šala, ki res ni bila posrečena. Nikakor ne kaže zasmehovati tega, ker je dolga desetletja služilo ljudem in dajalo Ljubljani videz modernega mesta.

Razmere, v katerih se je dolga leta prebijala železnica, in naš odnos do nje sta ustvarila nekakšno psihozo, da jo imamo za zastarelo in manjvredno ustanovo. Kar priznajmo, da o »ajzenpanerjih« niti govorimo ne vselej preveč spoštljivo!

Kdo bi slutil tak razvoj?

Koliko kritike so morali prečuti ubogi »ajzenpanerji«, ker je na Ravnah tako dolgo služila za postajališče majhna lesena baraka! Pa bi vendar za tako število potnikov, kolikor jih danes uporablja železnica, kar zadostovala. Nismo odnehali hoteli smo imeti novo, moderno postajno poslopje. Kot da bi železnica slutila, kako malo se bo ta postaja rabila, jo je pritisnila na Tičlerjev breg.

Upam, da smo se razumeli. Nisem za popolno iztrebljenje tovornjakov, kajti v lokalnem prometu so nujno potrebni. Tovor na daljši, izrecno na dolgi relaciji pa obvezno preusmerimo na železnico! Na ta način bi občutno razbremenili prenatrpani promet na cestah, s tem pa bi ščitili in reševali dragocena človeška življenja.

Obiskali so nas predstavniki telesnokulturnih skupnosti republik in pokrajin

Zlata poroka zakoncev Vrtič

Lani v začetku novembra sta slavila 50-letnico zakonske zveze Jakob in Marija Vrtič s Prevalj. Obiskali smo ju na Prevaljah, kamor sta pred leti prišla iz zgornje Mežiške doline stanovat v topla upokojenska stanovanja.

Jakob se je rodil 21. 5. 1902 v Zavodnji pri Šoštanj. Ko mu je bilo šele 5 let, je že izgubil očeta, zato je moral še zelo mlad služiti na kmete. Ker mati ni zmogla vsega sama, saj je bilo precej otrok, se je ponovno poročila in takrat se je domov lahko vrnil tudi Jakob. Že preden je šel k vojakom, je Jakob delal v premogovniku na Holmcu. Po odslužitvi vojaškega roka se je zaposlil pri gozdarjih. Od leta 1934 pa do svoje upokojitve je delal v rudniku Mežica. Med drugo svetovno vojno je pomagal partizanom s tem, da je hodil na delo in bil vselej nared za pomoč, s hrano ali kako drugače.

Marija se je rodila 12. 11. 1906. leta v Črni na Koroškem kot hči logarja Grabnerja. Tudi ona je v rani mladosti izgubila mater. Zapustiti je morala svoj dom in oditi k sorodnikom, kjer je ostala vse do poroke leta 1926. Tudi Marija je okusila težka leta druge svetovne vojne.

Jakobu in Mariji Vrtič se je v zakonu rodilo devet otrok. Danes imata že osem vnukov, ki radi prihajajo k njima.

Preden smo se poslovili, smo ju vprašali, kaj si želita ob jubileju. Jakob si želi, da bi lahko še dolgo obiskoval svoje čebele, s katerimi se ukvarja že vsa leta. Pravi tudi, da se morata zakonca res imeti rada, če hočeta svoj zakonski jarem uspešno prenašati, složna in poštena morata biti drug do drugega. Pri vseh težavah pa je najbolj potrebna ljubezen, s katero se da marsikaj urediti.

»Danes,« pravi Marija, »nama je tu na Prevaljah lepo. Prišla sva iz Žerjava, kjer človek že težko prenaša uničujoči svinčev plin. Najbolj pa si želim, da bi naju še naprej spremljalo zdravje.«

Ob zlatem jubileju je zakonca Jakob in Marijo Vrtič na matičnem uradu na Prevaljah ponovno poročil predsednik občinske skupščine Rudi Vrčkovnik, ki jima je povedal tole:

Spoštovana slavljenca!

Letos 4. julija je minilo petdeset let, odkar sta v Črni v cvetu mladosti sklenila zakonsko zvezo. Odločila sta se, da na današnji dan ponovno uradno in slavnostno potrdimo vajino odločitev izpred petdesetih let, vajino trdno in zgledno zakonsko zvezo, leta vajinega skupnega življenja, ki so kronana s tako častitljivim jubilejem. Naj vama bo v čast in v ponos vajina skupna življenjska pot, v čast in ponos naj vama bo vajin zlati jubilej, kakor je v čast in ponos vajinim dragim, prijateljem in znancem, naši družbenopolitični skupnosti.

Zibel vama je tekla v vznožju Uršlje gore, možu v Zavodnji, Mariji v Javorju, v prelepem gorskem svetu, ki nudi zavetje in domovanje našim kmetom, olcarjem in bajtarjem. Trden, žilav in pošten rod je že od nekdaj v teh tihih gorskih samotah, ki od mladosti v hrepenenju po širnem

svetu, kamor sta tudi vidva šla iskat sreče. Mož Jakob je že v rani mladosti izgubil očeta in mater, že s sedmimi leti je moral hlapčevati pri kmetih, tudi žena Marija je služila na kmetih do poroke. Od mladih nog sta čutila, kako trdo in neizprosno je življenje, vsak dan znova sta doživljala neizprosen boj za obstanek in za vsakdanji kruh. Delati je bilo treba trdo od jutra do večera za boren kot, hrano in kakšen dinar za priboljšek. Biti pokoren in hvaležen gospodarju za milost, ki jo je izkazoval, in za boren dom, ki ga je skopodmerjal za ves prelit znoj in neštete žulje v garaškem delavniku.

Zakonca Vrtič

Mož Jakob je dobil prvo plačo šele, ko je dobil delo v premogovniku na Holmcu. Kmalu je moral k vojakom. Ko se je vrnil iz vojske, se je moral udinjati kot gozdni delavec pri raznih delodajalcih, nato je dobil zopet delo pri rudniku Mežica.

Naporen je bil vajin vsakdan, za devet otrok sta morala skrbeti. Delala sta trdo, denarja je bilo malo in je bilo treba prislužiti kruha za vedno lačna otroška usta. Skrb za otroke vaju je še bolj povezala, nalagala vama je še večjo odgovornost, še več dela. Stavila sta vse, kar sta mogla, da je bila vajina družina zadovoljna in srečna, želela in nudila sta jim več, kot sta imela sama v mladostnih dneh. Trudila sta se, da je bilo življenje vajinih otrok, njihova mladost, brezskrbnejša in srečnejša od vajine.

Sedaj, ko sta sama, rada obujata spomine na mladostne dni, rada se spominjata vsega lepega pa tudi hudega, kar sta doživela. Od devetih otrok jih je ostalo še pet, hudo je bilo in trgalo se je srce očeta in matere ob izgubi najdražjih. Težko je bilo tudi, ko so se otroci zaposlovali v raznih krajih v Sloveniji in sta ostala sama. Radostna sta, kadar vaju obišejo in kadar je ob vama vrišč vajinih vnukov, veselje mladosti in razposajenosti, optimizem in življenjska sila mladih. Vesela in ponosna sta na svoj rod, veselita se njih uspehov, veselita se, če so srečni in zadovoljni. Kakor vajini otroci, vnuki in prijatelji ter znanci, tako tudi mi želimo, da bi vama jesen življenja potekala v miru, sreči in

zadovoljstvu. Želimo, da bi vaju družilo še mnogo lepih skupnih dni, da bi bila zdrava in da bi doživela kar najmanj takega, kar bi vama grenilo življenje.

Vajini otroci so vama hvaležni za vse, kar sta storila zanje, stali vama bodo ob strani, vaju spoštovali in vama, če bo treba, pomagali.

Naša samoupravna socialistična skupnost pa vama je dolžna zahvalo za vse, kar sta v času NOB storila za OF in zmago naše revolucije. Tako ali drugače smo vajini dolžniki vsi.

Zlatoporočencema Vrtič čestita tudi naše uredništvo.

F. Rotar

HAIKU

sezujem čevlje
po gamsovih stezah
in spet se zgubim

ko bom zaspal ob njem,
bo žuborel naprej, potok,
in sanjal

opuščen cvetličnjak;
med črepinjami vrabci,
ki so ostali

zamah sekire;
za trenutek prisluhne,
ujame odmev

struga brez vode,
a še tako mlada:
glasovi otrok

»rada jih imam,« reče
ob polnem krožniku os —
osamljena starka

v raztopljenem
vosku sveče
grobovi muh

v božajočem vetru
vsak lat trave
niha drugače

cvetovi arnike;
zvijajo se, mučijo
v kozarčku žganja

spet so pobeljeni
grobovi s peskom iz gore —
kako čista rana!

le mene splaši,
ko se zravnava trava,
kjer sem sedel malo prej

Franc Pečnik

IZREKI

Nihče ni povsem izobražen, preden se ne nauči — molčati.

Arne Garborg

Dobro je govoriti, a še bolje je molčati; treba je samo vedeti, kdaj je pravi čas.

Romunski pregovor

ALOJZIJI KOTNIK V SPOMIN

Ko je pred meseci obhajala zlato poroko v krogu svojih dragih, si nismo mislili, da ji bo smrt tako hitro strla plemenito srce. Po tegobah prve svetovne vojne je z zavednim Slovencem Andrejem Kotnikom sklenila zakonsko zvezo. Imela sta devet otrok — šest sinov in tri hčere. Mož je delal v tovarni, mati Alojzija pa je doma prenašala vso skrb in breme življenja, da bi nasitila enajstčlansko družino. Za to preprosto in plemenito ženo je v celoti veljal verz našega velikega pesnika: »Življenje naše ni praznik, življenje naše je delaven dan, od zore do mraka rosan in potan«.

Tako je rasel rod plemenite žene in matere, ki ji ni bilo nikdar žal naporov, samopremagovanja, dela in garanja za družino, ki jo je vzgajala v narodni zavednosti, v ljubezni med seboj in do drugih.

Toda nad našo domovino so prišli temni dnevi, ko je okupator leta 1941 podjarmil Jugoslavijo. Nemški fašisti so začeli preganjati zavedne slovenske rodoljube. Že poleti leta 1941 so za nekaj časa ženi Alojziji zaprli moža in vsa skrb za številno družino je obvisela na njenih ramenih. Vse to je ni strlo, niti ji ni vzelo poguma, da se ne bi pridružila tistim, ki so se borili za osvoboditev naše domovine. Toda njeno delovanje in simpatiziranje s partizani ni ostalo prikrito okupatorju, ki se je hotel maščevati tako, da bi ves rod preselil in popolnoma iztrebil. Ni se mu posrečilo, ker je leta 1944 vsa družina zapustila dom ter se umaknila na osvobojeno ozemlje v Savinjsko dolino.

Ko je zapadlo več kot meter snega, jo je okupator z otroki ujel ter poslal v taborišče v Celovec.

Prišla je svoboda. Razen sina Andrejčka, ki so ga ustrelili dravograjski gestapovci, starega komaj šestnajst let, so se vrnili vsi, čeprav sta tudi mož Andrej in sin Stanko komaj ušla smrti v taborišču Dachau.

Z vso vnemo je pomagala možu pri obnovi opustošenega doma. Vse otroke sta izšolala in vzgojila v napredne državljane in ob 50-letnici poroke sta s ponosom zrla na sicer trnjevo življenjsko pot, vendar prežeto z veliko ljubeznijo do domovine in svojega rodu.

Za vse, kar je storila za osvoboditev naše domovine, se ji toplo zahvaljujemo.

Vsem članom družine izrekamo globoko sožalje.

Naj ji bo lahka koroška zemlja, za katero se je toliko žrtvovala, ki jo je srčno ljubila in se ji darovala.

V imenu ZB B. Florjančič

JURIČEVA MAMA JE ODŠLA

Dobrije so kot otok sredi morja. Čisto za sebe, med Mežo in Selovcem mežikajo hiše kot ovčke v poletni dan. Zdi se ti, da v ta blagoslovljeni kotiček ne more poseči drugi kot sonce s svojimi zlatimi rokami. Pa je posegla tja smrt! Juričevi mami so potekli dnevi, ko je še malo prej naredila obračun svojega življenja, zlati obračun zlatega življenja na zlati poroki.

Življenje pa ni bilo pozlačeno, trnjevo je bilo in bridkosti polno. Božji mir na otoku sreče je skalila vojna. Juričeva mama je s kopico otrok odšla na dolgo pot mučenika skozi sneg in mraz do krvavih gestapovskih kleti.

Ko se je vrnila, je bila smrtno ranjena. V srcu je nosila strašno krvavečo rano. Njen sin Dražček je gledal na ta otok, nekoč otok sreče, z mrtvimi očmi od svete Neže sem dol, kjer je umrl kot mučenik.

Od žalosti ni moč živeti, tudi od srda ne in ne od bolečine. To je vedela Juričeva mama zagotovo, zato je iskala uteho v ljubezni. Tisto, ki jo je prihranil mrtvi Dražček, je razdelila med ostalih osem, zato so zoreli kot setev v rodovitni zemlji in dozoreli v ponosne, prosvetljene ljudi, kot je bila ponosna njihova mati.

Otok sreče ni bil nikoli več takšen, kot je bil nekdanj, pa vendar je ostal otok sreče, saj je tako naravno in mora tako biti. Vsak vihar lomi drevesa, ne izruje pa vseh korenin. Ob mrtvih drevesih vzdihuje mlado brstje, ki nosi v sebi moč za novo življenje.

Moč našega naroda raste iz ljubezni slovenskih mater, takih, kot je bila Juričeva, kultura našega naroda je negovana v besedi, kot so jo govorili Kotniki iz Dobrij, več-

Alojzija Kotnik

nost našega naroda se vzpenja kot slavolok nad grobovi takih mater, vzpenja se do neba mogočna in vidna preko daljnih obzorij v spomin in opomin vsem — naš narod bo živel, dokler bodo rojevale take matere, kot je bila Juričeva.

Mitja Šipek

V SPOMIN RIHARJEVI BICI

November, mesec žalosti in smrti je tu, listje odpada, narava bo počivala, tako kot se bo spočilo izmučeno telo rajne Riharjeve mame, od katere se za vedno poslavljamo.

Kljub temu, da je bila zadnja leta zelo slabega zdravja, je ob izredni prizadevnosti zdravnikov dosegla visoko starost 81 let. Njeno življenje je bilo skoraj en sam trnjev venec, toda do zadnjega je ohranila potrpežljivost, domačnost in v družbi

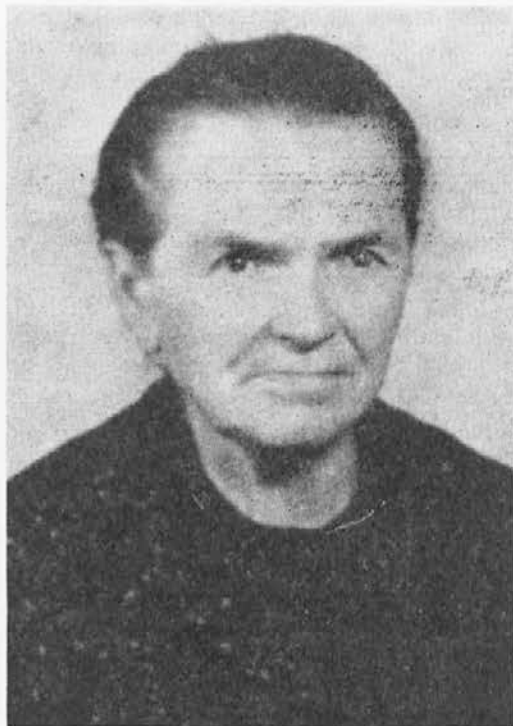
je bila vedno nasmejanega obraza. Rada se je spominjala Prežihovega Voranca, kako sta skupaj hodila v šolo v Kotljah. Nastopila je celo na televiziji v Prežihovih solzicah; govorila je brez treme v domačem koroškem narečju, kot prava kmetica.

Kot dekle se je učila kuhati v nekem celovškem hotelu, kar je rada poudarjala. Pravila je, da ji je bilo tam dobro, vsi so jo imeli radi, le za domom ji je bilo zmeraj dolgčas. Pozneje smo jo večkrat srečali kot kuharico bodisi na svatbi, sedminah ali mitingih.

Kot zelo lepa mladenka se je poročila s postavnim kmečkim fantom iz Pezlnove družine na Dobravi pri Dravogradu. Riharjevo kmetijo je pozneje, ko ji je leta 1956 umrl mož, morala upravljati sama.

To je bila družina pevcev. Spominjam se, kako smo pri Lubasu radi poslušali po večerih ubrano petje z Riharjevega vrha — petje očeta in hčerk.

Prišla je okupacija in tedaj je bila tudi Riharjeva družina »nevarna«, ker je sodelovala v NOB in podpirala naše borce. Izselili so jo in v taborišču je okušala vse bridkosti življenja. Vrnila se je v prazen in izropan dom. Potem pa je bilo treba z združenimi močmi vse skupaj obnoviti. Spominjam se je še iz časov, ko sva bili še mladi gospodinj. Bila je dobra in miroljubna soseda. Med hudo in dolgotrajno boleznijo, ki pa jo je potrpežljivo prenašala, mi je večkrat rekla: »Flora, pridi me še kaj obiskat, da ti še kaj potožim, ker se mi zdi, da mi je potem nekaj časa veliko boljše.«

Riharjeva bica

V SLOVO NOSILKI SPOMENICE ANICI TOMAZIN – PEPICI

Zapustila nas je tako iznenada, tako nepričakovano, saj je bila vendar videti še povsem zdrava, močna in duševno čila; zato nas je njena smrt globoko užalostila.

Anica Eržen, poročena Tomazin, se je rodila 26. julija 1912 kot hčerka delavca v Stražišču pri Kranju. Postala je tekstilna delavka; tudi ona je bila leta 1936 med stavkajočimi tekstilci v Kranju. Takoj po prihodu okupatorja se je pridružila osvobodilnemu gibanju. 11. septembra 1941 je vstopila v rašiško partizansko četo, junija 1942 je že bila v vrstah znamenitega Ka-

roških partijskih in vojaških voditeljev 12. in 13. maja 1943 v Bistri, kar nam potrjuje tudi ohranjena fotografija.

Tri tedne zatem, ko je vodil komandir Drago svojo četo skozi Heleno in čez Holmec na Jamnico in Strojno, je odšla na omenjeno področje tudi desetarka Pepca; tedaj so taborili v bližini Dvornikove domačije — »Pri hruškah« v Zgornji Jamnici. To je bilo med 9. in 11. junijem 1943. Po nalogu komisarja koroškega bataljona Borisa Čizmeke-Bora pa je moral 12. junija zvečer kreniti iz Jamnice na Peco skupina devetih partizanov pod vodstvom Nestla. Požgali naj bi planinsko kočjo, da bi je Nemci ne začeli uporabljati za oporišče v boju proti partizanom. V skupini je bila tudi Pepca. Pri Kraljevem križu na Holmecu so partizane iznenadili Nemci. zato so se razšli v dve skupini: Nestlova enota je pozno ponoči prispela do Uletove planinske kočje in jo požgala, Pepca pa se je s tremi borci iz Gorenjske prebila skozi Heleno v Toplo, kjer so se ustavili pri Burjaku in Florinu. Bil je 13. junij, za 1. četo koroškega bataljona tako nesrečen dan, ko so Nemci pri Šentanelu pokončali komisarja čete Mileta in še nekaj borcev ter razkopili jedro te čete na Črneški gori. V Topli pa so domačini nadvse prijazno sprejeli Pepco in njene tovariše. Dekleta so odšla s temi štirimi partizani v Burjakove skale, kjer so se vsi skupaj slikali, kar bi bilo lahko v tistih časih za domačine usodno, saj so si domačinke nadele na glavo partizanske triglavke, v roke pa so vzele puške, kakor kažejo ohranjene fotografije. Tako je Dragova partizanska četa prebila tisto binško nedeljo leta 1943. Toda še istega dne sta se sestali na Mravlji obe skupini — Nestlova in Pepcina, odšli sta v štab bataljona v Bistro. Že nekaj dni pozneje se je četa vrnila iz Bistre na sever, na Strojno. Za Pepco se je začelo novo obdobje partizanstva. 2. avgusta 1943 so se v bližini kmeta Krajnika spopadli z Nemci. Partizana Peter Tomazin-Skala in Benedikt Grabner-Dušan sta bila ranjena, zato je komandir čete Drago določil Pepco za bolničarko, saj so jo v to delo uvedli že v Kamniškem bataljonu. Pepca je tedaj začela pisati bolniški dnevnik, ki je v letih 1944–45 prerasel v znamenite zapise o tukajšnji partizanski saniteti, edinstvene v partizanskem zdravstvu. Vsi dnevniki so šifrirani in takšnih ni najti nikjer drugje v Jugoslaviji. Ti zapisi so pomembni predvsem zaradi tega, ker nam poimensko navajajo vse tiste krajane Mežiške doline, iz Jamnice, Strojne, Brinjeve gore, Prevalj, Kotelj, Ludranskega vrha, Koprivne, Bistre, Tople in Mežice, ki so ji prinašali vse potrebno za ranjence.

Koliko lepega je vedela povedati o dobrih koroških ljudeh, ki so kljub gestapovskim grožnjam prinašali pomoč ranjenim partizanom in s tem izpričali predanost boju za osvoboditev. Čeravno je vse

Pepca Eržen-Tomazin

mniškega bataljona. Že tedaj je veliko slišala o koroških Slovencih, o naših rojakih, ki se niso nikdar otresli avstrijskega, oziroma nemškega jarma, kar jo je močno bolelo. Konec aprila 1943, po akciji na Nemce v Mežici, je prišel komandant štajerske partizanske vojske Franc Rozman-Stane na Moravško. Pozval je borce Kamniškega bataljona, da bi se prostovoljno javili v sestav 1. koroškega bataljona. Tudi partizanka Anica Eržen se je prijavila za vstop v 1. koroški bataljon, ker je pač želela sodelovati v boju za osvoboditev koroških Slovencev. Ker so v štabu IV. operativne cone prav tedaj določili za novega komandanta koroškega bataljona Tomaža Slaparja-Tuga, ki bi naj zamenjal padlega Franca Pasterka-Lenarta, je prišlo 8. maja 1943 v Bistro s Tugom in Pepco še 32 novih partizanov, da bi številčno okrepili koroški bataljon. Vodstvo vzhodno-koroškega narodnoosvobodilnega gibanja je takoj spoznalo odločnost in sposobnost partizanke Pepce, zato jo je štab imenoval za desetarko. Udeležila se je prve konference vodilnih ko-

Neizmerno je ljubila svoj dom, kar dokazuje usoda, ki je hotela, da je takoj po vrnitvi iz bolnice pravzaprav na pragu svojega doma izdihnila.

Riharjeva mama se bo sedaj spočila za vedno med svojimi sosedi, otrokom pa naj bodo njeni nauki napotilo v življenju, saj je vedno vse najboljše mislila in želela, samo da bi bili otroci v življenju srečni, zadovoljni in zdravi.

Večkrat mi je tudi rekla: »Flora, saj ti dobro veš, koliko sem prestala, da sem ta dom obdržala.« Ko se od nas za vedno poslovilja, pa gredo vsi njeni grenki spomini z njo v grob.

Njeni otroci, vnuki in znanci bomo ohranili Riharjevo bico v lepem spominu.

Flora Kotnik
»Lubasinja«

ZLATO SRCE

Srce — predobre, predrage, nepozabne Riharjeve bice se je ustavilo za zmerom!

Srce — ljubeče mame, babice, sestre, tete, sorodnice in tašče!

Srce — slabotno, drobno, krhko — slabotne, drobne, krhke kmečke ženice in gospodinje!

Srce — dobre sosede, krajanke, znanke in prijateljice!

Srce — krvaveče že v zgodnjem otroštvu za prezgodaj umrlimi starši!

Srce — že v zgodnji mladosti na delu v tujem mestu med tujimi ljudmi!

Srce — trpeče skoraj 82 let življenja v pomanjkanju, siromaštvu, bedi, delu in trpljenju!

Srce — neizmerno po svoji dobroti, skromnosti, ponižnosti, pohlevnosti in vdanosti v usodo!

Srce — veliko v svoji ljubezni do bližnjega!

Srce — zvesto rodnemu domu in svoji krpici zemlje!

Srce — zlato v svoji poštenosti in pridnosti!

Srce — velikokrat ponižano zaradi svojega stanu, časa in razmer pri iskanju tuje pomoči v dnevih najhujše stiske!

Srce — vedno pripravljeno pomagati vsakomur, če je le bilo mogoče!

Srce — v trpljenju in težavah vedno prijazno in dobre volje!

Srce — zvesto in uporno med vojno in v nemškem izgnanstvu!

Srce — v skrbeh in polno bojazni do poslednjega diha za usodo Riharjeve hiše, svojih otrok in vnukov!

Riharjevo bico, to veliko, ljubeče srce, smo položili k večnemu počitku v Kotljah, na pokopališču pri sveti Marjeti. Tu bo odslej spalo poleg svojega moža, to zlato srce, kakršna je Riharjeva bica vse svoje življenje bila. Spala bo in mirno počivala po vseh naporih in trpljenju življenja v domači, tako ljubljani slovenski zemlji. Spomin nanjo pa bo v naših srcih zmeraj živel.

Rok Gorenšek

slovensko ljudstvo vedelo, da ustrelijo Nemci vsakogar, ki mu dokažejo, da je dal partizanom le grižljaj kruha, je zato Pepcina zapuščina, ki je ohranjena v našem partizanskem muzeju, dokaz izredne humanosti prebivalstva Mežiške doline, saj so dajali v strašnih razmerah nemške okupacije ranjenim partizanom vso pomoč, brez katere bi bili sicer od lakote umrli.

Zanimiva je borbena pot naše prve koroške partizanske bolničarke Pepce. Kod vse je hodila, je razvidno iz njenih zapisov. Ranjenca Skala in Dušan sta bila najprej skrita v mlinu pod cerkvijo na Strojni, toda že po 14 dneh so ju prenesli v gozd na Brinjevo goro, kjer je ležal ranjenec Skala od 23. avgusta 1943 do srede septembra, ko so prišli v gozd nad Rožankom v Kotljah. Teden dni pozneje je ležal ranjenec na Ludranskem vrhu »Pri petelinu«, odkoder so ga odnesli — kljub nemškim zasedam — do zdravnice doktor Ramšakove v bolnišnico v Črno, vendar ni bil goden za operacijo. Zatem so partizani in aktivisti uredili ranjeniški bunker pri Mravljaku na Čofatiji, kamor so pošiljali iz bataljona tudi druge ranjence. Še pozimi 1943 se je ta zamelek partizanske bolnišnice preselil k Šoparju v Koprivno, od tam pa še pred prihodom 14. divizije v novo partizansko bolnišnico v Matkov kot

pri Logarski dolini, kamor so zatem prinesli tudi številne ranjence iz enot 14. divizije. Od tam so se morali zaradi bojazni, da bi jih Nemci odkrili, preseliti v Robanov kot, kjer so si sami zgradili nov bolniški objekt. 18. junija 1944 so prenesle partizanske enote vse ranjence iz solčavskega področja nad Osojnika v Bistvo, kjer so si zgradili povsem nove postojanke, imenovane Vojno-partizanska bolnišnica B-11, med borci in ranjenci imenovana tudi »bolnišnica Pepca«. Toda sredi najstrašnejše zime, 2. februarja 1945, je vodstvo bolnišnice zvedelo, da so izdani; po kolenih in komolcih so se morali hudo ranjeni partizani rešiti z lastnimi močmi. Desno od Mravljaka v Rožiji so si ranjenci znova uredili zasilne postojanke.

Bolničarka Pepca je bila upravnica teh bolnišnic, toda dan osvoboditve so dočkali, ker so jim nudili domačini vso pomoč.

Od skupno 47 mesecev, kolikor je trajal naš narodnoosvobodilni boj, je bila Pepca 45 mesecev v partizanih, zato ji je domovina priznala za njen boj in njeno dejavnost v partizanski saniteti partizansko spomenico 1941 in mnoga druga odlikovanja, tudi oficirski položaj.

Po osvoboditvi in vse do zadnjih let je bila aktivna družbenopolitična delavka.

B. Ž.

V SLOVO MIRI LEDNIK

Gora se je zavila v črno in nebo se je orosilo, ko se je kot blisk razširila novica, da je kruto ugasnilo življenje naše sodelavke Mire.

Človek umre vedno prezgodaj, vedno so še pred njim načrti, vedno še obilica dela in upov. In kaj naj rečemo, če umre že na začetku svoje poti, če je prijatelj in če je del nas in naših načrtov?

Ostanemo brez besed, čutimo samo, da je umrl tudi del nas, da smo siromašni, da smo izgubili del sebe in v nas ostaja ostra bolečina rane in top občutek praznine.

Zaman bomo jutri čakali Mirinih besed in smeha, zaman na njeno pomoč pri graditvi naše družbe, zaman na bodrilne besede in nežne prijeme pri delu z mladino. Del nas odhaja, toda tudi del nje ostaja med nami. V kratkem desetletju dela se je že dvignila iz anonimne povprečnosti in pustila trdno sled v naši organizaciji in naših sreih.

Zeleni gozdovi pod Uršljo in kovaška kladiva iz fabrike so ji peli prve uspavanke in priklenili so jo na trdo zemljo samorastnikov z nesluteno močjo.

Domači dolini je darovala svoje znanje in svoje delo, posvetila se je otrokom knapov in pavrov izpod Pece in nas s svetlim vzgledom obvezala, da nadaljujemo njeno delo.

Mračen, siv dan je. Peca se je skrila, tudi iz Mirine ordinacije je ni videti. Zdi se, da

Mira Lednik

tudi narava žaluje z nami, ko sprejema prijatelja v svoje okrilje.

Veter pa bo poskrbel za tiho uspavanko zelenega gozda.

Naj ti bo lahka koroška zemlja.

F. I.

MOJA HOJA NA PECO

(ali kako se ne planinari)

Rodi se misel. Iz misli nastane ideja. Iz ideje pa stvarnost. Ta stvarnost je Peca.

98 kg in žena in sinko, star 5 let. Pri ženskah ne govorimo o starosti. To si samo mislimo, predvsem pri tujih.

Iz hoje se je najprej izcimila voznja. In to po jami in beli dan smo zagledali v Heleni. Za mene običajna, ne vem kolikokrat stota, za bodočnost in boljšo polovico pa prva voznja skozi jamo.

»Oh, ah, črna luknja, ali se ne bo štrik utrgal, uh, kako ropota!« Kljub vsemu smo prišli na dan živi in zdravi. Sprejela nas je strahovita vročina, saj je bilo šele poldne, smo vseeno junaško šli dalje.

Na Peco! Ne! Kolega čaka. Tudi k njemu je navzgor, ne sicer daleč, navzgor je pa le. V Heleni tako ni nikjer več ravne kakor pa v stanovanju.

»O, živijo! Ste prišli!« de njegova žena, »je dol!«

»Dol« se razume kot planinska gostilna v Heleni.

»Grem ponj!«

»Pa kmalu pridita!« še slišim in že me ni več.

Grem nekako lahek, seveda, za »dol« ne potrebujem nahrbtnika. »Planke! Plata! Kenika imaš! Madona, prav vrži!«

Aha, kegljajo! Pa pijejo, saj vsaka plata nekaj stane. Slišim kolegov glas: »Ja, ja! A, madona, mimo, plačam!«

Čez mostiček, pa sem pri njih.

»Glej ga, si že tu! Kar greva! Tam imaš pir!«

Kmalu je družčina odkegljala »partijo« in sva šla. Čez mostiček nazaj, naravnost v postojanko.

»Konjak bo pasal! Je preklemano vroče! Pa še flašo pira!«

Sva ga pa, saj menda po pitju laže južinaš. In res sva južinala ob pol dveh popoldan. Golaž in bel kruh. Bilo je zelo slano, v vsakem oziru! Sprejem doma pri kolegu je bil seveda ustrezen, sicer še ne v čistem sopranu, vendar je bilo vse že precej visoko naravnano. Tudi marsikatera žival je bila omenjena, pa nisva nič reagirala. Saj sva ja oba človeka, da o živalih sploh ne govorimo. Nisva bila prizadeta, ne, midva že ne. So bili pa ostali tembolj! Pa kaj, navzgor se bomo potili in bo vse steklo ven. Pa ni! A o tem kasneje.

In se odpravimo. Najprej navzdol, ja, pa le pet minut, nato navzgor. Nahrbtnik se mi je zažrl v ramo že po 50 metrih hoje. Kar naprej sem videl predseboj studenček, ki je ostal v dolini. Kako hladno in dobro vodo ima! Zdelo se mi je, kot da vidim fato morgano in res je bila — do Miheva.

Pogledi čestitih soprog so sevali strele, pa brez uspeha. Treba je počivati, a ne zunaj, notri, kot da bi ne bila pod lipo tudi senca. K sreči je bila kisla voda pri roki in postanek je bil kratek. Kolega je nenadoma izginil in se kmalu vrnil s skrivnostnim smehljajem. Vedel sem, da bom njegovo skrivnost prav kmalu odkril. In

sem jo! 200 metrov nad Mihevom! v obliki konjaka!

V noge mi je nenadoma šinila silovita moč in zakoračili smo v strmino proti Tomaževi koči.

Tista »silovita« moč pa nikakor ni bila dolgotrajna. Po 50 metrih me je začel obliovati pot, lilo je in lilo iz vseh por — od zadnjih las (takrat sem jih imel še precej), po vratu, po hrbtnem žlebu do pasu. Strmina je bila vedno hujša.

Boljši polovici z naraščanjem, prosti vseh bremen, sta zlagoma, kot brez napora, sledili in drobili po strmini. Zavidal sem sinku, ker ni imel sape, ni se potil, vztrajno me je dohajal in ves čas čebljaj:

»Ata, zakaj je Peca tako velika?«

»Ata, zakaj je tako strmo?«

»Ata, zakaj pa se ti potiš?«

»Ata, zakaj pihaš?«

»Ata, zakaj . . . , itd., itd.«

»Ata, žejen sem!«

Kako krasna beseda! Hipoma se ustavi in že je steklenica z vodo v rokah. Blagodejno teče po grlu brezbarvna in osvežujoča pijača in vsa utrujenost zaenkrat izgine. Pa se prav kmalu spet pojavi. Vsi se napijemo vode in nato znova v strmino.

Ko pridemo v gozd, hitiva s kolegom naprej in šluk, slik, pa je precej konjaka manj v steklenici. Reživa se, kot da bi našla obljubljeno deželo.

Ta obljubljena dežela pa se nama je kmalu maščevala. Njemu, ki je mlajši, manj, meni pa bolj in prav kmalu! Noge so postale težke kot svinec! Dobro, imam opravka z rudo, ne neposredno s svincem, pa vem, da se je v jami vse življenje ne ložim nahrbtnik in nato malicamo. Nekako ne morem jesti, vse mi obtiči v grlu. Bolj požiram, več je vsega. Samo pil bi in voda strahovito dobro dene organizmu. Po daljšem času se počutim spočitega.

Boljši polovici sta izrabili počitek za temeljit nauk o vsem: planiranju, o dobrotah vode, o kvarnosti pijače, o najinih namerah, skratka, poslušava malo enciklopedijo graje. O hvale res ni bilo govora. Je bilo tudi popolnoma nepotrebno, ker je ni sva zaslužila.

Napravila sva se nedolžna kot dve devički, o kakšnem ugovoru ni bilo sledu. Vse sva potrdila, jasno, tako je, seveda, prav imata, samo tisto — saj ne bova več — sva iz previdnosti izpustila. Obljuba dela dolg, pa ni lepo, če si zadolžen. Sicer sva pa živela v senci tistega pregovora — nad taužent metrov ni greha — in sva se nekako izmazala.

Krenemo, čudovito složni! 100 metrov, 200 metrov . . . Naenkrat začne kolega hiteti in jasno mi je bilo, da ne iz veselja do hoje, ampak z določenim namenom.

Taktika je bila pa taka: hiteti, izginiti za ovinkom, srkniti nekaj konjaka, počakati na ostale, češ, kako ste počasni, midva že tako dolgo čakava. In kar obneslo se je. Nikdar nisva bila preblizu, da bi naju pogruntali zaradi nenaravnih vonjav. Rezultat je bil pa seveda prav kmalu viden.

Pri takih stvareh je namreč tako, da bolj se hočeš narediti nedolžnega, slabše je. Dedci, priznajte, da imam prav! Ne skriješ in ne skriješ kalnih oči, pa tudi če si natakneš sončna očala. Ne spominjam se, koliko je bilo takih prehitvanj,

skratka, ko sva obsedela malo pred kapelico, kjer je skoraj ravno, nisva mogla prav vstati.

»Ti«, pravi kolegova žena, »živalsko ime, ima dobro meso in v zadnjem času se težko dobi« sedaj sva ga tudi midve potrebni!»

Potreba gor, potreba dol, steklenica je bila prazna in se je po veličastnem letu skozi čisti gorski zrak razbila globoko pod cesto v borovju.

No, pa smo se priborili do koč. O potokih znoja sploh ne bi več govoril, na zadnji plati, pod pazduho, okrog pasu, zunaj in znotraj, povsod je bilo vse mokro. Lakote ni bilo, le žeja, pa kakšna!

Na planoti pri kapelici se združimo, bodočnost in sedanost, pa kolega s svojo sedanostjo in bodočnostjo, in v koč.

»Živijo! Ni te še bilo tu! O, dober večer, gospa! Pa vi tudi! Je pa daleč na Peco, ali ne? O, pa ta mali je tudi prišel. Je to tvoj sin? Ja, čisto ti je podoben!«

Tako se je začelo. Tisto o podobnosti s sinom ni bilo prav zadeto, pa kaj hočeš! V takem stanju svojega sina nikoli ne bi rad videl! »Zdelani smo!« reče kolega upravniku in že je liter vina na mizi. Kot da bi bilo vino za utrujenost.

Pri sosednjih mizah je polno znancev, pozdravljamo se dolgo in glasno in naše sedanosti morajo požreti to pilulo z nasmehom na obrazu, pod mizo pa si stopamo na prste, češ, ne hodita k sosednji mizi. Seveda sva za tako signalizacijo gluha in sčasoma je na mizi luža od vina.

Jedli bomo tudi, sklenemo, krvavice z zeljem, z dosti popra, seveda. Poper, zelje, o klobasi nič slabega, pa Peca, hoja, konjak, vse to se mi že prav kmalu začne mešati. Na mizi je že druga steklenica vina in petje napolni sobo! No, ja petje! Vsak misli, da najlepše poje, vsak hoče biti glasnejši in smo tam. »Mile viže« se razlegajo pri odprtem oknu v prečudovito noč in stavim, da so vsi srnjaki in gamsi takrat vtaknili glave pod mah ali pod listje, da o smrtni prestrašenosti sploh ne pišem. Lovci so bili v primerjavi z našo »pesmijo« za divjad prava milost božja in mislim, da so bili v ostanku noči srečni, da so preživeli.

»Zjutraj gremo na vrh gledat sončni vzhod!« smo sklenili in temu sklepu v čast se je razlegalo: »Kaj nam pa morejo . . . !«

Boljših polovic in bodočnosti že zdavnaj ni bilo več in seveda smo se tega vsi dobro zavedali, vse do dveh zjutraj.

V svetem pričakovanju in z neomajno voljo, da gremo zjutraj na vrh, smo se dolgo objemali in poslavljali, našli polno nepravih vrat v druge sobe, in pospali.

Kakšno sonce! Že dva metra nad obzorjem je bilo, vroče, rumeno, gledalo me je, me ščemelo po očeh, ki so bile odprte le za režo, in se mi smejalo.

V koči je bilo popolnoma tiho. Hudiča, kaj pa sedaj. Ose v glavi me niso nehale zbadati. Vstanem, malo klecajoč se umijem in grem iskat kolega. Najdem ga v sosednji sobi. Spi kot top. Zbudim ga, vstane brez besed in zamomlja: »Sinoči je bil pa hudič!«

Boksnilo me je pa srečanje z boljšo polovico in z bodočnostjo. Brez besed smo se vse zmenili.

Vrstila se je poplava, tudi še kasneje, raznih imen živali in ker ni bilo nobene-

ga drugega poleg, se je to tikalo mene. Hipoma smo bili zmenjeni za odhod. Tudi kolega je doživljal isto in složno smo krenili navzdol.

Sedaj pa nisva ušla. Nikamor! Pet metrov pred nama, se je glasilo povelje in kljub kolegovi oborožitvi — imel je puško — sva brez odpora storila vse natančno tako, kot je bilo zapovedano.

Bolj je bilo strmo, bolj sem imel mehka kolena in po stezi pred žičnico sem že komaj vlekel noge. K sreči je bilo ob stezi podrt drevo in tu smo počivali. Ozračje sicer ni bilo več tako napeto kot zgoraj, brez vsega pa tudi ni bilo. Napetost je zmotil krik kolegovega sinka: »Ata, kača!« — in oborožitev je spregovorila. Po dveh strelah in sto šibrah je bila kača mrtva in pot smo nadaljevali. Pri Mihevju smo šli narazen, pa brez tiste: »Ne gremo še narazen . . . !« ampak nekako pod napetostjo in pod notranjim pritiskom. Malo pod Mihevom se moja bodočnost prevrže in pade. Kolena, komolci, glava, vse je opraskano. Tuli! Tolažim ga, brišem prah z ran in ga pobašem na »pukanec« in gremo.

»Če ne bi bil tak, bi se pob ne prevrgel! Če je oče tak, tudi sin ne more biti drugačen!« Vse do »Klin« poslušam take in podobne ugotovitve. Tam nas dohiti znanec s fičkom.

Noter! Kot da bi ga bil ne vem kdo poslal! Bil je zelo dobre volje in zapel nam je tisto lepo »Ramona«. Sploh nismo vedeli, kdaj smo prišli v Črno.

Obstojimo pred Tebrom. Ajde na pir! »Ne, ne bom, nisem žejen!« — sto izgovorov, kljub strahoviti žeji. Zdelo se mi je, da bi popil pivo z reklame, ki je visela na zidu: »Pijte Laško pivo!« Pa nisem popustil, vse za pokoro in za ljubi mir. Avtobus me je odrešil nadaljnjih muk. Bodočnosti so bolečine prenehale že v fiču in vožnja domov je bila še kar znosna.

Mislim, da mi drobcevs »srečanja« doma ni treba opisovati in posebej obdelovati.

Ko sem bil star deset let, sem bil na Peci, pri štiridesetih pa mi usoda ni bila naklonjena, po tistem pa sem bil le pri spodnji postaji žičnice, a še to z avtom.

Planinci in prijatelji narave! Ne priporočam vam take hoje na Peco, niti ne kam drugam! Se ne izplača! Poješ tako lahko doma, v dolini, piješ tudi lahko v dolini, tako da ni ovir za tak način udejstvovanja. Ovira pa je takšna hoja, kot je bila moja in je nikomur ne priporočam. Bodočnost je sedaj že tako velika, kot sem sam, sedaj bi ga ne mogel več nesti na »pukanec«, boljša polovica pa mi večkrat, ko gledava Peco, reče:

»Po tvoji tumasti buči še jaz nikoli nisem bila na Peci!«

Podpisal se ne bom, ker imam precej znancev, naj bodo dovolj začetnice.

M. K.

Fotografije za to številko so prispevali: M. Šipek, Muzej NOV Slovenj Gradec, D. Slivnik, F. Rotar, Urbanistični biro, Foto Zelnik, I. Gaberšek, E. Wlodyga, Kulturna skupnost, F. Kamnik, V. Burjak, Fotokrožek ŠC, S. Jelen, Fotokrožek gimnazije, R. Vončina, ki je prispeval tudi naslovno fotografijo, K. Pogorevčnik, Odbor za gradnjo OŠ Javornik in arhiv uredništva.

Tovariša Bijedića ne bomo pozabili!

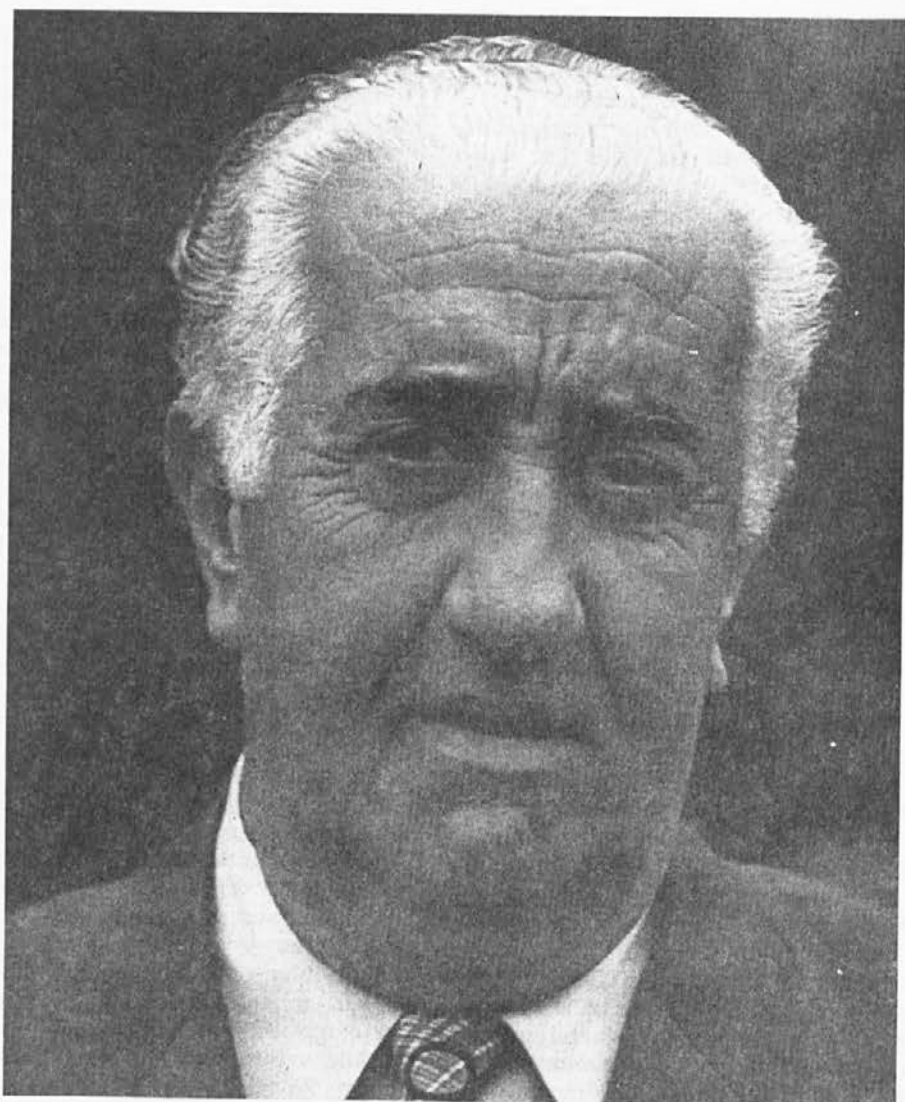
Tik pred zaključkom redakcije nas je pretresla nepričakovana in zato še bolj kruta vest, da se je smrtno ponesrečil predsednik Zveznega izvršnega sveta tovariš Džemal Bijedić.

»Smrt tovariša Džema pomeni veliko izgubo ne samo za njegove soborce in sodelavce, temveč tudi za vse nas, za vse naše narode in narodnosti, za vsakega občana Jugoslavije. Od svoje najzgodnejše mladosti je bil tovariš Džemo v prvih vrstah borcev naše revolucije, v prvih vrstah boja za svobodo in neodvisnost, za socialistično preobrazbo naše države. Vse naloge, ki mu jih je nalagala naša partija, tako v predvojnem revolucionarnem gibanju in narodnoosvobodilnem boju, kakor tudi v socialistični izgradnji države, je opravljal nesebično z veliko odgovornostjo komunista in z vztrajnostjo zvestega revolucionarja,« je dejal po tragičnem dogodku predsednik Tito.

Tovariš Bijedić, rojen v Mostarju, človek, revolucionar in komunist, je bil desetletja zvest Zvezi komunistov Jugoslavije, pomagal je krepiti pridobitve revolucije, se bojeval za bratstvo in enotnost, za enakopravnost vseh narodov in narodnosti Jugoslavije in popolno uveljavitev neuvrščenosti naše socialistične domovine. Opravljal je razne odgovorne dolžnosti v Bosni in Hercegovini in v federaciji, bil je član predsedstva CK ZKJ in zaupana mu je bila ena najtežjih in najodgovornejših dolžnosti v naši skupnosti, dolžnost predsednika Zveznega izvršnega sveta, ki jo je šest let opravljal z velikim uspehom.

Tovariš Bijedić je vse svoje dolžnosti opravljal z veliko znanja, vneme in predanosti, kot je to delal vse svoje življenje že v času študentskih let in tudi pozneje v narodnoosvobodilni borbi. Ljudje so ga imeli radi in ga spoštovali kot človeka in kot revolucionarja ter iskrenega in borbena komunista ter voditelja.

Njegova prezgodnja smrt pomeni za vse nas veliko in bolečo izgubo.

ZA NAPREDEK

Ko sva pred nedavnim šla z znanec skozi vas Š., je začel znanec na glas razmišljati: V tej vasi se je po vojni marsikaj spremenilo, dobili so elektriko, trgovino, popravili so šolo, kmetje orjejo s traktorji, hkrati pa v vasi še zmerom ni knjižnice (šele zadnje leto prihajajo v vas knjige v kovčkih), vse prireditve so v tesni šolski učilnici, televizorjev je malo, prav tako naročnikov na časnike... Hkrati pa imamo mi (ki prihajamo sem v to idilično vas le še na izlete) v središčih, še posebej v Ljubljani, kulture desetkrat več, slišim celo, da nekakšne skupine gledališčnikov upravljajo denar za čudne predstave, pisatelji za natis čudnih knjig, glasbeniki za koncerte čudne glasbe, likovniki za čudne razstave, za prireditve torej, ki jih hodi poslušat le malo ljudi... Ali ne bi denarja, ki ga dobivajo ti ustvarjalci, raje poslali sem v te vasi in jim odprli knjižnico, zgradili dvorano, šolo?

Razumem znanca: tako bi res po najlažji poti odpravljali kulturne bele lise, denar, ki ga imamo za kulturo, bi administrativno razdelili v nekem poprečju. Ne rečem, da niso nekatere prireditve res čudne in nekateri »umetniški« izdelki samo izdelki,

toda poprečje je hudo nevarno, vodi lahko tudi v stagnacijo, v capljanje na mestu, to tembolj, ker je zaostajanje nekaterih področij mogoče odpraviti po drugačni — a seveda nekoliko težji poti.

Ko smo se pogovarjali o tem, kolikšni denarji so bili potrebni za raziskovanje lune in drugih planetov, za gradnjo satelitov, so se prav tako pogosto ogorčeno oglašali in govorili: Kakšen pomen imajo ta draga nesmiselna raziskovanja, kaj vendar upravljajo toliko denarja za pristanek na Luni, za satelit, ki bo poletel na Mars, hkrati pa še več kot polovica človeštva na svetu gladuje! Zmerom sem jim moral ugovarjati: brez možnosti raziskovanja, brez možnosti, da bi človeški duh iskal dalje, odkrival nove svetove, nove poti — to bi za človeštvo pomenilo stagnacijo, počasno umiranje... A ne pozabimo: že ta prva gradnja satelitov, znanstvene raziskave, ki so bile potrebne za pristanek na Luni, so že zdaj prinesle človeštvu tudi ogromno praktično korist, veliko dobrega, saj prenekatero odkritje že uporabljamo v vsakdanjem življenju, v zdravstvu, elektroniki, vremenoslovju itd... Seveda pa bi moral tisti del človeštva, ko že nosi site

trebuhe, storiti mnogo več za lačno polovico človeštva: naj se čimprej (vsaj delno) odpove strahotnim izdatkom za oboroževanje! Tu je pot za rešitev lačnih, ne pa v krčenju izdatkov za raziskovanje (iskanje) človeškega duha.

In tako mislim, da tudi pri nas ne moremo živeti brez raziskovanj na vseh področjih (pa četudi so kdaj videti ta iskanja čudna in trenutno »nesmiselna«), brez iskanja v gledališču, literaturi, glasbi, slikarstvu. Dokler raziskuje, išče, človeški duh tudi živi! Seveda se tudi moti, tava, a nazadnje že najde svojo pot... Denar za napredek takih vasi, kot je Š., pa moramo najti. So še pri nas področja, ki ne znajo gospodariti, varčevati (če pomislimo samo na nekatere nepremišljene investicije, na denar za reprezentanco, bankete...). Najšli bomo denar, če bomo kar najbolj pravično delili naš skupni dohodek.

Leopold Suhodolčan

Izdaja odbor za informiranje in kulturno dejavnost Zvezne železarnice Ravne. Ureja uredniški odbor: dipl. inž. Jože Borštner, prof. Silva Breznik, inž. Joško Kerčmarjan Kolar, Franciška Korošec, Jože Sater, dipl. inž. Mitja Sipek, inž. Stefan Vovk, Milan Zafornik. Lektor: prof. Marija Potočnik. Odgovorni urednik: Jože Sater. Telefon 86 031, interni 298. Tiska CGO Mariborski tisk, Maribor. Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Ur. list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS, št. 421/72) prosto plačila prometa in davka.